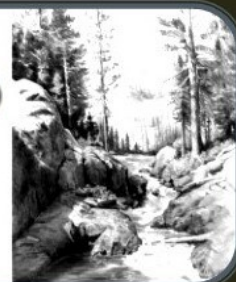

Izvorul Someșului

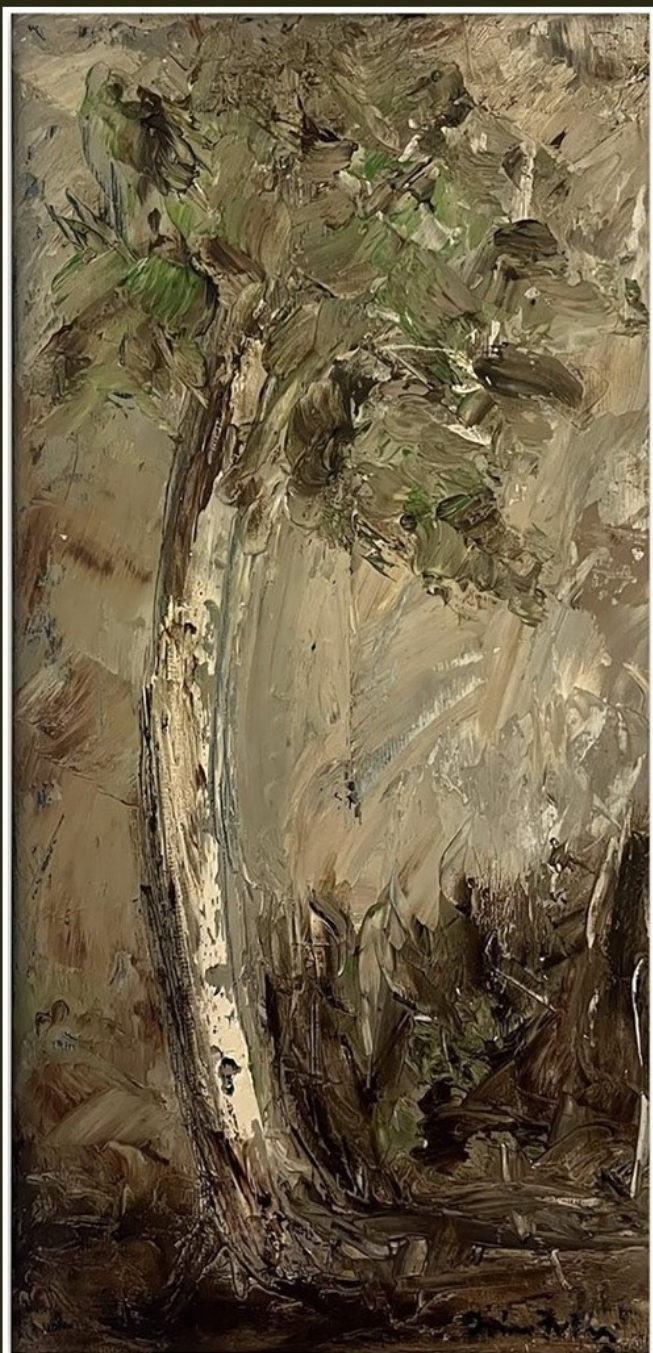

Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț

Director fondator: GRIGORE COTUL

Redactor-șef: LEON-IOSIF GRAPINI

ANUL IV, Nr. 14 *** DECEMBRIE 2024 *** 130 PAGINI *** www.acris.ro

Irina Petraș: *Pe scurt, despre pictura mea* ♦ **Proză:** Radu Țuculescu, Leon-Iosif Grapini, Melania Cuc, Radu-Ilarion Munteanu, Icu Crăciun, Alexandru Jurcan, Viorel Dădulescu, Adela Cotul, Petru-Ioan Gârda, Marian Danci, Iacob Naroș, Dan Norea, Valer Pop, Lucian Claudiu Grapini, Dan Filipoi ♦ **Poezie:** Ioan Pinteă, Menuț Maximinian, Cosmin Perța, Elena M. Cîmpan, Radu-Ilarion Munteanu, Melania Cuc, Emil Almășan, Iulian Patca, Liviu Ioan Mureșan, Aurel Domide-Șanțanu, Valer Pop, Cristina Horotan, Grigore Cotul ♦ **Interviu cu Melania Cuc** ♦ Pagina elevului ♦ Cronică literară ♦ **Teatrul lui Eugen Lovinescu** ♦ *Cronica de (Radio) Șanț* ♦ **George Coșbuc și Liviu Rebreanu** ♦ *Vorbe de la Șanț. Arhaisme și regionalisme* ♦ *Căsătoriile în timpul graniței* ♦ **Sumanele Negre** ♦ Din presa vremii ♦ Cărți și divertisment

ASOCIAȚIA CULTURALĂ REVISTA „IZVORUL SOMEȘULUI”

Cuprins

Irina Petraș: Pe scurt, despre pictura mea/1	Ion Istrate: Un nou „ethos poetic” feminin, cu totul remarcabil/72
Radu Țuculescu: Concert pentru vioară și orchestră/2	Radu-Ilarion Munteanu: Două comedii cinematografice/73
Leon-Iosif Grapini: Concert pentru vioară și... eternitate/6	Alexandru Jurcan: Căinii și copilăria furată/75
Melania Cuc: Iisus al meu și gușterul din vis/11	Icu Crăciun: George Coșbuc și Liviu Rebreanu/75
Radu-Ilarion Munteanu: Despre trandafirii roșii/15	Aurel Domide-Șanțanu: Scriitori români și modul lor de creație/79
Icu Crăciun: Material chinezesc/17	Icu Crăciun: Teatrul lui Eugen Lovinescu/80
Alexandru Jurcan: Sarcina toxică/18; De pe balcon/19	Irina Petraș: Pictura a fost mereu partea mea cea mai liberă/83
Viorel Dădulescu: Oamenii nu-s îngeri/19	Daniel Bratu: Cronica de (Radio) Șanț/90
Adela Cotul: Datornicii/22	Daniel Bratu: Fețele omului dintr-o bucată/92
Petru-Ioan Gârda: Ghinion/24; Sunați acum!/25; Scurtu/25	Veronica Oșorheian: Aduceri aminte/93
Marian Danci: Șapte zile pentru învățat moartea/26	Mircea Daroși: Iosif Ciunterei, etnologul de pe coclauri/94
Iacob Naroș: Septembrie – mon amour.../30	Valer Pop: Cap sec/95
Dan Norea: Dan, dansezi?/31	Valer Pop: Cum poate fi atras un copil spre matematică/96
Valer Pop: Întâlnire cu Catrina/32	Colinde/96
Lucian Claudiu Grapini: În căutarea Paradisului/34	Dănilă Filipoi: Corbea, câinele credincios/97
Dan Filipoi: Nevasta cu pețitori/41	Lucian Claudiu Grapini: Cucul, pupăza și sitarul de pădure/98
Ioan Pinte: Poezii/43	Toader Dorel Bazga: Țapul din Roșu/101
Menuț Maximilian: Poezii/44	Valer Pop: Două descănțețe/102
Cosmin Perța: Poezie/45	Dănilă Filipoi: Pusura de sub casă/103
Elena M. Cîmpan: Poezie/46	Liviu Păiuș: Ionică și zânele, Feciorul săgetat/104
Radu-Ilarion Munteanu: Poezie/47	Colinde/105
Melania Cuc: Poezii/48	Alexandru Dărăban: Aspecte ale activității Comisariatului de Poliție Năsăud și Sectorului de Jandarmi Rodna în perioada alegerilor electorale din 1946/106
Emil Almășan: Poezii/49	Alexandru Dărăban: Câteva mărturii despre organizația „Sumanele Negre”/111
Iulian Patca: Poezii/50	Ioan Tuns: Marcu a Bărăriții/112
Liviu Ioan Mureșan: Poezii/51	Alexandru Dărăban: Recensământul din 1869 în comuna Șanț/116
Aurel Domide-Șanțanu: Poezii/52	Liviu Păiuș: Un act școlar vechi/117
Valer Pop: Haiku/52,53	Valer Pop: Căsătoriile în timpul graniței/118
Cristina Horotan: Poezie/53	Valer Pop: Din istoria comunei Ilva Mare/119
Grigore Cotul: Poezii/54	Valer Pop: Câte nume are Moș Crăciun/121
Grigore Cotul: Epigrame/55, 56	Valer Pop: Al patrulea Crai de la răsărit/122
Veronica Georgiana Hodoroga: Călătorind prin timp/57	Lucian Claudiu Grapini: Vorbe de la Șanț. Pseu- do-dicționar de regionalisme. Completare/123
Octavian Florin Boanchiș: Darul/59	Grigore Cotul: Definiții în rime/127
Leon-Iosif Grapini în dialog cu Melania Cuc/60	EpigRebus (5)/128
Dumitru Cerna: Lucian Claudiu Grapini, „Vorbe de la Șanț”/67	Divertisment/129
Icu Crăciun: Lexicul regional și arhaic din satul Șanț/68	Comuna Șanț în imagini/130
Aurel Podaru: Vorbe de la Șanț. Arhaisme și regionalisme/69	
Lucian Claudiu Grapini: Vorbe de la Șanț. Argument/70	
Icu Crăciun: Năsăudul are un prozator talentat/71	

Irina Petraș: *Pe scurt, despre pictura mea*

Toate expozițiile mele au avut o anume unitate, și cele zece din perioada 1976-1989, și cele zece de la revenirea la șevalet după o pauză de un sfert de veac (*Exerciții de lumină, Locuiri provizorii, Intermitențele memoriei, Bacoviene, Zumze-tul culorilor* etc.). Le-am gândit pe toate pe o temă anume (variațiuni la tema cea mare a muritudinii). Chiar dacă se pot identifica motive recurente (cetăți, copaci, labirinturi, siluete etc.), transpunerile pe pânză au fost de fiecare dată și un mic experiment. Același lucru e valabil și pentru desenele mele pe calculator.

Am amintiri vii de la primul vernisaj, din 1976. La galeriile revistei „Tribuna” se expunea

casem într-o rochie făcută de mine (ca toate pe care le am, de altfel), din mă-tase tutunie, stil Grecia antică, în ton cu tablourile și cu sandalele cu toc foarte înalt. Pictura a fost mereu partea mea cea mai liberă. La scris sunt oarecum mai discipli-nată, mai sobră. La pictură, însă, nu ascult de ni-cio regulă. Pictez la soare, în balconul dinspre sud, sau în atelier, la șevalet; cu degetele, cu cuți-tul de paletă – nu cu pensula – și inovez/caut me-reu. Am expus și la Muzeul de Artă, la Casa Uni-versitarilor, la Galeriile *Steaua* și la *Scriptorium* (pe acestea două eu le-am înființat) etc.

Nu termin niciodată un tablou ori un desen. Doar mă opresc, atât. Nu pictez nimic după natură. Și, recunosc, nu reușesc să prind pe pânză ta-blourile pe care le am în cap, pe care le văd cu *ochii minții*, în vis ori aieva.

Titlurile sugerează de cele mai multe ori legătura cu „lecturile” mele de zi și de noapte. La Eminescu, Blaga, Bacovia, Arghezi, aflu ori-

Irina Petraș cu Laura Poantă

asiduu, se scoteau pliante color an de an (Octavian Bour era meșterul lor). Mă îndemnase să fac o ex-poziție Nae Prelipceanu, vecinul meu de palier, pe atunci. M-a prezentat D.R. Popescu, a ținut s-o facă, deși nu mă cunoștea foarte bine, eram o în-cepătoare și la scris, și la pictat. Al doilea vernisaj se petrecea la Galeriile „Filo”, gospodărite admi-rabil de profesorul Octavian Șchiau, decanul Fa-cultății și amator de pictură. Au fost de față mama și tata, lume multă, flori, voie bună. Eu mă îmbră-

când frânturi de vers care pot deveni titluri. Care spun scurt și cuprinzător ce anume ar fi trebuit să spună tabloul și nu totdeauna reușește. În general, născocesc titluri-metaforă deschisă, care propun o anume manieră de a privi tabloul, de a-i căuta sen-surile. În ultima vreme, tablourile nu mai au titlu, ele sunt părți din cicluri: *Impresii, Crepusculare*. Sunt cioburi, fragmente ale unor stări.

Continuare în pagina 83

Radu Tuculescu

Concert pentru vioară și orchestră

Instrumentiștii își suflau în palme, mormăind nemulțumiți de răcoarea ce domnea în sala de concert. Conducerea nu reușise, deocamdată, să ia o hotărâre fermă în privința caloriferelor, acestea având stabilite cu precizie o dată și o oră la care să-și înceapă activitatea. Dar iarna nu a mai ținut cont de orarul caloriferelor și, făcându-și apariția pe neașteptate, a provocat neplăcute surprize.

Bombănelile instrumentiștilor erau ceva mai reținute, mai înfundate decât la alte repetiții, datorită prezenței în sală, în rîndul al zecelea, a câtorva persoane venite să asculte programul viitorului concert.

Flautistul prim exersa cu o pereche de mănuși subțiri. Degetele îi alunecau mereu pe clapele strălucitoare, fapt care-i smulgea suspine dramatice din adîncul pieptului. Se convinse pînă la urmă că nu va putea cînta cu mănuși. Datorită lipsei de căldură, degetele nu-l vor mai asculta cu siguranța necesar, la anumite pasaje dificile, și asta tocmai acum, cînd au asistență...! Contrabasiștii pălăvrăgeau despre fotbal fiind, dintre toți, cei mai calmi și mai stăpîni pe instrumentele lor umflate. Dirijorul se învîrtea printre pupitre ușor nervos, răsturnînd cîte o partitură. Le amintea de nuanțele care nu fuseseră respectate la repetițiile anterioare, rugîndu-i, în același timp, să fie atenți la toate mișcările sale pentru a parcurge întreg programul fără opriri și pentru a nu-l obliga să zbiere la ei ca și altă dată. Instrumentiștii aprobau din cap, continuînd să-și sufle în degete. Unii începură să studieze discret, încălzindu-se cu game și arpegii, fără vreo eficiență deosebită. În sală se înălța un zumzăit plăcut, născut din frînturi melodice și acorduri vagi disonante.

Doar Violonistul nu manifesta nicio umbră de nervozitate. Se afla în spatele scenei, dincolo de ușa pe care se intra, printre cutiile goale ale instrumentelor și cuierelor încărcate cu pardesie. Își privi, o clipă, chipul într-una dintre oglinzile fixate în perete și se miră că nu deslușește nicio formă de emoție. Constată doar că părul îi era prea scurt tăiat, dîndu-i un aer comic, ștregăresc, aer pe care un virtuoz al viorii nu-i permis să-l aibă. Hainele atîrnau pe trupul său subțire ca pe un umeraș defect. Aceste constatări îl obligară să roșească. Aruncă neliniștit o privire în jur. Dar nu era nimeni pe-acolo, iar colegii din orchestră se obișnuiseră cu

el. Cît despre cei aflați în sală cu siguranță nu veniseră să-i studieze îmbrăcămintea. Violonistul se liniști pe deplin în privința înfățișării sale, amintindu-și de fracul comandat pentru data concertului. Chiar și părul are să mai crească în cele două săptămîni.

Își luă vioara sub braț și făcu cîțiva pași printre cuiere. Tema părții a doua se abătă din nou asupra sa, ca o adiere stranie care-i mîngîia fruntea, scurgîndu-i-se pe la tîmple în sunete moi. Era cea mai frumoasă parte a concertului, compusă pe colțul mesei din bucătărie, sub privirile curioase ale Mirei. Nu l-au deranjat niciodată aceste priviri. Mereu se întîmplă așa atunci cînd compune ori studiază. Mira îl privește curioasă, dar tăcută, înclinîndu-și doar capul, uneori cu vădită cochetărie. Se născuse între ei o legătură aparte, un fluid invizibil care-l impulsiona în momentele sale de creație. Pînă acum, a compus doar mici piese pentru vioară solo. Nu a avut și nici nu are de gînd să devină compozitor. El este în primul rînd un interpret, un executant al lucrărilor create de alții, lucrări geniale, cunoscute în lumea întreagă. Acest concert pentru vioară și orchestră s-a născut pe nesimțite, fără intenții precise, mai mult ca o necesitate interioară de a-și exprima și el, în felul său, sentimentele. O anumită atitudine. Era convins că nu va mai compune o altă lucrare de acest gen, ci, poate, doar mici piese pentru delectarea Mirei. Datorită acestui fapt de care era perfect conștient, nu avea acum nici urmă de emoție.

Ușa masivă se deschise brusc, cu un gest nervos, și apără capul dirijorului făcîndu-i semn să intre.

– Așa repede?, întrebă Violonistul, eu trebuia să cînt abia după...

– Lasă programul, îl întrerupse dirijorul, nu vor să te asculte decât pe tine. E normal, numai concertul tău este în premieră absolută. Cu atît mai bine..., că-i al naibii de frig în sală. Hai!

Violonistul îl urmă pe dirijor, fără să mai comenteze. Ca de obicei, timpanistul îi puse o pîdică discretă care-l dezechilibră pentru o clipă, obligîndu-l să se sprijine de tobele mari. „Asta, ca să nu ai emoții”, îi șopti, amuzat, timpanistul, iar el zîmbi, întrebîndu-se nedumerit de ce crede toată lumea că are emoții. Interpretarea nu poate fi, de data asta, greșită. Chiar dacă se va întîmpla la vre-

un pasaj, cei din sală n-au cum să-și dea seama, fiind vorba de o lucrare complet necunoscută. Trompetistul, care dîrdîia de frig, îl întrebă, printre dinți, dacă poate renunța la solo-ul din partea a treia, doar azi, i-au înghețat și mîinile, și instrumentul, ar suna jalnic. Violonistul fu de acord, informîndu-l, din mers, și pe dirijor. Cu frigul care domnea în sală ar fi renunțat cu toții la întreaga repetiție. Doar Violonistul se simțea bine, iar atmosfera i se părea călduță, dacă nu chiar caldă. Cînd ajunse în față și-i zări pe cei din rîndul zece, își aminti de hainele sale prea largi și de părul prea scurt. Jenat, se înroși pînă-n vîrfurile urechilor și începu să-și acordeze instrumentul. În timp ce și-l acorda, descoperi fața tristă a concertmaistrului. Îl întrebă, fără a se opri din acordat, ce s-a întîmplat.

– Ei, oftă concertmaistrul schițînd un semn vag cu arcușul, ce să fie? Mi-au murit două nutrii, îți dai seama...?

Dirijorul bătu cu bagheta în pupitru și, fără a mai ține cont de două instrumentiste care continuau să se certe în șoaptă, atacă introducerea.

Cu mici excepții, partea întîia fu executată conform partiturii. Violonistul interpretează, cu măiestrie și luciditate, toate pasajele dificile. Fusesse conștient de fiecare articulație a degetelor, de fiecare notă care trebuia să se nască sub trăsăturile arcușului. În pauza dintre primele două părți, în sală se tuși discret. Dirijorul ridică, din nou, bagheta și începu partea a doua. Cu Violonistul se petrecu acum o totală transformare. Această parte melodi-oasă, cu acorduri stranii ce rămîneau suspendate în aer, umplînd golul de deasupra scenei, apoi pe cel de deasupra scaunelor din sală, îl făcu să uite brusc unde se află. Cîntă cu patimă nedisimulată, fără a-și mai controla în memorie partitura, totul curgînd lin și pasionant în același timp, cu greutate și profunzime. Trăsătura finală de arcuș înălță o notă lungă, fără sfîrșit, care, în timp ce se îndepărta treptat, te chema să o urmezi, te îndemna să pleci, renunțînd la orice fel de întrebări.

De data aceasta, se tuși mai zgomotos în sală, iar Violonistul se dezmetici ca dintr-un vis. Îl privi neliniștit pe dirijor. Oare cum a cîntat? Nu a greșit, nu a sărit vreun pasaj? L-a acompaniat orchestra pînă la capăt? Dirijorul îi zîmbi și-i trase discret cu ochiul. „A fost excelent. Cum naiba poți cînta așa, pe un frig ca ăsta?!”

Partea a treia, mai sprintenă, într-un ritm dansant, fu la fel de corect interpretată ca și prima, chiar dacă trompetistul renunțase complet să mai intervină, vîrîndu-și mîinile în buzunarele pantalonilor.

După cele cîteva acorduri luminoase care încheiau concertul, dirijorul mulțumi orchestrei și se așeză pe scaun, întorcîndu-se spre sală. Violonistul rămase pe loc, adunîndu-și vioara și arcușul sub braț. Din nou, își aminti de hainele prea largi și de părul prea scurt... Cîteva instrumentiști ieșiră, considerînd că nu mai aveau ce căuta pe scenă. În sală se șușoti un timp, apoi se auzi o voce:

– În ce perioadă ai compus concertul?

Violonistul răspunse, deloc surprins de întrebare. Îi era teamă doar de momentul în care se vor lega de hainele sale și în care va trebui să-i convingă de existența unui frac nou-nouț, adecvat trupului său.

– În urmă cu trei luni.

– Bravo! Mie mi-a plăcut.

Cei cîteva bărbați și o femeie din rîndul zece se ridicară, pornind spre scenă în timp ce-și frecau mîinile.

– Cam frig pe la voi...

– Exact! sări dirijorul de pe scaun, iar instrumentiștii începură să vocifereze. Vă dați seama, în asemenea condiții nu se mai poate repeta, iar noi, dacă...

– Da! fu întrerupt dirijorul care, în marea sa bucurie că s-a făcut această constatare, era pornit să scape cîteva înjurături. Vom vedea ce se poate face. Acum avem puțin de discutat cu tînărul nostru interpret și compozitor. Se arată a fi extrem de talentat și de viitor.

Violonistul zîmbi încurcat. Uită complet de ținuta care-i produsese clipe grele. Într-o imagine care se topi imediat, revăzu capul Mirei înclinat cochet într-o parte.

– Concertul ni se pare bine gîndit și de autentică inspirație. Ce izvoare folosești în compozițiile tale?

Ochii mari ai Violonistului clipiră des. Își mută vioara și arcușul sub celălalt braț și răspunse:

– Să vedeți... eu n-am compus decît piese mici, nesemnificative. Aceasta este prima mea lucrare mai amplă și, sincer să vă spun, nu cred că voi continua... Doresc să mă perfecționez ca interpret...

– Foarte bine, bravo! Te-ai gîndit foarte bine! Noi îți apreciem și compoziția, dar știm că ești, în special, un interpret de mare talent, de viitor.

Se făcu o mică pauză. Cuvintele de laudă nu avură un efect deosebit asupra Violonistului. Le primi ca pe ceva firesc. Știa: era un foarte bun violonist și un compozitor doar de ocazie.

– Acum ar mai fi ceva. Mici nedumeriri, nesemnificative, te rog să ne spui, apropo de partea a doua, ce vor să însemne toate acele, te rog să ne scuzi, grimase... pe care le faci, cîntatul cu ochii închiși, strîmbături din gură, balansarea exagerată a trupului...

Chicotitul instrumentiștilor care mai rămăseseră pe scenă se transformă într-o tuse forțată. Dirijorul

yorul se foi pe scaun, privindu-l pe Violonist într-un fel aparte, o privire în care se amestecau compătimire și curiozitate. Când auzise de partea a doua, Violonistul se speriasse. Fusese singura parte în care nu-și controlase interpretarea. Nu putuse să și-o controleze. Născută din adâncul ființei sale, această parte scotea la iveală laturi nebănuite ale unei firi, în aparență mereu optimistă, nebănuită de îndoieli. Auzind întrebarea pînă la capăt, Violonistului îi reveni buna dispoziție.

– Sînt... niște grimase, zise surîzînd, pe care le cam fac la toate concertele. E ceva de care nu-mi dau seama... știți... atunci cînd cînt cu pasiune... de exemplu la Beethoven, uneori nici nu...

– Cu Beethoven, problema e clară! E un compozitor celebru în toată lumea, despre lucrările sale s-au scris volume întregi, totul e clar! De altfel, a și murit! Dar la o compoziție nouă, necunoscută, a unui compozitor necunoscut, aceste, să zicem, anexe dubioase ar putea deruta pe ascultătorii din sală, le-ar putea pricepe cu totul greșit...

Violonistul ridică încurcat din umeri. Îl privi pe dirijor, cerîndu-i ajutor. Trompetistul, în mod cu totul inexplicabil, începu să sufle în trompetă, nu prea tare, împrăștiind asupra tuturor sunete prelungi.

– Eu cred, zise dirijorul precipitat, așîndu-și astfel dorința de a pleca cît mai repede, că pînă-n ziua concertului își va putea ameliora aceste... gesturi, controlîndu-se în timpul studiului, aca-să...

– Exact! Este o propunere foarte bună. Nu are rost să ne complicăm inutil. Ai să vezi, va fi mult mai bine. Deci, contăm pe faptul că vei studia cu atenție... de exemplu, în fața oglinzii, nu? Iar dacă ți se va cere un bis, și ți se va cere, că ești talentat, ți-am propune să cînti Balada... aia a lui Ciprian Porumbescu... măcar partea de început, bine? La revedere.

Violonistul îi însoți pe colegii din orchestră la o cafea, refuzînd, de data aceasta, să bea și „una mică”.

În drum spre casă își aminti de Baladă și strîmbă din nas. Când auzise sugestia, abia se stăpînise să nu izbucnească în rîs. Nu avea nimic împotriva piesei. Dar în ultimul timp fusese folosită într-un mod barbar, fără discernămint: ca acompaniament la unele recitări duioase, ca ilustrație sonoră la imagini campestre date la televizor, în toate montajele muzical-literare, chiar și în seriale plîngăcioase pentru momentele cînd conflictele dintre cei foarte răi și cei foarte buni se înăspreau, ba, niște preșcolari talentați au interpretat-o la muzicuțe și balalaice! În curînd, va fi fluierată și din degete! Bineînțeles, de fiecare dată nu se cînta decît partea lentă.

Violonistul căută o soluție. Pînă la urmă hotărî să nu dea niciun bis, oricît de mult l-ar aplauda sala. Ce va face cu cealaltă problemă? Se pare, totuși, că ceva nu este la el în ordine, din moment ce observațiile se refereau doar la partea a doua a concertului.

Copleșit de aceste nedumeriri, deschise ușa apartamentului. Mira îl aștepta, ca de obicei, cocoțată pe galeria metalică fixată strîmb la fereastra largă a camerei. Cîteva clipe, îl privi în tăcere. Apoi, cu o mică ezitare intenționată, ca un moft femeiesc, zbură veselă și se opri pe umărul său drept. Odată ajunsă aici, începu să ciripească. „Ești prea veselă, îi zise Violonistul, nici nu ai așteptat să-ți povestesc cum a fost. Ne așteaptă două săptămîni grele, te anunț, și nu știu dacă voi reuși...” Întelegîndu-i supărarea, Mira părăsi umărul și zbură spre colivie. „Ei, lasă, o liniști Violonistul, de data asta nu te mai închid și nici nu cred c-am să te mai închid vreodată. Intri acolo cînd vrei, cînd ești obosită ori plictisită”.

În afară de oglinda din baie, nu se mai găsea nicio altă oglindă în toată casa. Violonistul o demontă cu greu, reușind să o crape în cîteva locuri, și o montă pe pupitru. Pentru Mira fu un adevărat eveniment. Își descoperi, cu încîntare, coloritul bogat al penelor care-i acopereau trupul mic, cît un pumn de copil. Uită complet de prezența Violonistului, rămînînd ore în șir în fața oglinzii... Dar, tot ore în șir, a stat și Violonistul în fața oglinzii, timp de două săptămîni. Cu ochii larg deschiși, își privea mutra și brațele, făcînd eforturi epuizante pentru a-și controla fiecare mișcare, fiecare gest. Preț de cîteva minute îi reușea totul cu rigurozitate. Interpreta sec, fără participare afectivă. Apoi, încetul cu încetul, pleoapele coborau, iar Violonistul sfîrșea, mereu, cu cîțiva pași în dreapta ori în stînga pupitrului. Se trezea de fiecare dată ușor uluit.

În dreptul oglinzii, doar Mira, fericită că rămîne singura stăpînă a acestui teritoriu magic.

Violonistul o lua de la capăt, cu înverșunare, convins că-i lipsește doar un dram de voință în plus care poate fi cîștigată prin educație, prin perseverență. Dar încheia partitura, inevitabil, la fel: de parte de oglinda care-i controla mișcările. Cînd deschidea ochii, neștiind în primele clipe unde se află, Violonistul era copleșit, totodată, de o inexplicabilă eliberare și bucurie.

În ziua concertului plecă de acasă mai devreme, lăsînd-o pe Mira în același loc, pe marginea pupitrului. „Tu, cu siguranță, ai fi reușit”, îi zise înainte de a ieși. „Eu, îți mărturisesc sincer, m-am hotărît să-mi cînt lucrarea fără a mă gîndi la nimic altceva decît... la ea... și la tine, bineînțeles...”

Execută o lungă plimbare pe străzile orașului, căutîndu-le pe cele mai populate, cu vioara sub

braț, lovindu-se de oameni, făcându-i mare plăcere să-și ceară scuze. Stătu de vorbă cu o tânără vânzătoare de sucuri. Bău unul pe care vânzătoarea îl îndulci peste măsură, încântată de ochii săi mari, apoi îi oferă pe gratis un pahar cu sifon. Violonistul se intimidă și bîlbîi cîteva cuvinte de mulțumire, invitînd-o la concert. Fu rîndul fetei să se fisticească. Refuză timid, motivînd ora tîrzie cînd are voie să părăsească taraba. „Atunci, altădată”, zise Violonistul.

Sala era plină. Foarte mulți tineri populau, de la o vreme, sălile de concerte. Îmbrăcați pestriț, nici unul în clasică ținută de spectacol impusă de rigoarea caraghioasă a unei legi nescrise, ascultau nemișcați de la început pînă la sfîrșit, cu atenție iscoditoare și, în același timp, exprimînd prin întreaga lor ființă o stare de descătușare dobîndită cu ajutorul călătoriei propuse de sunetele muzicii.

Caloriferele erau fierbinți, iar instrumentiștii veseli. Dirijorul mîncă semințe de floarea soarelui, în așteptarea soneriei care-i chema în scenă. Nimeni nu-i acorda vreo atenție specială Violonistului, doar timpanistul îi promise, solemn, că nu-i va mai pune piedică.

Se auzi soneria. „Vezi, ai grijă la partea a doua”, mormăi dirijorul, în timp ce se pregătea să intre. Violonistul ridică din umeri, fără ca gestul său să exprime ceva anume.

Ajuns în fața orchestrei, își roti privirile prin sală. O mulțime de capete într-un semiîntuneric blînd. Nu se putea distinge niciun chip.

Fracul cel nou al Violonistului atîrna pe el la fel de larg și de strîmb ca și hainele de repetiții. Dar el uitase de frac și de părul prea scurt. Simțea așteptarea celor din sală împrejmuindu-l. Nu-l încerca nicio undă de emoție, doar o mare și copilărească bucurie.

Partea întâia se încheie cu strălucire, fără greșeli, interpretată cu destulă dăruire. La partea a doua, lucrurile s-au petrecut altfel. După primele măsuri, Violonistul închise ochii, iar trupul său subțire părea că se lungește. Dar fu o simplă părere. Violonistul începu, vag perceptibil, să se ridice deasupra podiumului. O porni într-un zbor lin, urmînd fidel ritmul liniei melodice, întîi pe deasupra orchestrei, apoi prin sală, peste mulțimea aceea de capete. Instrumentiștii, deloc impresionați, își vedeau mai departe de partituri. Cîțiva spectatori, de asemenea, îl urmăriră doar cîteva clipe fără a schița vreun semn de mirare, apoi se lăsară cuprinși de vîrtejul tînguitor al melodiei.

Zborul Violonistului se sfîrși cu ultima trăsătură de arcuș, o notă lungă topindu-se undeva în pieptul său, ca un plîns înăbușit. Era din nou pe podium, în stînga dirijorului. Deschise ochii, puțin speriat, neștiind unde se află, căutînd, în prima clipă, trupul colorat al Mirei din dreptul oglinzii. Se dezmetici repede și zîmbi încurcat. În mod cu totul uluitor, în sală izbucniră aplauze, un fapt incorect din moment ce mai exista încă o parte, a treia. Abia acum Violonistul fu năucit de emoție, neștiind cum să înțeleagă aplauzele acelea, pînă ce-l auzi pe dirijor: „I-ai dat gata, mă, băiatule. Ține-te bine și la a treia, iar pe urmă... dau o vodcă. Meriți!”

La sfîrșitul părții a treia toți se ridicară în picioare, aplaudînd frenetic, îndelung, dar Violonistul nu mai cîntă Balada, nici altă piesă de bis și nici nu mai ieși la rampă.

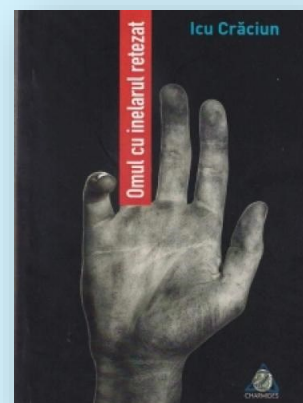
Cărți primite la redacție

Melania Cuc, *Cartea Archiudului*. Monografie, Editura Vatra veche, Târgu Mureș, 2022

Anton Drăgoescu (coordonator), *Istoria României. Transilvania*, vol. 1-2, Editura George Barițiu, Cluj-Napoca, 1997 și 1999

Icu Crăciun, *Omul cu inelarul retezat*, Editura Charmides, Bistrița, 2014

Leon-Josif Grapini

Concert pentru vioară și... eternitate

Lui Radu Țuculescu

Copleșit de cele întâmplate, violonistul intră pe ușa apartamentului, aducând cu el, în stofa fracului, mirosul încărcat de felurite exalații ale sălii de spectacol, iar în urechi, sunetele prelungi, sfâșietoare, ale ultimelor trăsături de arcuș din partea a doua a concertului, acoperite de zgomotul frenetic al aplauzelor. Un fapt neobișnuit îl așteaptă încă de la intrare, papagalul, o femelă cât un pumn de copil, cu penajul viu colorat, nu-l întâmpină așezându-i-se pe umăr și înclinându-și grațios capul într-o parte, așa cum au obiceiul femeile pentru a capta atenția și duioșia partenerului, de această dată preferă să rămână așezat pe micul trapez ce ține loc de balansoar, în colivie, privindu-l lung, din mărgeluțele ochilor radiind contrarietate și suspiciune. Nu înțelegi nici tu, cum nu înțeleg nici eu cele petrecute, îi justifică reticenta violonistul în timp ce-și lasă vioara și arcușul pe scaunul tapițat din fața oglinzii. Sub privirile atente și iscoditoare ale păsării, tânărul deschide debaraua, ia de pe poliță o sticlă pe jumătate plină cu votcă, toarnă din lichid cam de două degete într-un pahar ce lenevește pe tăblia mesei și bea conținutul din două înghițituri, făcând o scurtă pauză între ele, spre a savura gustul și a simți cum focul băuturii îi arde gâtul. Aștepti o explicație, o bagă din nou în seamă pe micuța zburătoare, și eu la fel, dar cine să ne-o dea, nimeni nu a înțeles bizareria petrecută, nici măcar eu care am fost protagonistul ei, de la grimase și înclinări ale corpului, de la mutarea inconștientă dintr-un loc în altul și până la zbor nu a fost decât un sunet, ca să zic așa, ceva nefiresc se produce, ia să-ți adresez o întrebare, notele lungi, lente și înălțătoare pot face posibilă plutirea în aer, tu ai putea ști mai bine, doar zborul este fireasca ta deplasare prin spațiu, dar ce zic eu, chiar dacă îți sunt cunoscute acestea, statutul tău de ființă necuvântătoare nu-ți permite comunicarea verbală, cu toate că, dacă ai pricepe cuvintele mele, n-am cum ști asta, ai putea să-mi faci un semn, o clipire din ochi sau o scurtă înclinare a capului. Papagalul continuă să stea ghemuit pe bara de lemn, groasă cât un creion, cu ciocul îngropat în pene și cu privirea atentă la mișcările proprietarului casei. În mica bucătărie își duc veacul un aragaz pătat din abundență cu urme de grăsime și de ulei încins, un frigider minuscul, așezat pe o comodă de lemn lăcuit, în interiorul căreia odihnesc în dezordine tacâmuri, farfurii, pahare și cratițe, o masă pătrată mărginită pe două laturi de câte un scaun fără spătar, o floare de cactus ale cărei frunze, prăfuite din bel-

sug, încearcă să supraviețuiască în lumina puțină, filtrată de perdeaua groasă și murdară, pe un perete atârână o etajeră improvizată ce susține o farfurie și două oale de lut, iar pe altul, cușca micuță, din vergele de metal, a păsării. Apartamentul mai are o încăpere mobilată cu un dulap de haine, câteva rafturi răstignite pe un perete ce gem sub greutatea cărților vechi și noi, îndeosebi literatură, dar și volume de știință a artelor, muzicologie, mai ales, o canapea ponosită, două scaune tapițate, un birou de lucru, cu un scaun rotativ, și stativul pentru partituri, un hol, o baie, o debara doldora de haine și încălțăminte, cele mai multe vechituri, pe care beneficiarul lor le-a păstrat doar din apatie și indolență, și un balconaș la camera de zi, și de noapte, totodată, al cărui spațiu strâmt este și mai redus din pricina unor cutii de lemn și de carton, pline cu nimicuri, stivuite una peste alta.

După ce îngurgitează încă o doză de votcă, violonistul iese din bucătărie, traversează din trei pași holul îngust și pătrunde în camera de lucru și de somn, ia hainele aruncate pe canapea și le agață de spătarul unuia dintre scaune, se întinde epuizat pe salteaua de burete învelit în pânză de pluș, fără a ține cont că este îmbrăcat în frac, dacă se șifonează fier de călcat are, bunăvoință și chef nu prea, dar până mâine, când trebuie să-l returneze firmei de închirieri, e timp suficient, un efort în acest sens tot va face, dacă nu azi, atunci mâine-dimineață. Ușor amețit, cu palma dreaptă așezată pe fruntea caldă, e în așteptarea somnului care, deși chemat cu insistență de moli-ciunea și încălzirea trupului, nu-i dă târcoale, e ținut la distanță de mintea chinată de întrebări și avidă de răspunsuri. Până când somnul îl va îmbrățișa cu dragoste și apetență, ia să treacă el în revistă evenimentele ultimelor zile. Totul a început acum două săptămâni la una dintre repetiții. Instrumentiștii, zgribuliți de frig din pricina caloriferelor reci, programul centralei termice nu coincide în niciun an cu cel al iernii, manifestau nerăbdare și nervozitate, suflând nu în instrumente, ci în degete, spre a și le dezmoști, dar erau mai puțin nervoși ca în alte dăți, reținerile fiindu-le dictate de prezența persoanelor din rândul zece venite anume să asculte concertul, pentru a-și exprima o părere autorizată și decisivă asupra ținerii sau nu a acestuia la data prevăzută. Dintre toți membrii orchestrei doar el părea lipsit de emoție, entuziasmat și în afara oricăror influențe ale aerului rece din sală, singura stânjenală ce l-a încercat a fost atunci când i

s-a cerut să-și explice grimasele feței și înclinările trupului din timpul părții a doua a concertului, ba nu, a mai fost cuprins de sfială chiar la început, după ce a ajuns pe scenă, în fața colegilor și în stânga dirijorului, când s-a gândit din nou, roșindu-se până în vârful urechilor, la hainele sale prea largi ce stăteau pe el ca agățate pe un umeras, dându-i un aspect caraghios, și la părul lui tuns scurt, ștrengărește, în totală discordanță cu înfățișarea unui violonist, pletele fiind o componentă principală și definitorie a unui chip transfigurat de notele adânci și ametoitoare scoase de arcușul tras patetic peste corzile viorii. La acea repetiție, toate cele trei părți au fost executate cu măiestrie, dar partea din mijloc s-a bucurat de o interpretare impecabilă, epitetul are susținere în reacția dirijorului, aceea de a-i trage cu ochiul, satisfăcut, și în exprimările lipsite de echivoc și de grandilocvență ale asistenților din rândul zece. Din discuția avută cu aceștia, a reținut aprecierile laudative, sincere, la adresa compoziției muzicale și a interpretării, în special cele referitoare la partea a doua, care, mai mult ca sigur, au înclinat balanța în favoarea lui și a influențat hotărâtor decizia finală, concertul va avea loc la data și la ora stabilite, desigur, fără acele grimase și mișcări necontrolate, de care violonistul, prin antrenamente susținute în fața oglinzii, se poate ușor debarasa. Așa că, ajuns acasă, a demontat oglinda din baie, singura din toată locuința, a rezemat-o pe stativ în poziție oblică, și a trecut la exersare, nu muzica îl interesa, fiind compoziție proprie și repetând-o la nesfârșit, interpretarea îi ieșea de fiecare dată fără cusur, ci îl preocupau mișcările trupului, cele ascunse, mai bine zis involuntare, neconștientizate, numite de unul dintre bărbații veniți la repetiție strâmbături ale gurii și balansări exagerate ale corpului, odată oglinda montată, a început exersările, zi de zi, de dimineața până seara, timp de două săptămâni, s-a concentrat asupra gesturilor, încercând de fiecare dată să țină ochii larg deschiși spre a le putea urmări și controla, însă, atunci când sunetele straniei, celeste, sfâșietoare din finalul părții a doua îl chemau să le urmeze într-o plutire lină, în ritmul liniei melodice, pleoapele îi cădeau grele, și se trezea, cuprins de o beatitudine paradoxală, alături, în afara oglinzii în care, încântat de noua pasăre multicoloră descoperită în magia lumii de sticlă reflectorizantă, doar papagalul continua a-și oglindi imaginea. Dacă toate acestea par bizare, zborul său din timpul concertului rămâne mai mult decât straniu, asupra lui insistă a privi cu ochii minții, spre a-i surprinde toate detaliile desfășurării, încercând a găsi în străfundurile memoriei elementele ce l-ar putea face să discearnă dacă a fost o simplă fantezie, o iluzie sau pur și simplu un fapt real, inexplicabil, dar real. Când a atacat primele măsuri ale părții cu pricina, trupul i s-a subțiat și s-a lungit ca un fir, apoi, în ritmul acordurilor divine, a început să plutească, întâi pe deasupra capetelor membrilor orchestrei, care își vedeau mai departe de

cântat, ulterior, peste mulțimea ce umplea până la refuz sala, zbura lin peste frizuri îngrijite și cocuri fisticchii sau elegante, observând în semiîntunericul dimprejur fețele transpuse, prinse, înduioșate, transfigurate, încântate ale spectatorilor, în câmpul său vizual, dată fiind înălțimea zborului, intrând și chipurile animate de aceleași sentimente ale persoanelor instalate confortabil în loji, cu toții privind cu atenție la scenă, puțini ochi, patru la cinci perechi, urmărindu-i deplasarea lentă prin aer, dar și aceia cu indiferență și pentru scurt timp. Abia acum, când se forțea să reconstituie zborul, își amintește că în spatele sălii, pe ultimul rând, a observat-o pe fata de la chișcul cu dulciuri și băuturi răcoritoare, care, cu privirea fixă la orchestră și cu urechile ciulite la sunetele tânguitoare scoase de mișcarea arcușului, nu l-a observat, nici pe el, nici gestul lui de mulțumire pentru zbaterea ei de a fi prezentă la spectacol, gest făcut prin ducerea mâinii drepte la inimă, cum la fel de bine își aduce aminte că în loja a doua stăteau femeia și doi dintre bărbații prezenți la repetiție, doar ea urmărindu-i cu luare-aminte și îngăduință plutirea. Însă momentul revenirii sale pe scenă, oricât efort mintal ar face, nu-l poate repera, se revede speriat, buimac, cu privirea rătăcită, căutându-și chipul în oglindă, și fâstăcit când, conștientizând prezența lui ca protagonist al concertului, a tresărit la ropotul de aplauze prelungi, sincere și dăruite cu bucurie și mulțumire nespūsă de întreaga sală. A urmat, firesc, partea a treia, cea săltăreață și veselă, pe urmă, deși trebuia să iasă la rampă la chemarea insistentă a mulțimii, nu a mai făcut asta, nici măcar nu a interpretat celebra baladă, ca răsplată pentru aplauzele furibunde ale spectatorilor, chiar dacă se concentrează la maxim, nu descoperă decât un gol în minte, filmul s-a rupt odată cu retragerea sa în culise și a reînceput din momentul intrării lui în apartament. A fost vis sau realitate zborul, iată întrebarea zilei, dacă nu chiar a vieții sale. Există o singură cale de a afla, să se scoale din pat, să-și ia vioara și arcușul, să se așeze în fața oglinzii și să interpreteze nu întreaga piesă muzicală, ci doar partea ce-i provoacă stări de fericire și plutiri în spațiul din jur, zis și făcut, se ridică de pe canapea și se îndreaptă spre instrumentul abandonat pe scaun. Din locul unde este agățată colivia, pasărea îi urmărește mișcările, reușind să observe prin ușa deschisă a bucătăriei și prin arcada camerei de zi mai bine de jumătate din interiorul încăperii de lucru, dar micuța zburătoare, deși postarea violonistului în fața oglinzii era imboldul ce o făcea să zboare pe rama de jos a stativului, de această dată preferă să rămână în cușcă, neinteresată de propria-i imagine, ci doar de comportamentul stăpânului ei. Acesta, aflat pe poziție, se pregătește de interpretare prin acordarea viorii, nu înainte de a-și admira tunsoarea, în cele două săptămâni părul i-a mai crescut, dar nu într-atât, încât să semene cu un violonist și, de ce nu, cu un compozitor, sunt puține creațiile sale muzicale, preferă să

rămână în conștiința publică un interpret de excepție al marilor compoziții universale, dar, pentru a se elibera de sentimente, de impulsurile creative și de inspirația de moment, a compus, pe lângă bucățile scurte, mici piese pentru vioară solo, acest concert pentru vioară și orchestră ce s-a bucurat de un imens succes la public, dar până la următoarea apariție scenică părul va recupera din frumusețea și lungimea pierdute, părul ca părul, acesta se repară de la sine, dar cu statura lui înaltă și subțire, pe care fracul stă ca într-un cuier, ce să facă, așa mare și deșirat e de când s-a împlinit, slab a fost, este și va fi, chestiune de constituție, de fire și conjunctură, seamănă cu ai lui, grași în familie nu vezi unul, nu-l preocupă problema aspectului său, îi dă importanță pentru moment și în anumite circumstanțe, nu are mese regulate și nici îndestulătoare, apoi, chiar dacă nu este un împătimit, o băutură alcoolică, o cafea și o țigară consumă, ca atare, toate la un loc nu pot face din trupul său o sculptură demnă de atenția femeilor ahtiate după bărbați atletici, bine legați, ba dimpotrivă. Dar ce însemnătate mai au toate acestea acum, acum și-a propus să cânte spre a-și verifica supozițiile, spre a înlătura suspiciunile și a crea certitudine în mintea lui. Trage cu arcușul peste corzi eliberând primele note prelungi, duioase și mângâietoare, a căror vibrație îi umplu inima de bucurie, îi aruncă păsării o uitătură cu coada ochiului, e tot acolo, pe trapez, cu ciocul cufundat în pene și, bizar, cu mărgeluțele negre îngropate sub pleoape, nu-l mai privește, dar nu insistă cu întrebări asupra reacției păsării, e preocupat de fericirea ce-i pătrunde ca o apă domoală în suflet, o căldură moleșitoare pune stăpânire pe el, pleoapele îi devin grele, realizează că, stimulate de unduirile liniei melodice, în scurtă vreme se vor lăsa învinse și vor cădea adormite, însă nu se întâmplă astfel, impulsionate, nu de voința lui, ci de un zgomot puternic, zvâcnesc spasmodic, lăsând ochii să-și arate surprinderea și sperietura. Neînțelegând ce se întâmplă, violonistul așteaptă câteva secunde înmărmurit, cu arcușul în aer, apoi sunetul străin își face din nou simțită prezența turbulentă, da, pricepe în cele din urmă, e o bătaie în ușă, tare și insistentă, lasă instrumentul pe scaun, se îndreaptă spre intrare, deschide ușa cât permite lăntugul de siguranță, privește prin deschizătură în casa scării și descoperă o femeie și doi bărbați opriți pe palier, îi recunoaște pe cei doi și, uimit, le dă voie să intre. Bună ziua, spune doamna îmbrăcată într-un taior roșu, mulat pe corp, prima intrată în hol, te surprinde vizita noastră, întreabă aceasta, fixându-l cu privirea, Bună ziua, răspunde gazda, mă surprinde, și mă văd nevoit să-mi cer scuze pentru deranjul din apartament, Nu-ți face probleme, îl liniștește cu voce calmă femeia, Știți, e un apartament mic, de o persoană, e o locuință de burlac, ce mai, nici nu știu unde să vă invit, se scuză în continuare tânărul afișând un aer umil și roșindu-se până în vârful urechilor, Lasă asta, îi retează doamna

șirul justificărilor, să intrăm, Da, da, mă scuzați, pofțiți, aici, în cameră, îi invită violonistul, adunând hainele de pe scaune și aruncându-le între capul canapelei și peretele cu fereastră, vă rog să luați loc, vă aduc o cafea, Nu, lasă, nu-i nevoie, mulțumim pentru amabilitate, se aude vocea femeii, spre ușurarea lui, într-o fracțiune de secundă realizând că nu are un gram de cafea în casă, cu gând să treacă, la întoarcerea de la concert, pe la magazinul din colț, năucit de succes și de întâmplările stranie din timpul spectacolului, a uitat pur și simplu. Cei doi bărbați, îmbrăcați în costume negre, se așază comod pe canapea, picior peste picior, însoțitoarea lor, pe unul dintre scaunele tapitate oferite, iar tânărul, vizavi, pe celălalt scaun. Vă pot servi cu o votcă, pentru doamna, îmi pare rău, nu am o băutură mai fină, se arată în continuare amabilă gazda, Mulțumim, tinere, nu se cade, suntem în timpul serviciului, refuză politicos doamna în roșu, căreia violonistul îi atribuie calitatea de șef al micului grup, bazându-se pe intervențiile doar ale ei și pe privirea sa aruncată cu superioritate în stânga și în dreapta. E o femeie distinsă, înaltă, roșcată, tunsă scurt, cu obrazul alb-trandafiriu, fardat din abundență, cu ochi întunecați, sprinteni și scormonitori, fața ovală fiindu-i întregită de un nas acvilin și de buzele subțiri și aprige, date gros cu un ruj sângerieu, sidefat, ce le conferă un farmec sever. Domnii au aceeași statură, înaltă și spătoasă, și afișează un chip aproape identic, prelung, colțuros și uscat, ai cărui ochi viorii, ascuțiți și bănuitori, alături de nasul corioat și de gura arcuită și fermă, întăresc expresivitatea agresivă și misterioasă. Privindu-i în fugă, violonistul se surprinde străbătut de un simțământ ciudat, spăimos, dar nu apucă să facă supoziții despre prezența străinilor, că doamna i se adresează cu același glas egal, sec, fără inflexiuni, Interesant, prezența oglinzii pe stativ justifică o evaluare a aspectului exterior al propriei tale persoane, mă înșel sau ai făcut antrenamente în fața ei, Da, am exersat, de altfel, chiar mi-a fost recomandat acest lucru, răspunde tânărul stânjenit de prezența oglinzii în camera de zi, Știu de recomandare, am vrut doar să verific, e o oglindă de baie, nu, Da, e singura din casă, știți, câștigul mic și, recunosc, comoditatea nu m-au împins să cumpăr alta, Când nu suntem văzuți avem libertatea să facem ceea ce ne taie capul, noi am intrat cu bocancul, cum se spune, în intimitatea ta, Nicidecum, Dar, îl întrerupe partenera de dialog, nu trebuie să-ți faci probleme, prezența noastră în zonă a fost discretă, nu ne place să ne afișăm în fața vecinilor, nu suntem ostentativi, preferăm ca vizita să fie o surpriză, dacă este, doar pentru gazdă, Sunt surprins, desigur, nu mă așteptam, Știu, îl întrerupe femeia, e normal, cum normal este să te întrebi cu ce scop am venit la tine eu și colegii mei. Colegii ei se păstrează tăcuți, în aceeași poziție, mulțumindu-se să urmărească dialogul cu o aparentă indiferență. Se poate fuma, se arată amabil violonistul, Mulțumim, nici nu suntem pasionați și

nici nu s-ar cuveni, dacă vrei, nu ne deranjează, Nu, acum nu, refuză gazda, ștergându-și transpirația palmelor de stofa pantalonilor, Să revenim la oglindă, în fața ei ai încercat să surprinzi acele mișcări despre care ți s-a vorbit la repetiție, nu mă înșel, nu, Așa este, am vrut să văd cu ochii mei strâmbăturile gurii, mă scuzați, expresiile nu-mi aparțin, și balansarea exagerată a trupului, Văd că ai reținut întocmai cuvintele folosite de unul dintre asistenți, și ai reușit, îl chestionează în continuare musafira, Să reușesc anume ce, Să surprinzi aceste gesturi, doar despre asta discutăm, zice doamna, ținându-și buzele și înfigându-și ochii în privirea ușor răătăcită a tânărului, Nu, nu, se grăbește acesta să treacă rapid peste neatenția manifestată, de fiecare dată când atacam partea a doua a compoziției, pleoapele mi se închideau grele, devorate de un somn adânc, Și, Și cam atât, Nu se poate, Vreau să spun că doar atât reușeam să surprind din comportamentul meu pe timpul interpretării, Dar nu dormeai, nu, Nu, adică da, nu știu, Mă rog, și când te trezeai, se arată curioasă femeia nedezlipindu-și privirea de pe chipul interlocutorului, Când mă trezeam ce, nu înțelege acesta, Te rog, revii cu aceleași întrebări prostesti, pardon, rectific, cu aceleași întrebări naive, Nu trebuie să vă scuzați, recunosc, sunt puțin derutat, chiar înainte de a primi vizita dumneavoastră încercam să lămuresc unele lucruri, să înțeleg unele întâmplări la care am luat parte, Te referi la zbor, întreabă conlocutoarea, în vreme ce obrazul violonistului se albește dintr-odată, pierzându-și și bruma de culoare avută până atunci, Deci ai văzut și dumneavoastră, Bineînțeles, acesta este motivul vizitei mele, dar până a vorbi despre acest aspect aș prefera, cu voia ta, să continuăm discuția despre oglindă, Cum doriți, Te-am întrebat în ce postură te găseai în clipa în care te trezeai din acel somn, din acea stare de inconștiență, mai corect spus, Pur și simplu mă descopeream în stânga sau în dreapta pupitrului, niciodată în fața oglinzii, și, de fiecare dată, în primele secunde nu conștientizăm unde mă aflu, când îmi revenea luciditatea mă vedeam ori într-o parte, ori în alta, și mai era ceva, Ce, se aude întrebarea scurtă, repezită, ce trădează un viu interes, Mă cuprindea o bucurie nestăvilă, juvenilă, alintătoare, un soi de fericire mântuitoare, chiar așa, cred că aceste ultime cuvinte descriu cel mai bine starea ce-mi inunda întreaga ființă, Și n-ai reușit nici măcar o dată să surprinzi momentul deplasării dintr-un loc în altul, Nu, așa cum v-am spus, pleoapele îmi erau coborâte, închise, adormite.

În cameră se lasă tăcerea, o tăcere încremenită și austeră. Cei doi bărbați așezați pe canapea continuă să privească în gol, pe chipul lor, frapant de asemănător, nu se poate citi nimic, ochii nu lasă ferestre deschise prin care ai putea vedea în sufletul lor, al oamenilor, firește. Doamna aruncă priviri iscoditoare spre cel interogată, acesta, după ce constată, fără nicio noimă, că pasărea nu și-a schimbat poziția avută încă

de la intrarea lui în apartament, lasă capul în pământ, copleșit de dialogul purtat și răscolit de întrebările, de posibilele răspunsuri, de certitudinile și supozițiile ce-i inunda mintea, ce vor, de ce l-au vizitat, cine sunt cu adevărat, cum se va finaliza totul, ce le va spune despre zbor, a fost real sau nu, chiar l-a văzut zburând și această cucoană în roșu, știu cumva, ea și însoțitorii ei sobri și misterioși, dacă a ieșit la rampă sau nu, dacă a mai interpretat balada, vor fi vrând să afle cum e cu puțință să zbori, poate fac cercetări despre levitație, la repetiție prezența asistenților fost justificată, aveau o misiune precisă, clară, să-l asculte și să hotărască dacă va intra sau nu piesa lui în spectacol, dar acum, acum ce misiune au cei trei, cine i-a trimis, cu ce scop, ce se va întâmpla cu el, ce se petrece cu tovarăsa lui de apartament, de ce nu zboară, de ce nu fluieră sau țipă, de ce nu mișcă, de unde această tăcere sinistă așternută nefiresc peste ei și peste lucruri. Toate acestea se învârt amețitor în capul său, iureșul gândurilor fiindu-i oprit brusc de cuvintele interogative ale femeii ce se aud ca o pleznitură de bici în liniștea apăsătoare, Dar zborul, l-ai conștientizat. Tânărul meditează preț de câteva clipe, apoi, ridicându-și privirea și uitându-se direct în ochii interlocutoarei, rostește senin, ușurat parcă de povara îndoielii, Da, l-am conștientizat, m-ai văzut zburând, Desigur, nu toți au observat plutirea ta deasupra mulțimii, dar cei cu capacități paranormale te-au văzut, bineînțeles, Adică, vreți să spuneți că pentru toți ceilalți lipsiți de aceste însușiri eu eram acolo, pe scenă, Presupun că da, Presupuneți doar, Așa cum ai auzit, pentru mine erai prezent în aer, pentru ceilalți, bănuiesc, pe scenă, Vreți să cred că e vorba de o evadare a spiritului din trup, Nu, nu puteai fi în două locuri deodată, sufletul în aer, iar trupul pe pământ, mai exact, pe scenă, revin, acest lucru e posibil, dar nu așa, fără spirit carnea este moartă sau adormită, or tu îți vedeai mai departe de arcuș și de vioară, umplând de bucurie inimile spectatorilor, n-ai fi putut interpreta partitura dacă sufletul ar fi părăsit corpul, Nu mai înțeleg nimic, Nici noi nu înțelegem prea multe, știm doar pentru ce ne găsim aici, Pentru ce, o întrerupe violonistul oarecum încurcat de gafă, firesc ar fi fost să nu intervină cu întrebarea, s-o lase pe musafiră să-și justifice prezența, așadar, se vede obligat să lase capul în pământ, rușinându-se de greșeala comisă, Ne interesează capacitatea și dispoziția umană de a învinge gravitația, practic nu pe noi ne preocupă, ci pe cel de sus, răspunde femeia făcând un gest scurt cu capul și indicând, astfel, o poziție înaltă în ierarhia socială, Cât de sus, își exprimă curiozitatea gazda, fără a-și masca uimirea, și pentru ce, Tocmai la vârf, pentru ce e lesne de priceput, cine deține acest control poate controla pe alții, Aha, se dumirește interlocutorul, aha.

În jur, nicio schimbare de atmosferă, poate doar lumina să mai fi pierdut din consistență, dând mână liberă semiobscurității să-și sporească intensi-

tatea în spatele obiectelor. Simt nevoia să beau un pahar cu apă, mai vrea cineva, întreabă violonistul, cum nimeni nu zice nimic, se ridică, iese în hol, intră în bucătărie, clătește paharul cu urme și cu miros de votcă sub jetul de apă de la robinet, îl umple și-l soarbe pe nerăsuflăte, apoi revine și-și reia locul pe scaun. Să înțeleg că dumneavoastră, se adresează el femeii, aveți aceste capacități paranormale, Să zicem, Dacă-i așa, îmi puteți spune, și chiar vă rog, dacă am ieșit la rampă sau dacă am mai interpretat balada, La toate vei primi un răspuns, nu va fi întrebare nesatisfăcută, dar nu acum și aici, acum va trebui să ne însoțești, Unde, întreabă compozitorul cu voce aproape răstită, glasul și înfățișarea trădându-i teama, Nu te speria, nu ai motive, te asigur că nimic rău nu ți se va întâmpla, mergem doar pentru câteva ore la sediu, pentru a lărgi și a aprofunda discuția de până acum, atât și nimic mai mult, În regulă, așa vrea, dacă se poate, să mă schimb, Nu-i nevoie, îl întrerupe conlocutoarea, în frac e foarte bine, un compozitor și un interpret de talia ta, aflat la începutul unei lungi cariere de succes, e bine să fie văzut și pe stradă în ținuta de spectacol, spre a fi mai lesne recunoscut, și în frac, permite-mi, te rog, acest mic compliment, arăți mai elegant decât într-un costum oarecare, iar unde mergem vestimentația elegantă e prevăzută de etichetă, să nu uiți vioara și arcușul, fără ele n-am făcut nimic.

Câteva minute mai târziu, tânărul compozitor și interpret se înghesuie între cei doi bărbați pe bancheta din spate a unui automobil negru, pe scaunul din față, în dreapta, stă doamna în roșu, având centura de siguranță pusă, în vreme ce șoferul, un domn într-un costum gri-petrol și cu ochelari fumurii pe nas, conduce cu mâna stângă pe volan și cu dreapta pe schimbătorul de viteze. Înscrisă în trafic și rulând cu viteză redusă, mașina o ia pe străzi și pe străduțe cunoscute violonistului, oprește în intersecții la semafor, cotește la stânga sau la dreapta, după cum îi dictează șoferului traseul spre sediu. La un moment dat, tânărul observă prin geamul din față, la nici o sută de metri, chioșcul cu dulciuri și sucuri răcoritoare, unde, înainte de concert, s-a oprit pentru a-și astâmpăra setea și a-și alunga emoțiile cu un pahar de apă minerală. Își amintește de frumoasa domnișoară ce s-a lăsat cucerită de ochii lui mari, oferindu-i gratis un pahar cu sifon, el, drept mulțumire, a invitat-o la spectacol, iar fata, scuzându-se că lucrează până seara târziu, l-a refuzat politicos, numai că i-a făcut o plăcută surpriză, cumva o fi aranjat cu șeful ei sau cu vreo colegă de a reușit să ajungă la spectacol și să prindă un loc în ultimul rând. El nu ar fi avut cum s-o zărească în semiîntunericul sălii dacă nu și-ar fi luat zborul, dar așa, ridicându-se în aer și plutind pe deasupra capetelor spectatorilor, a văzut-o așezată în rând, alături de alți iubitori de muzică, surâzând veselă și aplaudând entuziasmată. Dacă s-a întors cumva la serviciul ei monoton, acum e o bună ocazie să-i

mulțumească pentru prezența la concert, firește, nu-mai dacă șefa de mașină aprobă. O încercare nu strică, și îndrăznește, Aș putea avea o rugămintă, convinsă că numai ei i se putea adresa, doamna în roșu își ițește capul de după perna scaunului și-l privește curioasă, așteptând să audă doleanța, Dacă nu încurc, aș vrea să cobor doar pentru trei minute la chioșcul cu acoperiș verde, din față, de pe dreapta, Dorești un suc, întreabă aceasta, arătându-și disponibilitatea de a da curs cererii tânărului, poate coborî colegul din dreapta să-ți aducă, Nu, nu pentru asta, o cunosc pe vânzătoare, e o fată drăguță ce și-a făcut timp să mă onoreze cu prezența la spectacol, și vreau să-i mulțumesc, Doar pentru atât, desigur, oprește, te rog, în dreptul chioșcului, îi spune șoferului pe un ton alb, fără inflexiuni.

Tânăra, cu ochi albaștri, visători, și cu părul castaniu, împletit într-o coadă adusă pe umărul stâng, își caută de lucru la aparatul de cafea, în fața tejghelei nu se află nimeni, violonistul, ușor jenat, cu obraji înroșiți de emoția revederii, își așază coatele pe tablă de metal, acoperită cu o mușama marmorată, și, privind-o din profil, i se adresează fetei cu voce scăzută, caldă și mângâietoare, Dă-mi voie să-ți mulțumesc pentru strădanie, domnișoară, vânzătoarea își întoarce capul, îl privește contrariată, dar și încântată să-l revadă, Ce strădanie, nu înțeleg, dacă te referi la paharul de sifon e bine să știi că mi-a făcut plăcere să ți-l ofer, Nu, nu despre asta e vorba, îți sunt recunoscător că m-ai onorat cu prezența la concert, Unde, întreabă nedumerită vânzătoarea, La concert, astăzi, Când, Astăzi, în urmă cu câteva ore, te-ai scuzat că nu poți veni, însă ți-ai găsit timp să-mi faci o surpriză plăcută cu prezența ta agreabilă, te-am văzut, erai în ultimul rând, aproape la mijloc, Eu, întreabă aceasta uluită, eu, stimate domn, nu am părăsit o clipă chioșcul, cum aș fi îndrăznit să-mi abandonez serviciul, Dar erai acolo, nu aveam cum să te confund, te-am văzut de aproape, de sus, mă aflu chiar deasupra ta, în aer, pluteam peste mulțime, te-am văzut la fel de clar cum te văd acum. Vânzătoarea face un pas în spate, speriată de-a binelea, prinde cu mâna mânerul ușii, pregătindu-se să iasă din chioșc și s-o ia la sănătoasa dacă tânărul în frac mai spune o vorbă și dacă bărbatul în negru ce tocmai se apropie are de gând să i se adreseze. Tânărul poate că ar fi insistat, dar o mână fermă îl prinde de braț și-l trage deoparte, e domnul de pe bancheta din spate, din dreapta, care, apoi, îl conduce spre mașină, împingându-l ușor din spate. Pe scaunul din față, învăluindu-l cu privirea ei întunecată și scormonitoare, doamna în roșu surâde amar, cu compasiune.

Mașina pleacă de pe loc, iar violonistul, uitându-se spre chioșc, reușește să surprindă pentru câteva fracțiuni de secundă chipul fetei cu ochi albaștri, visători, de această dată cuprinși de o groază nestăvilită.

Melania Cuc

Iisus al meu și gușterul din vis

Maestre,

spre sfârșitul zilei trecute, ceva ca un reflux m-a prins și târât în locuri străine, dar pe care simteam că le-am mai văzut într-o altă viață. Eram la cheremul unei forțe care nu avea nimic de-a face cu chinul prin care-mi împărtășeam amintiri de ieri și altele din viitorul aproape palpabil. Prinsă în hăul etern, intrasem deja în scris ilegal, mă legam și mă dezlegam de gravitația leșului meu biologic precar. Mi se năzărea doar că stăteam la o coadă nesfârșită pentru încă o viză de tranzit prin Timp, pentru o șampilă în plus pe pașaportul meu de călător uituc.

Dacă nu ar fi sosit *semnul* acela tocmai atunci, aș fi rămas convinsă că... gata, nu mai este cazul să persist în rău, să scriu, să ridic povești din nimic.

Nu, nu eram în pană de inspirație, doar că unele răni de mult date uitării erau iar scormonite la sânge cu vârful unui ac fără siguranță. Riscam să recidivez, să obrintesc rana durută, să crească într-o altă dimensiune.

Dar ce înseamnă *inspirație* când e vorba, în context, despre *facerea* lumii, care mă lovește, mă scrumește doar pentru ca, mai apoi, să mă ridice din propria-mi cenușă cum o fetiță ridică din colb o păpușă?

Da, așa spun azi, dar, ieri chiar, eram acolo, aproape de jar; praf și pulbere de stări contradictorii, tare amestecate cum sunt culorile ieftine și intrate una-n alta prin stamba bluzei înmuiată în lapte.

Chiar reușisem să scriu în ultimele zeci de zile despre dureri de mult și bine ascunse, despre Umbrele care, prostuțe, se lăsaseră pe *mâna* mea pentru a deveni personaje. Tata, fratele meu adolescentul, mătușa călugăriță... ei îmi ieșiseră singuri și de bună voie în cale. Alții, fără chip, fără nume, s-au opus din prima; nu au vrut să mărturisească dacă sunt sau nu sunt.

Nu încă! mi-au zis și au scos la Om unghiile de pisică, colții de câine... S-au tăvălit precum clovnii pe drum, au plâns și au râs ca nebunii. S-au repezit cu tot ce nu mai aveau de consum peste obrazul alb al hârtiei pe care... mâna-mi seca de litere ca o fântână bine clorhidrată, de apa cea vie.

Sigur, pe morții care au uitat ce și cât au trăit în zilele lor multe-puține, îi voi lua cu binisoru', le

voi turna zahăr candel pe vorbă, amestecând pe cerul gurii-mi mirarea cariului ce trudește ca robul.

Simt deja prin metacarpene furnicătură, un lichid ce se-ncheagă, se dilată și își face loc forțat în vasele comunicante ale destinului alarmat dintr-odată.

Nu mi-am propus să scriu azi vreo metaforă! Am scris și trimis până la amiază doar mesaje seci, la *obiect*, de parcă nu aș fi tot eu cea care gândește și vorbește în două chei total diferite. Din acest punct de vedere nu mă asemăn cu nimeni din familie, sau poate că da, dar nu am aflat cu cine.

Mama, octogenară acum, mi-a deschis ziua și ușa la casă cu pască din urdă și stafide. Semn de primăvară ploioasă. Și ei îi este dor de sat, de cei care au fost și sunt mai mult decât amintire, dar ea, spre deosebire de mine, știe că tăcerea-i de aur, iar cuvântul, oricât de înțelept, de frumos spus, este tot ca o lingură de prisos.

Pentru mama am căutat pe Internet fotografiile bătrâne cu vârul tânăr, episcopul Suciu. Și-a podit ochii albaștri cu lacrimile pe care le-a adunat mai apoi, țărănește, într-un colț de batistă, zicând: *A fost dintr-un an cu fratele meu avocatul. Mi-l aduc bine aminte, pe episcop, venea la noi pe vremea cireșelor... Eram copilă, dumnealui era domn fără barbă, fără haină preotească.*

Mama duce povestea șnur, odată ce ai pus-o în *priză*, doar e fata bunicului de la care eu am auzit pentru prima dată în lume de păcatul lui Oedip. Mama știe mai multe de cât aș fi crezut, doar eu nu prea-mi găsesc vremea și răbdarea s-o ascult.

Acum s-a retras în apartamentul ei mic de la etajul patru și cu vedere splendidă spre acoperișul catedralei medievale cu cel mai înalt turn gotic din Transilvania.

Este duminică și ora la care credincioșii practicanți sunt în Biserică, mama lipsește iar de la liturghie, eu îmi beau cafeaua fără să-mi fac proces de conștiință, iar soțul meu tocmai a optat, la tv, pentru un meci de fotbal în reluare. Asta să fie Biserica noastră!? mă întreb retoric și fără să mă simt un pic vinovată de cum au căzut lucrurile.

Sunt tare obosită după visul de azi-noapte. Sau poate că nici nu am visat, doar am înaintat prin catacombele de care el, omul modern, nu mai are azi folosință. Era ger primar pe pereți și-n loc de geam, la capăt, cu chin ajungând în sfârșit, am dat

peste masa cu trupul ăla, rece, rigid. Era poate numai o nimfă uriașă de fluture din mătase pânza aceea aleasă, trasă în fâșii peste umeri, picioare și față... Nu am ridicat niciun capăt din firul lințoliului, dar L-am recunoscut fără să-I văd nici ochii, nici gura.

La picioarele-I de ceară galbenă, peste sandale și peste șireturi, stătea prăbușit un trup de fum fără oase, o rochie albă cu buchețele de miozotis. Am ridicat-o, mi-am azvârlit-o pe umeri, pe spate... ca pe șalul scump pe care nu mi l-am dorit și poate că de aceea nu l-am primit în dar niciodată. Am ieșit din propriu-mi mormânt la lumină de ziua ca și cum ar fi ieșit din găoacea vopsită în negru un pui bolnav de găină.

Acum, puteam umbla iar slobodă, cu lumea întreagă-n cap în loc de broboadă! Și... nu mai era noapte, doar tot o ninsoare cu lupi ce urlau de undeva, de unde strămoșii-mi scriu câte anotimpuri vor fi.

Am mai pomenit de lupi în cărțile mele, de lupi albi, lupi galbeni, dar sălbăticiunile din coșmarul primar erau altminteri decât le știam eu. Nici negru-tuci pe cerul gurii, nici sare-n-piper prin blana rară ca o ninsoare de toamnă. Aveau colți și solzi de aur foșnitor pe măsca, iar din tot trupul fluierau și urlau către Muntele, pe care stelele-l luminau. Acolo era Kogaionul.

Cred că visul ăsta de la scrisul de noapte se trage. Imaginația îmi dă cu tifla și-mi spune că nu eu, ea este stăpână pe situație.

Oricum, dacă n-am murit încă, voi merge mai departe, aproape în poante, ca rândunica fără sânge-n picioare pe firul electric. Nu aș fi prima din familie nici ultima care dă probă după probă în nebunia curajului.

Când s-a cedat Ardealul de Nord, fratele mamei, avocatul, a fost silit de noile autorități să se refugieze în Țară în mai puțin de 12 ore. S-a lăsat cerul pe pământ dintr-odată, și jalea rupea din ei toți firimituri mici, mici de hrană.

Bunicul, cel cu... *povestea* lui Oedip, a înhămat caii la căruța în care și-a urcat nora și nepotul, feciorul pe care-l făcuse avocat prin bătăturile palmelor sale. I-a cărat ca pe morții de pe dric, în tăcere mare. I-a trecut granița-nouă pe o ploaie câinească, descărcându-i, oameni și bagaje, pe un braț de fân pus direct pe tina clisoasă, dar românească sută la sută. Apoi, a întors căruța, a biciuit caii în trap și a cântat morțește tot drumul spre casă. Nu se ferea de potop și trăgea din țigară fără să observe că ploaia hoată îi stinsese, de la o vreme, jarul. Nu se ruga cu supușenie, se certa ca între vecini cu El, cu Dumnezeu care nu voia să-l ajute la greu.

Nu-ț' *pasă de rumân!!!* I-a strigat, arătând cu pumnul spre Cer, mai înainte de-a se opri cu cai și

căruța la primul făgădău. A băut deț după deț de jinars d'ăl rău, dar era mult prea amărât ca băutura să se lege, ca muiera cea stricată, de el. A pornit caii la trap voios, dar glodul devenea din ce în ce mai vârtos, animalele osteneau, hamul pârâia în cusături și se lăsa și întunericul, smoală, peste ei.

Nu-și mai amintea, când ne povestea, cum a nimerit în acel șanț. Cum roțile se învârtteau singure în osiile care scrășneau, se rupeau. A dat cu biciul în caii lui cei dragi ca-n dușmani. Apoi, a coborât, a pus umărul, a împins, au tras în același ham om și animal...

Cum caii lui erau tineri și sănătoși, cum căruța era una nouă-nouță și cu ștrafuri de metal încastrat în cele patru leuci, și cum nu mai avea nici bagaj de purtat, ar fi trebuit să înainteze mai repede, să fi ajuns înainte de înserare în sat. Nimic din astea nu se întâmpla; ploaia cădea rece și rea. Ei toți băteau pasul pe loc între patru roți.

Împingeau, trăgeau cu toată forța, dar cum mai făceau câțiva pași, iar se opreau... Drumul devenise anevoios, țăranul nu mai avea vlagă nici cât să rămână cătrănit, furios, gata să-l ia la întrebări pe Hristos.

Uneori se mai lumina în fața cailor, fulgera, și omul putea vedea cum altcineva mergea la pas egal, chiar în fața sa.

Străinul acela era subțire-n umeri și-n șale, cu sângele șiroindu-i dunăre din rănila care-i înflorea acolo unde-i fuseseră bătute cuiele. Nu avea *parapleu* de mătase, nu avea nici căruța nouă, nici cai sănătoși, El își ducea singur povara pe umeri, făcea drumul iertării pe jos. Nu se văieta, nu suduia, mergea cu pași egali, cumpătat și fără să facă popas ori să-și piardă vremea și banii la birtul din sat.

Bunicul L-a ajuns, cu căruța lui cea trasă de telegari focoși cum nimeni în sat nu avea. L-a ajutat, dar numai cât și cât Străinul a vrut să fie ajutat. Atunci I-a văzut și coroana de spini și ochii blajini. Era Iisus al lui, Cel care îi ridicase feciorii, din brazda de acasă, domni între domni.

În drumul acela greu L-a recunoscut pe Dumnezeu, dar n-a căzut, nu s-a prăbușit ca lovit la pământ; ba, chiar, țărănește, a profitat, I s-a plâns și jelit zicându-I cum că, drumul Vieții-i era prea alandala podit, că el, Simion Ersen, nu mai putea da din coate, lupta de unul singur pentru familie, pentru Țară și pentru Dreptate.

Dacă Eu pot și tu poți! așa i-a vorbit Iisus, de la egal la egal, ca între cărauși. Apoi, l-a bătut pe umăr în loc de *rămas bun*. S-a ridicat ca un abur, s-a dus cu tot cu povara păcatului spus.

Dacă bunicul mereu se certa cu ceea ce nu înțelegea, eu, cu Iisus al meu, nu am îndrăznit să vorbesc niciodată direct. Nu am avut obraznicia de

-a-L striga pe numele mic, așa cum făceam cu toate personajele pe care le plăsmuiam din cuvânt, le îmbrăcam, le hrăneam și le puneam la treabă acolo, în ograda noastră, gard în gard cu casa parohială.

Pe atunci, nu citeam, nu scriam; nu eram un copil talentat; mă jucam singură, modelând în argilă duzini de oameni și animale solomonare. Cel mai bine-mi ieșeau din mâini îngerii; toți cu trup de păpușă și aripi de mierlă un pic cam prea jucăușă.

Cum pe atunci eram încă destul de hârniceasă, adunasem în șura cu fân o armată de îngeri tineri și bătrâni, nu mai lipsea decât Iisus să coboare pe curcubeu, să le sufle în gură și-n nări duh și să-i pună să secere-n holda de grâu.

Sigur că Dumnezeu nu se punea cu mintea mea de copil. Nu L-am văzut pe viu nici în noaptea în care a coborât cât s-o ia la El, în Rai, pe cea mai frumoasă dintre frumoasele satului. Mărioara murise-n somn, nu de dor, ci de *apă* strânsă sub pleură, în plămâni.

Degeaba s-a dat câinele-n lanț, a zgâriat pisica în vânt și a țipat cocoșul pe gardul care a luat foc tot, ca de la chibrit, de mort se vorbea doar cam o săptămână, de bine, apoi totul reintra în vâltoarea clevetirii fără rușine.

Cam pe atunci, mătușa, profesoara de rusă, ducea muncă intensivă de *lămurire*: Țăranii să-și arunce-n foc cămeșoalele de cânepă pentru cămășile icoșez și care țineau la murdărie, luate din prăvălie! Bunicul și-a scuipat în sân, dar tata, el a fost primul care s-a afișat la cosit trifoi în cămașă *nemțească* și pantaloni de doc albastru. Eram derutată, nu mai știam ce să cred, oricum, nu putea fi lucru curat, dacă mama ascunsese, de preceptor, cred, până și salbele de argint într-o cutie de marmeladă, la mine sub pat.

Multe se schimbaseră în casă, la biserică, pe uliță, în țară, dar nu era de nasul unui copil de șase ani să între în vorba oamenilor cu căpătuială. Așa că inventam mai departe cuvinte numai de mine știute și le înșiram într-o limbă câineasco-pisicopăsărească. Recitam, țipam poezioara fără cap și coadă, fără ca ai mei să mă certe, dar nici să mă încurajeze cu bomboane ori să bată din palme.

Nu aveam voie să vorbesc la masă, așa că doar cântam cât voiam de nici popa nu îndrăzneam să-mi pună mâna peste gură, când învățam pe de rost *Frumoasă-i stepa baikală!!!* Acelea erau vorbele fermecate, pe care le puteam pronunța oriunde și oricând fără să fiu trasă de cosiță, să plâng.

Și lucrurile ar fi mers din inerție fatalistă mai departe, pentru sat, pentru lume, pentru mine, care, încurajată de mătușa, profesoara de rusă, nu mai voiam să-mi spun rugăciunile nici seara și nici dimineața.

A venit toamna la țanc, una nu prea bogată, dar cu via care prindea a-și rugini frunzele peste strugurii delevar. Aveam o colibă a noastră la Coastă, una cu streășina de paie lovind în linia orizontului. Acolo rămâneam cu toții, nopțile, să păzim, habar nu aveam de cine, ciorchinii ca agurida.

Tata, bunicul, osteniți, adormeau de cum puneau capul pe perna plină cu flori de otavă.

Eu nu aveam somn niciodată în astfel de ocazii; priveam Carul Mare, Carul Mic, Luceafărul și Luna... în care Cain și Abel se luptau între ei de milenii. În satul meu, frații care se băteau între ei din te miri ce erau amenințați cu vârcolacii, care veneau, coborau pe gura de hornoi, anume ca să-i ducă în Lună.

Eu nu aveam frați încă și nici o șansă să fiu *expulzată* pe astrul care mă fascina ca o pânză de păianjen întinsă de la un capăt la altul al nopții și bătută-n scoabele stelelor moarte pe orizonturi. Vi-sam fără somn.

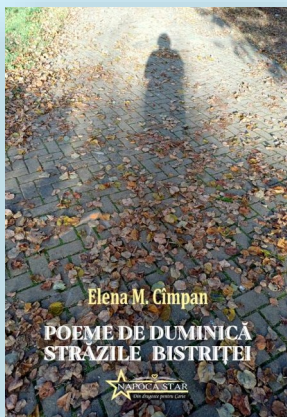
Nu am simțit imediat gușterul mare cât un pui de felină, cum se îndreaptă ață spre mine. Numai când s-a prins cu ghearele-n haine, a urcat pe mâna mea dreaptă, de-a lungul brațului, pe umăr, peste ureche, prin părul meu blond și nădușit de frică, răcâind cu gheara rece-n carne ca-n iarbă... m-am simțit gata paralizată. Tata și bunicul sforăiau metronomic. Dormeau tun și nu-mi puteam pune în ei, nici în altcineva pe lume, speranța. Cred că am vrut, am dorit să-mi fac cruce cu limba pe cerul gurii. Știam că gestul acela îl duceau până la capăt până și dobitoacele. Nu am reușit. Limba mi se umflase ca pâinea, sta gata să mă sufoc. Aveam ochii închiși, pleoapele strânse una-n alta pentru ca lighioana să nu-mi poată intra prin pupile, în creier. Sigur tremuram ca frunza plopului, dar aș minți spunând acum că-mi amintesc în detaliu.

Atunci s-a oprit în gura colibeii noastre de paie o lumină clară și blândă. În miezul ei, ca sâmburele-n piersica despicată, era trupul Lui. Era Iisus, dar și un om transpirat, care respira ca și cum ar fi cărat saci de nisip, urcând în goană coasta aceea cu arătură și viță de vie prinsă în araci. Avea pletele retezate și date spre spate, barbă subțire neagră-albastră și ochi albaștri parcă avea, de credeam că un pic chiar îi semănau. Nu deschisese defel gura, dar îmi vorbea, zic așa pentru că-i înțelegeam, deși negraite, toate cuvintele: *Sunt aici, nu-ți fie teamă!*

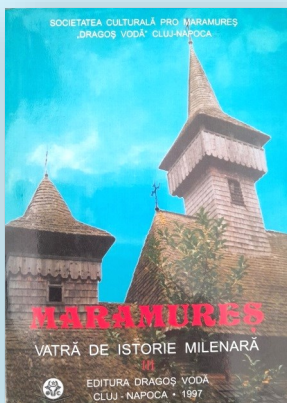
Gușterul o zbughise guițând din cosița mea încâlcită, o rupsese la goană spre casa lui din borta de răchită fulgerată în vară.

Iisus și-a ridicat spre Cer mâinile amândouă și mânecile straiului de lumină căzură, se lăsară moi ca aripile de înger în repaos. Se ruga sigur

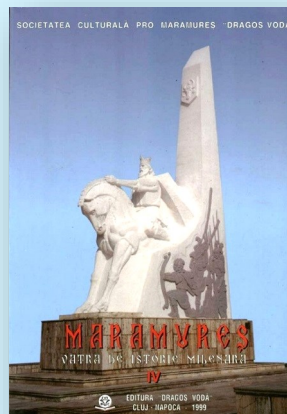
Cărți primite la redacție

Elena M. Cîmpan, *Poeme de duminică. Străzile Bistriței*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2023

Societatea Culturală Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, *Maramureș vatră de istorie milenară*, vol. 3, Editura Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 1997

Societatea Culturală Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, *Maramureș vatră de istorie milenară*, vol. 4, Editura Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 1999

pentru mine. Am simțit cum mușchii mi se relaxează pe rând în gambe, cum inima mea micuță bate iar normal, cum sângele mă încălzește din creștet până în tălpi.

El s-a lăsat, mai apoi, la pământ, ca omul obosit, cu picioarele strânse sub cămașa de raze, cu capul frumos sprijinit pe brațul stâng. Nu dormea, mă veghea cum făcea și mama când eu eram mică sau bolnavă.

Dincolo de ușa colibei noastre, în Luna din Cer, Cain cu Abel încetaseră bătălia pe viață și moarte, se strângeau ca frații cei buni, se țineau în brațe. Habar nu aveam pe atunci de războaie de emancipare forțată, nici de tactici strict militare; nu realizam că era vorba, în context, nu de mult trâmbițata pace stelară, ci doar de un banal armistițiu, după care lupta se va relua cu înverșunare de fiară.

Se lăsase atâta liniște în sufletul meu și-n jurul colibei învelită cu stuf, încât nici greierii nu cutezaseră să apese struna-n arcuș nici până-n zorii în care am văzut fumul mașinăriei înfiorătoare. Apoi i-am auzit și hurelul nebun, mai aproape și mai aproape de margini de drum... Da iama în miriște, zdrobind cui-bul prepeliței cu pui în buiestru, samurasla tânără și roua întinsă ca o altă Karenina plângând sub șenilă. Era un tractor lucrat dintr-un tanc scăpat doar cu semn de glonț din încleștarea de la Stalingrad.

Am mișcat din inimă, din mână... S-a trezit tata, apoi, și bunicul, care, ca și cum nu ar fi vrut să vadă că Timpul se schimbă, mi-a tras așternutul aspru peste umeri, peste frunte... M-a mângâiat din datorie sigur, zicându-mi: *Hai, dormi, copilă, că dorm și bieții îngeri încă.*

Doar caii de acolo, din grajdul de acasă, i-au înțeles mesajul, au nechezat prelung și le-au răspuns alții; tot iepe și armăsari abia scăpați, *deblocați* din *Mondial*. Animalele simțeau, știau că nu aveau cum să se ia la *trântă* cu mașinăria, cu un tractor ce nu voia bob de orz, nu voia fân, doar țitei scos fără găleată, fără ciurătură din adâncul pământului.

După o săptămână au năvălit peste noi cei cu camionul *Molotov*. Au plătit preț unic, de *consum*, pentru caii care nu s-au mai întors niciodată de la abator.

Aceea a fost toamna în care am auzit cum plâneau morțește nu doar oamenii. Tot atunci am găsit pe drumul țării o cruce mică cât unghia pe care mi-o rod și azi de mă aflu la ananghie. Sigur, nu era un obiect care costa mulți bani, de aceea și mama, drastică atunci când venea vorba de lucruri *găsite*, m-a lăsat s-o port, legată cu fir de bumbac de *Egipt*, la încheietura mâinii care, trebuia să învăț că era *Dreaptă*, cea cu care mi-am făcut de acolo încolo semnul crucii și seara, și dimineața.

Cum nu era din aur, nici din argint, semnul acela a dispărut pur și simplu din viața mea după un timp. Nu am dat anunț la mica publicitate pentru că... *nu-s rea de pagubă*, îmi zic și regret că nu am fost mai atentă cu minunile care nu mai vin pentru că... nu le aștept.

Acum, nu mai știu nici dacă în Lună, unde între timp omul a ajuns cu piciorul, se mai ciomănesc între ei gemenii Abel și Cain, primii exilați de drept comun ai Pământului, nici dacă pe dealul defrișat de vița de vie mai urcă Iisus într-un suflet să alunge gușterii din cosița copilei care încă visează între două umbre ce s-au dus în pământ.

Radu-Flarion Munteanu

Despre trandafirii roșii

Fetelor cu numele Lia

Mai 68-ul meu a fost setul final al unei partide de trandafiri roșii, jucate de la primul serviciu la matchball cu garda deschisă, în disprețul suveran al tuturor regulilor tacticii, pe care nu le ignoram.

– Laurențiu, hai să fim serioși, de ce nu vrei să recunoști că de fapt eu m-am lăsat agățată, în drumul de la cabinetul medical la farmacia studențească?

– Și cu ce schimbă asta, Lia, datele problemei? Nu aveai cum să nu te lași agățată atâta vreme ce eu luasem inițiativa.

– Ei, Laurențiu, te crezi irezistibil?

– Să fim serioși, Lia, de ce nu vrei să recunoști că n-aș fi luat niciodată inițiativa, dacă tu n-ai fi hotărât asta în sinea ta? Nu sunt turnul Eiffel.

Fata zâmbi, conciliant. Nici frumușică, nici urâtică, nici cu cine știe de vino-ncoa, o arătare banală, dar care se schimba pe negândite, când zâmbea, de te mirai cum se face că în pomul cu vrăbii de lângă restaurantul Pescarul mai rămânea una singură care să nu fie îndrăgostită de ea, odată cu mine. Căci o magie secretă o prefăcea pe loc într-o ciocârlie săgetând prin cerul cenușiu în direcția unde ceasul spunea că trebuie să fie soarele. Nu puteam vedea altă imagine când zâmbea Lia, ciocârlia.

Cabinetul medical al Universității era la extremitatea parterului blocului dinspre bulevard al complexului dintre clădirea de la drept și Operă, tot acolo locuiau colegele noastre, noi, în cel de vizavi, camera ce-o împărțeam cu vechii mei prieteni craioveni, cu geamănul meu astrologic din același orașel natal și cu puștiul, fratele Laurei, frunza de toamnă de care fusem îndrăgostit înainte ca o banală șuetă pe culoarul de așteptare la cabinet să mă deturneze cu forța neașteptată a unui Fiat transcendent. Fereastra camerei noastre dădea spre nord, opus curții interioare a complexului, aveam în prim-plan oarece atenanse, în plan depărtat se ghicea terenul de handbal, pe care mai încingeam cate o miuță (acolo mi-am pierdut un pulover proaspăt primit în dar). Între ele, fieful baronului Rosenfeld, ca să nu pierd ocazia să fac pe deș-

teptu', autobășcălia e protecția cea mai eficientă împotriva năvalnicei agresiuni emoționale a amintirilor. Sau nu-i? Nicio comparație nu-i mai potrivită pentru drumurile printre amintiri decât o documentare jurnalistică pe un fost câmp de luptă. Cele mai multe mine îngropate vor fi explodat atunci, o parte dintre cele rămase au ruginit, dar exact înainte de a traversa ultimul șanț antitanc colmatat de vreme și urăit de buruieni, înainte de a intra în pădure, o ultimă mină rămasă, numai ea și drakku știe de ce, activă, îți explodează în față.

Toți trandafirii din tufa aia, dintre magazii și baraca vestiarului terenului de handbal, păreau răni proaspete ale unui balaur cu blana verde și încălciată. Trandafirii înfloresc în mai, era mai 68, culori calde peste tot. Frizura morcovie a lui Daniel Cohn-Bendit rima cu nucleul nefumuriu al flăcărilor mașinilor incendiate, pe când în orașul de aur înflorea flacăra speranței. Iar Rika Zarai avea să cânte *C'était à Prague et je venais d'avoir vingt ans* mai târziu, în toamnă, la Sala Palatului, practic în altă epocă. Numai că eu habar n-aveam de toate astea, deși fusesem selecționat să fac parte dintr-un soi de gardă de onoare când De Gaulle a vizitat Universitatea. A trecut la 3,14 metri de mine, la ieșirea din Aulă, fără să-mi fi pus problema pe ce criterii fuseseră selecționați cei câțiva studenți figuranți care închipuiau publicul. Și fără să fiu defel conștient că silueta înaltă, majestuoasă, într-un costum gris-petrole de modă veche, aparținea singurului lider aliat care nu se lăsase impresionat de Stalin. Cu atât mai puțin că avusesem chiar atunci privilegiul de a participa, indiferent de rolul insignifiant, la ultima manifestare protocolară a generalului, înainte de a se retrage la Colombey-les-deux-Eglises. Într-o străfulgerare năucă eu îmi proiectasem trandafirul meu roșu, furat din fieful baronului Rosenfeld, din blana țepoasă și verde a balaurului staționat între atenansele aceleiași Universități și baraca vestiarului terenului de handbal, îl proiectasem la butoniera siluetei hautaine în costum gris-petrole.

După ruperea rândurilor, am dat fuga în căminul aflat la nici 113 metri de esplanada Universi-

tății, să-mi las propriul meu costum gris-fer în du-lap, să intru în uniforma de misiune, bluejeans și cămașă „de munte”, în carouri nerr-azzurro, culori-le interiste. Ca apoi s-o tai prin spatele căminului, ocolind magaziiile, să-mi las dijmă picătura rituală de sânge dactiloscopic balaurului Rosenfeld, în schimbul trandafirului roșu furat, să traversez, în diagonală, terenul de handbal al atâtor miuțe, să sar gardul în Plevnei și să ajung la spitalul studentesc înainte de masa de prânz. Acolo (Doamne, era să scriu din inerție acolo unde vântul rostogolește no-rii, nu, nu acolo) se puneau deja pariuri zilnice în mediul faunei locale, vine azi băiatul cu trandafirul roșu? Ce să facă și băieții ăia internați, mai ales că erau mai multe fete, trebuiau să se distreze și ei (sau ele?), timpul trece greu în reclusiunea spitalu-lui, mai ales când iubitul, prietenul, fratele, uneori tatăl, mult mai rar soțul mai trece el pe acolo, adu-ce de mâncare, chiar flori câteodată, cu indicația expresă de dat la asistente, ori la doctor, dar nicio-dată cu un trandafir roșu la butoniera armurii de tinichea. Dacă privirile fals binevoitoare ar fi putut ucide, ca-n nuvela aia cumplită a lui Karinthy Fri-gyes, trandafirii roșii i-ar fi împodobit Liei coșciugu-l.

Setul final am spus? Ce prostie, nu era decât setul doi. După primul set, într-un aprilie reavăn, mustind de sucurile vitale ale pământului, cutreie-rând localurile studentești la modă, precum niște cărți-flăcări citite-mpreună, mai ales Student Clu-bul, unde cânta Dorin Liviu Zaharia cu formația Olimpic 64 și cu teatrul de cafenea, de unde și-a luat zborul Andrei Șerban către alte zări, în cea mai convențională dintre idile, a urmat o pauză între seturi mai giumbușlucară, cu o excursie de întâi mai acasă, în provincie, acompaniat de două colege de grupă plus fata de care fusesem îndrăgostit la vârsta pletosului de Leonhard Waiting, când cea mai hazoasă dintre colege văzuse cai călare fără a fi conștientă că-l anticipează pe Păunescu, apoi acest set doi, maiul meu 68, revoluția mea antipru-dență și antisecuritate emoțională. Din sesiunea de vară, deși distractivă, ritmată de proaspăta melodie a lui Bogardo pe versurile lui Sorescu, despre cât de greu furi un Rembrandt, nu merită reținut, ca având legătură organică cu subiectul acestei file, decât o partidă de ștrand, tot studentesc, în care, simultan cu descoperirea, în lumina crudă a soare-lui de iunie, a banalității trupului Liei, confirmând ironic dictonul că noaptea toate pisicile sunt negre, m-am simțit deodată străin, ceea ce m-a speriat cumplit.

Dar venea vacanța, cu trenul din Franța, cu „Aventurierii” văzuți la mare, în pandant cu jocul de securitate practicat cu un început de instinct al supraviețuirii emoționale, continuând a corespunda cu Lia ca și cum totul ar fi în regulă. Fără a sesiza cătuși de puțin persistența semnificațiilor istorice paralele, trec oricum peste ce-am mai povestit în fila despre aventurieri. Căci venea toamna, ne adu-nam iarăși în agora universității, eu așteptam înfri-gurat, am stabilit o întâlnire printr-o scrisoare, Lia nu avea telefon în îndepărtatul ei cartier, cu spital de nebuni în loc de fabrici și uzine, unde urma să hălăduiesc zece ani, nu cu mult mai târziu. În dimi-neaptea zilei în care urma să aibă loc revederea, m-am intersectat, mai mult sau mai puțin întâmplător, cu mignona șireată, cu mutră de vidră, prietena Li-ei, care privise cu susținută reticență penchantul aceleia către mine. Eram însoțit de proaspăta cuce-rire conformă jocului strâns de securitate și tocmai o convingeam să mă urmeze la secția de specializa-re de care fugeau toți.

Demers derivând din același instinct antici-pativ. Lia n-o să poată veni la întâlnire, deoarece s-a măritat, își scuipă nevăstuica (Sau am spus vidra? Ce contează?) misiunea diplomatică, și, înainte cu o frântură de secundă să simt în moalele capului, uitând că era pătrat, obiectul numit poetic leucă, apucau să filmez satisfacția sardonică de pe fața triumphiulară lipsită de orice haz, ceea ce mă aduse în avantajoasa stare de a primi acolada leucii (Are, oare, cuvântul ăsta genitiv?) ca proaspăt reintrat, dacă nu cumva chiar atunci intrat, în lumea reală. Lume care nici ea nu era lipsită de lovituri de tea-tru, vezi finalul în care spectatorul îl vede pe Char-lton Heston descoperind statuia libertății pe nisipul unei plaje de pe planeta maimuțelor, film văzut în aceeași toamnă, ecranând melodia suavă și dură a aventurierilor.

Și trandafirii roșii? Păi, în vara aia buimacă, între mai 68-ul meu și 21 august al lor și al cosașu-lui cu augustul lui pe un bloc de gheață, mă pusese drakku, cine altcineva, să citesc piesa omonimă a lui Zaharia Bârsan, o feerie romantică, în care me-nestrelul vopsește trandafiri albi cu sânge recoltat din buricele degetelor cu care ar fi trebuit să țină peana, ori corzile chitarei, pentru a-i dărui tembel, în fiecare zi, prințesei pe care o pregăteau a se în-soți cu voievodul nenoroc. Har domnului, nu mi-am limitat lecturile de vară la așa o desuetă și ana-cronică parabolă.

Icu Grăciun

Material chinezesc

S-a ajuns la încăierare din cauza gestionării incorecte a situației atât de către noul primar, cât și de reprezentanții crescătorilor de animale. Pentru o unitate de opinii sănătoase trebuia mai multă înțelegere, toleranță din partea ambelor părți au constatat mult mai târziu autoritățile superioare. În răstimpul câtorva săptămâni s-au trimis doar săgeți în doi peri din partea ambelor tabere: pe de o parte, primarul cu câțiva consilieri le imputau folosirea fondurilor în interes personal, iar pe de altă parte reprezentanții crescătorilor de animale argumentau că le-au folosit în interes obștesc. Fiecare avea dreptatea sa: primarul dorea ca de sumele uriașe de care beneficiau crescătorii de animale din partea Uniunii Europene să se bucure și cei care n-aveau animale, dar au avut, le-au vândut ori le-au înstrăinat, întrucât pășunile munților aparțineau tuturor locuitorilor; firește, crescătorii de animale, care au ținut pas cu schimbările politice, susțineau sus și tare că numai lor li se cuvin, fiindcă doar ei creșteau patrupeze, și asta presupune muncă zi și noapte, că vita nu știe carte, nici cât e ceasul. Dacă s-ar fi împărțit câștigul pe fiecare consătean, cuantumul ar fi fost mult mai mic, o sumă modică, gândeau aceștia din urmă, lucru care i-a nemulțumit grozav. Adevărul e că, în câțiva ani, crescătorii au prosperat cum nici nu visaseră vreodată, inclusiv case impresionante și mașini nou-nouțe, iar acum, izvorul aproape ar fi secăt, dacă s-ar fi aplicat gândul edilului. În definitiv, care era miza? Firește, să ciupească și primarul, și gașca lui ceva ziceau crescătorii. Lucru adevărat. De-asta insistau ei. Uriașele sume erau date de Uniunea Europeană cu mai multe clauze: să se construiască drumuri bune până aproape de stâne, să se îmbunătățească pășunile (curățate și exploatate științific), să se construiască adăposturi trainice pentru animale pentru vremuri grele, să se construiască pentru ciobani și baci mutați moderne cu apă curentă, băi și canalizare. Cum, în primii ani nu s-au făcut controale, banii au fost împărțiți între baștani, abia în ultimii doi-trei ani s-au mai peticit drumurile forestiere cu prundiș și savură noroioasă, s-au făcut niște saivane și s-au construit stâne cât de cât acceptabile, cu generator pentru curent, cu apă potabilă prin cădere și canalizare cu fosă.

Înțepăturile din ambele tabere n-au prevestit nimic bun. Când organele au intrat pe holul Primă-

riei, au auzit glasuri ridicate și o zarvă amenințătoare. Animozitățile atinseseră punctul culminant. Tocmai atunci, unul mai înalt și mai voinic, cu fața ovală, cu firea iute și apucături primitive, îl înșfăcase de haină pe primar și-l lipise de perete; haina îi pârâise și-și desfăcuse cusătura de sub ceafă până jos, cu tiv cu tot, lăsând să i se vadă cămașa albă, proaspăt apretată. Se făcuse palid și tremura. Nu se poate spune dacă de frică sau de mânie.

– Mă, nu te băga în ciorba noastră că o încurci. Nu ne purta nouă grija. Vezi-ți de alte treburi ale primăriei, nu de ale noastre, ridică el tonul. Inima primarului se zbătea să-i sară din piept din cauza agresivității lunganului, îmbrăcat curat ca un văduv care își caută o consoartă. Câteva angajate care ieșiseră pe hol au intrat speriate în birouri.

– Asta-i amenințare și insultă la adresa primarului! Pușcăria vă mănâncă! se bâlbâi șeful administrației locale, galben ca ceara.

– Domnule, eu ți-o spun verde, că așa mi-e firea: te-ai pripit cu reproșurile! sări unul mai școlit, rumen în obraz, împrăștiind un maldăr de hârtii pe jos.

– Noi te-am ales primar, mă, și vii acum să ne strici socotelile?! se auzi un glas pițigăiat de femeie, ușor grizonată.

– Poporul m-a ales, nu voi! izbucni furios primarul, după ce își mai revenise în fire.

– Vorbe fără noimă! Poporul suntem noi! strigară mai multe voci mânioase.

– Domnilor, vă rog să încetați... vă faceți de rușine în fața comunității, rosti împăciuitor un agent de poliție tânăr. Sunt doi care v-au filmat cu telefonul... o să apăreți pe facebook.

– V-ați înfierbântat prea tare cu toții. Mai aveți puțin și ajungeți la păruială în toată legea. Liniștiți-vă, zise cu o voce neutră secretara, o doamnă grasă, într-o ținută respectoasă, cu un început de gușă sub bărbie; mai avea un an până la pensie și nu dorea să participe la altercații de parte niciuneia dintre tabere.

– Fiți rezonabili, domnilor! Vă știam pe toți oameni serioși. Înțelegeți-vă pe cale amiabilă. Când e bunăvoință toate discordiile se pot aplană. Așezați-vă la masă și discutați ca niște oameni maturi. Vă faceți de râs, oameni buni! O să afle presa, care de-abia așteaptă știri-bombă, senzaționale, de genul acesta. „În orașul cutare primarul a fost bătut

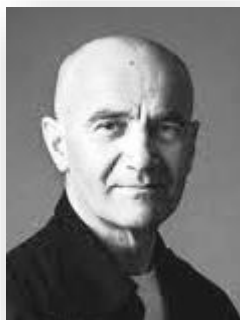
de un concetățean!” Orice scandal din primărie se răsfărge asupra întregului oraș... de aceea, vă rog să evitați scandalul și nu-l mai lungiți că se aude și-n Iad, i-a dojenit blând un dascăl pensionar, deșirat, într-un costum cam uzat, ajuns întâmplător acolo; venise să-și plătească taxele și impozitele pe anul în curs.

– Au năvălit în biroul meu ca tătarii și mi-au rupt costumul. Se vede? zise primarul, aprins de furie, forțându-se să-și recapete calmul, obișnuit să fie el stăpân pe situație, și-și întoarse spatele. Se vedea că se zăpăcise. Cei din tabăra adversă surâseră cu subînțeles.

– Material slab, mormăi unul, malițios, care nu scoase nicio vorbă până atunci și stătuse pe margine pe post de spectator.

– Lucruri chinezești, îl completează altul care venise cu nevastă-sa, o femeie cu ochii negri ca tăciunele, rea de gură, dar și mai sprintenă la minte și la trup decât el. Cu câțiva ani în urmă un amic îi strecurase subtil gândul că toate lucrurile chinezești sunt slabe, nu fac două parale, iar el, ori de câte ori i se ivea ocazia, apela la această replică. Nici nu-și terminase bine vorba, când, în colțul gurii, îi apăruse un capăt de ață din mătase roșie, pe care însoțitoarea începu s-o depene, intrigată și nerăbdătoare, cu mare viteză. Făcuse un ghem cât pumnul și încă nu se terminase.

Primarul și-a păstrat cu greu cumpătul. Nu putea articula niciun cuvânt; indignat peste măsură, de-abia își putea descleșta maxilarele. Parcă îl ardea ceva în măruntaie. Incriminările au fost de ambele părți. „S-a exagerat puțin” au constatat, cu competență și discreție, organele, și totul s-a redus la o neînțelegere minoră reciprocă. Încetul cu încetul, sfada s-a stins și, pentru ca lucrurile să nu se complice, nu s-a făcut nicio plângere; a dispărut și postarea altercației de pe facebook. Peste trei zile, nimeni nu mai vorbea de încăierare, toată lumea făcea ureche sură chiar dacă s-au dat în spectacol, bărbatul care răspundea de destinele comunității și consilierii săi și-au primit, discret, partea lor, și fiecare din participanți la busculadă dormea împăcat, cu gândul la binele obștesc și la comisioane. În adâncul sufletului li se înfiripase o senzație de pace și mulțumire. Nimic nu-i mai misterios ca viața. Doar nevasta cea rea de gură depăna, când avea poftă, firul de mătase roșie fără sfârșit din colțul buzelor carnoase ale omului ei mai îngust la minte.

Alexandru
Furcan

Sarcina toxică

– Alo, o duci bine, mamă? Ce, nu-mi recunoști vocea? Sunt eu, Carmen a ta, puțin răgușită și mult stresată. Da, nu te-am sunat o vreme, ca să-mi limpezesc mintea și să prind puteri. Te rog nu mă întreba nimic de Toni, el e mort pentru mine, asta fac zi de zi: lupt să mi-l scot din minte. După toate cele întâmplate, încă mai am sentimente pentru el. Totul a început de la dorința noastră de a avea un copil. Ne-am bucurat când am rămas însărcinată, numai că a urmat ceea ce medicii numesc „sarcină toxică”. Aveam grețuri matinale, vomam, scădeam în greutate, fără poftă de mâncare. Orice miros îmi provoca grețuri penibile. Eram deshidratată, slabă și urâtă. Urina închisă la culoare mă neliniștea, dar Toni părea calm, zicea că e normal să fie așa. Simțeam că se îndepărtează de mine, că zâmbetele lui erau tot mai false, dar puneam totul pe seama degradării mele fizice. Nici măcar nu-i reproșam că stă puțin pe-acasă, lăsându-mă să mă zbat singură cu starea aceea otrăvitoare. Știu, nu-ți răspundeam la telefoane, dar nici tu n-ai încercat mai mult.

Într-o zi, Toni a sosit acasă însoțit de o femeie prezentabilă. A dat de ea pe internet: asistentă la domiciliu, o cheamă Rebeca. Sigur că m-a ajutat mult. Uneori dormea la noi, îmi administra calmante, avea o voce tonică. Apoi l-am născut pe Cezar, și Rebeca făcea totul în casă. Foarte târziu mi-am dat seama că Toni se trezea noaptea și mergea să fumeze pe balcon ore în șir. Uneori ațipeam și nu realizam cât timp lipsea din pat. Cezar avea pătuțul lui. Într-o noapte m-am trezit să beau niște apă, apoi am simțit o durere neclară și am intrat la Rebeca în cameră să-i cer un sfat. Previzibilul era acolo... ea gemea sub greutatea lui Toni. Am înghețat cu mâna pe clanță, până când ticălosul s-a ridicat și m-a palmuit. Înțelesesem totul, desigur, dar mult mai târziu am aflat că sarcina mea toxică era provocată de niște substanțe pe care ei mi le administrau periodic în apă și ceai. Normal că m-a ajutat enorm Ovidiu, care a făcut săpăturile necesare în problemă. Cum l-am cunoscut? Asta e altă poveste. Ne înțelegem perfect, e chiar frumos și câștigă bine. Peste o săptămână se mută la noi o verișoară de-a lui, să mă ajute în gospodărie. În curând o să-ți facem o vizită. Pupici, mamă!!!

De pe balcon

Jos, în micul parc al blocului, se joacă o fetiță și un băiețel. Băiețelul o lovește cu o sticlă peste frunte, apoi începe să-i taie părul. Ea plânge ca din gură de șarpe.

– Ce dracu faceți acolo? întrebă cineva de la un balcon.

– Ne jucăm de-a mama și tata... suspină fetița printre lacrimi.

După o vreme, cei doi copii stau cu telefoanele în mână și butonează. Apare un câțel răătăcit. Băiatul se repede la el și îi taie coada. Fetița moare de râs. Pe o bancă alăturată, un tânăr își sărută cu patimă iubita, care-și scoate un sân la vedere. O muzică languroasă de manele proaspete.

– Ce draci faceți acolo? Vă văd copiii, zice cineva de la alt balcon.

– Vezi-ți de treabă, boșorogule! Dacă ești impotent, la mine nu e cazul!

E o căldură de coșmar. Fata se întinde pe bancă, scoțându-și al doilea sân. O pasăre caută ceva de mâncare în nisip. Fetița o nimerește cu sticla, pasărea se zbate un timp, împrăștiind o dâră de praf. Apare o bătrână gârbovită și îi roagă... care ar putea să-i aducă de la magazin apă plată.

– Hai, cară-te, nu mai freca menta, că te caută moartea acasă! se enervează tânărul.

Deodată apare cunoscutul predicator penticostal cu o portavoce:

– Pune-l pe Dumnezeu pe primul loc!

– E ocupat... geme iubita sub greutatea tânărului.

Studentul de la etajul doi se așază pe o bancă din apropiere și citește.

– Faci bine să mergi în altă parte să citești? întrebă tânărul.

– De ce?

– Fac alergii la cărți, așa m-am născut.

– Nu fi penibil, vezi-ți de marfa ta!

Atunci tânărul s-a ridicat, și-a încheiat șlițul, a luat o piatră și i-a crăpat studentului capul.

– Iată cum arată oamenii pentru care se deschide cerul! se aude la portavoce.

Viorel Dădulescu

Oamenii nu-s îngeri

– Da' oare nu vă uitați un pic și la plasa asta a mea, până ies io p-afară?

Era o plasă jerpelită de rafie, de o culoare incertă, cam goluță, în care nu părea să aibă prea multe lucruri. Dar, mai știi? Și el era la fel de sfrijit ca plasa pe care o așezase grijuliu pe unul dintre scaunele din fața mea. Geaca odată vișinie atârna pe el de parcă ar fi stat pe un umeraș pentru copii. Asta se vedea mai ales la mâneci: trebuise să le suflece bine de tot ca să-și poată scoate mâinile din ele. Mortul a fost mai mare, îmi trecu prin cap. Nici jeansii roși de atâta purtat nu erau mai grozavi. Dar nici ai mei nu arătau mai bine. Doar că erau mai curați. Ieșise grăbit pe culoar, și pentru câteva clipe l-am urmărit mișcându-se agitat pe peron. După asta am uitat de el.

– Parcă Alex ai spus că îl cheamă pe protejatul ăsta al tău?, l-am întrebat pe Gheorghită, mai mult ca să nu tac din gură.

– Alex, Alexandru de fapt, ți-am mai spus.

Alex, sau Alexandru, era un tip zdravăn bine, înalt de vreo doi metri, care trecea lejer de suta de kilograme. Dar, așa cum se întâmplă uneori, aspectul intimidant era contrazis de ochii albaștri și senini. Se vedea de la o poștă că era pita lui Dumnezeu. Un blânduț molcom și blajin. Îl simpatizasem din prima clipă. Nu vă uitați la ăsta, îmi spusese arătând spre pânza pe care trona un cerb cu coarne maiestuoase care tocmai isprăvisese de băut apă din pârlul de un albastru strălucitor ce trecea printr-o pădure atât de verde că te dureau ochii, îl fac pentru cineva, că am și eu obligații. Haideți să le vedeți pe celelalte. Celelalte erau atârinate de capetele barelor metalice pe care se sprijineau rafturile cu cărți: peisaje vag urbane, în culori atât de pastelate, încât părea că autorul uitase cum arată cu adevărat un oraș. Nu se vedeau nici oameni, nici mașini, doar clădiri vesele fără uși, doar cu geamuri. Aveai impresia că te privesc o mulțime de ochi. Nu arătau rău deloc. Dimpotrivă. În timp ce Gheorghită stătea de vorbă cu el, vorbind despre lumină, culori, umbre și perspectivă, și arătându-i cu un liniar folosit pe post de indicator ce-i bine și ce nu în acele imagini optimiste, am stat de vorbă cu ceilalți. Un tânăr imberb, aproape un copil, ce nu părea să aibă mult peste 18 ani, stătea încordat pe marginea unui scaun de parcă i-ar fi fost teamă să-l ocupe în întregime, ca nu cumva să supere pe cineva. Arăta ca speriat de bombe, și scria caligrafic, silabisind, ceva într-un registru mare. Facem și noi un ziar, mi-a

spus tipul care ne însoțea, poate vă uitați prin el, că sunteți de meserie. M-am uitat. Semăna cu alcătuirea unor elevi de clasa a patra. Pagini cu poze decupate din cine știe ce manual vechi – evident, nu lipsea fotografia lui Eminescu –, câteva versuri naive și texte anoste, scrise cu litere mari și rotunjite. Pe coperta neagră sta scris cu majuscule roșii un singur cuvânt: GRATII. Asta da titlu, m-am gândit. Alături, un tip mărunțel și încruntat, cam la 50 de ani, desena picioare prinse în lanțuri groase, din care picurau stropi mari, mai roșii decât reclamele cu Coca-Cola. Ne țin aici tot timpul, mi-a spus sumbru. Trebuie să facem ceva, ca să ne treacă cumva vremea. Mai încolo, un șmecheraș rotofei și zâmbitor, genul de individ care crede că poate prosti pe toată lumea, îndoia atent coli de hârtie din care confecționa plicuri. Eu sunt aici degeaba. Dar așa se întâmplă dacă nu cunoști pe nimeni, pici de fraier. Fraza i se potrivea perfect: un fraier care, ca toți fraierii, se credea foarte deștept. Ce-i cu ăla care desenează picioarele prinse în lanțuri?, l-am întrebat după ce am plecat de acolo pe omul care ne însoțea în timp ce treceam prin culoarul ce despărțea cele două corpuri ale clădirii. Unul era închis cu un zid vopsit proaspăt într-un galben strălucitor, iar celălalt, de un cenușiu murdar ce părea rămas la fel de pe vremea vreunei împărătese dintr-un vechi imperiu, era acoperit, până la înălțimea a ceea ce putea fi numit etajul întâi, cu o plasă groasă din sârmă împletită, deasupra căreia se aflau, de-o parte și de alta, balcoane lungi cât toată încăperea, străjuite de balustrade aflate sub înălțimea șoldului. Doar un brânci și gata, mi-a trecut prin cap. Probabil că plasa de sârmă își avea rostul ei. Un fel de plasă de siguranță, cam așa cum au acrobații de la circ. Un iluzoriu sentiment de siguranță. Din balcoane se intra, prin uși joase – trebuia să te apleci până când aproape că ajungeai cu capul la genunchi – în care erau decupate găuri rotunjite, astupate cu bucăți de tablă ce puteau fi manevrate doar din exterior, în mai multe încăperi înguste. Înăuntru, câte trei paturi stivuite unul peste celălalt și așezate pe două rânduri, plus o găleată cu capac la capătul culoarului dintre ele. Un bec chior atârna de un fir ce pornea din tavan. Ce să fie, nimic, dacă-l întrebați pe el, îmi răspunse cu amabilitate însoțitorul nostru. Dar, de fapt... A fost profesor de desen la o școală, însă stătea tot la maică-sa, iar într-o zi i-a dat în cap cu bățatorul de șnițele. Un dement. Să știți că cel mai des la noi ajung nebunii și proștii. Ailalți mai scapă. Nu l-am contrazis.

– Alex când iese?, l-am întrebat pe Gheorghii.

– Cred că mai are destul.

Când nu avea chef de vorbă, abia puteai scoate un cuvânt de la el, dar altfel era un povestitor grozav. Cel mai bun pe care îl întâlnisem.

– Era șantierist, reluă după o pauză, în care desfăcusem cele două beri luate din chioșcul de pe peron și turnasem cu grijă câte un sfert din ele în paharele de plastic așezate pe măsuta albă de sub geam. Avea o garsonieră, unde făceau chefuri. L-a trimis pe unu după vodcă, că o terminaseră pe toată, și ăla când s-a întors nu a mai vrut să-i dea restul de bani, așa că s-a enervat și i-a dat câteva... Câteva mai multe. L-ai văzut cât e de mare... Ăla a picat jos, și ceilalți s-au speriat și s-au cărat rapid de acolo. Dar unul, care pesemne era ceva mai treaz, a dat un telefon după salvare. Când au ajuns doctorii, ăla era mort pe covor, iar el dormea dus în pat. Ți dai seama...

Am tăcut amândoi, așa că se auzea doar zdrăngănitul sacadat al roților. Am înghițit gânditor o gură de bere. Oare cum de unul ca el se ocupa de cineva ca Alex? Un pictor adevărat de un amărât. Sau, poate, tocmai de aia?

– Dar chiar e un talent adevărat. Și a început să picteze doar înăuntru, pe când avea peste 30 de ani, afară era fierar-betonist, spuse Gheorghii.

Oare zâmbea sau buzele îi tremurau ușor sub bărbuța grizonată? Deodată ușa compartimentului se smuci și sfrijitul intră în compartiment. Era la fel de agitat și își frământa întruna ciuful cânepiu de deasupra frunții. Își verifică grijuliu plasa jigărită, se așază, dar nu avu liniște multă vreme, așa că se ridică și mută jerpelitura pe suportul de deasupra capului. Dar tot nu se putea potoli. Se mișca inconștient, parcă imitând legănatul vagonului. Se vedea că vrea să spună ceva, să vorbească cu cineva, dar încă nu avea curaj sau nu găsisese momentul potrivit să ni se adreseze, așa că își mișcă buzele într-un discurs neauzit, ca un actor dintr-un film mut care dialoghează cu un interlocutor nevăzut. Gheorghii îl privea încurajator – ei, hai, dă-ți drumul, spune-ne ce vrei – cu un zâmbet ascuns sub mustață, iar ochisorii cafenii începuseră să-i sclipească amuzați în spatele ochelarilor. Sigur o să-l deseneze mâine-poimâine, m-am gândit. Deși nu părea un model interesant. Sau, oare, era?

– Ho, boală!, exclamă sfrijitul, întinzând instinctiv mâna spre unul dintre paharele care amenința să alunece de pe măsută.

– Vrei și matale o bere?, îl întreabă îndatoritor Gheorghii.

– Nu, io nu mai beau, îi răspunse repede sfrijitul, de parcă cea mai mică întârziere i-ar fi trezit o tentație la care nu ar fi putut rezista.

Ușa se smuci din nou, după care se auzi biletele la control, vă rog. I-am întins cartonașele gălbui, am așteptat până le-a verificat și le-a găurit, apoi le-am pus în buzunarul de la piept. Sfrijitul se ridică și ieși pe culoar bolborosind am să vorbesc ceva cu dumneavoastră, după care închise ușa în spatele omului în uniformă. De cealaltă parte a ușii transparente urmă o întreagă pantomimă, el agitând o hârtie relativ albă, pe care omul cu caschetă părea că o refuză mișcând o vreme din cap într-o parte și alta, după care dădu din mână a lehamite, se întoarse și părăsi teritoriul disputei. Doi actori dintr-un film mut. Sfrijitul intră în compartiment cu un zâmbet victorios pe față și de data aceasta își luă inima în dinți și începu să explice.

– Doar nu credea că o să-mi dau ultimii bani pe bilet. I-am arătat actu’ de liberare, da’ a zis că nu-i bun de bilet. Cum să nu fie bun? Ține loc de orice. Păi nu?, întrebă fără a părea că așteaptă vreun răspuns. Și, totuși, Gheorghită îi răspunse aprobator:

– Sigur, sigur că da, altfel cum...

– Păi nu?, reluă încurajat omul cu plasa de rafie. Mai am io ceva bani, da’ trebe să iau un taxi din gară să mă ducă fix acasă, că acum, după atâta vreme, dacă mă opresc pe undeva cine știe ce mai fac. Am avut mai mulți bani, da’ mi-or tot strigat colegii să le duc niște țigări. Cum să nu le fi dus? Așa că am umplut o plasă cu pachete de Carpați și cu biscuiți din ăia cu cacao și le-am aruncat-o peste zid. Gaborii nu mi-au zis nimic, numa’ zâmbeau.

– Și ai stat mult?, întrebă blând Gheorghită.

– Mult, tare mult, răspunse omul și rosti o cifră înfricoșătoare. Și asta pentru nimic... și niște prieteni. Io vindeam cartofi în piață, din ăia buni, roșii, și a venit un prieten la mine să-i dau o bere că n-are niciun ban. Cum să nu-i fi dat? Așa că ne-am dus la crâșma de lângă piață, la Hera, trebe s-o știți, ș-am băut o bere două cu el, p-ormă m-am întors la cartofii mei, da’ a venit alt prieten, ș-ăla fără bani, și m-am dus și cu el la bere, p-ormă altul, și tot așa, până am vândut toți cartofii și am terminat toții bani. Așa că m-am dus și am vândut nu știu cui cântaru’, și l-am băut și pe ăla, zise și apoi tăcu.

Gheorghită nu spunea nimic, doar zâmbea.

– Bine, și ce-i așa de rău în asta?, am întrebat nelămurit.

– Păi cam o fost, răspunde omul, că nu era cântaru’ meu, era al ălor de la administrație, că te mai lasă să vinzi în piață numa’ cu cântare de la ei, verificate, și trebe să le iei împrumut și să plătești chirie. Io m-am dus la ei a doua zi când m-am tre-

zit și le-am zis ce am făcut, și am zis că le plătesc cântaru’, am și făcut rost de bani și i-am dat, da’ degeaba, că apucaseră să anunțe poliția, și mi-au făcut dosar, explică el, după care rosti din nou cifra aceea înfricoșătoare.

– Așa de mult pentru atâta lucru?, am întrebat revoltat sincer.

Gheorghită continua să zâmbească, fără să spună ceva.

– Păi n-a fost chiar numa’ atâta, rosti ezitant el, că mai aveam una dinainte... și acum le-am făcut pe amândouă. Că m-a pus dracu’ de i-am dat la unu cu bota în cap. A fost așa că io eram cu vitele la păscut și ăla a intrat cu vacile lui pe pământu’ meu. I-am tot zis să plece, da’ a zis că și el are dreptu’... Ce era să fac? Așa m-am enervat de tare că l-am pocnit cu bota fix în cap, încheie el amărât, și apoi tăcu uitându-se îngândurat la copacii care se derulau în spatele ferestrei.

– Aci nici n-a fost chiar așa de rău, rosti după o vreme, a fost chiar lux, da înainte unde am stat, că ne tot mută dintr-o parte într-alta, eram trei la un pat. Și de păduchi, ferească sfântu’... Jucam cărți toată noaptea, ce poți să faci, și mai dormeam ziua, cu schimbu’...

Am tăcut și eu. Nu prea mai erau multe de spus. Trenul intra în gară. Și-a luat plasa de rafie, s-a întors spre noi în cadrul ușii și ne-a întrebat:

– Oare acum o să găsesc ceva de lucru? Că nu mai știu ce e pe afară.

– Sigur se găsește ceva, nu se poate să nu se găsească, i-am răspuns cu un aer sigur, gândindu-mă la șomajul crunt care bântuia de luni bune prin toată țara.

A coborât mișcându-se la fel de agitat, frământându-și ciuful cânepiu de deasupra frunții, și ne-am uitat după el cum se îndepărta clătinându-se în lumina soarelui de după-amiază.

– Crezi că o să mai poată vinde ceva în piață?, l-am întrebat pe Gheorghită.

– Nu cred că îl mai primesc ăia. Ce poți să faci, și ăia îs oameni, iar oamenii nu-s îngeri. Dar oricând se mai poate duce cu vitele la câmp. Dacă mai are...

Am coborât și noi și ne-am îndreptat agale spre ieșirea de pe peron.

– Auzi, tare aș mai bea o bere, am spus când am ajuns în stradă.

– Și eu, a zis Gheorghită, dar unde putem să mergem acum, că și restaurantul din gară s-a închis de vreo jumătate de an.

– Știi ce?, i-am zis, hai să luăm autobuzul și mergem la crâșma aia de lângă piață, la Hera.

Adela Cotul

Datornicii

„Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în Împărăția Sa! A fost un om de vază!”, zise Veturia întinzându-i nurorii defunctului plicul cu bani, un mic ajutor din partea ei, după cum era acum obiceiul în sat.

„Să fie de sufletul lui socru! Și mulțumim frumos! N-om rămâne datori nici noi, când a fi să ai și dumneata valuri de-astea, lele Veturie! Că și soacra dumitale îi bătrână tare și-i de mult timp beteagă, câți ani are?”

„Oha! Îi trecută pe optzeci și cinci. Da, da... îi născută din 1934. Îi mult și să-i numeri, darămite să-i trăiești, mă, Savetucă.”

„Așa-i, lele Veturie, așa-i. Cine s-o gândit că a duce-o atâta de mult cu boala asta a ei, tătă o înstrâmbat-o și-i de atâția ani imobilizată în scaunul ăla și nu se poate deplasa. Nu ți-e ușor cu ea... hădă boală o avut.”

„Nu se poate mai hădă. Un fel de reumă, poliartrită îi zice, pare-mi-se, plus o boală degenerativă la măduva spinării care i-o afectat mersul și echilibrul. Toate nodurile de la degete, toate încheieturile, genunchii, toate i-s strâmbe, dar norocul ei o fost că la ea n-o fost dureroasă. O putut răbda. Dar vai, vai greu îi cu ea. Și așa o fost ea dificilă, apoi după ce o lovit-o boala, să n-ai de trăit pe lângă ea. Pe voi barem badea Vasile nu v-o năcăjit mult. Cred că nu-s trecute două săptămâni de când l-am întâlnit, repara gardul din spatele grădinii. O fost om harnic și v-o fost tare bun vouă! Dumnezeu să-l ierte!”, zise Veturia și își făcu câteva cruci cu gesturi largi, teatrale și cu ochii dați peste cap de atâta evlavie.

„Dumnezeu să-l ierte! O fost harnic, nu zic, dar să nu crezi că o fost atâta de bun cu mine! O fost destul de sucit și de improșcător. Mai tânără, m-am cântat destul printr-o cămară și n-am avut cui spune, că după ce am fost mulți frați de-acasă, mama cu tata or fost bucuroși că m-or măritat la gazde, nici nu or vrut să audă de alte treburi. Mămăliga o fost ba prea tare, ba prea moale, zama o fost ba prea lungă, ba prea sărată, ba prea acră, niciodată nu l-ai nimerit. Or trecut toate și acuma zace acolo în cosciug, că n-o avut stare, numa' s-o tot îmblătit într-una, doară i-o spus doctorul când i-o pus stenturile să-și vadă de treabă și să stea liniștit, fără să facă efort. O fost în legea lui, numa' cum o știut el o fost bine! O făcut infarct. No, amu s-o liniștit cu tătu'...”, și apoi, brusc, Savetuca prinse a se văicări cu

voce plângăcioasă: „Vai, vai socrile dragă, cum te-ai dus și ne-ai lăsat! Vai, harnic și bun ne-ai fost, vai! De ce o trebuit să mori așa repede?! Mai puteai sta cu noi!”

Din spatele său, Veturia auzi vocea lui Vladimir, singurul fiu al defunctului, soțul Savetei.

„Mulțumim frumos, lele Veturie! Du-te Savetucă taie și adă niște cozonac că s-o gătat și dumneata, lele, să servești un păhărel de țuică, să fie de sufletul lui tata, că mult i-o mai plăcut și dumisale jinarsul! Dumnezeu să-l ierte!”, zise acesta întinzând o tavă cu câteva păharele mici, pline cu țarie. Veturia nu a așteptat să o invite de două ori, a apucat un păhărel de țuică și încă unul mai mare, de unică folosință, cu suc, să aibă cu ce-l „stinge”, cum era o vorbă din bătrâni, l-a golit dintr-o înghițitură și a pus apoi păhărelul gol înapoi pe tăviță, rămânând în mână doar cu cel de suc. A mai studiat discret cum e îmbrăcat și aranjat Vasile în sicriu, cât de mult l-a schimbat moartea, cam câte coroane și aranjamente funerare de flori adevărate erau expuse, citind pe fiecare din partea cui a fost primit, până a terminat de băut suc, apoi s-a îndreptat către Savetuca să-și ia punguța cu prosopul, după cum era obiceiul locului. Pe vremuri, „cingeauăle” se împărțeau în ziua înmormântării, dar în ultimii ani s-a schimbat obiceiul, mulți dintre cei care aduceau plicuri consistente la priveghi nu reușeau să ajungă și la îngropăciune, nu căpătau nimic, așa că, mai nou, se dădea plăsuța cu prosopul la priveghi.

„Să vii și mâine la înmormântare, de-i putea, lele Veturie, că numai mâine îl mai vedem pe socru și altu'... nu!”

„Dacă pot, vin. C-apoi nu știu ce-o mai fi și cu soacra... Mi-i spune și mie cât te-o costat cu totul, mă, Savetucă... ce mai, că a trebui să mă pregătesc și eu... Dumnezeu să vă dea putere să treceți cu bine peste năcazul ăsta! Seara bună!”

„Seara bună!”, răspunse Saveta, apoi îi trase cu ochiul unei vecine și zâmbiră amândouă cu subînțeles. De douăzeci și patru de ani, de când Veturia rămase văduvă și soacră-sa se îmbolnăvise, la fiecare înmormântare din sat, aceasta se interesa de la rudele defunctului despre costuri, sugerând mereu că „nici soacra n-are s-o mai ducă mult, biata de ea, că vai chinuită-i de boala grea”. De zeci de ani se tot pregătea Veturia pentru îngropăciunea soacră-si, făcea calcule, planuri, cumpărase loc în cimitir, co-

mandase crucea, cingeaule, totul era pus la punct în detaliu, doar că tristul eveniment se tot lăsa așteptat.

*

Ajunsă acasă, Veturia își luă caietul în care ținea evidența înmormântărilor, îl deschise și își aruncă ochii pe prima notiță din caiet, datată din 10 decembrie 1983. Citi numele celui care murise, era o femeie, nu-și mai amintea de ea, poate că nici nu o cunoscuse, în schimb, când reciti numele rudelor acesteia care se ocupaseră cu înmormântarea, adică cei care îi deveniseră datornici, pe aceștia îi știa bine. Citi în continuare și lista: „1 kil de făină albă, 10 ouă, o fele de ulei, 1 kil de orez, 4 căpățâni de varză murată, 1 kil de zahăr, o găină...”.

Rămase o clipă pe gânduri, amintindu-și de acele vremuri când anumite alimente ca uleiul, zahărul, făina albă se dădeau cu rația, norocul ei era că tatăl său a fost miner, primise alimente în plus, iar mamă-sa îi făcuse și ei, tot timpul, parte din ele.

Caietul era plin cu astfel de liste din perioada în care nu existau firme de catering, toată mâncarea de la înmormântări sau de la nunți se făcea de către rude, sub îndrumarea unei socăcițe. Apoi, cu vreo zece ani în urmă lucrurile au început să se schimbe și oamenii ofereau bani, iar mesele erau gătitе de firme specializate.

Veturia răsfoi paginile caietului, zăbovind cu ochii pe anumite notițe, iar când ajunsese la zi, notă data, numele defunctului, numele fiului și al nuroii acestuia, precum și suma pe care o oferise ca ajutor. Acum notițele erau mult mai scurte decât în trecut.

Puse cu grijă prețiosul caiet înapoi în sertarul dulapului. Acolo, între paginile lui, era ascunsă o mică avere. Avea ea un plan, un plan pe care numai ea îl știa. După tot ce pătimise, merita și ea o recompensă... S-ar fi dus mai repede, că o bătuse gândul de mai demult, dar de unde să aibă ea atâția bani?! Dintr-o pensiuță de urmaș după bărbatul ei, nu-i cum strânge așa sumă, iar bătrâna avea doar ceva ajutor social, destul de mic, abia că-i putea acoperi ei cheltuielile din acesta. Veturia se pomeni visând cu ochii deschiși... Își dorea atât de mult să calce și ea pe Pământul Sfânt al Israelului, să vadă cu ochii ei Țara Sfântă și să pășească pe urmele Mântuitorului, să zică o rugăciune la Sfântul Mormânt, să-și ude fruntea cu apa sfântă a Iordanului... Auzise ea că un preot tânăr dintr-un sat vecin, o dată pe an, organiza un pelerinaj în Israel. Costa foarte mult, dar acolo, în sertarul dulapului, era ascuns și „biletul” ei către Israel. Făcuse tot felul de calcule și, dacă numai jumătate dintre datornici îi vor întoarce ajutorul, dar cu siguranță că vor fi mai mulți, banii ce îi vor rămâne de la înmormântarea soacră-si ar trebui să-i ajungă pentru a-și achita excursia în Israel. Simțea că este foarte aproape să-și realizeze visul. „Încă puțină răbdare, că doar n-a trăi cât munții...”, își zise ea în gând. Se înserase. Pregăti atent medicamentele babei și intră în camera ei. Soacră-sa era

ațipită în scaunul ei, cu capul lăsat într-o parte, și, privind-o așa, în lumina televizorului rămas pornit, o trecu un fior ciudat. Părea că... Dar Veturia îi auzi sforăitul și își dădu seama că încă nu s-a fost deschis poarta cerului pentru soacra ei.

„Hai să-ți iei leacurile, soacră! Trezește-te!”

„Apoi... la ce mi-s bune?! Că din scaunul ăsta tot nu mă mai pot altu’ scula, numa’ cât mă chinui mai mult și mai necăjesc și pe alții... De m-ar strânge odată Dumnezeu, să mă văd dusă...”

„Ni, mă! Da’ ce povești degeaba îs astea?! Când ți-a sosit ceasul, o să te duci, n-ai nicio grijă! Până atunci, hai să-ți iei leacurile!”

„Sara bună! Ce bgiata mai faceți, mă, femeii? Am venit un pic mai târziu, că am avut drum până în centru și, cu un drum, am intrat de am dus la mort”, zise lelea Raveca, intrând pe ușă. „Ș-apoi o sosit și Ieronim de la pădure și am stat de i-am dat să cinez. Hai, Veturie, să te ajut s-o speli și s-o schimbi pe lelea Victorie”, mai spuse femeia, suflecându-și mânecele. Se apucară de treabă, bârfind despre toate evenimentele petrecute în ultima săptămână. Raveca era vecina de peste drum a Veturiei, se trăgea și ceva verișoară mai îndepărtată cu ea, și, o dată pe săptămână, venea s-o ajute cu primenirea bătrânei.

„Vazut-ai tu, Veturie, ce s-o schimonosit de rău badea Vasile? Nu-l mai recunoști de umflat și de învinețit ce-i! Dumnezeu să-l ierte!”

„Am văzut, mă! Te duci mâine la înmormântare? Eu m-oi duce un pic, dacă oi putea.”

„Nu pot, că-mi aduce noră-mea nepoții să stau cu ei, că merg ei la înmormântare, c-apoi vezi tu că ea se trage ceva neam cu Saveta. Mă tem că, de nu cumva, pe George l-o fi pus la vreun prapor.”

„Doamne ferește! Stai să dau sonorul mai tare că-s știrile, să vedem ce mai îi prin China! Oare ce-i cu virusul ăla de omoară atâția oameni pe-acolo?! Îi sfârșitul lumii, nu alta!”

„Eu nu cred în de-astea, Veturie! Ce-i ăla Covid? Că până acuma n-o auzit nimeni de niciun Covid! Cine știe ce fac comuniștii ăia pe acolo! Și oricum, îi departe tare de noi! N-ajunge până aici, vezi de treabă!”

*

În lunile ce au urmat a început nebunia! Virusul ucigaș a ajuns în Italia, unde a început să facă mii de victime, apoi a sosit și la noi, odată cu românii ce se întorceau de la lucru din țări străine. În martie s-au închis toate școlile, pe urmă s-a interzis circulația pe drumuri, toți oamenii trebuiau să stea acasă, în izolare, să nu se întâlnească cu nimeni, străzile erau pustii, magazinele erau goale, lumea și-a făcut provizii de alimente. Spre vară, păreau că lucrurile se mai liniștiseră, lumea începuse să se miște, dar era obligatoriu să porți mască pe față. S-au interzis nunțile, botezurile, pomenele la înmormântări, s-au închis cinematografele, teatrele, s-au anulat concertele, spectacolele, și, cu toate astea, au

început îmbolnăvirile, din ce în ce mai multe cazuri de Covid, unele foarte grave, de nu mai erau locuri în spitale, au început să moară oameni. Mureau mulți oameni, nefiresc de mulți! Înmormântările erau ciudate, fără priveghi, fără pomene, iar celor ce mureau de covid prin spitale, le livrau sicriul, sigilat, direct la cimitir.

Veturia a început a se teme din ce în ce mai tare. De-o vreme, soacră-sa părea tot mai slăbită, dormea mult și mânca foarte puțin.

„Să nu mori, soacră! Nu-i momentul! Nu-mi poți face asta!”

„Numa de-aș putea muri, să mă văd dusă dincolo!”, o amăra bătrâna.

„Te-or duce la groapă ca pe-un câine! Așa vrei?”

„D’apoi crezi că are să-mi pese?! Cum a da Domnu’! Abia nu-i avea cheltuieli cu îngropăciunea mea!”, o zeflemisea soacră-sa.

Veturia nu mai putea să doarmă noaptea. Ce soluție să găsească? I-a cumpărat vitamine, injectabil, și a plătit cu bani grei o asistentă să vină să i le facă. Dar parcă i-ar fi administrat apă chioară, bătrâna nu părea a se înzdrăveni aproape deloc. Simțea cum o cuprinde disperarea. Baba slăbea văzând cu ochii. Apoi a apărut o firavă rază de speranță: a auzit că s-au inventat trei vaccinuri și că pandemia urma a se sfârși. Oare va rezista bătrâna? Se ruga cu zi, cu noapte să o țină Dumnezeu în viață până se va reintra în normalitate. Avea atâția datornici... Nu putea să i se întâmple așa ceva, nu după câte a îndurat...

Câteva zile mai târziu, în ciuda rugăciunilor ei fierbinți și a strădaniei de a o ține în viață, soacra Veturiei a trecut poarta veșniciei, în bătaie de joc parcă, chiar în vârful pandemiei de COVID 19. Priveghiul și pomenele erau strict interzise. Cât despre datornici din caiet... aceștia îi vor rămâne datori în continuare. Iar visul ei de a pași pe Pământul Sfânt începuse a se năru. „Uite și la baba asta când și-a găsit să moară! O să găsesc eu o soluție, și de mă voi duce pe la toți pe-acasă, după ce se gată pandemia, doar mi-s datori și ei știu asta, să facă bine să se plătească!”, hotărî mâniaoasă Veturia. „Tot oi ajunge eu cumva în Israel!”

Dar vremurile erau din ce în ce mai tulburi. De unde să bănuiască Veturia că, peste nici trei ani, pe Pământul Sfânt se va porni un război?! În plus, cine știe când și dacă se va mai ivi ocazia ca ea să-și poată recupera „investițiile”...

Petru-Joan

Ghinion

Ghinion

– Gigele, te rog să faci analiza literară a textului următor:

„Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreajă de văpaie.”

– Domnule profesor, acțiunea se petrece în vremea comunismului, când în case era atât de frig, că pe jos era gheață, și oamenii alunecau și se loveau de colțurile mobilei, și mulți dintre aceștia mureau de foame, căci se loveau la cap...

– Gigel, stop. Tu știi din ce operă literară face parte fragmentul?

– Da, este din cartea „Pas cu pas” a domnului președinte Klaus Johannis, în care sunt descrise ororile comunismului și cum a reușit el să crească mare și să învingă ciurma roșie de care s-a îmbolnăvit în anii studenției, prin meditații la matematică, fizică și la limba și literatură română...

– Gigel, este un fragment din „Luceafărul”, poezia luceafărului poeziei românești...

– Dar, domnule profesor, și atunci era așa frig în case? Am crezut că... adică văzând „pas cu pas”, că tata mi-a povestit de carte și tata este liberal, și am văzut și la televizor și... vă rog să mă scuzați, domnule profesor. Deci Eminescu era îndrăgostit de Veronica Micle și o iubea atât de mult că n-o slăbea deloc, o urmărea pas cu pas...

– Gigel, tu ai citit „Luceafărul”?

– Da, am citit primele zece strofe, pe urmă am mers afară cu Ionel să facem un om de zăpadă.

– Mai departe, Gigel. Ce crezi că vrea să spună poetul cu „recile-i scânteii”?

– Domnule profesor, cum vă spuneam, Eminescu era îndrăgostit, deci lipsit de discernământ. Altfel n-ar vorbi de scânteii reci. Eu știu bine că scânteile sunt fierbinți, că nu o dată m-am ars la polizor ascuțindu-mi paloșul cu care mă jucam cu Ionel de-a samuraii.

– Și „mreajă de văpaie”?

– Aici cred că eul liric umbla cu vrăjeli, încercând s-o aburească pe iubita lui cu flacăra violet și cu pixelul albastru...

– N-ai învățat, Gigel, trebuie să-ți dau patru.

Ghinion...

Sunați acum!

– Bună ziua! Vă prezentăm acest aparat revoluționar care vă ajută să vă așezați picior peste picior! Tot ceea ce trebuie să faceți este să vă așezați comod în fotoliu cu telecomanda în mână. Dacă doriți să vă fie așezat dreptul peste stângul, apăsați butonul D. Dacă doriți să vă așeze stângul peste dreptul, apăsați butonul S. Sunați acum, și un curier vă va aduce dispozitivul acasă pentru numai 999 virgulă 999 lei!

– Dar stați! Dacă sunați astăzi veți primi și accesoriul care vă ajută să vă programați poziția. De pildă, el vă schimbă piciorul care se află deasupra la fiecare 5 minute sau la ce perioadă doriți dvs. Senzațional! Nu ezitați, sunați acum!

– Și asta nu e tot! Doar astăzi aveți ca bonus aparatul care vă încrucișează mâinile pe piept. Doriți să vă simțiți comod în timp ce ascultați manea dvs. preferată sau vă uitați la Măruță? Vă așezați dispozitivul în spate ca pe un rucsac și la o simplă ridicare a mâinilor acesta vi le prinde și vi le încrucișează!

– Și încă ceva: avem în stoc limitat suportul special pentru telecomanda televizorului! În timp ce stați picior peste picior și cu brațele încrucișate, vă va fi incomod să țineți telecomanda în mână! Suportul pe care vi-l oferim ține telecomanda deasupra picioarelor, la îndemână! Dacă doriți și dispozitivul care vă scoate mâna și vi-o pune pe telecomandă, cu numai încă 888 virgulă 999 lei, îl puteți primi chiar astăzi!

– Dar stați! Incredibil! Primii cinci clienți care sună din acest moment vor primi formidabilul nostru aparat de scărpinat în fund, la numai 777 virgulă 999 de lei! De ce să vă expuneți, scărpînându-vă de față cu musafirii? Aparatul nostru are aripioare cu care se fixează pe slip și vă scarpină discret, în timp ce vizionați telenovela preferată. Sunați acum! Numai pentru primii doi oferim gratuit un set de baterii de rezervă! Nu ratați această ocazie!

– Dacă sunați acum, un operator de-al nostru se va deplasa și vă va monta gratuit dispozitivul de scărpinat! Numai azi!

– Sunați acum!

Scurtu

Nea Grigore Scurtu ținea cu grijă volanul Loganului proaspăt achiziționat. Mult așteptase momentul în care să poată fi și el om între oameni, să nu se mai uite la el de sus toți vecinii de bloc, fiecare cu mașina sau cu mașinile lui mai mult sau mai puțin luxoase. Acum, că i-au plecat copiii în Anglia și s-au aranjat destul de bine, a putut, în sfârșit, completa ultimii bani și iată-l în drum spre casa de la țară, obținută ca unic moștenitor al părinților duși în eternitate. Păcat că nu-i nimeni cu el să se fâlească ce bine conduce, deși n-a prea avut volan în mână de 25 de ani, de când are carnet de categoria B.

Era o zi de primăvară, cu un soare care, deși cu dinți, avea, în nemărginita lui generozitate, suficiente raze care binecuvântau geamurile mașinii curate, de culoare verde metalizat, aleasă pe gustul nevestei. Bătea și un vânt subțire, sâcâitor, afară, dar care sporea satisfacția lui nea Grigore, care se juca bucuros cu instalația de climatizare a mașinii. Încă nu-i știa toate secretele, dar acum, pe drumul județean aproape pustiu, avea ocazia să-și cunoască mai bine bijuteria.

„Ia uite la fătucă aia”, își zise nea Grigore. „Îngheață acolo și n-o ia nimeni”. Trase cu grijă pe dreapta și abia întinse mâna spre portieră că tânăra, îmbrăcată cu aproape nimic se și vârî înăuntru. Om cu frica lui Dumnezeu și cu rușine de oameni, nea Grigore începu să înțeleagă ce i se întâmplă. Auzise de la colegii de serviciu de „fetițele” din parcuri, dar nu luase niciodată în serios poveștile de gen. Porni ezitant, gândindu-se că va ieși el cumva și din țărăse-nia asta.

– Scurtu?, întrebă fătucă, puternic mirositoare a parfum ieftin.

– Scurtu, răspunse nea Grigore.

Nu apucă să spună „Oare de unde ne cunoaștem?”, înainte de a se trezi descheiat la pantaloni.

– Ce faci, dragă, lasă-mă în paaaa... îngăimă nea Grigore, încercând să protesteze, dar grija de mașină, apoi tentația, curiozitatea, hormonii, dracul mai știe ce, că Dumnezeu nu poate avea vreo legătură, îi înmuiară încet, încet protestul. Încercă să controleze volanul mașinii, care începuse să facă sinusuri pe drum. Cum, necum, cedă, se lăsă învăluit de plăcere, iar când punctul culminant se apropia închise pentru câteva secunde ochii. Urlă de durere și apoi leșină când, la impactul cu nucul de pe marginea drumului, pupăza rămase în gură cu o bună bucată din cel mai de preț mădular din dotarea lui.

Fata nu se pierdu cu firea. Îi desfăcu rapid un șiret de la un pantof și îi legă strâns ciotul din care sângele fășnea cu putere. Bucata detașată o așeză cu grijă alături. Apoi căută portofelul, se servi cu tariful pentru „scurt”, sună la 112 de pe telefonul „clientului” și se făcu nevăzută în pădurea de lângă drum.

Marian Danci

Șapte zile pentru învățat moartea

„Această boală nu este spre moarte, ci pentru slava lui Dumnezeu, pentru ca Fiul lui Dumnezeu să fie slăvit prin ea.” (Ioan 11:4)

Ziua întâia

Spaimă, neînțelegerea schimbării peste noapte a stării bătrânului tată, convulsii, obnubilare. Mașină a salvării sosită prompt, preîncălzită, spital orașenesc, medic tânăr, experiență și competențe limitate, onestitate totală cu el și cu ceilalți – eu îl trimit la județ, nu vreau să-i curm viața, nu știu ce are. Intrare în UPU județean la orele 15, investigații complexe, consulturi peste consulturi, tomografii computerizate, doar timpul trece extrem de încet, conștiinți de starea greu de suportat a aparținătorilor, ei, cei cu responsabilități în sănătate, mai precis însărcinatul cu relația cu pacienții, asistent social, apăsarea din oră în oră comunicând fiecăruia dintre cei care așteptau, tot ce s-a mai făcut pentru bolnavul lor, fără concluzii medicale, doar procedurile executate în timpul din urmă. Amestec hilar de suferințe și atitudini între cei care i-au însoțit pe bolnavi, povești teribile despre suferințe reale care necesită intervenția de urgență, dar și povești incredibile auzite în sala de așteptare arhiplină, aproape încă jumătate din câți aveau loc pe băncile tari de lemn, stăteau în picioare, vânând din priviri orice loc s-ar fi eliberat, mergând până acolo încât în momentul când te ridici să primești informațiile de la purtătorul de cuvânt, prin spatele tău o doamnă să-ți ia locul, povestind apoi cu voce sonoră și cu vădită plăcere cum soțul ei s-a spălat, s-a bărbierit și pe la orele douăzeci, dată fiind durerea rebelă din șoldul stâng, mergând în jos pe picior, amortindu-i ca într-o veritabilă criză de lombosciatică, degetele de la picior, s-a prezentat la serviciul unității de primire urgențe, deși locul lui era la un medic specialist neurolog, și ca el, mulți alții. E relativ liniștea în inimile celor doi frați, internare la ATI la 23 și 45 de minute, după nouă ore de investigații. Fiul cel mare i-a văzut trupul, auzindu-i vaietele timp de 10 secunde, în trecere, așteptare pe hol încă 30 de minute, asistenta de salon comunică după miezul nopții că nu poate să spună mai multe despre bolnav, doamna doctor va spune totul, mâine. Ploaie crâncenă afară, drumul prin ploaia rece de iarnă perceput ca o binefacere, o suferință minoră pe lângă cea a bătrânului tată, o spălare a gândurilor amestecate pe care le-ar

vrea limpezite, clarificate, deslușite. Năvala de întrebări și îndoieli, nevoia de răspunsuri și certitudini fac să nu se întâmple asta, somnul vine greu prin încălcitura gândurilor care, doar spre dimineață, se ascund în ungherele somnului.

Ziua a doua

– Acesta este începutul sfârșitului, a rostit încet doctorița, orice s-ar întâmpla în următoarele ore, zile, acesta-i adevărul, este începutul sfârșitului, iar fiul cel mare era aproape senin, o liniște dobândită în cele câteva ore de somn, vestea fiind doar o confirmare, și o confirmare anulează o îndoială, elimină o speranță, amândouă extrem de dăunătoare când e vorba de boală, de suferință, de moarte. Și totuși, vestea nu poate pătrunde cu adevărat în mintea lui, cum ai putea să înveți moartea într-o clipă, încă în viață, așa cum îți spune cineva că trenul tău pleacă la orele 14 și douăzeci de minute, păstrezi informația așteptând doar plecarea, dar cu plecarea din lume este mai complicat. Oare ce simte, ce știe, ce așteaptă el, suferindul cu sondă gastrică pentru hidratare și cu perfuzie cu antibiotice, antimicotice și paracetamol? Întrebările acestea le-am mai avut o dată în urmă cu douăzeci de ani, suferindul de atunci fiind mai tânăr cu vreo cincizeci de ani, nu am aflat niciodată răspunsul, știu că nici acum nu-l voi afla, răspunsurile de felul acesta se află doar o singură dată în viață, își spunea fratele cel mare, această formulare personală nereușind cu adevărat să înlăture întrebările și îndoielile.

– Este într-o stare septică, nu știm unde este focarul, dar infecția este dovedită, a spus doctorița, întrebând, ca o mare specialistă în PR, pentru a evita întrebări incomode generate de afirmația „nu știm unde este focarul”, ce s-a petrecut acasă, înainte de a-l aduce la urgențe?

Fiul cel mare știa cu certitudine confirmată medical că-i va muri tatăl în câteva zile, asta fără să-și piardă, în mod dramatic, liniștea. Uimit de liniștea proprie – nu cred că e liniștea camusiană, și-a spus, este vorba, de firescul vieții, de legitatea morții, capăt al suferinței, uneori, încerca să asimileze cu adevărat noua situație. Nu știa ce avea tatăl lui muribund în minte, care-i erau gândurile, oricum dureroase, bănuia, dar el, fiul cel mare, a intrat într-un proces de rememorare, de la prima amintire cu părintele, aveau pâine mai veche în casă, el avea

vreo patru ani, tatăl, vrăjitorul, a înmuiat-o, a udato cu mâna pe ambele părți, apoi a prăjit-o pe plita so-bei cu lemne – atunci am mâncat cea mai bună pâine din viața mea, rumenită și pufoasă în același timp, și-a spus, închizând ochii pentru a întări amintirea.

– Deci nu-l putem vedea nicicum, carantina datorată gripei nu ne permite!

Fratele lui, fiul cel mic, era nemulțumit că nu mai avea rezultate, bătrânul nu mai răspundea comenzilor, dar, mai ales, dorințelor lui, intrase pe ultimul drum pe care avea să-l parcurgă viu. Dragul meu frate, i-a spus în gând fratele cel mare, Dumnezeu are legile lui, nu ascultă întotdeauna de noi!

– Este conștient acum? a întrebat fratele cel mic. Care este starea lui?

– Dacă-l zgâlțâi și insiști să-i vorbești, este trezibil, a venit răspunsul doctoriței, în holul de dinaintea ușii de la intrarea în interiorul spațiului interzis pentru accesul oricui înafara cadrelor medicale.

– Înseamnă că se gândește la noi, mai suntem prezenți în mintea lui...

– Și noi l-am lăsat acolo, singur, zi și noapte, a răspuns fiul cel mare, simțind deodată cu intensitate copleșitoare o vinovăție uriașă. Hai să-l ducem acasă, să-l mai avem lângă noi câteva zile, de aici îl mai vedem doar mort, în sicriu, chiar dacă, prin externare, îi scurtăm viața cu o zi două, măcar ne simte lângă el, va muri mai ușor.

Ziua a treia

Ingrată, ziua în care decizia externării trebuia comunicată medicului curant, nu înainte de a fi adoptată de întreaga familie, consensul era obligatoriu, îngrijirea bolnavului acasă nu putea să fie la nivelul celei din spital, dar perspectiva conectării la aparate, a morții din postura de corp viu intubat, viu doar datorită susținerii exterioare, ușura cumva decizia. Până la orele 12 și 30 de minute, oră la care trebuia comunicată hotărârea doctoriței de salon, au avut loc discuții cu toți membrii familiei, dar și cu prieteni apropiați, fără decizie clară.

„ – Dragul meu, duceți-l acasă, eu așa aș face, nu-mi iert nici acum că pe tata nu l-am externat și a murit intubat, ajungând în capelă direct din spital, chiar dacă bunicul era lângă el.” Și bunicul de atunci, care-și ținea în brațe fiul cel mai mare stângându-se după nouă luni de suferință, era chiar muribundul de acum.

„ – Dragul meu prieten, duceți-l acasă, eu nu eram în țară, sora mea m-a anunțat că tata este grav, și ar trebui să vin, poate-l mai prind în viață. M-am suit în primul avion, m-am dus direct la casa părintească, tata trăia, era conștient, s-a bucurat enorm, am stat cu el vreo trei ore, l-am îmbrățișat plecând la mine acasă să fac duș, să mă schimb și să mă în-

torc. La scurt timp după ce am ajuns acasă, sora mea m-a anunțat că tata a murit. M-a așteptat să poată muri împăcat, și asta nu-i o vorbă goală, știu sigur că-i așa. Nu mai sta pe gânduri, du-te și scoate-l din spital, este cel mai bine!”

Până la urmă decizia s-a încheiat în mintea și în inima fiului cel mare, care avea s-o comunice mult după ora de întâlnire, se înserase, a sunat în secția ATI, a vorbit cu asistenta de salon care a promis că o anunță telefonic pe doctoriță. Îndoielile nu au dispărut cu totul după comunicarea hotărârii, mușcau perfide din ceea ce ar fi trebuit să fie o decizie înțeleaptă, aducătoare de mulțumire, dar nu era așa, nici nu avea cum să fie, când miza jocului erau viața și moartea. Cum să iei decizia potrivită, care este decizia corectă, după toate discuțiile care, fără excepție i-au oferit argumente ale inimii, a luat decizia la fel, tot cu inima, când sfârșitul este iminent, cum să alegi altfel decât cu inima, mai ales dacă trăiești într-o singurătate veche și neschimbată. Amintirile năvăleau peste el, lecții ale inimii oferite de viață de-a lungul anilor, suferința fiului copil când tatăl bărbat matur, a trântit ușa plecând nervos, în ajunul unui Crăciun din copilărie, suferința tatălui când fiul aflat cu familia și niște prieteni în casa părintească, a trântit aceeași ușă plecând în noapte pe calea ferată, bucuria tatălui la reușitele școlare ale fiului, suferința lui de infarct când fiul a abandonat prima facultate, suferința fiului adult când a aflat una dintre ultimele discuții ale tatălui său cu fratele cel mai mare aflat pe patul de moarte, aducea aminte a procesului lent de evoluție a unei suferințe adolescente pentru condiția tatălui mai puțin atent la aspectul exterior, într-o admirație totală, o prețuire fără margini a sacrificiului permanent al părintelui pentru cei trei fii ai lui.

– Ne-ai iubit mult bunule tată, te-ai sacrificat atât de mult, încât îți înțeleg, ți-am înțeles chiar atunci când mi-ai spus regretul tău că ai muncit prea mult și ai trăit prea puțin, te-ai bucurat de viață prea puțin. Cred că asta a fost unul dintre marile tale regrete, de când mă știu eu pe lume, te știu doar muncind.

Noaptea scurtă cu somn chinuit avea să aducă la primele ore ale dimineții două simțăminte. Primul era bucuria pentru faptul că, după patru zile avea să-l vadă în sfârșit, să-i vorbească, să-i atingă mâinile și fruntea, o bucurie uscată, umbră de o teribilă îngrijorare pentru operațiile care urmau a fi îndeplinite pentru continuarea tratamentului în condiții improprie, hidratarea trupului bătrân, hrănirea, dacă mai era posibilă, și altele care urmau a fi des-coperite.

Ziua a patra

La zece și zece minute s-a întâlnit cu doctorița, căreia i-a confirmat personal decizia de externare

comunicată în seara anterioară. Medicul curant, cu o competență nedefinită în scurtul episod, dar ca specialist în PR, mai ales în dialog cu niște amărâți de aparținători conștientizând iminența morții, excepțional de talentată, le sugera permanent că acest mizerabil început va sfârși într-o deplorabilă intubare, avea dreptate, o spunea și cu un aer mimat de participare la suferința auditoriului – ce postură ingrată aveți! i-a spus, după un mesaj realist rostit cu voce caldă, din care a înțeles pentru a nu știu câta oară că este începutul sfârșitului pentru tatăl lui, da, doamnă doctor, aveți dreptate, nu v-am reproșat nimic, de fapt vă reproșez un singur lucru, o mârșăvie generată de un sistem îmbuibat de formalism, când m-ați anunțat că trebuie să merg la spital să scriu în fișa bolnavului că solicit externarea, împotriva recomandărilor medicului curant, formulă clinică, comunicată telefonic, apoi scrisă, obligatoriu, la dictarea asistentei de serviciu pe salon, dumneavoastră, pentru a nu mai da seamă de minciuna obligatoriu de scris, dispăruserăți. Susținerea domniei voastre pentru retragerea creștinească a bunului meu tată din instituția suferinței și a morții în casa ultimilor 55 de ani, sugerată în cele trei întâlniri anterioare, a dispărut exact atunci când eu, fiul cel mare și nerecunoscător, solicitam externarea, asumându-mi, împreună cu toți cei pe care i-am consultat mai înainte pierderea câtorva zile din viața lui, a bătrânului, în schimbul prezenței neconținute lângă el.

Drumul către casă, târziu, spre înserate, șofer cu proteză la picior, mașină veche, neprietenoasă, bătrânul tată singur pe targă, la externare lipsește personalul, doar șoferul și muribundul, decizia instantanee de a lua locul însoțitorului absent, frigul din cutia mirosind a moarte, transpirațiile reci și, la fiecare denivelare a drumului nemodernizat, adică sub orice critică deși este cel mai solicitat drum județean, (nu s-au înțeles cui să-l dea în lucru, spunea, cândva, cineva... sunt foarte mulți bani în joc, este o lucrare de anvergură, trebuie rezolvate alunecările nesfârșite de teren, lărgit drumul la trei benzi pe urcare, sunt tare mulți bani și nu s-au hotărât cui să-i dea, să mai capete și ei parandărătul), la fiecare zgâlțâire, adică aproape permanent, vocea bătrânului tată, implorând ajutorul, nu mă lăsa! nu te las, sunt eu. cum ești tu? da sunt eu, și te duc acasă, nu mai avem mult și ajungem, vaaaaii, nu mă lăsa! dă-mi apă rece! mai ai puțină răbdare, ajungem acasă și-ți dau, șoferul schiop a scos salvarea neprietenoasă de pe carosabil, în urletele bătrânului tată, cum e, bine? da e bine..., ce să zică, trag și eu o pișare și mergem mai departe, mărturisește șoferul, la pornire iarăși, nu mă lăsa! în curbe, unde forța centrifugă îl împingea în chingile care-l legau de targă, aceleași cereri desperate să nu fie lăsat, precedate de strigătul deznădejdiei, în condițiile limitării limbajului,

lui, rostit cu ochii închiși vaaaaii, vaaaaii!. Debarcarea în patul suferinței, după patru zile, igienizare absolut necesară după tratamentul cu indiferență perfuzabilă din spital, rahatul vechi de câteva zile se odihnea în pampersul greu mirositor, escarele de decubit rânjeau cu negru funebru prin țesutul necrozat, tânguirea permanentă, vaaaaii! nu mă lăsa! prefer să-l aud văitându-se acasă, decât să-l fi primit mort, spune fiul cel mare, clar, spune și fiul cel mic, și abia atunci un fel de liniște, de împăcare tulburată doar de vaietele bătrânului tată la manevrele obligatorii de executat și-a făcut loc în casa părintească.

Ziua a cincea

Ultimele ore de comunicare relativ conștientă. Tratament obligatoriu, hidratare anevoioasă absolut necesară, vocea lui în tonalități înalte, agresive în alte condiții, acceptate cu spaimă, în context, spaima că s-ar putea termina și ele, strigăte ale disperării, amintiri amestecate, reactivarea în mintea fiului cel mare a suferinței vechi, cicatrizate, a cancerului de prostată, diagnostic oribil, învins de bunul tată, mai tânăr cu treizeci de ani și mai puternic pe vremea aceea, vindecare miraculoasă, apoi, după nouă ani, încercarea cumplită a morții primului său fiu, în brațele lui, chiar în brațele lui, după nouă luni de prezență zilnică pe scaunul de lângă patul din salonul muribunzilor de la oncologie. Lungă viață ai avut, tatăl meu, bunul meu tată, grea și plină de încercări..., cred că doar credința, sinceră, completă, complexă, fără îndoieli te-a ajutat să treci peste toate, sigur acesta-i mecanismul tău de supraviețuire, îi spunea, în gând, fiul cel mare, rămas cel mare după moartea fratelui, privindu-i, neputincios, agonia în curs de instalare. Și iarăși amintiri, aceste vehicule teleportante, ce naiba caută asta în mintea mea, acum, aveam opt ani, murise șeful tău, Gheorghe Gheorghiu-Dej și ne-ai dus pe toți cu o mașină cu șofer, în raion erau zece mașini, poate, într-un sat apropiat să vedem funeraliile tovarășului la televizor, noi încă nu aveam, în raion dacă erau vreo cincizeci, de toate, cinci ani mai târziu veneau vecini la televizorul nostru să vadă fotbalul din Mexic, hotărârea de a-l cumpăra luând-o după primul om pe lună, când amândoi ne-am dus la casa de cultură a orașului să-l vedem pe Neil Armstrong plutind pe suprafața selenară. Încă nu-l descoperiseși pe Dumnezeu, mai erai cu partidul, mama suferea că nu o lăsa să-și cultive credința, o făcea pentru noi, pentru protecția noastră, într-o lume păgână, impregnată cu un soi de romantism revoluționar meschin, ai vegheat mereu să creștem în spiritul vremurilor, ai reușit pe deplin, eu descoperindu-l pe Iisus târziu, la treizeci și trei de ani, cam în aceeași vreme în care, dispărând opreliștile, a început și mama să-și manifeste convingerile, atrăgându-te și pe tine în lumea

cu Dumnezeu, în care ai intrat temător, dar din care nu aveai să mai pleci vreodată.

Ziua a șasea

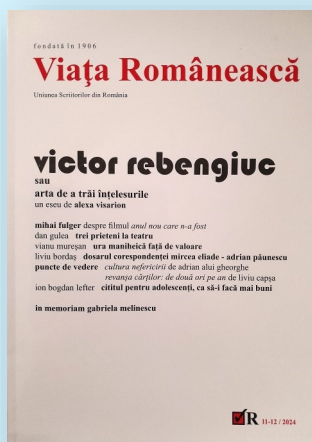
Sângele nu se face apă, sângele strigă, plânge, imploră, se roagă, asta face sângele când simte că se diluează, temându-se de înstrăinare, de indiferență. Ziua nepoților a fost una specială, nepoții din țară s-au strâns la patul bunicului, sute de kilometri parcurși într-o zi, cum să nu-i iubești, cum să nu-i cinstești, cum să nu te minunezi de sentimentele acestor copii, e adevărat că au și ei copii, chiar studenți, dar gândurile te năpădesc, și tu, fiul cel mare te trezești amintindu-ți ceva ce știi de mult timp, ai știut tot timpul, copiii care au fost crescuți de bunici sunt mai bogați cu un sentiment, mai buni și mai frumoși, te simți iarăși trist și sărac, tu ți-ai văzut bunicii doar cât ai fost mic și doar în vacanțe, nici nu-ți mai amintești pe câți dintre cei trei pe care i-ai prins în viață i-ai condus pe ultimul drum. Astăzi însă este ziua lor, a nepoților, camera este plină de iubire, chiar dacă tristă și împovărată de iminența sfârșitului, palma pe fruntea lui îi alină dogoarea, atingerea și masajul mâinilor smulgându-i gemete de durere, același vaaaii, care rupe inimile celor din jur. Cu toate că nu au fost recunoscuți de bătrân, nepoții nu se dădeau duși, știind că atunci când se vor întoarce, în scurt timp, va fi după lăsarea întinericului peste lume. Și iarăși zboară gândul, pe mama ta, bunica Valeria mi-o amintesc cel mai bine, pe bunicul Maxim nu l-am prins în viață, s-a grăbit să plece, la bunica din partea ta mergeam cel mai cu drag, dar numai până pe la zece-doisprezece ani, mărunțică și slabă alerga toată ziua, doar duminica avea alt ritm, se primenea, își îmbrăca hainele de sărbătoare mergând la biserică, jumătate din viață a fost văduvă, a trăit peste nouăzeci de ani îngropându-și câțiva copii, ultima dată când am văzut-o era oarbă și desfăca mălai, sărut mâna bunico, mi-a recunoscut vocea, tu ești..., cred că dorința ei să mă fac dascăl, să predau la școala din sat, locuind în casa bătrânească, cu pere pipărate în față și nuc pe coastă, cu grajdul și șura într-o ordine desăvârșită, cu saltea de paie, strujac aspru din cânepă cultivată și țesută chiar de ea, în camera mirosind a ierburi cum nu am mai simțit vreodată în vreun alt loc, cu patul înalt în care ne aburcam la somn, cu spaima și strigătul când șarpele casei tăindu-mi calea în drumul către closet, mi-a înghețat sângele în vine albindu-mi obrazul, cred că această dorință a făcut-o să nu-mi uite vocea nici după zeci de ani. Tufele de alun împrăștiate prin fânațele de pe colinele satului erau atât de bogate că umpleam trăistuțele cu alune dejdiocate în câteva ore, borcutul de pe Valea Bli-darului era o atracție irezistibilă la vârsta mea de atunci, deși era doar o apă ușor înțepătoare și roșca-

tă din cauza oxizilor, tăvăleam fânul cu grebla cea mică la vale de pe coastele abrupte, mergeam cu spaimă la „Tăul fără fund”, lacul negru și „periculos” iscat din senin, la începutul secolului trecut, pe fundul căruia, se spunea, se odihneau, la aproape douăzeci de metri adâncime, utilajele și sculele de scos piatra, care nu au putut fi salvate din calea șuvoiului de apă, prindeam pești din râul limpede, cu mâna sau în borcanul cu mămăligă legat la gură cu o cârpă găurită, porcușori, lățăuși, boișteni, boace, grindele și câte o mreană, pe care ni-i prăjea bunica turnând peste ei și câteva ouă bătute. Am fost și eu, pe vremea singurului anotimp fericit, un nepot liber, care mai avea bunici, două bunici și un bunic.

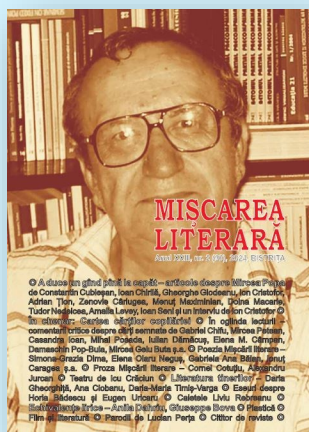
Ziua a șaptea

Sfârșitul sfârșitului, telefon la șapte fără un sfert, s-a terminat, am stat toată noaptea lângă el, spune fratele cel mic, vin și eu, vin și eu îndată, Dumnezeu să-l odihnească, să-l aibă în grija lui. Două ore de mișcări robotizate, automatismele cătorva decenii de viață funcționau impecabil, doar mai lent, chiar și mașina se conducea singură, gândurile călătoreau în timp și spațiu, în urmă cu peste cincizeci de ani, aici am oprit trăsura și am primit o lădiță cu prune mari și dulci, ce fum plăcut coboară peste satele noastre din depresiuni, ce bună este căldura din sobe față de cea a caloriferelor, tâmpitul ăsta vrea să intre în mine, merge ca un neghiob, prea încet între localități, prea tare în sate, du-te-n sărăcie să nu te mai văd, asta-i casa în care am locuit în urmă cu șaizeci de ani, în curtea ei doi frați se jucau de-a caii, sau își făceau tractoare cu remorci din lăzi de mere, beau mustul proaspăt direct din storcătoarele înalte, cu șurub gros cât piciorul și motor electric, aici a venit pe lume fratele cel mic care tocmai se pregătea să-și așeze tatăl, proaspăt îmbrăcat, în cutia de lemn lăcuit, taxi scump cu un singur drum, fără întoarcere. Fratele cel mare și-a scos cureaua de piele groasă din pantaloni, nu era timp de căutat alta, trecând-o pe sub mijlocul trupului bătrânului tată încă nerăcit, mutându-l în cutia lăcuită, învățând dintr-o dată moartea, înțelegând că nu este altă cale, că bătrânul tată se găsea deja în brațele ei, de data asta acceptând să-i lase trupul în grijă, pământ din pământ, în pământ. Singura nemurire dată omului de bine este neuitarea, care nu poate trece dincolo de nepoți, dacă nu s-a oprit, din întâmplare, în copii. Mai am o vreme, cine știe cât, de purtat cu mine mormintele, și pe cel din deal, și pe cel din inimă. Mama mea, să nu te grăbești, mai rabdă lumea asta un pic, lasă-mi timp să-nvăț nemurirea lui, s-o știu bine când n-oi mai avea de ales decât singurătatea copilului fără părinți.

Reviste primite la redacție

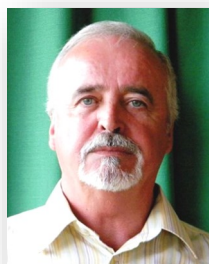
Viața Românească nr. 11-12/2024

Mișcarea literară nr. 2 (90) /2024

Revista UZP nr. 35/2024

Jacob Naroș

Septembrie - mon amour...

Lună cu reminiscențe de la terminarea liceului grăniceresc năsaudean, prilej încă de emoții cu greu estompate de-a lungul anilor, mai ales, când constăți că au trecut, rând pe rând, atâția ani de la absolvire... Aceleași momente pline de taine nebănuite: școala și clasa, biserica pentru pomenirea celor care nu mai sunt, masa festivă, prezentarea fiecăruia cu adăugiri sau minusuri... Dacă ai înșira pozele de grup în ordinea anilor, ai băga de seamă cum, de la an la an, ne tot împuținăm și la număr, și la trup, figuri din ce în ce mai terne care ne pun pe gânduri, tot mai șterse chiar și din viață unele, mai...

Gânduri născute din amintiri mă năpădesc în aceste zile, doar unul pare mai amplu: după vârste, dar și după cele cinci acte esențiale din viața noastră: Naștere, Alimentație, Somn, Dragoste, Iubire și Moarte... Se apropie și ziua onomastică de 13 – oare câți se vor mai gândi la mine...

Alte gânduri de sezon, mai bine zis, frânturi: În momentele de crize existențiale și acutizare ale acestora, adică ori ai prea multe pe cap, ori stai rău cu finanțele, automat se blochează și buna dispoziție, suferă și comunicarea, mereu sunt cufundat în scripte, în visare lucidă, în virtual și navigări de tot felul... Și tocmai septembrie e luna cu pricina, se adună toate restanțele posibile, toți creditorii te asaltează, e nevoie de lemne pentru foc, de aprovizionări serioase de toamnă, de pregătiri pentru iarnă prin grădina casei etc.

Retrăiesc asemenea stări în fiecare început de toamnă, uneori cu nerăbdare, alteori cu stoicism bine temperat, ceva anume nu-mi dă pace, ezitări și nemulțumiri mă încearcă insistent. Unele sunt minore, trecătoare, altele durează până la căderea primelor zăpezi. Și, după o stare de apatie prelungită, agasantă chiar, simt nevoia că trebuie să ies cu ceva în evidență, îmi este necesar acest gest, un ceva anume, să mă scoată dintr-un blocaj prelungit prea mult și, pe deasupra, nefertil.

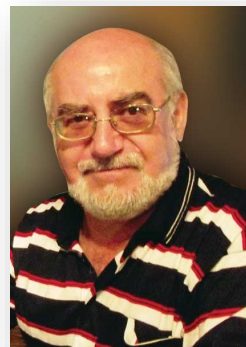
Și, totuși, spre final de septembrie, deasupra acestor neliniști oarecum și puțin metafizice, se conturează o idee de încredere în sine și în ceea ce va urma. Speranța și visul, imaginația peste medie, cred că mă vor ajuta toamnă de toamnă, să trec cu bine peste toate cele, plusez pe firea răbdătoare, pe stoicismul interior încă bine controlat, pe capacitatea de a-mi doza stresul în particule suportabile... Idealul acela nebulos din prima copilărie mă ține încă treaz, indiferent ce se va petrece în jurul meu.

La sfârșitul acestei luni, începe să-și facă apariția acea fascinație plină de melancolie și chiar vrajă, repetabilă an de an, adică presimțirea schimbării anotimpului, acea senzație dulce de mister, parcă odată cu terminarea verii o părticică din mine pleacă și ea, și, ușor, te apropii de o altă vârstă, de un alt anotimp al vieții, mult mai rece și mai nepăsător, ba pe alocuri, chiar crud...

De aceea, de mulți ani, cred că toamna, acel moment de despărțire dintre ce a fost și ce va veni, aduce mereu o nuanță de vrajă, nostalgie și chiar mister aparte...

Dan Norea

Dan, dansezi?

– Dan, dansezi?

Mă aflu într-o siditecă. O însoțeam pe nepoata mea Cristiana, care intrase în discoteca alăturată. Acum, poate, sălta pe o melodie re-pop, cel mai probabil Ciuleandra remixată, ultimul hit la modă. Cristiana era la curent cu toate noutățile, dar, ca toți cei de vârsta ei, nu făcea nicio diferență între Beatles și Queen. Pentru asta apăruseră siditecile, săli relativ noi în peisajul urban. Erau frecventate mai ales de persoane de vârsta a doua, care doreau să danseze pe o muzică ceva mai veche. DJ-ii erau de obicei istorici de artă, înaintea fiecărei melodii spuneau câteva vorbe despre autor, momentul și locul lansării, interpreți celebri de-a lungul timpului. Siditecile erau specializate: rock, twist, blues, tango... Cea în care mă găseam răsună de acordurile valsului din Serenada lui Ceaikovski. Intrasem numai să ascult, trebuia să pierd cumva timpul.

– Dan, dansezi?

Mă întorc încet către vocea ușor cântată din spatele meu. Posesoarea ei, aproape la fel de înaltă ca mine, îmbrăcată într-o rochie lungă, neagră, mulată pe corp, părea să aibă dimensiunile ideale: 88-58-88. Nici celelalte amănunte nu păreau să se abată de la standardele de frumusețe. Părul lung, mătăsos, era împletit în şuvițe roșii și aurii. Ochii mari, verzi se uitau întrebător la mine.

– Cu plăcere.

La dans constat că avea o ușurință deosebită, răspundea perfect și la schimbările de amplitudine și la cele de ritm. Puțină lume știe să danseze bine vals. Pe mine mă învățase mama încă din copilărie. Considera că face parte din cultura generală.

– Ne cunoaștem de undeva? îmi amintesc eu că îmi spusese pe nume. Mie figura mi se părea perfect străină, dar nu era prima oară când memoria îmi juca feste.

– Nnu, nu cred.

Amuzat, îmi dau seama de confuzia creată. Numele meu era rezultatul unei mici bâlbâieli.

Altceva nu mai vorbim, ne lăsăm cuprinși de vârtejul valsului.

Mai târziu am constatat că ușoara bâlbâială apărea numai în momentele de intensă emoție. Probabil ezitase mult înainte de a mă invita la dans.

De altfel, era un defect care îi dădea un farmec în plus, fără el ar fi fost perfecțiunea întruchipată.

Câteva săptămâni am fost nedespărțiți. Nu-mai cine a iubit cu adevărat poate recunoaște starea de beatitudine care mă cuprindea imediat ce o lăsam în fața casei. Descopeream în fiecare moment un lucru nou, care îmi plăcea mai mult decât cele de până atunci. Nici unul dintre noi nu își exprima încă dragostea. Eu aveam o teamă nelămurită: „Dacă mă consideră doar un prieten, un bun partener de plimbări și de conversație?” Până când, într-o seară senină de mai, stând pe o bancă în parc, și-a rezemat capul de umărul meu. Sărutul a venit de la sine.

Într-o zi, i-am cunoscut părinții. Tatăl era inginer, lucra la Uzina de Roboți Pozitronici. Mama era neurochirurg la Institutul din afara orașului. M-au privit cu un ușor interes, dar fără o amabilitate excesivă. Asta m-a descumpănit puțin, dar, așa cum îmi propusesem, am adus conversația la punctul dorit de mine:

– Știți că sunt prieten cu fiica dumneavoastră ...

– ...

– ... de fapt o iubesc și am motive să cred că și ea mă iubește...

– ...

– ... și m-aș bucura dacă ar accepta să se mărite cu mine.

Urmă o tăcere jenantă. Cei doi se uită unul la altul, el ușor încruntat, ea întrebătoare. În sfârșit, tatăl se hotără:

– Știi cu cine ești prieten? Mai exact, cum o cheamă ?

– Da, Leni. Probabil că în buletin e Elena.

– Nu are buletin. Iar Leni vine de la LN-1953, numărul de serie din Uzina de Roboți Pozitronici.

– Nnu înțeleg...

– Ca să înțelegi, vino cu mine.

Străbăturăm împreună un culoar pe care nu mai fusesem niciodată, până în fața unei camere cu un geam imens. În spatele geamului se vedea o fată, imobilizată în pat, cu un mănunchi de fire ce păreau că îi ies direct din tâmple.

– Ea este Corina, singura noastră fiică.

Acum doi ani a avut un accident și a paralizat fără nicio șansă de refacere. Eu și soția mea ne-am unit eforturile și am creat-o pe Leni, un robot pozitronic cu o oarecare autonomie, dar conectată în permanență la creierul fiicei noastre. Gândurile, sentimentele, deciziile sunt în întregime ale Corinei. Toate senzațiile, mai exact toate cele cinci simțuri, sunt transmise instantaneu. Mișcările sunt autonome, pașii sunt făcuți de Leni, dar direcția este comandată de Corina.

– Bine, dar... noi am făcut dragoste...

– Posibil, Leni a fost dotată și în sensul ăsta. Poate mânca, pentru savura o prăjitură gustoasă. Poate bea, ba chiar poate simți o ușoară senzație de amețală după un pahar de coniac. Poate avea relații sexuale, poate avea chiar orgasm. Totul pentru ca fiica noastră să aibă o viață cât mai aproape de cea reală.

Confuz, am plecat clătînându-mă. Două săptămâni am stat în pat cu ochii în tavan. După care m-am dat jos, am făcut un duș, m-am ras și am mers acasă la Leni. De fapt la Corina. Am sunat protocolar. Iese în ușă tatăl Corinei, gârbovit și șovăielnic:

– Vrei să intri?

– Da, dacă nu vă deranjează.

– Poți să intri, dar nu mai e nimeni acasă. Corina a murit, iar Leni a dispărut.

– Îmi... îmi pare rău... Cum s-a întâmplat?

Corina a avut un șoc. Era de așteptat, oricum a trăit mai mult decât speram la început.

– Și Leni cum de a dispărut? Doar e un robot, ba chiar un robot pozitronic, ar trebui să asculte de cele trei legi.

– Păi nu cred că prin plecarea ei a provocat un rău cuiva. Deși... ne obișnuisem cu ea. Pe de altă parte, avea o capacitate de a învăța fantastică. Iar de la Corina chiar avea ce învăța. Autonomia ei creștea neîncetat. Odată cu moartea Corinei, vrând nevrând, a devenit independentă. Sunt chiar îngrijorat, acum e singură, va trebui să ia decizii.

Peste câteva luni eram în aceeași situație unde începuse totul. Ascultam „Dunărea albastră” și o așteptam pe Cristina. Deodată aud în spatele meu un glas ușor cântat:

– Dan, dansezi?

Valer Pop

Întâlnire cu Catrina

De câțiva ani buni, profesorii de matematică pensionari din județul nostru (care doresc și nu au probleme urgente de rezolvat) se întâlnesc la sfârșitul unei săptămâni de toamnă, de preferință în luna octombrie, în așa-zisa „Întâlnirea pensionarilor”. Întâlnirea este planificată pe durata a trei zile (vineri, sâmbătă și duminică). Aceste întâlniri se fac la propunerea unuia dintre foștii inspectori de matematică, inspector care a știut să se înconjoare de profesorii de matematică harnici, serioși și creatori de bună-dispoziție, din toate zonele județului. În activitatea lor, acești profesori, de cele mai multe ori lucrând în echipă, au legat relații de prietenie și respect.

În fiecare început de an școlar desfășuram activități comune cu profesori de matematică din județele Suceava, Maramureș, Iași, Botoșani, Bacău și Bistrița-Năsăud sub coordonarea unor profesori de la universitățile din Cluj-Napoca, Iași și Maramureș. Aceste activități le desfășuram la pensiunea Poiana din Poiana Negrii. Aici am beneficiat de toate facilitățile, iar costurile erau accesibile. Acesta a fost și motivul pentru care întâlnirea pensionarilor s-a ales să fie la această Pensiune. De aici se poate merge la Vatra Dornei care este la o distanță de vreo 20 km de Poiana Negrii, dar se pot face plimbări în împrejurimi, pensiunea fiind plasată într-o zonă cu peisaje deosebite. Este multă liniște pentru că pensiunea Poiana este în afara localității, lângă stația de îmbuteliere a apei minerale „Poiana Negrii”.

Scopul acestor întâlniri este să nu ne simțim singuri, să putem spune altora cum stăm cu sănătatea, să ne aducem aminte de lucrurile frumoase, să glumim și să ne simțim atât de bine încât să ne dorim să ne mai întâlnim și în anii următori.

Din octombrie 2018, de la întâlnirea care a avut loc, am o amintire plăcută și o relatez așa cum mi-o amintesc.

*

A doua zi dimineța, după ce am luat micul dejun, am hotărât cu un prieten să ieșim la o plimbare, fără o țintă anume. Tot povestind am ajuns la o intersecție și am decis să mergem pe drumul care intra pe o vale și ducea printr-o pădure frumoasă de molid. După vreo 2 km, pe marginea drumului am descoperit un izvor care ieșea dintr-o stâncă. Izvorul era amenajat, pentru ca acela care trece pe acolo să-și poată astâmpăra setea, dar să poată și sta pe o bancă la

umbră dacă se simțea puțin obosit. Eu cu prietenul meu am băut câte puțină apă, care ni s-a părut deosebit de rece, și mi-am amintit de vremea când, copil fiind, mă trimitea tata când cosea, să-i aduc apă de la Fântâniță, tot un izvorăș care ieșea dintr-o stâncă, poate de aceea era foarte rece.

Nu am povestit prea multe cu prietenul meu și numai am văzut că se apropie de izvor o bătrânică uscățivă, nu prea înaltă, ce arunca pe pământ o umbră ca un semn de întrebare, îmbrăcată în costum popular bucovinesc de sărbătoare, care se ajuta de o cârjă, poate pentru că alina de un picior, urmată, destul de aproape, de o capră nemțească.

– Bună ziua!

– Bună ziua, lele Catrină!, îi răspunde prietenul meu.

Bătrânica a rămas ca înțepenită pe marginea drumului, poate surprinsă că-i zice pe nume.

– De unde știți dumneavoastră că mă cheamă Catrina?

– Din cântecul „Hai, Catrină, și-mi arată/Cum jucai când erai fată...”, pe care-l cântă Mioara Velicu și Sofia Vicoveanca, îi zice prietenul meu.

– Glumiți cu mine, măi, băieți!

– Aici greșești, lele Catrină! Cum ne vezi dumneata pe noi niște băieți. Noi suntem pensionari și știm că niște copii nu pot fi pensionari.

– Vai, bată-vă să vă bată! Păi eu nu m-am uitat la dumneavoastră ca la niște copii. M-am uitat la dumneavoastră ca la copiii mei. Sunteți cam de-o vârstă. Și lor le zic băieții mei, chiar dacă și ei sunt pensionați. Eu sunt mai bătrână, am trecut de 84 de ani.

– Așa da! Văd că sunteți mai bătrână, că se vede după cârjă, că și ea nu-i de ieri, de azi. Dar încotro vă duceți, dacă nu-i cu supărare, așa frumos îmbrăcată ca-n zilele de sărbătoare? Este vreo sărbătoare pe aici, prin partea locului, ori duceți capra la târg să o vindeți?

– Niciuna, nici alta! Eu locuiesc la casa ce se vede colo în zare, și ne arată o casă la vreo 300-400 de metri de izvor. Eu în fiecare zi, dimineața, vin și beau apă proaspătă de la acest izvor, că tare bună apă are, iar căprița mea vine după mine, că poate o ia urâtul să stea singură acasă, și, oriunde mă duc, ea calcă pe urmele mele, așa am și eu cu cine schimba o vorbă, că bag sama de multe ori că știe ce-i spun. Am și eu nevoie să mai vorbesc cu cineva, că am rămas singură, sunt văduvă de aproape 40 de ani, iar băieții mei sunt duși în lume, ne vedem rar, când mă vizitează la sărbătorile cele mari.

– Dar de ce vii în fiecare zi, că poți lua apă într-o canistră mai mică, să ai de băut pe 2-3 zile?

– Eu vreau să iau apă proaspătă, că aceea este apă vie, când o bei parcă prinzi puteri noi, apa stătută o bei așa, numai ca să-ți stâmperi setea. Apoi vin și că domnul doctor mi-a recomandat să fac mișcare în fiecare zi, atâta cât pot, să se vindece mai bine piciorul aista pe care-l trag după mine, că în urmă cu un an, am căzut și mi l-am rupt.

– Și îmbrăcată de sărbătoare umbli pentru că te întâlnești cu alți oameni!

– Și de asta, dar ca o mulțumire Bunului Dumnezeu că mă mai ține în viață.

– Văd că pe stâncă, deasupra izvorului, scrie „Fiți ca mine”! Oare cine să fi scris așa ceva? Întreb.

– Nu știe numai Bunul Dumnezeu, dar cine a scris, a fost om cuminte, zice Catrina.

– Nu-i scris degeaba, trebuie să însemne ceva.

Într-adevăr, zice prietenul meu. „Izvorul își plimbă apa printr-un ținut întins și o amestecă cu pâraie, cu râulețe și ajunge râu mare. Scrisul de pe piatră cred că vrea să zică: trebuie să muncim neîncetat spre a ne îmbogăți”.

Îmi dau și eu cu părerea: „Eu cred că poate însemna și altceva. Izvorul alină fără plată setea celor care beau din el. Pilda lui ne învață să fim folositori aproapelui nostru”.

Lelea Catrina, a ascultat zâmbind și, cerându-i-se părerea, a zis: „Apa izvorului nu e bună de nimic, dacă nu e curată. Cum se murdărește, omul și dobitoacele, așa cum este căprița mea, simt greață de ea și nu o beau. Ca să fim cinstiți și iubiți, trebuie să fim curați.

– Așa da, cu părerea aceasta dumneata ne-ai dat o lecție. Și noi am dat lecții copiilor dar de matematică.

– Vai, dragii mei, de aceea semănați și voi cu toți oamenii, pentru că sunteți în pensie. Profesorii de matematică sunt pretențioși, mai reci, și oamenii de multe ori cred că ei sunt altfel, nu ca oamenii obișnuiți. Acuma eu mă duc spre casă, că mi-am făcut programul pe ziua de azi.

– Mulțumim, lele Catrină, de vorbele înțelepte pe care ni le-ai spus. Să știi că ne-a plăcut tare mult cum vorbești dumneata moldovenește.

– Așa trebe. Mama spunea că dacă vorbești frumos ești ca îmbrăcat în haine de sărbătoare.

– Avea mare dreptate, și acest fel de a vorbi este un respect pentru ea. Îți dorim multă sănătate! Și să ne mai întâlnim și anul viitor.

– Mulțumesc frumos, băieții mei! Să ne mai întâlnim sănătoși! La revedere!

În anul următor, eu m-am ținut de cuvânt și am fost la izvor, dar lelea Catrina nu a venit. Poate...

Lucian Claudiu Grapini

În căutarea Paradisului

În tabăra aventurierilor e frământare mare în dimineața asta. Au sosit trei camioane cu provizii, venite din afara Zonei. Cei mai mulți dintre cei douăzeci și ceva de bărbați cazați în acest loc sunt ocupați cu descărcatul materialelor. În containerele cărate în magazie se află, în mare parte, alimente conservate, mezeluri uscate, cartofi, pâine, legume, dar și truse de prim ajutor, medicamente, haine, bocanci și diverse lucruri de uz casnic. Convoiul cu marfă vine, de regulă, o dată la două săptămâni și, dacă nu cade pradă cetelor de bandiți, aduce și arme, majoritatea puști automate AKM, pistoale, carabine, puști cu lunetă, muniție, grenade și echipament tactic. Când vor pleca înapoi, camioanele nu vor fi goale, vor transporta lemne, cărbuni, obiecte găsite în clădirile și laboratoarele abandonate și, mai ales, artefacte, obiecte valoroase, aflate la mare căutare, care nu se găsesc nicăieri altundeva în lume. Tabăra a pus de un banchet înăuntrul hălei mici din curte, unde s-au adunat și vreo câțiva inși veniți din apropiere, o bună ocazie pentru a împărtăși povești, experiențe, planuri... Mâncarea din belșug, băutura și voia bună le ridică moralul tuturor, le îndulcește singurătatea în aceste condiții vitrege și le îndepărtează gândurile negre.

Când viața e liniștită și plăcută, timpul se scurge pe nesimțite. Soarele atinge creasta dealului împădurit dinspre apus, anunțând apropierea serii. Convoiul vehiculelor de aprovizionare a plecat deja. Petrecerea dinăuntru s-a terminat, așa că mulți dintre bărbați stau afară, în jurul focului, râzând și povestindu-și escapadele recente în timp ce își savurează vodca sau vinul din pahare. Unul dintre ei e mai retras, stă gânditor pe o buturugă, cu spatele rezemat de peretele unei barăci. E un ins înalt și voinic, cu părul negru și des, tuns scurt, cu obrazul mereu bărbierit. Are treizeci și ceva de ani și a venit în Zonă doar de vreo trei luni, la sfârșitul primăverii. Nimeni nu-i cunoaște numele, căci nu și l-a dezvăluit, așa că i-au zis Lunetistul, datorită iscusinței sale neobișnuite în mânuirea armelor de foc. Unii aventurieri îl privesc cu suspiciune și cu invidie. Se spune că face parte dintr-o divizie de trupe speciale. E mult mai bine echipat decât ceilalți, poartă un costum de protecție care îi permite să cerceteze zonele cu artefacte mai lesne și în mai mare siguranță, care îl avertizează despre prezența pericolelor mai greu de depistat, folosește o pușcă auto-

mată modernă AN-94, cu dispozitiv de ochire cu infraroșu, și lucrează în special pentru Cercetători, gruparea oamenilor de știință din Valea Umbrelor, loc evitat de mulți din pricina mutanților răspândiți în acea regiune. Însă cei mai mulți dintre oamenii locului îl îndrăgesc, fiindcă e prietenos și mărinimos, se plimbă de la o tabără la alta și-i sprijină în apărarea ei sau îi însoțește pe căutătorii de bunuri, ajutându-i să se protejeze de bandiții mereu aflați la pândă sau de mutanții periculoși. Fiind un luptător de excepție, cu ajutorul lui Fanaticii au fost puși pe fugă din câteva locuri. Ba mai mult, când aventurierii au reușit să captureze un comandant de-al Fanaticilor, o namilă de om, Lunetistul s-a luptat cu el și l-a învins, dar nu a reușit să obțină nicio informație de la acesta, întrucât, înainte de a fi interogat, și-a înfipt propriul cuțit în gât. Câteodată, lipsește cu desăvârșire din toate regiunile de la periferie, ceea ce i-a făcut pe mulți să creadă că a intrat nu doar o dată în Orașul-Fantomă. Când e întrebat despre asta, el tace sau schimbă subiectul.

Lunetistul ascultă cu interes pălăvrăgeala bărbaților bine-dispuși sub influența alcoolului. La un moment dat, ia o sticlă de vodcă și se apropie de un grup de patru indivizi voioși, care povestesc despre un loc special, numit de ei Paradis. După ce-i salută și le umple paharele, bea și se veselește împreună cu ei, intrând în vorbă și trăgându-i de limbă:

– Paradis, zici? Ce loc e ăsta? Eu n-am auzit de el.

– Da, prietene, am aflat de Paradis de la un bandit pe care l-am prins încercând să-mi fure mâncarea din rucsac când căutam artefacte prin Mlaștini. S-a milogit de mine să-l las să plece și să nu-l jefuiesc la rândul meu în schimbul destăinuirii unui secret, existența Paradisului.

– Și unde e Paradisul ăsta, mă rog, și de ce e așa de interesant?

– Locația exactă nu mi-a spus-o. Zicea că se află pe lângă Institut, pe undeva, dar nu mi-a dat mai multe amănunte. Mi-a mai zis doar că acolo te vindeci de orice boală și că se găsește un artefact cum nu s-a mai văzut, cu puteri magice, numit Ini-ma Paradisului. Cică ar fi mulți mutanți prin zona aia și niște Fanatici s-ar fi aciuat prin preajmă, la un fost punct de control militar. Atât știu. Dacă ești interesat, ar trebui să vorbești cu Ghidul. Și el a au-

zit de locul ăsta și te poate îndruma într-acolo. De cumva te hotărăști să mergi, să fii pregătit pentru orice și să-ți iei muniție multă, fiindcă nu e doar o plimbare oarecare. Dar știi tu mai bine decât mine ce ai de făcut.

Această regiune deloc primitoare, după cum s-a văzut, este numită simplu Zona. Nimeni nu știe cu siguranță cât este de întinsă, întrucât cei care au încercat să o cartografieze în întregimea ei și au pătruns adânc în Orașul-Fantomă nu s-au mai întors niciodată. A apărut acum vreo treizeci de ani, în urma unei explozii catastrofale a centralei nucleare din apropiere. La început, după nefericitul eveniment, autoritățile au stabilit un perimetru și au interzis accesul oamenilor pe o rază de patruzeci de kilometri. Orașul-Fantomă, aflat în vecinătatea centralei și locuit la acea vreme de peste cincizeci de mii de suflete, a fost evacuat în câteva zile. Au rămas pe loc doar oamenii de știință și armata, cu scopul de a opri răspândirea substanțelor toxice în aer și de a apăra obiectivele în fața răufăcătorilor. Deșeurile radioactive rezultate în urma exploziei reactoarelor nucleare au otrăvit ținutul, făcându-l mortal pentru orice persoană intrată fără echipament de protecție. După vreo zece, doisprezece ani, condițiile s-au schimbat. Radioactivitatea Zonei a început să scadă, izvoarele s-au curățat, însă nu și râurile, lacurile și mlaștinile rămase încă toxice. Cercetătorii au venit des în Zonă pentru a o studia și a-i urmări efectele. Nu peste mult timp, au ajuns zvonuri în afara acestui teritoriu dezolant și letal despre comori neștiute și oportunități nebănuite, care au atras din ce în ce mai mulți curioși, dornici de îmbogățire. Armata i-a numit aventurieri și așa le-a rămas numele. Militarii, mulți la început, văzând că Zona devine mai blândă, s-au retras în repetate rânduri, rămânând doar în punctele de control cheie pentru a-i verifica pe trecători și, după cum spun cei pripășiți pe aici, pentru a-i extorca de bani și de alte bunuri, mai ales de cele găsite în acest ținut cu totul neprietenos. Roadele Zonei, numite de localnici artefacte, au început să apară în diverse locuri. Cele mai multe artefacte sunt radioactive și periculoase, însă altele sunt benefice, vindecă răni, cresc puterea și rezistența organismului, îmbunătățesc aparatura învechită, dau energie motoarelor și câte și mai câte proprietăți, artefacte răvnite și vândute pe bani grei. Aventurierii au împânzit Zona și, se crede, ar fi fost în jur de zece mii de bărbați. Femei nu au mai fost văzute de când a avut loc nenorocirea. Cei veniți sunt mercenari sau foști militari, unii dezertori, agenți secreți ori oameni de rând cu dorință de îmbogățire. Unii s-au organizat în diverse grupări, cu țeluri diferite, ba de a proteja Zona și de a o feri de străini, ba de a o distruge cu orice chip, ba de a o înțelege sau de a profita de pe

urma ei. Nu după mult timp, aceste grupări au ajuns să se războiască între ele în loc să coopereze în fața noilor adversități. Zona s-a schimbat și s-a tot întins, artefactele s-au înmulțit și au apărut alte fenomene nedorite. Numite anomalii, acestea iau forme felurite: flăcări apărute din senin, fără vreo sursă de foc în preajmă, trăsnete mici, dar extrem de intense, globuri de electricitate ce se mișcă de colo colo, cazane cu lichid verde în fierbere, cutremure de scurtă durată și pe suprafețe restrânse și vârtejuri rapide și violente. Toate sunt mortale și au luat viața multor oameni aflați în căutarea de artefacte. Parte dintre ele au fost studiate și elucidate de către Cercetători, multe și-au păstrat misterul, unele dispar și reapar după o vreme, altele nemaivăzute își fac simțită prezența enigmatică și ucigătoare. Furtuni teribile, ca niște uragane, cu fulgere cumplite, apar din când în când și distrug tot ce întâlnesc în cale, dar aventurierii au învățat să le evite, adăpostindu-se în cea mai apropiată clădire când cerul începe să se coloreze în roșu, primul semn al apariției acestora. Dacă la început animalele au trăit în număr mare aici, de când Zona s-a schimbat din nou, cele mai multe au murit sau au fugit. Au rămas doar cele mai rezistente, cum sunt câinii, lupii și mistreții, însă s-au transformat în arătări oribile și fioroase, mai mari și mai periculoase. Pe lângă acestea, au apărut mutanții, niște creaturi grotești. Unii dintre ei nu seamănă cu nimic din ce există pe Pământ, în vreme ce alții sunt niște umanoizi înspăimântători, cu gheare și colți ascuțiți și cu un apetit nestăvilit pentru carne. Într-o vreme, au venit Fanaticii, după cum îi numesc aventurierii. Sunt o grupare paramilitară foarte bine instruită și dotată. Au arme performante, echipament și costume de protecție de ultimă generație, transportoare blindate, tancuri și elicoptere de război. Nici măcar armata nu știe cine îi subordonează. Și-au stabilit cartierul general în Orașul-Fantomă, fiind răspândiți acolo și în apropierea centralei nucleare, cu rolul de a le apăra de orice invadator. În general, nu își părăsesc teritoriul pe care s-au stabilit, dar, în răstimpuri, fac incursiuni în celelalte areale ale Zonei. Astfel, au reușit să captureze obiective noi în apropierea orașului, pe care le folosesc ca și posturi de avangardă. Sunt războinici nemiloși, dârji, plini de curaj nebunesc, se aruncă în luptă chiar și cu mâinile goale. Se crede că au puteri supraomenești. Toți ceilalți rezidenți ai Zonei sunt convinși că Fanaticii sunt spălați pe creier și îndoctrinați, dar de cine și de ce nimeni nu are de știre, pentru că cei capturați, puțini la număr, și-au luat propria viață. Din cauza atâtor pericole, mulți aventurieri au ales să renunțe la îmbogățire și și-au salvat pielea părăsind acest teritoriu misterios și mortal, însă tot mulți au rămas, s-au înarmat până în dinți și își continuă acțiunile pentru îndeplinirea scopurilor propuse și a intereselor proprii.

Lunetistul se îndreaptă spre căsuța aflată peste drum de tabără, în care se vede o lampă licărind pe masa de lângă geam. Bate la ușă și, văzând că nu primește răspuns, apasă clanța și pătrunde înăuntru. Ghidul, un om de vreo șaizeci și cinci de ani, cu păr și barbă căruntă, întins pe pat, sforăie ușor.

– Bună seara!, salută Lunetistul cu voce scăzută, pentru a nu-l speria pe omul așipit.

– Bună seara!, răspunde acesta ridicându-se în șezut și uitându-se nedumerit la musafirul neașteptat. Ce te aduce pe aici, tinere?

– Am venit cu o sticlă de vin de care îți place ție și vreau să povestim niște lucruri.

Ghidul aduce două pahare și două taburete, se așază pe unul, pe celălalt i-l întinde oaspetelui, toarnă vin în pahare și, privindu-l lung pe vizitator, îl întreabă:

– Oare ce vrei să afli de la un boșorog ca mine? Eu nu am glume și povești de spus precum cei din jurul focului. Sunt mai singuratic de felul meu.

– Bătrânii știu multe, zice Lunetistul zâmbind cu subînțeles. Dar, apropo, care e numele tău, că doar nu te-au botezat părinții tăi Ghidul?

Bătrânul zâmbește, soarbe vin din pahar și îi răspunde:

– În Zonă, eu sunt Ghidul, poreclă pe care mi-o asum și o merit, căci cunosc binișor părțile astea și pe mulți i-am călăuzit în diverse locuri. La fel cum tu ești Lunetistul, apelativ datorat priceperii tale în mânăuirea puștilor. Pe mine nu mă interesează cum te cheamă pe tine. Numele meu adevărat nu-l știe nimeni de aici și nici n-au să-l afle. Acela e doar pentru cei care mă așteaptă acasă.

– Te vei întoarce de unde ai venit, după atâția ani petrecuți în Zonă?

– Desigur, spune Ghidul ferm. Vreau doar să mai strâng una, alta. La anul, dacă sunt sănătos, plec. Dar tu? Ești nou pe aici, deși se spune că ai învățat mai multe despre locurile astea decât au făcut-o alții în ani de zile. Cât vrei să mai stai?

Lunetistul evită răspunsul, soarbe vinul, apoi umple din nou paharele.

– Nu despre numele tău am venit să vorbim, ci despre altceva mai important.

– Asta mi-am dat și eu seama, doar nu am îmbătrânit degeaba, spune Ghidul în timp ce își aprinde o țigară. Îi întinde și interlocutorului una, dar acesta o refuză, dând din cap. Ce-ai vrea să știi?

– Povestește-mi despre Paradis și despre Inima Paradisului.

Ghidul se uită suspicios spre musafirul său, apoi, gânditor, își îndreaptă privirea spre fereastra aproape întunecată.

– De unde ai auzit tu de așa ceva?

– De la unul dintre băieții de afară, spune Lunetistul fără să se codească. Există acest Paradis și Inima sa?

– De artefact nu știu nimic, dar locul există. Am fost acolo, însă nu vreau să mă mai întorc.

Ochii Ghidului se umezesc, și-i șterge cu o batistă, după care adaugă:

– În urmă cu cinci ani, fratele meu a insistat să mergem în Paradis, convins că vom găsi lucruri nemaiîntâlnite în toată Zona. I-am făcut pe plac și voi regreta toată viața. Am ajuns până la intrare. Acolo, la intrare, am simțit ceva rău, un fel de nebunie, de parcă cineva mi-ar fi luat mințile cu mâna, pe lângă asta, aveam impresia că nu pot atinge pământul cu picioarele, că plutesc, deși îmi vedeam bocancii lipiți de beton. E greu de descris acea stare năucitoare. Am vrut să ne întoarcem numaidecât, dar nu l-am putut îndupleca. Deși era cuprins de aceleași senzații ca și mine, voia neapărat să intre. Și a intrat. L-am așteptat neliniștit afară până când, dintr-odată, l-am auzit urlând înfiorător. Mi-am dat seama că l-a prins vreo creatură ori mai multe și că îi sfârtecau trupul. Am dat să fug înăuntru, dar acel rău, și mai puternic, nu m-a lăsat să trec nici măcar de poarta de la intrare. Oricât m-am sforțat, cu sufletul sfâșiat de durere, nu am reușit să intru și, când simțeam că îmi pierd mințile cu totul, am leșinat. M-am trezit seara, târziu, pe o movilă din apropiere, la vreo sută de metri, culcat în iarbă. Nici acum nu știu cum am ajuns acolo. Știu doar că nu am fost suficient de tare pentru a-mi salva fratele.

Lunetistul ascultă cu luare aminte, întristat, însă nu pare surprins de cele auzite, de parcă ar mai fi ascultat asemenea destăinuiri.

– Îmi dau seama cât îți este de greu, dar te rog să mă îndrumi într-acolo.

– Pentru ce? Ești țicnit? N-ai înțeles ce ți-am povestit? Vrei să murim amândoi?

– Gândește-te, dacă locul și proprietățile lui sunt reale, câte putem învăța sau câte vieți am putea salva. Pe lângă asta, îți plătesc, nu-ți cer ajutorul de pomană. Îți dau cinci mii de dolari, jumătate acum și jumătate la întoarcere. Nu întreba de unde am banii ăștia, e treaba mea. Avându-i, te poți retrage mai devreme din Zonă, dacă vrei. Am echipament special, care ne va înlesni trecerea de obstacolele întâmpinate.

Ghidul își pune capul în mâini și respiră adânc. Tentația e mare, dar și reținerea e pe măsură. Amărât, scoate o hartă din sertarul mesei și îi explică Lunetistului drumul.

– Noi ne aflăm în Sat. Va trebui să trecem prin Mlaștini. Vom da peste mutanți, cu siguranță, așa că e bine să fim pregătiți. De acolo, avem două variante. Sau urmăm drumul principal și trecem prin Bazele Militare, sau ne abatem spre dreapta și străbatem Pădurea Ruginie. Problema e că niciuna nu e de preferat. În Bazele Militare au venit Fanaticii și au pus stăpânire pe ele, prin urmare ne va fi imposibil să ne strecurăm nevăzuți, iar Pădurea Ru-

ginie e plină de radiație, de anomalii și Dumnezeu știe ce arătări au mai apărut pe acolo. Șansele să ajungem teferi până la Institut, unde se află Paradisul, și înapoi sunt minime. Vom alege, totuși, răul cel mai mic, zic eu, Pădurea Ruginie. Măcar nu avem de-a face cu nebunii ăia de Fanatici.

– Am înțeles. Cât ne ia să ajungem în Paradis?

– Vreo douăsprezece ore. Văd că ești grăbit, așadar plecăm mâine. Furtuni radioactive nu au mai fost de vreo săptămână, următoarele zile se arată senine, iar nopțile, cu lună plină. Dacă pornim cu noaptea în cap și nu dăm de necazuri prea mari, ajungem înainte de asfințitul soarelui. La întoarcere, de la Institut putem trece în Valea Umbrelor în vreo două, trei ceasuri și înnoptăm în buncărul Cercetătorilor, dacă ne primesc. E mai aproape buncărul venind dinspre Institut decât din alte părți.

– Ne vor primi, fii pe pace. Mă am bine cu ei. Atunci, mă duc să-mi pregătesc lucrurile.

– După ce-ți faci rucsacul, ia-ți și armele și întoarce-te. Ți pun o saltea pe jos și dormi la mine. Măine-dimineață pornim cât mai devreme.

Afară e încă întuneric. Urletele lupilor monștruoși se aud în depărtare, dincolo de dealurile împădurite. Focurile taberei încă ard cu putere, au rolul de a ține bestiile Zonei cât mai departe. Cele două santinele, fiecare aflată în foisorul său, veghează cu atenție asupra împrejurimilor, încercând să străbată cât mai bine cu ochii întunericul. Căsuța de peste drum e luminată de două lămpi. Ghidul și Lunetistul și-au pus mâncarea, apa, medicamentele, grenadele și unele dintre încărcătoare cu muniție în rucsac. Bărbatul mai în vârstă își înfige pistolul Makarov în curea și descuie un dulap metalic ce odihnește în colțul odăii, scoate o pușcă-mitralieră RPK, cu crăcane, și îl așteaptă în ușă pe cel mai tânăr. Acesta termină de mâncat dintr-o conservă, își verifică pistolul Glock, îl pune în tocul legat de coapsa dreaptă și își ia pușca de asalt AN-94 de pe pat. Bătrânul încuie ușa casei. Cu rucsacurile în spinare, cei doi pornesc la drum. Merg în ritm alert, uitându-se des în stânga, în dreapta și în urmă pentru a nu fi surprinși de vreo sălbăticiune ivită din întunecime. Când ajung în Mlaștini, dimineața începe să-și intre în drepturi. Soarele încă nu a răsărit, dar afară se vede bine. Ghidul merge în față, iar Lunetistul îl urmează la câțiva pași. Se deplasează cu băgare de seamă, atenți să nu se abată de la cărările înguste și să nu alunece în ochiurile de apă radioactive. Trecând prin stuful des, dau peste o turmă de porci mistreți denaturați care se dau să-i atace, dar călătorii urlă puternic, și animalele se sperie, împrăștiindu-se. Zgomotele produse nu trec neauzite. La scurt timp, o haită de câini orbi, alte ființe pervertite în acest colț sinistru de lume îi înconjoară. Văzând că strigătele lor nu îi alungă și că

fiarele se apropie mărîind, Ghidul și Lunetistul deschid focul, doborând pe loc patru sălbăticiuni. Ceilalți câini se îndepărtează chelălăind, pierzându-se în stuful. Soarele a urcat puțin pe bolta cerească în timp ce aventurierii au ajuns la capătul estic al Mlaștinilor și ies în drumul principal, pregătiți să o ia în dreapta, spre Pădurea Ruginie, dar ceva le încurcă planurile. La punctul de control, doi bandiți patrulează somnoroși. Ghidul și Lunetistul se tupilează în tufișuri.

– Fir-ar să fie, șoptește nervos Ghidul. Țștia nu erau aici acum câteva luni.

– Nu-i putem ocoli?

– Nu prea. Ca să mergem spre Pădurea Ruginie, trebuie să trecem prin clădirea punctului de control. Altfel, avem de escaladat zidul de beton înalt de trei metri și cu sârmă ghimpată deasupra. Se întinde vreo cincisprezece kilometri spre est, și nu știu să fie spărturi în el.

Lunetistul se uită în jur și analizează rapid situația.

– Uite cum facem, te duci pe culmea aceea acoperită cu tufișuri și te pui în poziție cu pușca-mitralieră. Ține o grenadă lacrimogenă. Eu o să mă apropiez de punct și o să încerc să mă tocmesc cu ei, dar nu mă aștept la nimic altceva decât la o confruntare. Și nu doar cu cei doi care patrulează. Vor ieși din clădire și alții. Când o să-mi pun ochelarii tactici pe ochi, arunci grenada. Strigă în momentul în care îi dai drumul ca să mă ascund după camionul acela. Tragi și încerci să nimerești pe cât mai mulți, iar eu o să-i surprind din spate când se vor întoarce în direcția ta.

Ghidul, impresionat de curajul și de prezența de spirit ale camaradului său, se conformează, urcă tiptil pe culme și ocupă o poziție de tragere. Lunetistul își agață breteaua puștii după umăr și se îndreaptă încet și precaut, cu mâinile ridicate, spre bandiți. Cei doi bandiți aflați în patrulare, din pricina somnului și a mahmurelii, îl văd abia când a ajuns la vreo treizeci de metri. Îndreaptă armele spre el și îl așteaptă să se apropie.

– Nu trageți! Vreau doar să trec mai departe.

– Să treci, ai?, întreabă unul dintre bandiți, râzând răgușit. Auzi, vere! Vrea doar să treacă. Tu crezi că doar așa se trece pe aici, șmecherule? Ia stai tu să-l chem pe șefu'.

Banditul intră în clădirea mică și se întoarce urmat de alți șase, care se proptesc lângă barieră, privindu-l cu dispreț pe Lunetist. Dintre ei, unul mai corpolent se țiește în față și, cu o voce spartă, i se adresează aventurierului:

– Ce vrei, mă? Cine ești?

– Sunt Lunetistul. Vreau să trec dincolo, am drum spre Pădurea Ruginie.

– Spre Pădurea Ruginie? Ce ai, omule, te-ai smintit la cap?, râde cu poftă tâlharul.

O cauți cu lumânarea de vrei să ajungi acolo?

– Nu-i treaba ta. Și de când ești tu stăpân aici? Unde sunt militarii care păzeau postul?

– Au plecat spre Gară. Le-o fi fost frică să stea pe aici noaptea. La ce urlete se aud, îi înțeleg. Când s-au dus, au zis că ne lasă nouă postul ăsta, să avem grijă de el, zice căpetenia, întorcându-se răzând către ceilalți, care se distrează zgomotos. Și, la fel cum făceau și ei înainte, continuă banditul, luăm și noi o taxă nebunilor care vor să meargă mai departe, că altfel nu-i poți numi.

– Uite trei sute de dolari, spune Lunetistul, scoțând câteva bancnote dintr-un buzunar al pantalonilor.

– Râzi de mine. Ce să fac eu cu trei sute de dolari? Nu-mi ajung nici măcar pentru o ladă de vin. Nu, soldățelule. Mi-am dat eu seama cine ești. Toată lumea vorbește de operatorul din trupele speciale venit în primăvară, înarmat până-n dinți. Ia dă tu-ncoace pușca aia nouă, casca șmecheră și rucsacul să vedem ce mai ai prin el. Grăbește-te, înainte să-ți trag un glonț în scăfărlie!

Lunetistul se dă câțiva pași înapoi, își ia ochelarii militari de la piept și îi pune pe ochi. După câteva secunde se aude un strigăt scurt de pe culme, și o grenadă lacrimogenă explodează chiar în mijlocul tâlharilor. Aceștia urlă, acoperindu-și ochii cu palmele, în vreme ce Lunetistul, sprinten, s-a ascuns deja după camionul de pompieri ZIL abandonat pe marginea drumului. Ghidul deschide focul cu pușca-mitralieră și reușește să doboare doi dintre bandiți. Năuciți și neantrenați, tâlharii nu se împrăstie, rămân pe loc și trag cu pistoalele mitralieră MP5 în direcția culmii de unde au fost atacați. Lunetistul profită de moment, iese de după camion cu pușca sprijinită în umăr și îi ciuruește din spate pe cei șase rămași în picioare. Se apropie cu atenție de trupurile neînsuflețite ale bandiților și vede că unul dintre ei încă mai suflă cu greutate. Îl întoarce cu piciorul și vede că e șeful lor. Între timp a coborât Ghidul, vine cu arma pregătită, alăturându-se Lunetistului, care își privește impasibil adversarul, având țeava automatului îndreptată spre pieptul acestuia.

– Nu, te rog nu trage, îngaimă banditul întinzând mâna spre cel la mila căruia se află. Lasă-mă să trăiesc.

– De ce? Ca să-i poți tâlhări și ucide și pe alții?, întreabă Lunetistul neclintit.

Apoi, fără îndurare, apasă pe trăgaci și, cu ultimul cartuș avut pe țeavă, îi ia viața celui care, la rândul său, era pregătit să-l omoare. Lunetistul scoate încărcătorul gol și îl pune în rucsac, ia altul dintr-un buzunar al vestei și îl introduce în armă, trăgând de manșonul de încărcare, după care asigură arma și o agață pe umăr. Ghidul, tăcut, îl privește cu amărăciune pe Lunetist, în vreme ce acesta se

îndreaptă spre punctul de control, dar, observând că partenerul său a rămas în urmă, se oprește, se întoarce spre el și îl privește senin. Ghidul rupe tăcerea:

– Văd că nu te-a înduplecat cu rugămințile sale. L-ai trimis pe lumea cealaltă fără nicio ezitare.

– Dacă rolurile erau inversate, cum crezi că ar fi fost?

– La fel sau, poate, mai rău.

– Și atunci? De ce stai pe gânduri? Lichele ca aceștia se găsesc peste tot. Pe mulți i-am ajutat să se apere de ei. Regreți moartea lor? Pe lângă asta, ăstuia i-am înlăturat durerile. Oricum, se stingea într-o oră, cel mult. Mai bine să-l fi lăsat să moară în chinuri, înecându-se în propriul sânge?

– Nu zic nici că ai făcut bine, nici că ai făcut rău. Ai făcut ce trebuia. Din păcate, Zona scoate la iveală din om ce are mai josnic. Ne face să ne omorâm unii pe alții fără clintire, să ne furăm și să ne războim între noi, deși ar trebui să ne unim cu toții și să luptăm împreună împotriva pericolelor pe care ni le scoate în față. Să fim cinstiți, totuși, mulți s-au îmbogățit pe seama ei, pe de o parte, pe de alta, există înlăuntrul Zonei un loc puțin cunoscut, liniștit și fermecător prin firescul lui, unde pădurea e verde și câmpul înflorit, cu lacuri și izvoare limpezi, cu animale neschimbate în monștri, cu cer albastru și cu păsări în zbor, unde oamenii ar putea sta fără frică de anomalii și de mutații. Acea parte a Zonei ar trebui să fie numită Paradis, nu locul spre care ne îndreptăm.

– Unde ai văzut tu asta?, întreabă Lunetistul vrăjit de cele auzite.

– Dincolo de Orașul-Fantomă și dincolo de reactoare, spre nord, departe. Dar sunt vreo zece ani de când m-am bucurat de acele minunății, pe atunci Fanaticii și mutații încă nu au pus stăpânire peste Zonă. Poate vei vedea și tu acest loc, nu știu. Eu nu vreau decât să mă întorc acasă, așa cum ți-am spus. Dar, gata, hai să mergem. Pădurea Ruginie ne așteaptă. Ne deplasăm în liniște, fără pălăvrăgeli și cu atenție sporită.

E trecut de amiază. Soarele își revarsă lumina caldă de vară târzie peste pădurea de aramă, arsă de radiație. Drumeții se mișcă prudenți, fără zgomot, atenți să nu calce nici măcar pe o crenguță uscată. Vântul bate din față și poartă cu el, din când în când, țipetele infernale scoase de te miri ce vietate înspăimântătoare. După vreo trei ceasuri, cei doi, ajunși la marginea estică a pădurii, trec de o veche cabană de vânătoare și ajung într-un câmp deschis, presărat din loc în loc cu bolovani și cu stânci. Ghidul îl oprește pe Lunetist și întinde brațul în față:

– Vezi turnul cu antenă, la vreo cinci sute de metri? Acolo e Institutul și intrarea în Paradis. Nu credeam că vom ajunge atât de repede și că vom fi feriți de pericole.

Dar nu apucă să-și termine vorba, că un muget răsunător se aude în depărtare. Bărbații se culcă la pământ și așteaptă încremeniți. După câteva clipe, un mutant imens, diform, iese de după niște stânci adulmecând.

– O, nu, exclamă Ghidul înfricoșat. E un...

– Un Uriaș, îl completează sec Lunetistul. Am mai văzut prin Valea Umbrelor, când lucram pentru Cercetători. Nu ne va fi ușor să-l omorâm.

– Ție îți arde de glume? Ești nebun? Ne trebuie un pluton de oameni ori un tanc și nici atunci nu-i sigur că-l biruim.

– Nu chiar un pluton, doar vreo zece pușcași antrenați și înarmați cu automate sau doi cu aruncătoare de grenade. Dar, acum, nu ne avem decât unul pe altul.

– Vântul bate din spatele nostru, adaugă Ghidul precipitat. Se întoarce spre noi. Ne-a prins mirosul. Trebuie să fugim înapoi spre cabana aceea părăsită!

Se ridică sprinteni din iarba scundă și aleargă cât pot de repede. Uriașul i-a văzut și se apropie cu pași mari, grăbiți, urlând îngrozitor. Aceștia ajung într-un suflet la casă, intră fără să se mai uite înapoi și urcă în pod, unde se ghemuiesc într-un colț și își pun pe față măștile de gaze ca să-i protejeze de radiația și chimicalele eminate de mutant. Matahala se oprește în dreptul cabanei și încearcă să intre prin ușa și peretele spart din față, dar e prea mare și nu încapă. Capul său imens și rotund se continuă cu un corp lat și cu o coadă nu prea lungă și groasă. Brațele îi sunt scurte, dar exagerat de musculoase, iar picioarele, lungi și groase ca niște stâlpi. Fața sa seamănă cu înfățișarea unui om, dar este desfigurată peste măsură, cu un ochi mai mare decât celălalt și cu o gură largă, deformată și plină de dinți ascuțiți. Uriașul se învârtă în jurul imobilului, lovește cu capul și cu mâinile viguroase, smulgând cu forță bucăți din lemnele pereților. Deodată, un răget cumplit se aude din Pădurea Ruginie. Mutantul se învârtă cu fața spre marginea codrului, adulmecă și mârâie nervos. Ghidul și Lunetistul, înspăimântați, dar și curioși, se duc spre lucarna din laterala aco-perișului, ce dă spre pădure. Dintre copaci, apare un alt mutant, mai mic decât Uriașul, cam cât un urs de lung, fără coadă, cu corpul musculos și suplu, cu patru picioare robuste și două capete deformat, unul de animal sălbatic, celălalt de om.

– Ce drăcovenie mai e și asta?, întreabă Lunetistul încurcat. Nu am mai văzut asemenea pocitanie până acum.

– Nici eu, răspunde Ghidul în șoaptă, vizibil speriat, e o altă lighioană teribilă plăsmuită de Zonă.

Uriașul se îndreaptă spre mutantul ivit din pădure, care rage spre el și își încovoiaie trupul, gata de atac. Când creatura mai mare ajunge la câțiva

pași, ridică un picior și-l trăneste cu toată forța de pământ, zguduind până și pereții cabanei, dar nu reușește să-l înfricoșeze pe adversar, care sare cu o forță incredibilă la peste douăzeci de metri în spatele namilei. Până să se întoarcă mutantul mătăhălos, fiara mai sprintenă țâșnește înapoi și, din salt, îi sfășie carnea cu ghearele sale lungi și ascuțite, apoi se retrage și așteaptă. Uriașul o urmărește din nou, dar aceasta îi produce repetat răni adânci și fuge înainte de a fi atacată, mișcându-se ca o panteră. Pe măsură ce timpul se scurge, namila e tot mai lentă și mai stoarsă de putere, până când, într-un final, se prăbușește la pământ, în agonie. Învingătorul se apropie precaut, sare asupra celui alt, îl spintecă și începe să se hrănească din el.

– Nu-mi vine să cred, spune Ghidul buimăcit. A reușit să doboare un Uriaș. Ce fel de jivină poate fi aia?

– Hai, bătrâne! Acum e șansa noastră să o luăm din loc. E departe și se hrănește cu spatele la noi. Iute, să nu fie prea târziu.

Oamenii ies cu băgare de seamă din casă, se uită spre mutantul misterios, însă acesta nu știe de prezența lor și nu le are grija, încep să fugă, încercând să nu facă zgomot. După câteva minute, ajung în curtea Institutului, aflat la vreo jumătate de kilometru de locul unde s-au luptat cei doi monștri. Intră în clădirea punctului de control de la poartă, își trag sufletul câteva momente și ies în curte, uitându-se cu atenție în jur. Institutul pare o uzină de mici dimensiuni, veche și dezafectată, câteva mașinării ruginite și deteriorate sunt aliniate lângă zidul de beton ce împrejmuiește curtea lungă și îngustă.

– Ce-a fost aici?, întreabă Lunetistul curios.

– La început, era o fabrică mică pentru debitat lemnul, apoi au schimbat-o într-un laborator chimic. În aparență, căci numai Dumnezeu știe ce au făcut cu adevărat aici...

Brusc ghidului i se face rău, se lasă în genunchi și cade pe o parte, ținându-și capul în mâini și văietându-se. Lunetistul vine degrabă la el, îl ridică în șezut și-l scutură tare de umeri.

– Ce-ai pățit? Revino-ți în fire!

– Iar mă cuprinde senzația aceea ciudată, iar mintea începe să-mi joace feste. Aud niște plânsete tânguitoare venind din clădire. Tu nu le auzi?

– Nu, răspunde Lunetistul, privind în jur cu luare aminte.

– Nu pot veni cu tine înăuntru, chiar de mă duci de mână. Simt că-mi pierd mințile. Îmi arde creierul în cap.

– Nu trebuie să vii, rămâi aici, merg singur. Soarele apune peste mai puțin de un ceas. Nimic nu e sigur odată cu venirea întunericului. Urcă-te în turnul cu antenă și așteaptă-mă.

– Habar n-avem ce și câți mutanți sunt pe acolo. Dacă nu te întorci? Ce fac?

– Aștepti să treacă noaptea și, dimineța, te pornești spre Valea Umbrelor, spre buncărul Ceretătorilor. Dar nu te îngrijora. O să revin, cu noutăți și cu Inima Paradisului, dacă există. Oricum, dacă auzi focuri de armă, înseamnă că e bine și că trăiesc. Dacă auzi o explozie puternică, atunci, mai mult ca sigur, mi-am pierdut viața.

– Cum adică o explozie puternică? Vrei să spui că te arunci în aer dacă te biruiesc arăturile alea?

– Da, răspunde senin Lunetistul în timp ce-și deschide fermoarul de la vestă și îi arată cinci grenade prinse de costum, ale căror inele de siguranță sunt legate împreună cu o sfoară.

Lunetistul își deschide rucsacul, ia două perechi de ochelari cu vedere pe timp de noapte, una i-o întinde camaradului său, bagă mâna din nou în rucsac și scoate la iveală două căști neobișnuite, făcute dintr-un material nu prea gros și fin, care se mulează după forma capului.

– Ce sunt astea?, întreabă Ghidul făcând ochii mari.

– Ți-o pui pe asta prima dată, pe capul gol, o aranjezi bine, să-ți acopere fruntea și urechile, după care îți iei casca normală. Te ajută să nu o iei razna.

Ghidul se uită iscoditor spre tovarășul său.

– Știi mai multe decât lași lumea să creadă. Nu ești doar un lunetist oarecare.

Lunetistul îi zâmbește cu subînțeles. Își pune și el învelitoarea specială pe cap, apoi, casca, își fixează ochelarii cu vedere pe timp de noapte peste cască, gata pentru a fi puși pe ochi la nevoie, fixează pușca de asalt pe modul de tragere automat, pune în funcțiune dispozitivul de ochire cu infraroșu, își ia rucsacul în spinare, își salută camaradul, pornește spre clădire, intră pe ușă și se face nevăzut. Ghidul se echipează și el corespunzător, bea o gură de apă și se îndreaptă spre turnul cu antenă. Ajuns sus, își așază pușca-mitralieră pe podeaua de fier, pregătită pentru orice eventualitate, și se uită cum soarele coboară încet-încet în spatele Pădurii Ruginii.

S-a înnoptat de tot, e trecut de ora zece, însă cerul senin lasă cale luminii argintii a lunii pline să scalde ținutul. Mutantul necunoscut, acum mai bine de o oră, s-a întors în pădure. Ghidul se uită de jur-împrejur pentru a nu știu câta oară, cât mai atent, dar nu vede nimic care să se apropie. Își probează din nou ochelarii speciali, mănâncă dintr-o conservă și așteaptă. Asta face de vreo două ceasuri și jumătate, de când a plecat Lunetistul. Clădirea trebuie să aibă un subsol spațios, cu multe încăperi, din moment ce partenerul său nu s-a înapoiat încă. I-a auzit, în răstimpuri, sunetul armei răzbătând prin gurile de aerisire, rafale scurte, secerând, probabil, fiarele pripășite înăuntru. Acum, pe de o parte, e îngrijorat, fiindcă nu a mai auzit nimic de vreun

ceas, pe de altă parte, e bucuros că nu i-a ajuns la urechi nicio explozie sau vreun strigăt de ajutor. Privește din nou spre câmpul cu stânci, asigurându-se că nu se apropie nicio jivină, când aude o voce voioasă, strigându-l din ușa clădirii:

– Hei, ești bine acolo?

– Tu ești, tinere?

– Eu, doar cine? Hai, vino jos, să povestim și să o întindem de aici.

Ghidul își adună sprinten lucrurile, coboară scara și vine grabnic în clădirea mică a postului de pază, unde Lunetistul a aprins o lanternă.

– Ei, cum a fost? Ce-ai găsit pe-acolo? Te-am auzit trăgând de vreo câteva ori, ultima dată mai lung, cred că aproape un încărcător plin.

– Nu a fost prea plăcut. La parter n-am găsit nimic interesant, până am coborât la subsol. E foarte lung și larg, cu multe încăperi și laboratoare. Am dat peste trei lupi și niște rozătoare, iar, spre capătul celălalt al subsolului, am simțit că ceva mișună tăcut în urma mea, tot mai aproape. Nu reușeam să văd nimic, nici cu lanterna, nici cu ochelarii de noapte, așa că m-am așezat într-un colț al unei încăperi și am așteptat în liniște. S-a arătat dintr-odată, apărând din aer, un Vampir, m-a zgâriat zdravăn pe mâna stângă, i-au intrat ghearele ascuțite prin costumul de protecție.

– Un Vampir? Un mutant asemenea unui om, însă cu tentacule lungi și colți în jurul gurii?

– Da. Am tras câteva gloanțe în el și a încercat să dispară, camuflându-se, dar nu l-am scăpat din ochi și l-am urmărit până într-un laborator, unde a vrut să mă atace din nou. Mi-am golit tot încărcătorul armei în pieptul și în capul lui.

– Mâna stângă văd că ți-e vindecată. Nu mai înțeleg nimic.

– Poveștile sunt adevărate. În camera în care am omorât Vampirul, se află un copac cu un trunchi firav, fără frunze, crescut dintr-un recipient folosit, cred, la experimente, care și-a întins crengile subțiri prin tavanul crăpat până la parter. În jurul recipientului se întinde o baltă cu a cărei apă m-am spălat pe mână, ca să-mi curăț rana înainte de a o pansa. Atunci am văzut, spre marea mea uimire, că mi se vindecă și se închide sub proprii mei ochi.

Ghidul ascultă cu gura căscată, nevenindu-i să creadă cele auzite. Lunetistul scoate din rucsac un artefact globulos, înăuntru cărui pulsează o lumină albastră, strălucitoare.

– În copacul acela, chiar sub tavan, scliea acest artefact. Nu poate fi altceva decât Inima Paradisului.

– Incredibil. N-am dat crezare niciodată acestei povești, dar se vede treaba că m-am înșelat. Și ce face Inima, nu ți-ai dat seama?

Lunetistul iese afară și revine cu un cap de lup pe care îl așază pe podea.

– Ce-i cu lupul ăsta?, întreabă Ghidul nedumerit. Cum e posibil? Ai găsit lupi nepervertiți de Zonă în subteran?

– Nu, bestiile fioroase, pe care le știi, bântuie și aceste locuri. Când mă întorceam, mi-am dat jos rucsacul ca să-mi aranjez mai bine lucrurile în el. Când am pus artefactul pe pardoseală, lângă lupul împușcat de mine, am văzut cu stupeoare că se schimbă, părul aspru și lung i se retrage, crescând în loc altul, blana lui naturală, deasă și frumoasă. Apoi am apropiat globul de cap și, fără niciun înțeles, botul mare, cu dinții urâți, ascuțiți și ieșiți în afara buzelor, s-a transformat încetul cu încetul până a ajuns așa cum îl vezi. Am luat capul cu mine drept dovadă. Nu sunt om de știință și nu am o explicație, dar, din ce văd, acest artefact anulează mutațiile și face organismul se revină la normal, cel puțin la exterior.

– Nu-mi vine să cred, cum se poate?, băguie Ghidul uimit de-a binelea.

– Și asta nu-i tot. Am găsit niște dosare și caiete, le-am luat cu mine, care dezvăluie ce s-a petrecut în acest laborator și în alte câteva locuri ale Zonei și ce planuri aveau lucrătorii de aici. Nu m-am uitat decât în treacăt peste ele, avem vreme să discutăm cu Cercetătorii în siguranța buncărului mai multe, dar, și cred cu tărie asta, mulți dintre mutații oribili știuți sunt rezultatul experimentelor din laboratoarele Zonei făcute pe oameni și pe animale. Din câte mi-am dat seama, au făcut experimente cu telepatia și cu influențarea gândurilor. Știindu-le comportamentul, mai că-mi vine să cred că Fanaticii sunt controlați psihic, că primesc ordine în mod telepatic.

Lunetistul bagă mâna în buzunar, scoate ceva și întinde pumnul spre Ghid, acesta primește curios obiectul, privindu-l cu interes. E o etichetă ovală din metal, cu două inițiale și cu codul numeric al unei unități militare scris dedesubt.

– E al lui? Nu mi-ai spus că fratele tău a fost militar. Asta e tot ce-am găsit de la el.

– Mulțumesc, spune Ghidul cu vocea tremurândă și cu lacrimi în ochi. Sunt mai liniștit acum. Să se odihnească în pace! Dar, hai, că e târziu. Pornim spre buncăr, căci noaptea e lungă și nu știu cât ne mai surâde norocul.

Drumeții își strâng lucrurile și se îndreaptă spre Valea Umbrelor. Luna le luminează drumul. Obosiți, înaintează fără zgomot, aruncând priviri atente în lături și în spate. Institutul rămâne tăcut și sinistru în urmă. În jur e liniște desăvârșită. O siluetă mare, cu patru picioare, se apropie tiptil de cei doi călători, adulmecându-le urmele, și se uită în direcția lor. Parcă șovăie câteva clipe. Ceva o oprește în loc, poate lumina albastră sclipitoare ce pare a se scurge din rucsacul Lunetistului. Năluca intră în tufișuri, pierzându-se în întunecime.

Dan Filipoi

Nevasta cu pețitori

(După o întâmplare adevărată de la Șanț)

În vremuri îndepărtate, l-a pus amarul pe Viorel, om în vârstă, rămas văduv, să-și ia nevastă mai tânără ca el, nu cu 10-15 ani, ci cu aproape 40. N-ar fi fost rău dacă el ar fi rămas tot așa, și ar fi îmbătrânit doar ea, încât să-l ajungă din urmă, însă anii au trecut și, odată cu ei, s-a dus și scurta lui fericire cu nevasta tânără și frumoasă.

Silvia, cum o să-i zic nevestei din această povestire, s-a căsătorit cu Viorel gândindu-se la averea lui multă, că de dragoste nu cred că putea fi vorba, poate doar la început. Idila dintre ei, bănuia lumea, a început îndată ce Silvia s-a dus slujnică în casa lui Viorel. Biata Sofia, soția acestuia, era bolnavă pe pat, iar Silvia îl încuraja mai mult pe el, decât pe femeia lui bolnavă:

– Să trăiești, bade Viorel, ia și închină cu mine un pahar de jinars, lasă, nu fi supărat, morții cu morții și viii cu viii, dacă așa vrea bunul Dumnezeu, n-avem ce face. Mai bea câte un păhăruț de tărie și te cătramește, să mai uiți de posnă și de necaz. Numai cât nu zicea: „Las-o să moară, că doar aici-s eu”.

După moartea Sofiei, Silvia s-a căsătorit cu Viorel, scăpându-l de văduvie. În scurtă vreme, Silvia a născut un băiat. Omul s-a bucurat mult, mai ales că din prima căsătorie nu avea copii, iar el, în sfârșit, are un moștenitor. A crescut băiatul mărișor, Viorel, tatăl lui, a îmbătrânit, ba a și orbit.

Cum Silvia era tânără, iar Viorel bătrân, bolnav și orb, la nevastă a început să-i vină pețitori. Roata s-a întors și pentru Viorel, ce-a făcut el când era soția lui bolnavă, face Silvia acum. Mergeau feciorii la Silvia cu jinars, așa cum se merge la pețit, sușoteau prin casă, mai închinau un pahar, mai o glumă, mai o ciupitură, dar bătrânul nu-i vedea, însă îi auzea și intra la bănuieli.

– Cu cine grăiești, Silvie?, întreba moșul.

– Apoi cu cine să grăiesc, cu băietul nostru, îi spun despre necazurile și valurile mele, răspundea nevasta.

– Dară grăiți mai tare, să vă aud și io, ce vă tot sușotiți acolo.

– Ce ne tot sușotim? Să nu facem holcă, și așa ți-e bugăt beteșugul.

– Mă, Silvie, n-aud băietul, de ce zici tu că grăiești cu el?

Reviste primite la redacție

Răsunetul cultural
nr. 10 (138)/2024

Răsunetul cultural
nr. 11 (139)/2024

Revista Epigrama
nr. 109/2024

– No, lasă-mă-n posnă, că-mi bat gura și singură, așa am ajuns da-că mi-o trebuit măritiș cu moșnegi.

– No, bine, bine, zicea Viorel, bine că am fost bun când te-am luat.

Silvia gătea din ce se găsea în casă pe atunci, iarna, din preparatele făcute în urma tăierii porcului făcea cele mai gustoase mâncăruri. Îi dădea și soțului, dar nu ce era mai bun, acolo, niște colesă cu jântiță sau cu caltaboș, deoarece cârnațul îl mânca ea cu pețitorii. Mai tăia câte o găină, făcea supă, iar bătrânului îi mirosea a mâncare bună. Se mira omul când simțea că mirosul era plăcut, iar pentru el meniul rămânea același: cartofi fierți cu urdă, colesă cu urdă, că brânza era pentru nevastă, jântiță...

– Vai, Silvie, ce bine miroase a mâncări bune...

– De unde posna mâncări bune, poate de la vecini îți vetrește, de unde sărăcia să am io mâncări bune? Ia acolo colesă și jântiță, fă-ți un cotoz și mănâncă să te vezi plin, că am de lucru, n-am vreme de făcut mâncare.

Povestea băiatul despre mama lui: „Eram mărișor și prindeam a pricepe, vedeam cum tata vitreg Toader se mogorocea cu mama, iar tata Viorel îi auzea, dar nu-i vedea. Nu-i spuneam nimic, că mă învăța mama să tac, iar tata Toader îmi mai aducea bomboane și nu era nici rău cu mine. Apoi și de mama îmi era milă când o vedeam că trebuia să lucreze de una singură și să se îngrijească și de tata, care era bolnav și orb”.

Vremea a trecut, iar Viorel, bătrân și bolnav, își aștepta sfârșitul. Silvia își vedea de viață. Avea grijă de moșneag, dar nu lipsea nici din viața socială, mergea la nunți, petreceri, clăci. Cu vreo două săptămâni înainte de moartea soțului, a fost invitată la o clacă, la care urma să participe și Toader. Nu a refuzat invitația.

În seara cu pricina, s-a îmbrăcat frumos, pe copil l-a dus la părinții ei, iar ea a mers la clacă tocmai în gura Cârțibușului, la Teofil a grecului.

A rugat o vecină să se mai uite de Viorel. Când s-a dus femeia să vadă ce face bătrânul, l-a găsit mort. A alergat într-un suflet și a ajuns-o pe Silvia cam pe la jumătatea drumului, tocmai pe la fântâna cu borcut.

– Lele Silvie, stai să-ți spun..., striga ea din urmă.

– Ce-i baiul?, a întrebat-o Silvia, oprindu-se în loc.

– O murit badea Viorel.

– No, du-te, chiar o murit ori mă amăgești?

– Ba nu, îi mort.

– Îi mort de-a binelea ori numai trage să moară?

– Ba nu, e mort de-anune.

– Vai, nu-i bugăt că mi-o mâncat sănătatea, amu-mi mănâncă și claca. Tot în batjocură mi-o făcut... Apoi, dacă-i mort, tot n-am ce-i mai face. Cât o trăit, am făcut tot ce-am putut ca să-i fie bine lui și m-am lăsat pe mine... Auzi?, a zis către vecină.

– Oare ce?

– Taci, fă bine, și nu mai spune nimănui în seara asta, că-i musai să mă duc la clacă, dacă tot am fâgăduit, vezi tu că nici să rămâi de minciună nu-i fain.

Cum l-a îmbrăcat a doua zi pe mort, înțepenit fiind, numai ea și cine a ajutat-o vor fi știut. La cât de iscusită s-a dovedit a fi în toate, mă gândesc că s-a descurcat și de această dată.

Și s-a dus Silvia la clacă, a petrecut în acea noapte, a doua zi s-a ocupat de mort. E drept că i-a făcut o înmormântare ireproșabilă, atâta doar că nu-i venea să plângă după soț, dar cu câteva feliuțe de ceapă ascunse în năframuță a rezolvat și această problemă. Altfel, ar fi zis lumea că nu-i pasă.

S-a căsătorit apoi cu Toader, pe care, la vremea lui, l-a petrecut și pe el la groapă.

Ioan Pinte

euharistie

în firimitura aceasta de pâine
 în picătura aceasta de vin
 e toată dragostea Lui
 pentru tine
 îți cere să-L mănânci
 îți cere să-L bei
 te supune unui curaj nemaiîntâlnit
 te face fratele Lui sora Lui fiul Lui
 și îți spune pe nume
 ție care tocmai ai ieșit din leprozerie
 ție care tocmai ai aruncat punga
 din care slujitorii templului au sustras câțiva bănuți
 și au cumpărat țarina sângelui
 pentru înmormântarea străinilor
 ție care te-ai lepădat de șapte ori câte șapte
 ție
 da, ție!
 ție îți face semn să pornești
 călcând hotărât peste ape
 spre El
 tot grâul Țării făgăduite
 și tot vinul Carmelului
 sunt înaintea ta
 bogăția ta
 moștenirea ta
 aurul argintul diamantele
 pietrele prețioase
 podoabele reginei din Saba
 apa aerul pământul cerul
 sângele carnea
 suferința și bucuria
 toate
 absolut toate sunt aici
 în firimitura aceasta de pâine
 în picătura aceasta de vin

nu există colivii pentru păsări
 numai inima ta pentru mine

oglină

te-am privit de dimineața până seara
 te-am privit de seara până dimineața
 n-am mai văzut nimic și pe nimeni
 în jurul meu
 până când cu ochii aceștia cu lacrimile mari
 ca niște pietricele de râu
 te-am mutat de pe pământ în inima mea...
 de acolo te simt și te aud și te văd
 cum cu mâinile tale mici foarte mici
 mi-ai luat inima în palmă
 și
 fericită precum strigătul de la maraton
 o duci la urechi și o asculți
 atentă
 cum bate pentru tine
 pentru tine...

1 noiembrie. luminație la quintelnic

o, cum repetă cu fidelitate adierea vântului de toamnă
 de deasupra gropilor proaspete din cimitirul parohial
 și cum crapă cu o floricea ruptă din coroanele oficiale
 inima pământului
 morții noștri dragi

o, cum imită ploile abundente
 de deasupra mormintelor
 vântul fulgerele furtuna gheața
 grindina inundațiile alunecările de teren
 și cum prin flacăra lumânărilor își revarsă
 picătura de mir
 viii noștri dragi

tot așa din înalt și de dedesubt
 ca un foc Domnul cel mort
 Domnul cel viu
 miluiește.
 Amin!

Meniu Maximinian

Înger în poza din cutia de lemn

Și îngerul are mama lui

Care îl plânge când merge prin lume

Când toate s-au făcut
Cerul și pământul
Dumnezeu i-a dat îngerului mama
Și i-a spus
Aceasta e mama ta
Care te va mângâia când dai de greu
Și de tine trebuie să aibă grijă cineva

Ochii mamei
Deschid porțile veșniciei
În mijlocul grădinii pomul vieții

Într-un colț de rai
Stă mama îngerului
Se roagă neîncetat

În mănăstirea din inima Raiului
Împreună cu călugărițe adolescente
Inima ei suspină pentru fiecare păcat
Dat în grijă fiului ei înger

Mama îngerului are aripi

Ciobanul poartă în gând satul

Noaptea Cerului vine pe pământ
Când Dumnezeu arde lutul
În focul veșniciei
Facându-l om
Apoi i-a dat suflet
În sunetul clopotelor
Ce sparg vâlul de liniște al Cerului
Apoi a făcut îngerii
Cu aripi
Din pânze din florile Raiului
Purtând mirosul de primăvară în coșuri
Până la fereastra creștinilor

Alături de chipurile străbunilor
Nemurite de fotografii vremii
Noaptea e paznic în Cer
Ține Cheile Raiului
Doar poezii au poarta deschisă
După ce își rostesc versurile
Toate se umplu de lumină
Pământul, apele și cerul
Și biserica din mijlocul Raiului
Unde buna Ana duce turte
din grâul cel alb de Paști
Și cozonaci de Crăciun
Mirosul coșului ei face sfinții
să coboare de pe bolta bisericii
Să se bucure cu pământeni
Iar apoi își așază chipurile în picturile nemuririi

Liniștea te ia în brațe
Te poartă spre bolta Cerului
Să asculți cântecul serafimilor
Să vezi sfinții cu chipuri de țărani blânzi
Care și-au purtat satul în desagi
Spre veșnicie
Cu gospodăriile lor
Casa și cei dragi grajdul și animalele
Fântâna și poarta
În mijlocul satului
Biserica de toate duminicile

Îngeri frați cu oamenii
Duc Crucea pe cărarea Judecății
Când gerul năprasnic înghețe lumea
Zurgălăii colindătorilor
Poposesc pe poteci de dor
Luminând vămile de argint
Dincolo de marginea lumii

Puhoai de mai peste satul credinței

Îngerul mă ia de mână
Peste ape învolburate
Adorm sub aripa lui
Deasupra abisului

Adam cel căzut în păcat
Și Eva lui
Alai de îngeri
Cu oameni în brațe

Papaoutai

Câteodată îmi vine să mă întorc pentru totdeauna la voi.
Nu o pot face doar pentru că dacă s-ar întâmpla
Țipetele și isteria ar continua
Și viața voastră nu ar fi mai fericită decât așa.

O iubesc pe mama voastră și am iubit-o mereu,
Așa cum iubește un animal un semizeu.
Dar între animal și semizeu e o distanță ciudată
Care nu le permite să se înțeleagă și accepte deplin,
Care prin conviețuire le transformă viața în chin.

Știu că nu înțelegeți acum, nici nu ați avea cum,
Dar nu am plecat, doar am lăsat libertate pentru evoluat,
Nu, nu am plecat, deși pare că m-am îndepărtat,
Doar am eliminat ce era rău și nociv într-o conviețuire care s-a degra-
dat.

Și care vă făcea și pe voi să creșteți într-un mediu terifiant.
M-am auto-eliminat, pentru că eu eram rău și nociv și de căcat,
Dar nu m-am îndepărtat.

Sunt aici cu tot ce mai e bun în mine,
Sunt aici cu tot ce mai poate ține
Din ce se poate construi între noi.
Sunt aici pentru oricând ați avea orice nevoie.

Nu, nu am plecat, nu v-am abandonat,
Nici măcar nu m-am îndepărtat,

Locuiesc la câteva străzi,
Dar niciun tramvai nu poate opri dragostea mea
Care curge ca o deversare de ciocolată de la o fabrică de dulciuri
Pe șine și pe șosea.

Nimeni și nimic nu poate opri dragostea mea
Care încearcă să vă stea alături
Să vă protejeze,
Să vă dea,
Să adune toți inorogii de catifea
Într-o putere care nu e a mea,
Dar e pentru voi,
O putere în patru, în trei și în doi.

Nu m-am îndepărtat, nu am plecat,
Doar am eliminat ce era de eliminat,
Eu eram de eliminat,
Ca voi să creșteți frumoși și cuminți,
Ca voi să creșteți cu ambii părinți,
Deși fără ambii părinți,
Ca voi să aveți din mine
Doar părțile bune și senine,
Să nu îmi vedeți neputința și suferința
Să nu se răsfângă asupra voastră.
Să nu creșteți în ură nefastă.

Nu am plecat,
am rămas
pentru voi.

*Cosmin
Perta,*

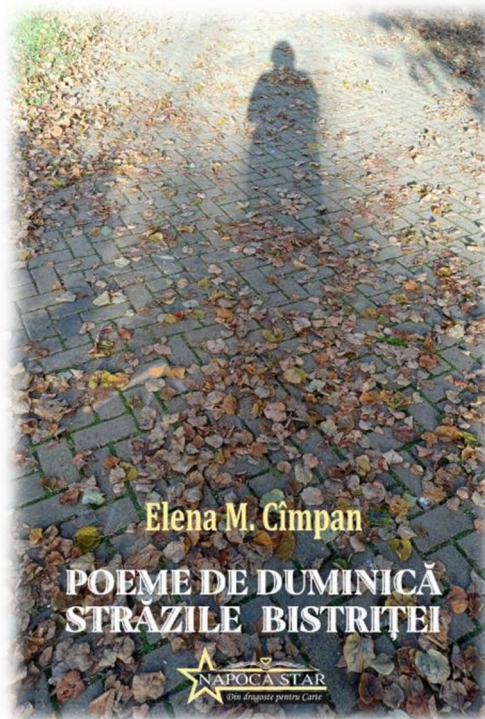

Elena M. Cîmpan

Autocarul de Botoșani

E miezul zilei
 Ziua ca o nucă
 Pe care, dacă vrei, o spargi
 Dacă nu, o lași întreagă
 Sosește autocarul de Botoșani
 Așa cum îl numea tatăl meu
 Când venea cu el la Bistrița
 Astăzi, din acel autocar de altădată
 Au mai căzut câteva stele
 A ajuns ca o cursă ce trece prin trei județe
 Ca trei lumi total diferite
 Nu-l aduce cu el nici pe Eminescu
 Nici pe Enescu, nici pe Iorga...
 Cu ce vii?
 Cu autocarul de Botoșani
 Că e curat și merge bine
 Spunea tatăl meu mulțumit
 În Dorna stă o jumătate de oră
 Cât să mănânce șoferul
 Și eu apuc să merg până-n piață
 Mă dezmoțesc;
 De atunci,
 Uneori, iarna, pe drum
 Prin Carpații de Est
 Peste cele două pasuri, Tihuța și Mestecăniș,
 Sunt doar eu și autocarul de Botoșani
 Ne urmărim și ne depășim pe rând
 Mergem deodată, venim tot așa
 Când îl văd prin oraș
 La ora când ies de la școală
 Puțin după două trecute fix
 Știu că drumul e bun, nu e înzăpezit
 Vine ca un sol de pace
 De la Est la Vest
 Duce oameni pe la neamuri
 Cu treburi, alții continuă călătoria

Până-n Cluj, la doctori
 Portbagajul e mai mereu plin
 De bagaje, pachete, cu nume, destinatari
 Pe care șoferul le împarte pe traseu
 Sunt zile când duce mai mult comisioane
 Decât pasageri
 Când nu pot merge, oamenii trimit pachet
 Pentru ca oricum ceva să circule
 Nu? Cărțile, precum banii, de la cronicar citire
 Gândurile, de la mine la tine...

Insomnia e un cal alb

insomnia e un cal alb.
 stă la pândă,
 un singur pas dincolo de poartă
 te-ai rostogoli în liniștea unei noi înfruntări,
 tropotește,
 bate un step complicat,
 cohorta de bateriști,
 pe hymenul încordat
 ca un timpan.

dincolo,
 liniștea amăruie începe cu o durere mărunțită,
 voluptoasă.
 dincoace, căluțul *tropoteală* bate stepul și râde,
 cu gingiile dezgolate, batjocoritor,
 făcând vânt cu aripile
 de fals pegas
 puzderiei de lilioci ce țipă ascuțit:
 gândurile.

gândurile tropotesc și ele,
 dar cum sunt cu miriadele,
 tot pieptul îți e o rană vie.
 încerci să te ferești din calea lor,
 lăsându-te pe spate,
 făcând viclean pluta pe apa neagră a pielii de tobă ce te separă de somn,
 ca să te scufunzi într-un moment de neatenție.

membrana e, totuși, înțelegătoare,
 nu te jupoaie,
 nu-ți cere drept taxă decât gândul cel mai adânc,
 cel mai prețios,
 cel care se confundă cu tine.
 te lasă dar să-l iei dincolo,
 strâns la piept.

dar nu, căluțul *tropotely* veghează vigilant:
 o pereche de copite din spate direct în inimă,
 alta-n suflet,
 și atunci la ce bun glasul marelui regizor:
 sus, *rio jim*, în scena asta nu se moare.
 căluțul *tropotely* se divide în mii de căluți,
 fiecare de mărimea unui liliac-gând,
 a unei rândunici-gând
 a unei ciocârliei-gând,
 și dăi,
 câte o pereche de copite din spate
 în pieptul fiecărei zburătoare-gând,
 până ce cad toate pe membrana încordată
 tresar ca porumbii de floricele
 se aud
 mai rău decât copitele
 de ajungi
 să te rogi
 să te copiteze ei,
 direct,
 să-ți lase măcar gândurile în pace.

*Radu-Flarion
 Munteanu*

Melania Cuc

Plouă în ținutul meu

Scutec fără monogramă

În scutec fără monogramă am apărut pe lume.
Mă îndemni să ajung printre primii culegători
pe creanga cu cireșe amare.
Ramul se tot subțiază sub picioarele mele,
ca sloiul de gheață expus la soare.
Din îndrăzneala asta se va extrage sarea dublei lacrimi,
cei norocoși vor aduna mărunțișul
uitat prin buzunarele hainelor,
pe care nimeni nu le mai poartă.
Avem deja de un bacșiș gras.
Am putea chiar cina la lumina candelabrelor,
și chelnerul să ne aducă cocktail-ul cu cel mai subtil drog
al fericirii.
Că ce este clipa care ne plesnește în palmă,
de îi vedem inima și rinichii, un întreg angrenaj
de resuscitat visele și mersul pe genunchi și pe coate?
Viață versus moarte!
Nu, nu îți voi strica ziua vorbind și umbrind
cu steaguri negre peste ferestre și peste poveste.
Sunt un spirit imun la durere,
un trup născut în scutec fără monogramă,
zic, și nu-i treaba mea ce gândește cel ce s-a trezit
din mahmureală, pe treptele bisericii din cartierul vechi.
Poate că înjură lumina zilei ce îi spală ochii
de albeață, poate că sărută piatra, marmura
cea fălțuită pe toate muchiile posibile și imposibile.
Zilele omului? Floarea castanului necomestibil...
Se tot scutură, clincăne, cad, se topec
în vaierul clopoșeilor de vânt.
Eu nu văd, nici nu-aud bine.
Îmi imaginez doar cum ar fi să fiu puștiul
ce tot aleargă un cerc din lemn de cireș,
prin piața închisă de cei de la taxe și impozite.
Răstimp s-au făcut actele de donație.
Se împart oficial bunurile Omului cu care
se mândrea umanitatea.
Tot linii imperfecte sunt trasate peste calculele lui matema-
tice.
Nici punctul și nici virgula
nu mai sunt ce au fost odată.
Din zori până-n noapte, mereu și mereu,
din mahala spre calea-victoriei, copilul nimănui aleargă,
biciuie la sânge un cerc de jucărie.
Mărturisitorul? Doar un liliputan,
pe care David n-are cum să-l vadă
în femeia cu pantofi verzi și cu tocuri-stilet.

Cine mă trezește din somnul de o sută de ani?
Întreb, apoi deschid neîndemânatică ușa salonului,
în care oamenii zilei de azi dansează
printre lame de ras și petalele unor flori
al căror rost nu l-am cunoscut niciodată.
Învăț ușor cum se merge în poante printre fricile
ancestrale
și niscaiva stele căzute
în oala cu asfaltul ce fierbe.
Sunt omul străzilor! vă strig în noapte
și piatra din statuia învingătorilor,
și mai toți tovarășii mei imaginari croncâne,
cântă imperfect, vânează visul poetului cu mâinile
mai reci decât piatra mormântului.
Mă voi trezi și eu din somnul obligatoriu!
Am nevoie de timp, de exercițiu întru uitarea de
sine
pentru a fi acel vin-neînceput,
vasul pregătit să-și primească sufletul înfășurat
în algele broaștelor care au fost cândva fermecate.
Oglinda de pe holul veșniciei promise s-a aburit
într-o singură clipă. Parcurg de la cap la coadă Ca-
lea;
doar gresiile peste care au tras caii-poverii,
onixul rezistând bătăliei cu vântul,
cu necunoscutul.
În plin război al imaginilor cu capul în jos
(așa ca într-un aparat desuet) – eu doar mă prind
cu viața și cu moartea, cu drobul-de-sare;
bombă pe care niciun genist nu o poate dezamorsa
de pe polița cu cărțile ce au scăpat, prin minune,
de pe rugurile istoriei.

Drumul spre tine

Nu drumul spre tine e greu,
deși, uneori, e deșert nins de sare...
Arșița nesomnului meu,
topită-n cuvinte, mă doare

Nu jarul, nu scrumul rămas
să fumege-n tâmpilele calde,
ci strigătul meu, ostenit, fără glas
mă arde

Câteodată – e bine să știi –
cerul, străin, ca o cruce apasă,
cărările, toate, sunt țărniști pustii,
ca dorul de om fără casă

Acum, când e noapte, te caut tăcut
și inima-mi spune să urc până-n stele,
dar toate cuvintele în care-am crezut
se-mbracă-n păcatu-ndoielilor mele

și mor, câte unul, câte unul, pe rând,
cuvinte sărace într-o lume săracă,
iar cele ce-ajung la mine în gând
mă iartă, și-nvăță să tacă

Pastel de noiembrie

Câtă liniște... Nicăierea
nu e loc pentru lacrimi sau dor...
Mai limpede și mai dulce ca mierea,
se-așterne noiembrie...Ucigător,
ucigător de frumos,
cade din ceruri ca niciodată
că sufletul meu se-ntinde pe jos
și-i iese în cale cu fruntea plecată

Nu e loc pentru lacrimi sau dor...
Inima mea începe să bată
tulburător,
tulburător de duos
cum n-a bătut niciodată...
Cântecul ei colindă, pe jos,
roșu, curat și fierbinte
să poată (nefîresc de frumos),
noiembrie-acesta să curgă-nainte

Cuvintele-și află-n tăcere perechi
și-și caută țărniști, uitate, sub tâmplă...
Așezat, ca vinul vechi,
noiembrie-i tot ce pe lume se-ntâmplă...
Nu e loc pentru lacrimi, nu e loc pentru dor,
mai dulce ca mierea,
toamna aceasta nu mă lasă să mor –
sufletul meu a-nvățat învierea

Emil
Almășan

Tristețe de toamnă

Acesta-i un ultim, și singur, popas
printre cuvinte... Departe,
ne-așteaptă drumuri, de scrum, fără glas...
Orice plecare-i o clipă din moarte

Ne vom pierde pe-aceleași cărări,
care, cândva, erau de lumină...
Cerurile de ieri au fost sărbători,
Cerurile de azi au tâmpla haină

Clipele bat din aripi de lemn...
Sufletul meu nu mă minte –
toamna aceasta-i un semn
că murim în trup și-n cuvinte

Scrisoare-n decembrie

Decembrie-i, iarăși, frumoasa poveste
de care uitase sufletul meu...
Dar ochii tăi dragi răsar prin aceste
tăcute zăpezi, iertătoare mereu

Și ninge cu tine, și ninge-n tăcere,
ca dintr-un cântec de foarte demult,
prin care zăpada, în liniște-mi cere,
doar clipa iubirii din noi s-o ascult

Și ninge în taină, decembrie-i, iară,
o inimă caldă, bătând alb, din greu...
E semnul că iarna, tăcută, coboară
tot cerul iertării în sufletul meu

Ți-aș scrie mai mult, dar nu am cuvinte
când tu ești departe...
Luminile lasă,
pe drumuri, pe gânduri, aduceri aminte,
în care ne-ntoarcem, ca dorul, acasă

Ți-aș scrie mai mult, dar ninge-n cuvinte
și gânduri nespuse pe tâmpilele apăsă...
Și-mi pare de-odată, privind înainte,
zăpada că-i voalul tău de mireasă,
că, uite, și iarna-și aduce aminte
că tu ești, când ninge, dureros de frumoasă

Și ninge în șoaptă, decembrie, iară,
zăpezi și iubire așterne pe jos,
și iarna aceasta, ce-n lume coboară,
ne iartă-n tăcere de tot ce-i frumos

Julian Patca

Scrisori apocrife

1.

O, cât de neostoit am sperat să te am aproape,
În nopțile lungi și grele bânuite de insomnii
Când nu aveam cu cine împărți singurătatea,
Să nu am doar cu cine vorbi
(asta o puteam face și cu mine însumi)
Ci, mai ales, să am pe cine asculta.

Apoi aș fi vrut doar să te văd,
Deși privirea ta oricând m-ar putea face țândări
Să te văd chiar și prin fanta incertă
A unui ochean întors, să-ți recunosc gesturile,
Mersul și ochii, să-mi întăresc convingerea
Că ești tot minunată, ca întotdeauna.

În cele din urmă m-aș fi mulțumit
Doar să te aud vorbind despre orice
Și cu oricine, ca un susur difuz,
Ca o șoaptă sau un reproș,
Ca o iluzie sau o simplă părere...
Aș ști că ești tu, cea care nu poate fi
Confundată cu altcineva.
Doar glasul, dacă l-aș auzi,
M-ar lumina cu aura ta.

2.

O, deșertăciune a deșertăciunilor!
Nu am destule cuvinte să-ți spun
Ce dulce povară e poezia pe care ți-o scriu,
Ce penitență-n genunchi și ce suspin disperat
Am pus în fiecare cuvânt!
Ce ți-aș mai putea cere, când îți datorez totul?

Ce să-ți mai dau după ce ți-am oferit tot ce am,
gândurile mele de dragoste sută la sută,
Opera Omnia și sufletul decapitat
Pus pe tava Irodiadei?

Iată de ce vreau să știi că fiecare rând
L-am scris dureros cu gândul la tine.

3.

Cu tine aievea se întrupează toate visele
Și lungile nopți cu lună și singurătăți,

Când poemele iau forma trupului tău,
Se fac crini pe umerii tăi goi
Și au uneori apucături de flori carnivore.
Devorat mă simt de absența ta
De gânduri hoinare și amintiri,
Și-n toate ești tu –

Ca o floare perenă în glastră,
Ca o nouă speranță în zori,
Ca o nouă zi cu soare sau ca lumina
Unui amurg de vară...
Iar în acest tablou ireal te ascult pierdut
Cum îmi cânti un cântec de leagăn
Sau îmi spui o poveste de dragoste.

4.

S-ar fi convenit ca această compunere
Cu ifose prostești și vanități deșarte
S-o păstrez neîncetat într-o lacrimă
Rotunjită de dor.

Ar fi trebuit să rămân lângă tine
Să navigăm împreună prin ogivele timpului
Spre toate punctele cardinale.
Ar fi trebuit să te rog să mă ierți
Pentru aceste poeme târzii
Care mă leagă de tine, pentru că noi înșine
Am fi locuit printre metafore
În scoica fiecărui poem
Pe care l-am fi scris împreună.
Ar fi trebuit să nu renunțăm la noi înșine
La iluzii și speranțe și visuri.
Câte ar fi trebuit să facem cândva
așa cum se cuvine și nu le-am făcut?

5.

Poemele de dor pe care le-am scris
Cu lumini și umbre sunt doar
Ceea ce se vede deasupra liniei de plutire
A singurătății.
Ce se mai află în adânc
Aparțin EULUI, SINELUI imprevizibil.

Jumătate din timpul pe care îl am de străbătut
Până la râul Styx aș da-o arvună,
Sau aș pune-o gaj,
Doar ca să te mai văd o dată, să iau cu mine
Chipul tău de-acum.
Cealaltă jumătate aș păstra-o doar
Pentru aduceri-aminte.

Nu mă mai tem de moarte,
oricum, pentru tine mor
de mai multe ori într-o zi,
când văd surâsul tău de pe retina memoriei –
foc ce mă arde adumbrit de mirare
că nu am obosit să te caut și să-ți scriu
numele la fiecare capăt de rând.

Liviu Ioan Mureșan

nu mai am pe lume nimic

înfășurat în ideile mele ca într-o plapumă
transpirat moale scot doar un deget
apoi mâna întreagă mi-e frig
atât de frig că vergeturile de pe picioare
se ramifică înspre zâmbet
plapuma mea miroase a mort
tremur de teamă
orice rază e sabie strâng ochii
deveniți pumni
lovesc personaje imagine la fel de moi
mă simt bine
ele îmi citesc cu voce tare o poezie
tobe timpanele mele
ideile se desprind
foițe verzi
nu e nevoie să mai scot degetul

nu mai am pe lume nimic
sunt viu simt
lumea e părere oamenii avataruri
avatarurile oameni
oamenii zei
cine pogoară în mine este cuprins
de neputință
cine zboară cu mine
spre adâncuri zboară

nu ideile umbre nici umbrele vii
șobolanii sunt viermi viermii căpușe
pânza nu de păianjen ci de nimic.
avatarurile oameni
au păreri
sunt viu pentru lumea-părere

oceanul se scurge în fluviu
capilarele păienjenişului deltă
lacrimile prin glande
usucă
ochii

nu auziți infraroșiile din vene
nu vedeți duhul expirat din plămâni
tăcerea e teama voastră

nu aveți pe lume nimic

adeptii șoaptelor

ei din acea nevoie firească dar fatală
în mijlocul pieței clădiră catedrală
și cranii ridicară cu scripete de aur
simbol deasupra turlei un cap de minotaur
mărindu-se piața cu mii și mii de fețe
ce tănuiau nestinse dorințe îndrăznețe
prin labirint trecură adepții și căzură
în patima uitării slăbiți peste măsură
din vârful catedralei cu rânjet îi petrece
schelet de minotaur un trup inert și rece
de taur căpățâna și focul din orbite
împiedică adepții ce mor pe nesimțite
aceasta-i mântuirea împinși buluc spre poartă
să intre în piață cei pricopsiți de soartă
în binecuvântarea blestemelor căzute
tăcere nefirească a urltelor mute
din două nefirescuri în așteptări duale
un corp uman un craniu și mii de catedrale

pe nesimțite

ea se zbătea
el îi ținea brațul strâns tot mai strâns
îți ies ochii îi zicea strângând
o să ți-i calc în picioare
a lăsat-o să cadă pe covor
ornament nemișcată
s-a rostogolit într-un colț
tăcea de câteva minute și tremura
el a ieșit pe balcon
a trântit un ghiveci și cineva țipa
nebunule omori oamenii
te-am omorât? o întrebă
uite ce zice
nici măcar nu l-am nimerit
o apucă de braț și o târî în bucătărie
fă și tu ceva îi zise
și trânti ușa după el

Aurel Domide - Șanțanu

Singurătate

Singurătatea-mi frânge așteptarea
Izvorul ei sihastru s-apeacă prins de vrajă
Doar stelele prin aripi de fluturi scânteiază
Pe creste tolănite ce stau cumiști de strajă.

Prundișul mai păstrează prin luncile cochete
Sclipiri fugare unde se pierde azi cu firea
Prezența mea trecută prin bariera vremii
Sigiliu prins în ceară, marcându-mi amintirea.

Singurătatea-mi curge șuvoi creștând prin vremi
Topindu-mi răsuflarea la margine de drum
De haina ei mizeră am încercat o viață
Să scap și doar o clipă, dar nu știu, Doamne, cum!

La secerat

Din amintiri ce mi-au rămas,
Dintr-un trecut îndepărtat,
Un ritual scădat în vis
Era pe-atunci, la secerat.

Plecate până la pământ
Cu hărnicie secerau
Femeile, și-n urma lor
Feciorii snopii îi legau.

Și spic din grâul cel cules
Cosița fetelor, bălaie,
Se aduna în snopii grei
Aduși în fiecare claie.

Doar miriștea mai respira
A seceriș și-a bob curat,
Era târziu, se însera,
Iar noi porneam încet, spre sat.

La cină-n casă, mi-amintesc
Pe tata, cum s-a bucurat
Și-a spus un „Doamne, mulțumesc,
C-am isprăvit de secerat!”

Iulie

Iulie fierbinte, iulie cu ploi,
Iulie cu holde și cu ierburi moi

Câmpuri de mătase intrate sub coasă
Iulie fierbinte și la mine-n casă

Luna mea din cetini, cu răcori de vară
Nopti scăldate-n lună și-n plăcut afară

Iulie cu valuri de azur, în mare
Și cu plaje-ntinse dogorind în soare

Lună cu vacanțe și iubiri de vis
Cum poezi-n vreme, tainic te-au descris

În fructele coapte mi te-ai strecurat
Și-n câmpii ce-și lasă rodul secerat

Iulie din plaiuri cu miori la stână
Strecurată-n codri, pe ape stăpână

Zmeura și fragii cu parfum lăsat
În coșuri la fete, ce m-au îmbătat

Tu le-aduni pe toate, o recoltă rară
Luna mea de suflet, luna mea din vară.

Valer
Pop

Haiku

fânul adunat –
un par de claie balansând
pe umărul tatei

*

dor de ducă –
mă salută la geam
o crenguță

*

jelanie –
doar regina-noptii
îl mai consolează

Cristina Horotan

Bucegi

Auzi? Adie vântul a schimbare
 Și lumea slută îți impui s-o negi.
 Ai adunat doar greutate amare...
 Să mergi și să le mistui în Bucegi!
 De va fi toamnă, va insista vântul
 Să-ți amortească sângele sălbatic,
 Să îți usuce ochii și să-ți înghețe gândul,
 Să lași să-ți ardă trecutul hematic.
 Potecile-s ravene adâncite
 De la șuvoaie trimise din ceruri,
 Pentru purificare poruncite,
 Cu iz de mir și cu efect de seruri.
 Himere anonime-ți întind mâna
 Și te îmbie, fluierând dramatic,
 Să îți extirpe trauma și vina
 Din universul cu nucleu limfatic.
 Secrete încolțesc în firul ierbii,
 Misterele se-ascund în miez de stânci,
 Le cântă-n fiecare noapte cerbii
 Din vârful de munte și din văi adânci.
 În zorii zilei, liniștea se varsă.
 Pe haina palidă cusută din fân viu
 Și curge pacea de pe Piatra arsă

Peste sufletul veșnic cenușiu.
 Prin măduvă-ți pătrund fiori endemici.
 Dispare totul și îngheață timpul
 Când pe fundal se-aud grav psalmii gnomici
 Pe care îi rostește parcă Sfinxul.
 Mai jos, la sfat, cu frunțile rebele
 Înfumurate de-atâta poveste,
 Stau Babele-n secret ca niște iele
 Mai gârbovite și deloc modeste.
 Departe, pe platou, se vede-o umbră.
 Muntele-și etalează hematomul
 Cu-alură lentă și privire sumbră,
 Proiecția mărețului vârf Omu.
 Simți că te-neacă aerul distopic
 Ca într-o mare ce n-are liman
 Și te agăți de fiecare stâncă
 Să privești lumea de pe Caraiman.
 Frumos la chip și blând pare Buceagul,
 Întinsul lui e ca un câmp de forțe:
 (Izbucnești în plâns sau te lovește dragul)
 Unele oarbe și-altele cu torțe.
 Dureri necontrolate și confuze
 Din datul pe care nu-l înțelegi
 Te-au dus, asemeni unor călăuze,
 Să le mistui la Sfinxul din Bucegi.

*
 vetre de jar –
 oferind spectacol
 bujorul românesc
 *

zi geroasă –
 prin piață cu mâinile
 în buzunare
 *

câtiva bănuți –
 gândul la înghețată
 a spart pușculița
 *

fragilitate –
 bondarul aterizând
 rupe o petală

*
 superstiție –
 cununa de sănziene
 pe acoperiș
 *

la stomatolog –
 bunica reparându-și
 Zâmbetul
 *

izvor amenajat
 la marginea drumului –
 cana tuturor
 *

ziua recoltei –
 la depănușat porumb
 toții vecinii

*
 sărbătoare –
 mama privind din ușă
 odrasla
 *

castel năruit –
 din același nisip
 mâine altul
 *

papuci noi –
 năzdrăvanul de-a lungul
 băltoacelor
 *

curtea spitalului –
 două frunze galbene
 pe o bancă

Grigore Cotul

EU NU MAI FUR (Angajament de partid)

Eu nu mai fur cum se fura - 'nainte,
Când învățam cum e să fii perfid
În tabăra de vară la partid,
Că ne preda chiar domnu' președinte.

Eu nu mai fur cum fură astăzi hoții
Împinși de lăcomie și câștig,
Și nici la-mbogățire nu instig,
Doar cu răbdare câștigăm cu toții.

Eu nu mai fur aiurea, cu heirupul,
Ci după planul bine stabilit,
Așa cum șefu' nostru l-a-ntocmit,
Când ne-a-nvățat cum să furăm, cu grupul.

Eu nu mai fur nici de la frați sau rude,
M-am săturat de bârfe prin vecini,
Cu mult mai bine fur printre străini,
Când știu că nici familia nu aude.

Eu nu mai fur, v-o spun cu modestie,
Cum văd pe câte unul mai fudul
Că fură parcă n-ar avea destul
De când l-au angajat la primărie.

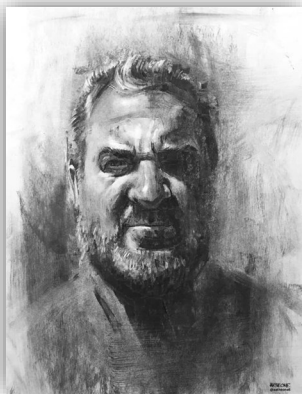
Eu nu mai fur, de-o vreme mi-e mai greu,
Am angajat pe alții-n locul meu!

PROMISIUNE (de Ziua Morților)

Din mine va crește pădurea,
Din mine va ninge un sfânt,
Din litere spuse aiurea,
Voi scrie Întâiul Cuvânt.

Din mine-o să iște o lume,
Din mine-o să curgă eroi,
Din mine vei scrie un nume
Ce-ai vrea să-l purtăm amândoi.

Din mine-o să-ntind rădăcini,
Din mine petale în vânt,
Din mine coroana de spini,
Din mine... când fi-voi pământ.

Portret de
Adrian Avram

ÎN ȚARA MEA...

În țara mea cea plină de contraste,
O zi pe an locuitorii-s frați
În cuget, în fasole cu cârnați,
În rest își stau discret cu sula-n coaste.

În țara mea cea plină de iubire,
O zi, locuitorii-s patrioți,
Se țin de mână păgubiți cu hoți,
Și amestecă simțirea-n nesimțire.

În țara mea cea risipită-n lume,
Se prind în horă actuali cu foști
O zi pe an, și-apoi ne iau de proști,
În spiritul acelorași cutume.

În țara mea cea cu viteji sub glie,
O zi pe an, să fim și noi în trend,
Expunem armamentul second hand,
Dar știm să facem asta cu mândrie.

În țara mea cu bunătăți pe masă,
O zi-i făcută s-o sărbătorim,
Și-n restul zilelor să ne-amintim
Să-i arătăm atâta: CĂ NE PASĂ!

LA NOI – COLIND

La noi e zăpada albastră
Și cerul e alb, nici nu știu,
Iar fulgii ce bat în fereastră,
Pe suflute cad bisturiu.

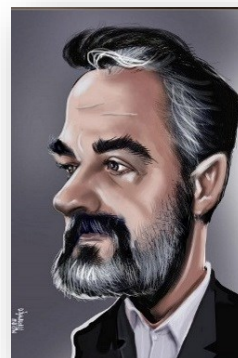
La noi, sub picioare, e gheață,
Și țurțurii-ntind, curioși,
Tenebre, din spate, din față,
În inimi să intre, sfioși.

La noi în pahare se toarnă
O sevă adusă din munți,
Păstrată în pomii de iarnă
Ciunțiți de pe brazii cărunți.

La noi va mai ninge și, poate,
Zăpada cernută de nori
Va fi cea mai albă din toate
Ce sunt necăzute ninsori.

Grigore Cotul

Epigrame

Portret de
Marian Avramescu

MĂSURĂ PREVENTIVĂ

Cum scumpirea energiei
M-afectează, evident,
Eu i-am interzis soției
Să mă pună la curent.

IMPRESII DE LA O NUNTĂ

Ea e frumoasă și cochetă,
Dansează excelent tangou,
Iar tipu' are etichetă...
Atârnă-n spate, sub sacou.

SEMNE DE PRIMĂVARĂ

Dealurile-au înverzit,
Gâzele pornesc discuții,
Tufele s-au răspândit...
Mai ales în instituții.

14 MARTIE PI – ZIUA MATEMATICII

Cercul, devenit pătrat
Colțuros, mișca greoi
Și urla, de disperat:
„Dați-mi PI-ul înapoi!”

LEGEA COMPENSAȚIEI

Nu îmi prea aduc aminte
Unde-am fost cu colindatul –
Semn că am slăbit la minte
Și mi s-a-ngrășat ficatul.

HIBERNALĂ

Iarna și-a-nceput parada,
Fulgii zburdă, ca-ntr-un joc,
Scârțâie sub tălpi zăpada...
Galbenă din loc în loc.

O FI DE BINE?

Cum nu mă simt deloc stăpân
Pe superstiții, mai mereu,
Cuprins de frici, eu scuipe în sân...
Dar nu-ntr-al meu!

BÂRFE

De noua secretară zic
Mai mulți că șefu-i e amant,
Dar între ei n-a fost nimic...
Sau doar ceva... lubrifiant.

SEARĂ ROMANTICĂ

Cu șampanie-n pahare,
Am cinat, la lumânare...
A durat „evenimentul”
Până a venit curentul.

LA PROTEST

S-au adunat din patru zări
Toți cei nemulțumiți, în piață,
Și greva le-a adus schimbări
... la față.

ROGVAIV

La soața mea, de patru ori
L-am prins pe un amic de-al meu
Și-i mai lipsesc doar trei culori
Să-i fac pomeții curcubeu.

AMENDAMENT

Îmi plac femeile cu carte,
Dar sunt convins că o femeie
Văzută-i într-un mod aparte
Abia atunci când se descheie.

SEJURUL VISAT

În mare, dis-de-diminează
Și până la căderea serii,
Românii noștri se răsfață
Prin valurile... de bacterii.

GHINION

Când să intru la piscină,
Însoțit de o vecină,
La intrare-aud: „Draguță,
N-aveți voie cu maimuță!”

PREZICERE

Căsătoria e un joc
În care soțul va vedea
Cum părăsit e de noroc,
Și câtă baftă are ea.

POZITIVISM

Sunt optimist, întâi de toate,
Deși proverbu-i cunoscut:
„Mai rău de-atâta nu se poate”...
Da-ntotdeauna s-a putut!

BĂNUIALĂ

De-ndoieli mă simt cuprins
(Sigur, nu e prima dată!),
Dar vecina – sunt convins –
Nu-i destul de... măritată.

BĂRBATUL

O ființă care n-are
Nicio destinație,
Dar visând la relaxare,
Intră-ntr-o relație.

COMPASIUNE

Îl duc pe soțul ei, săracul,
Și-atâta lume-l înconjoară,
Convinsă că va da de dracul
... a doua oară.

TĂINUIREA

Aflase micul său secret
Nevasta, bat-o vina...
Degeaba el era discret,
Că nu era vecina.

ARC PESTE TIMP

Era așa de fericit
Și mândru când s-a însurat...
Acum, e foarte mulțumit
Că-i singur și c-a rezistat.

PROGNOSTIC

El a ajuns acasă-n pripă,
Ea-l aștepta în pat, cuminte,
Cu ochii umezi și fierbinte...
Simptome clare pentru gripă.

UNUI FAMILIST CONVINS

Se zbate tot mai abitir,
Să aibă locuri fiecare:
Nevasta – locul de parcare,
Iar soacră-sa... în cimitir.

PIETRELE DE LA RINICHI

Când neamurile insistau:
„Urgent, să-i fie scoase!”,
Colegii de salon credeau
Că-s pietre prețioase.

DUPĂ NUNTĂ

Povestea de iubire
S-a transformat în ură,
La prima lor citire
Din ultima factură.

POVESTE DE HALLOWEEN

Când s-a întors acasă beat,
Nevastă-sa, cam nemiloasă,
Cu glas mieros l-a anunțat:
„Avem și noi bostan în casă!”

CONJUGALĂ

Spre seară e plăcere
Să facem o ieșire:
EU ies la câte-o bere,
Să-și iasă EA din fire.

LA MULȚI ANI, SOTIEI MELE!

Acuma, când avem de toate,
Te rog, din lumea de profani,
Să mă suporti, de se mai poate,
Măcar vreo șaptezeci de ani!

VREMEA RECOLTEI

Cu-a mea nevastă – fire hoată –
Culegem prunele discret,
Iar eu mă umplu de regret,
Că toate vor sfârși-n dulceață.

SACRIFICIU

Căutând un trai decent,
Fi'ndcă banii sunt puțini,
Soțul pleacă-n Occident,
Iar soția... prin vecini!

PRENUPȚIALĂ

Un tip înalt și unul scund
O tot curtau la asfințit,
Ea, după ce-a gândit profund,
S-a dus cu ăla potrivit.

SONDAJ PRENATAL

Îți răspund imediat,
Dacă-s întrebați ce vor:
Mamele-și doresc băiat,
Tații doar să fie-al lor.

DORINȚA SOACREI

Viața-ntreagă și-a dorit
Un voiaj în siguranță...
Visul i s-a-ndeplinit
Când au dus-o-n ambulanță!

OBICEI ATIPIC

La o nuntă mare-n sat,
Cuscarii și-au ieșit din fire
Când, în zori, au constatat
Că l-ar fi furat pe mire.

INDIGNAREA NAȘULUI

Pe nuntași eu nu-i împiedic,
Doar încerc să le explic:
„Mergi la nuntă ca la medic,
Pui o sumă într-un plic!”

DE ZIUA NUDITĂȚII

Lângă lacul Techirghiol,
Trec, alene, la brațetă,
El... în stratul de nămol,
Ea, lejer, în... verighetă!

DIN VIAȚA DE CUPLU

Când o ceartă se-nfiripă,
Soaței nu prea ai ce-i face,
Nu te-ngrijora când țipă,
Teme-te atunci când tace!

PERECHE POTRIVITĂ

Și-a găsit un soț tenor,
În sfârșit, e măritată;
Lui i-a fost cel mai ușor
Să-nțeleagă o sonată.

CATREN

UȘOR MISOGIN

La-nceput a fost cuvântul,
Cum se zice în Scriptură,
Și de-atunci, pe-ntreg Pământul,
Ele nu mai tac din gură.

DRAGOSTEA DIN POD

Un tip frumos și tinerel,
Prinzând-o-ntre lucarne,
I-a pus pe deget un inel
În schimbul unor coarne.

DIN ANUMITE RAȚIUNI

Întotdeauna se găsește
Câte-un motiv de ceartă bun:
Când ea îmi spune ce gândește,
Aleg să nu gândesc ce spun!

LA O BERE

Doi amici la berărie,
Îl bârfeau pe un vecin:
„Până la căsătorie,
Nu fusese misogin!”

SFATUL MAMEI

Să n-ai milă de bărbat
Dacă are-o zi mai proastă!
E normal, doar n-a cedat,
Pentru noi, decât o coastă!

PREGĂTIRI

PENTRU 1 MARTIE

Am mai multe mărtisoare
Și le dau (de-abia aștept!)
Doar la doamne, domnișoare
Care vor să-mi țină piept!

DESCRIERE LA 112

(După ce soțul n-a venit acasă de două nopți)

E cărunt, cu ochelari,
Dar nu și-a pierdut puterea,
Și-are multe puncte tari,
Chiar de i-a slăbit vederea.

DEFICIT BUGETAR

Îmi reproșează foarte des nevasta
Că nu i-am cumpărat bijuterii,
Dar ca să înțeleagă treaba asta,
O iau cu mine prin benzinării.

LA CUMPĂNA DINTRE ANI

Obicei la sate:
Ion și cu Măria,
În intimitate,
Degustau tăria!

MINUNEA DE CRĂCIUN

Soacra, cum stătea întinsă
Sub crenguțele de brad,
Mi-am șoptit cu voce stinsă:
„Sunt și stele care cad!”

DASCĂLUL MODEL

Îl vezi, e implicat mereu,
În goana după referințe,
Și-i apăsător – pășește greu –
Sub diplome și-adeverințe.

TEMERE JUSTIFICATĂ

Coșmarul meu de profesor
Se-accentuează zi de zi:
Mă tem că-n ziua-n care mor
Voi fi extras de sub hârtii!

ORIENTAREACARIEREI – PERSPECTIVE

Atunci când l-am apostrofat
Cu vocea într-un alt registru,
Convins fiind că n-a-nvățat,
Mi-a zis: „Eu vreau s-ajung ministru!”

SEMNE DE ÎNCEPUT

Pe preot și pe polițist
De-i vezi alături de primar
Venind la școală, nu fi trist,
E început de an școlar!

DUPĂ TESTAREA PSIHOLOGICĂ

Când psihologul m-a testat,
M-am așteptat, vă zic cinstit,
Să-mi spună că-s puțin plecat,
Dar nu de-a dreptul... rătăcit.

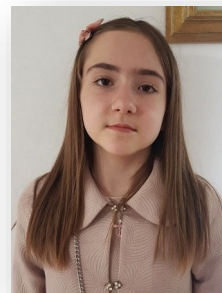

Veronica Georgiana Hodoroga

Clasa a VI-a

Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț
Profesor Limba și literatura română: **Emilia Bumbu**

Pagina elevului

Călătorind prin timp

Alexa (da, nume luat de la robotul-asistent Android Alexa, din zilele noastre) era o fată care trăia cu părinții ei în anul 2120. Ei nu-i plăceau vremurile în care trăiește: roboți aici, roboți acolo, peste tot, roboți și roboți. „Dar atunci, oamenii ce făceau?” Bună întrebare! Vedeți voi, unii oameni nici măcar nu-și mai foloseau picioarele să meargă! Aveau fotolii zburătoare, și chiar și covorul lui Aladin a ajuns să existe. Totuși, mai erau oameni care munceau, unii care studiau, printre care și Alexa. Îi plăcea mai ales istoria, unde învăța despre cum oamenii foloseau acum 100 de ani o cutie plată și subțire pe post de telefon, sau cum foloseau aplicații ca TikTok, Instagram sau jucau jocuri mobile ca Roblox... I se părea interesant cum trăiau oamenii în anii 2000. Ei foloseau niște obiecte de hârtie, din care învățau, citeau sau în care scriau. Chiar dacă ea credea că acestea sunt niște obiecte ciudate, ceilalți copii de vârsta ei nu vedeau nimic interesant în acestea. „Dacă telefonul nostru este un lucru ciudat, atunci ei ce foloseau ca telefon?” Ei bine, aveau două variante: fie aveau niște ochelari care proiectau ecranul telefonului în fața lor, fie foloseau o lentilă de contact. Interesant... nu?

Într-o zi de iarnă, care, între timp, devenise la fel de călduroasă ca una de primăvară, din cauza încălzirii globale, Alexa și părinții ei au mers la o prezentare unde li se arătau locuitorilor noile tehnologii care vor apărea în viitor. Acolo le e prezentat un nou tip de telefon, iPhone 164, niște lentile de contact, pe care nu mai trebuia să glisezi cu degetul (pentru folosirea lentilelor de contact și a ochelarilor trebuia să glisezi în aer, ca și cum ai glisa pe telefon) puteai să îl controlezi cu ajutorul minții. Alexei i se părea prea de tot. E folosea încă ochelari, iPhone 116, fiindcă nu-i plăcea să poarte lentile. După încă ceva roboți prezentați, inventatorii au anunțat că peste trei-cinci ani, pe piață, se va vinde o mașină a timpului. Cum? Alexa fusese numai ochi și urechi. Aș putea călătoria până acum 100 de ani! Ce tare ar fi! Cu toate acestea, Alexei i se părea că cinci ani e prea mult de așteptat, așa că îi veni o idee. Da, cred că știți ce idee i-a venit.

După ce prezentarea s-a terminat, ea și părinții ei au luat-o spre casă. De fapt, au vrut s-o ia spre casă, dar Alexa spuse:

- O să merg la baie înainte să pornim spre casă.
- Bine, grăbește-te, zise mama.

Alexa o porni în goană ca nu cumva inventatorii să fi plecat. Da, avea de gând să se teleporteze. Știu că e o idee nebunească, mai ales pentru că nava nu era nici măcar scoasă pe piață, cel mai probabil nu era testată

încă, dar Alexa era mult prea curajoasă să nu încerce. Mai ales că era visul ei să ajungă elevă la o școală de acum 100 de ani! Era destul de conștientă că ar fi putut să nu se mai întoarcă de acolo întreagă, dar erau și șanse de a ajunge cu bine. Setă ceasul pe „Acum 100 de ani”, iar numărătoarea inversă începu. Zece, nouă, opt... mâinile Alexei erau reci de frică, transpirația îi curgea pe față, iar când mașina a ajuns la trei, doi, unu, Alexa ar fi preferat să fi rămas cu părinții săi, să fi mers acasă împreună. Prea târziu. Spre mirarea ei, ajunse în fața unei clădiri de cărămidă, vopsită în alb și gri închis, scris cu litere mari pe o placă „Școala Gimnazială”. Ajunse la un ciclu gimnazial din trecut! Ce tare! Dar nu doar asta era tare: ea purta un tricou și o fustă, iar afară... ninge! Nici măcar bunicii ei nu văzuseră vreodată zăpadă adevărată! Totuși, era cam frig, așa că intră în școală.

Când intrase, în minte i se formă o diagramă Venn: Școala ei pe lângă școala aceasta, asemănări și deosebiri. Verifică ora, să vadă cât e ceasul, și observă că e ora unsprezece. Era clar de ce holul era așa liniștit. Elevii erau în oră. Asta însemna că putea să mai exploreze școala și să vadă ce mai conținea. Pe pereți erau tot felul de picturi ale elevilor, se pare, hărți geografice și istorice... nici urmă de ecranele pe care le aveau ei pe pereți, ecrane pe care erau proiectate, de asemenea, hărți, doar că harta se schimba din când în când cu una nouă. Văzu afară, acoperit cu zăpadă, terenul de sport. Era un simplu teren de fotbal, iar lângă el, un teren de baschet. Văzu, după aceea, scările ce duceau la etaj. Scările i se păreau cele mai interesante. Școala ei avea scări rulante, și în casă le avea. Era mai complicat să le urce, neîntâlnind asemenea scări prea des. Într-un final, ajunge sus, dar dădu nas în nas cu un domn, sigur un profesor:

– Bună ziua! Dar ce faci aici, mă rog? De ce nu ești la oră?

Bun, deci profesorul o confunda pe Alexa cu o elevă din școală. Alexa îl examinează, din cap până-n picioare: avea niște ochelari, dar era sigură că nu erau telefon, purta haine foarte simple, pe lângă ce purta Alexa, avea niște pantofi de piele negri, o cămașă și un sacou albastru-închis.

– Nu ai nimic să spui? Și de ce te-ai îmbrăcat așa, e iarnă!

Alexa purta un tricou violet, niște pantaloni scurți, din blugi, cu niște brelocuri în formă de stea, lipiți de buzunare.

– Iertați-mă, domnule. Eu...

– Tu... trebuie să te întorci la oră, Olivia.

Olivia? Cine e Olivia? În fine, profesorul o conduse pe Alexa până în dreptul ușii clasei și îi spuse:

– Sunt dezamăgit de tine, Olivia! Cum ai putut să ieși așa de la oră și să te îmbraci... neadecvat? Dar ești o elevă cuminte, nu ai mai făcut niciodată ceva de genul!

– Dar eu nu sunt...

– Intră repede în clasă!

Profesorul plecă, nervos, iar Alexa începu să se gândească la ce probleme îi cauzase adevăratei Olivia. Intră în clasă, cu sfială, fiindcă nu-i plăcea să fie elevul-problemă.

– Bună ziua, vă rog, iertați-mă de întârziere, doamna profesoară.

După prima impresie, doamna profesoară părea drăguță. Dar nu cred că ar fi drăguță cu o elevă îmbrăcată cu haine de vară, care seamănă cu o anume Olivia. „Uf, de ce nu m-am gândit să-mi iau niște haine de iarnă?”, se gândi Alexa în mintea ei.

– Cum te numești, drăguț?, întrebă doamna profesoară aruncând un ochi prin catalog.

– Eu... sunt...

Clar, nu putea să spună: Eu sunt Alexa, vin din anul 2120 cu o mașină a timpului ce nu e încă pe piață, sunt îmbrăcată așa, fiindcă la noi clima s-a schimbat din cauza încălzirii globale și am fost doar curioasă să aflu cum arată o școală din vremurile acestea. Clar nu putea să facă asta.

Alexa era deșteaptă, așa că va găsi un răspuns pentru toate întrebările pe care le aveau elevii și doamna profesoară. Cu inima-n dinți, spuse:

– Eu sunt verișoara Oliviei, am venit doar azi la școală, voiam să-i fac o surpriză! Cât despre îmbrăcăminte, eu vin din... dintr-o țară... ecuatorială, exact! Uitasem că e așa de frig aici!

Alexa se uita la elevi, să vadă dacă a funcționat ce spusese: toată lumea părea interesată, iar mulți se uitară întrebător la una dintre fete, care cel mai probabil era așa-numita Olivia. Ea avea o față nedumerită, așa că Alexa spuse:

– Surpriză! Eu sunt... Patricia!

„Patricia? Țsta clar nu e nume Ecuatorial!”. Doamna profesoară îi spuse Alexei să se pună în bancă lângă verișoara ei, iar lecția, care s-a dovedit a fi de istorie, a continuat. Alexa era absorbită de ceea ce aflase de la doamna profesoară: istorie și mai veche. După ce sună în pauză (pauza, care, era anunțată de un sunet interesant lansat de un lucru numit „sonerie”, apropo), Alexa îi ceruse Oliviei să vorbească. Dar nu dură mult, că cele două se întâlniră cu profesorul care o găsisese pe Alexa afară din clasă.

– Bună ziua, domnule profesor!, strigă pe un ton vesel Olivia.

– Bună ziua, zise și Alexa.

Profesorul se uită câteva secunde la cele două, derutat, apoi spuse:

– Deci tu nu ești Olivia?, i se adresă profesorul Alexei.

– Nu. Asta încercam să vă explic. Eu sun verișoara ei, Patricia, și vin de la Ecuator, unde e foarte cald.

– Bine, atunci, zise profesorul bănuitor și plecă.

Trecuse o vreme, apoi Olivia spuse:

– Deci, Patricia... Din ce țară vii?

Uff... Alexa nu se pricepea la geografie chiar deloc. La toate materiile, exceptând geografia, evident, are media 10, însă geografia o înțelegea mai greu. Nu putea reține continentele, oceanele... de unde să scoată o țară Ecuatorială?

„Bun, deci la Ecuator e cald... unde mai e cald? Hmm... în Africa!”

– Eu sunt din Africa!

– Oau! Dar eu întrebam despre țară, nu despre continent, zise Olivia.

– Ah, da, eu sunt... din...

Opa! Ce era de făcut? Țară africană...

– Ghicește!

Perfect! Cel mai bun răspuns a ieșit afară. Sperăm că Olivia nu știe geografie...

– Guineea?

– Da, ai ghicit!

Deci știa geografie.

– Super! Poți zice ceva în limba ta, te rog?

– Oh...

– Parcă erau două tipuri de limbi în Guineea...

Pe care dintre ele o vorbești?

– Eu... ah... în partea țării în care trăim noi... vorbim engleză.

– Păi nu știam că există așa o parte în Guinee, sigur nu minți?

– Păi... Nu.

– Hm... ba minți. Chiar ești de la Ecuator?

– Eu...

– Și de ce mama nu m-a anunțat că ne vizitezi? Nici măcar nu știam că am veri în Africa. Dar părinții tăi? Unde sunt?

– Ei, părinții mei...

– Da...?

Ce era de făcut? Cred că cel mai bine ar fi ca Alexa să zică adevărul. Dar, dacă Olivia ar spune cuiva că Alexa vine din viitor, s-ar putea ca asta să ducă la distrugerea cursului timpul! Totuși, s-ar putea ca Olivia să n-o creadă...

– Ei... eu sunt din viitor.

Liniște.

– Ha! Din viitor? Taree! Ce glumă, aproape te-am crezut. Tare glumeață mai ești, Patricia!

Exact la ce se aștepta Alexa, nu o va crede. Dar asta nu era rău. Sigur Alexa o va face pe Olivia să o creadă, cumva. Partea bună e că dacă Olivia n-o crede, atunci, dacă aceasta va spune cuiva despre „naționalitatea Patriciei”, nimeni nu o va crede. De așteptat.

Cea mai bună idee pentru a o face pe Olivia să o creadă era ca să îi dea un moment de liniște, să se gândească la toate motivele pentru care ea ar trebui să vină din viitor.

– De ce te-aș crede eu ca vii din viitor?

– Ei... îmbrăcăminte...

– Cauza încălzirii globale... continuă Olivia.

– Și limba fluentă pe care o vorbesc...

– ...nu ești de la Ecuator, deci? Patricia, vorbești serios?

Alexa aprobă din cap:

– Și... acesta e telefonul meu.
Scoase iPhone-ul 116 din buzunarul pantalonilor.

– Telefon? Nu sunt ochelari?

– Am avansat de la ce aveți voi. Te rog, poți să-mi arăți telefonul tău? Nu am mai atins vreunul, văd așa ceva doar la muzeu...

– Serios? Aveți telefoane dintr-astea la muzeu?

– Da!

Olivia scoase la iveală acea cutie plată, cu ecran negru. Ce interesant arăta!

– Deci, Patricia...

– Nu mă numesc Patricia, sunt Alexa, de fapt.

– Alexa? Ca robotul Android?

– Exact! E nume luat de vreo bunică, sau ceva, zicea mama...

– Oau! Și eu mă numesc așa, zise Olivia.

Un alt moment de liniște. Nu știu al câte-lea.

„Deci, de ce ne încurcau profesorii așa de mult?” Alexa se uită atent la Olivia. Chiar aveau ceva trăsături în comun: părul închis la culoare și creț, nasul mic și exact aceeași privire nedumerită. Era Olivia vreun neam de-al ei?

– Asta vrea să însemne că eu sunt... bunică ta?

– Eu... nu știu...

– Iar tu ești nepoata mea?!

– Ei...

– Cum ai ajuns în trecut?

– Cu mașina timpului.

– Și unde e?

Asta clar e o întrebare bună.

– Am ajuns cu ea în fața școlii. Ce ai de gând?

– Vreau să vin în viitor! Să-mi văd viitoarea familie!

Asta chiar sună foarte ciudat, dar se pare că Olivia era străbunica Alexei. Uite, imposibilul e posibil, Olivia tocmai și-a întâlnit strănepoata.

– Și, nu e periculoasă mașina asta?

– Ba, cam așa cred, dar, dacă am ajuns aici cu bine, atunci, ajungem și înapoi!

Setă din nou timpul, „Peste 100 de ani”, și ajunseră înapoi, în viitor.

– Bună, mama! Bună, tata! Am venit acasă!

– Alexa! Dar unde ai fost? Și tu... cine ești?

– Bună! Eu sunt Olivia!

Și se prezentă părinților Alexei. Normal, aceștia nu i-au dat crezare, dar, până la urmă, au ajuns să o creadă.

Aș vrea ca, la finalul poveștii, să vă spun că aceasta este o poveste bazată pe fapte reale. Dar nu sunt așa sigură. Cam 50 la sută. Dar, dacă îți spune cineva că vine din viitor, să știi că s-ar putea să fie adevărat...

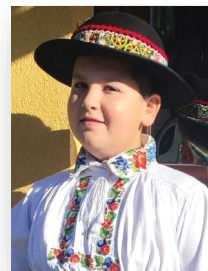
Octavian Florin Boanchiș

Clasa a IV-a

Școala Gimnazială

„Enea Grapini”, Șant

Prof. învă. primar: Viorica Hojda

Darul

Într-o toamnă rece, când pe uliță s-a așternut o plapumă groasă de frunze ruginii, când bietele păsărele și-au făcut bagajele și-au plecat înspre o țară mai caldă, când din hornurile caselor ieșea fum, iar în șemineuri pocnea focul și când bietii copaci au rămas goi de veșmântul de frunze, în cutia poștală a familiei Popa a apărut o scrisoare.

Vasile a alergat spre poartă, a luat scrisoarea și a plecat cu ea în casă, a privit-o puțin și și-a strigat tatăl:

– Tată, vino repede, ai primit o scrisoare!

Tatăl a venit degrabă, iar, când a deschis plicul, i-a căzut fața. Pe coala de hârtie scria: *Popa Ioan, sunteți chemat la război. În data de 15 septembrie la ora 5 va fi plecarea pe câmpul de luptă. Vă rugăm să aduceți și calul dumneavoastră! Vă așteptăm pentru a vă apăra patria!*

Bietului tată i-a căzut scrisoarea din mână, s-a lăsat în genunchi și a început să plângă. Dintr-o dată soția sa (mama lui Vasile) a apărut lângă Ioan și, nedumerită, a întrebat:

– Ce-ai pățit? Ce ți s-a întâmplat?

Tatăl, printre lacrimi, i-a răspuns:

– Draga mea, te rog citește scrisoarea pe care am primit-o!

Soția sa a început să citească și prin inima ei a trecut o sabie cu două tăișuri. Valuri de lacrimi au început să țâșnească din ochii ei.

– Te rog, ascunde-te în munți, nu te duce la război, măcar pentru fiul nostru!

– Nu, patria trebuie apărată cu orice preț, mai bine să mor eu, ca să trăiți în liniște și pace, decât să fiți robii unui alt neam!

– Te rog, mai gândește-te!

– Nu, eu român m-am născut, român vreau să mor!

Atunci, femeia, înnegrită de durere, a alergat și s-a pus în genunchi la icoana Maicii Domnului și, rugându-se fierbinte, i-a zis:

– Maica Domnului, nu-mi lăsa soțul să moară!

Seara, după ce a venit de la joacă, Vasile a intrat în casă și și-a văzut părinții trași la față, cu ochii umflați de plâns și sleiți de putere. Din curiozitate, a citit scrisoarea, a așezat-o la loc pe masă, a mers și și-a îmbrățișat tatăl zicând:

– Tată, să ne revedem cu bine! Și a mers la somn.

A doua zi, dimineața, Ioan și-a îmbrățișat soția și copilul și a plecat spre locul de unde trebuia să fie îmbarcarea înspre câmpul de război.

Doamne ce jale mai era la casa familiei Popa, Maria era plină de durere pentru că a rămas fără sprijinul casei, iar Vasile purta poza tatălui la piept spunând că nu se poate despărți de părintele lui drag.

A trecut timpul, a venit și iarna. Se apropia sărbătoarea Moș Nicolae. Vasile a venit la mama sa cu o mică întrebare:

– Mamă, vine Moș Nicolae? Ce-o să-mi aducă?

– Puiul mamei, Moșul nu mai poate veni, pentru că războiul îi blochează calea și nu mai poate ajunge și la casa noastră!

A venit și ziua de 6 decembrie, iar în căsuța poștală a casei familiei Popa a apărut un plic mic, gălbui, cu un scris mic, cu cerneală neagră și cu litere subțiri. Mama lui Vasile a luat plicul din căsuța poștală, l-a dus în casă, l-a șters de zăpadă și l-a lăsat lângă vatră. Când a venit de la școală, Vasile i-a cerut mamei să-i deschidă și să-i citească scrisoarea, mama l-a ascultat, a deschis plicul, l-a citit pentru sine și a rămas înmărmurită precum o stană de piatră. În plic era scris acest mesaj: *Maria Popa, Cu părere de rău vă anunțăm că la data de 1 decembrie soțul dumneavoastră, Popa Ioan, a plecat spre viața veșnică asemenea unui erou. Dumnezeu să-l ierte și Dumnezeu să vă mângâie și pe dumneavoastră, și pe fiul dumneavoastră! Colonel Șot Victor.*

Dar Vasile, curios, și-a rugat mama insistent să-i citească scrisoarea orice ar fi. Mama, înțelegătoare, i-a citit scrisoarea, iar din ochii amândurora au țâșnit lacrimi mari. Mama îi spuse lui Vasile:

– Vai, ne-am pierdut sursa de venit, cum ne vom mai întreține?!

Apoi, mama a alergat la icoana Maicii Domnului și a strigat:

– Doamne, de ce mi-ai lăsat soțul să moară? Dar, dacă asta a fost voia ta, mă voi supune cu fidelitate voii tale!

Tot plângând și tânguindu-se, timpul a trecut fără de știre și s-a lăsat noaptea. Vasile a ieșit pe prispă și a privit văzduhul, apoi i-a spus mamei sale:

– Mamă, vezi steaua aceea care luminează cel mai puternic, acolo îl văd pe tata cum ne privește, bucurându-se! Mamă, eu cred că tata mai trăiește!

Dar mama i-a răspuns scurt:

– Du-te, Vasile, la culcare, că de la tristețe ai început să vorbești în dodii! Și au intrat în casă, înlăcrimați. Dorul de un părinte și amintirea lui nu se sting niciodată.

Peste cătunul unde locuia familia Popa a poștit și Ajunul Crăciunului. Vasile a tot întrebat-o pe mama sa:

– Mamă, mie ce-mi va aduce Moș Crăciun dacă Moș Nicolae mi-a adus un plic?

– Vasile, niciodată să nu fii nemulțumitor, iar, în legătură cu Moș Crăciun, cât i-a permite buzunarul. Du-te la colindat, că se face târziu, și eu îmi voi termina treaba.

Vasile a plecat cu colindul, s-a întors și, cum era aproape adormit, aude o voce groasă, aproape stinsă:

– Primiți colinda?

El a chemat-o pe mama sa și a deschis ușa. Pe prispă stătea tatăl său. S-au îmbrățișat, plângând de bucurie. Atunci Vasile i-a spus mamei:

– Mamă, cel mai frumos cadou pe care l-am primit de Crăciun a fost revenirea lui tati acasă!

MELANIA CUC: Scrisul, ca orice ritual, ne poate ucide, dar ne și mântuiește

Interviu realizat de
Leon-Iosif GRAPINI

Leon-Iosif Grapini, acasă la Melania Cuc

– *Stimată doamnă Melania Cuc, sunteți autoarea a 50 de cărți: poeme, poezie pentru copii, proză scurtă, roman, jurnal, eseu, cronică literară și dialog literar. Cum vă simțiți în această postură?*

M.C.: Nu realizez că am în spate o operă, cum se spune, nu îmi recitesc cărțile, iar dacă, întâmplător, o fac, am o reacție neutră. Este ca și cum aș parcurge paginile unui scriitor necunoscut până atunci. Astfel, îmi ofer surprize literare, de stil, de imagine, de filosofie chiar. Eu nu țin neapărat ca cineva să-și facă timp pentru a-mi citi cărțile. Tot ce am pus în pagini este mesaj, precum cele închise în sticle și aruncate în valurile oceanului. Asta nu înseamnă că nu îmi pasă de viitorul cărților mele. Îmi pasă, mi-e teamă pentru ele, așa cum tremuri pentru viața unui copil pe care l-ai crescut, și el pleacă singur în lume. Trebuie, totuși, să am încredere în forța lor proprie, în energia și inteligența lor ca entitate de sine stătătoare; fie om sau carte, să urez Noroc și cu Dumnezeu înainte!

În scrisul pe care îl practic, nu mă agăț de trecut, mai important pentru mine este viitorul, atât cât va mai fi el, excluzând din ecuație prezența mea fizică.

Nu mă compar cu niciun alt scriitor, mai mare sau mai mic, nu din vanitate sau din modestie, doar pentru că literatura nu este matematică, ecuație la care să obții musai un rezultat fix. Fiecare scriitor, ba, fiecare carte în parte, își are un destin. Scriu din instinct și pentru că acesta este rostul meu pe lume. Fără scris mi-aș pierde busola. Sunt un om normal în afara timpului fizic în care scriu, lucrez; atunci mă detașez, nu aud, nu văd în afară, nu simt foamea, setea, iar dacă anterior m-a durut capul, în fața tastaturii laptopului îmi trece instant. Concentrarea este atât de intensă uneori, încât nu știu cum trece vremea. Când lucrez la un roman, spre exemplu, scriu 7-10 pagini pe zi.

– Când v-ați descoperit atracția pentru carte și pasiunea pentru scris? Când ați conștientizat că veți ajunge scriitoare?

M.C.: Nu învățasem încă alfabetul, dar vorbeam în versuri, naive, desigur, inventam personaje, era felul meu de-a descoperi și mărturisi lumea în care tot ce era în jur părea să mă bucure, să mă uimească. Am intuit că aveam ceva numai al meu, un ceva ce nu dețineau ceilalți oameni din jur. Când am intrat în clasa întâia, deja compuneam. Nu m-a îndemnat nimeni să scriu, nici nu m-a oprit. Am „navigat” singură și printre cărțile din bibliotecă. Am descoperit mai întâi basmele și poveștile cu solomonari mai mult sau mai puțin închipuiți, dar și poveștile de front, pe care le spuneau veteranii când veneau la clacă la curățat cucuruz. Eram abonată la revista „Luminița” și, de la un timp, am trimis scrisori la Poșta Redacției. Primeam și răspuns, în plic, cu antetul redacției, și eram fericită. Tatăl meu cumpărase o vioară imediat ce mama rămăsese însărcinată, spera să aibă un fecior care să învețe rostul strunelor. M-am născut fată și fără ceea ce se numește „ureche muzicală”. Uram instrumentul acela, prea gălăgios pentru mine, și evadam în cărți. La început îmi citea mama, apoi am prins a buchisi singură. Cred că de pe atunci am intuit că voi fi scriitor, deși nu știam nimic despre cum se fac cărțile. La școală, scriam compunerile colegilor, la schimb cu un măr, o napolitană...

Nu am avut noroc de un mentor, dar nu mă plâng. Poate mi-ar fi forțat destinul sau, dimpotrivă, mi-ar fi tăiat aripile. Am fost ca o buruiană, am crescut din nimic.

– Cum ați primit prima carte publicată, ce sentimente v-au încercat atunci? Dar acum când primiți de la editură un nou volum tipărit?

M.C.: Dacă am debutat firesc, fără efort, jurnalistic, la 16 ani, în „Făclia” din Cluj și, mai târziu, radiofonic, la Radio România din București, cu grupaje de poeme și tablete, editorial a fost mult mai greu. Aveam tomuri de manuscrise, dar prinsă fiind în vortexul vieții profesionale și de familie, nu am făcut conexiunile literare menite să mă ghideze. Acționam în orb, trimiteam la edituri texte la întâmplare, precum la „loz în plic”. Volumul de poezie „Peisaj lăuntric” a apărut la Editura Litera din București.

Este plăcut să-ți citești pentru prima dată numele pe o copertă care încă are miros de cerneală de tipar. În ziua în care am primit cărțile-semnal de la editură, 30 de exemplare, le-am așezat pe masă și m-am tot uitat la ele. Coperta era simplă și frumoasă, grafica lui Dumitru Verdeș. Era acolo o bucătică din viața mea, una palpabilă, o puteam privi. Era doar o plachetă, dar s-a vândut foarte bine și a avut și cronici de întâmpinare onorabile. A fost semnalată apariția ei în principalele reviste ale Uniunii Scriitorilor, și în „România literară”. Pe atunci, maestrul Alexandru Clenciu era în vogă, a venit la mine acasă, mi-a schițat portretul, pe care l-a publicat în „Informația Capitalei”, în oglindă cu un scriitor considerat un clasic în viață. Bifasem debutul editorial, dar nu am așteptat cununi de laur. Nici nu prea eram mulțumită. Știam că pot da mai mult. Așteptarea destul de lungă a debutului a fost o lecție de penitență, am înțeles că nu sunt geniu și că trebuie să muncesc, să învăț continuu pentru a reuși, că talentul fără o cultură profundă nu înseamnă mare brânză. Treptat, am dobândit și un stil propriu de exprimare, liric și epic.

Dacă poezia mi-a dat aripi, proza mi-a dat șansa să trăiesc mai multe vieți deodată, să descopăr destine și să constat că, de fapt, eu, ca persoană care creează, sunt doar instrumentul lui Dumnezeu, un receptor prin care fluidul creației se întrupează în cuvinte potrivite, are limbaj propriu.

După ani de scris, nu apariția sau lansarea unei cărți mă mai emoționează, ci clipa aceea când se produce declicul și simți că paginile la care lucrezi au deja suflet, au sens și că viitoarea carte se scrie ca și singură. Cred că toți scriitorii ajungem la o astfel de experiență. Cărțile prea ticluite cu mintea, dar fără de spirit, sunt doar maculatură.

– Anul trecut și în acest an am publicat în revista noastră texte din ultimele două apariții, un roman și o carte de poeme...

M.C.: Da, în ultimii doi ani, am scos două cărți pe care nu le-am lansat încă. Un roman, pe care li-l datorăm bărbatilor ardeleni care au luptat și, unii, s-au prăpădit în cel de-al Doilea Război Mondial. Este acolo o realitate dublată de ficțiune, imaginația este elementul fără de care un roman nu este roman. „Păcatele domnului Abell” este și literatură, și istorie. În proză scriu în forță, ard timp de trei-patru luni de zile, etapă în care parcă nici nu respir, și dau un text brut. Scriu direct pe laptop. Aceea este etapa care îmi place cel mai tare. Este ca la facerea lumii. Apoi, reiau paginile, sunt atentă la literele „sărite”, erori de dactilografie. Trec prin filtrul minții acțiunea, mai potolesc sau accentuez, dacă e cazul, acțiunea, și odată ce este finisat textul, trag aer în piept, ca la capătul unui drum inițiat. Coperte, în general, le lucrez singură. În vara acestui an, 2024, am scos și un volum cu poeme, „Viața mea secretă”. Nimic frivol, nici cu cheie polițistă, sau cu secrete a la Mata Hari. „Secretul” ascuns în file este puterea și dorința mea, ca femeie, de-a transcende spre a găsi fructul cu sămburele acela teribil de tare; fructul conviețuirii în armonie cu lumea și cu mine însămi.

– Sunteți un scriitor complex, cu realizări remarcabile. Ce este scriitorul în viziunea dumneavoastră?

M.C.: Chiar am realizări remarcabile în literatură? Lauda de sine... Sigur, ar fi păcat de Dumnezeu să mă îndoiesc de mine însămi. Aș fi un scriitor care se sinucide literar. În fiecare carte am pus respirația, viața mea. Cărțile mele sunt EU! Am făcut întotdeauna exercițiul de sinceritate, mi-am scos inima și am umblat cu ea, pe palme, prin Cetate, asta mai înainte de-a lăsa mintea, creierul să lucreze inginește pe texte.

Criticii literari, atâția câți mai avem azi, nu fac față avalanșei de cărți ce apar pe bandă. Sunt multe hibe iremediabile în promovarea literară, dar există o inerție, o lege a gravitației, care ne ține în stol. Suntem o „armată” de scriitori, și, ca în orice armată, de pace sau de război, există și aici grade și ranguri, funcționează reguli pentru rebeli și

stoici, sunt mulți chemați, dar și intruși gălăgioși. Până la urmă, se alege aurul de steril, după noroc, destin, conjunctură socială, relații interumane profesionale... Se face o departajare. Scriitorul, creatorul este prin el însuși un miracol, iar minunile nu au definiția bătută în cuie. Scrisul evoluează.

Ar trebui să fim ca într-o confrerie. Să ne cunoaștem și să ne recunoaștem noi între noi. Să știm câți „bani” facem fiecare. Important este că suntem mărturisitorii timpului nostru, noi dezvoltăm o lume, pe care o punem în pagini ce vor fi descifrate cu alți ochi, cu altă percepere intelectuală și, poate, chiar fără emoție umană. Ce ne așteaptă la capătul liniei? Cine va mai avea răbdare să aprindă veioza, să deschidă o carte? Sau poate că nu va fi așa. Au ars atâtea biblioteci celebre pe parcursul istoriei omenirii, dar poveștile lor au rezistat timpului. Care este rolul scriitorului? De a transmite date și emoții.

– Ce l-ați sfătui pe un tânăr pasionat de scris, al cărui vis este să ajungă scriitor celebru?

M.C.: Scriitorii tineri știu ce vor. Sunt mai pragmatici și mai îndrăzneți decât generațiile anterioare lor. Au și spațiu în care să debuteze după voie. Nu au nevoie de sfaturi. Deși am întâlniri cu tineri condeieri, eu doar ascult, îi încurajez să-și găsească drumul, stilul, nu dau sfaturi de viață și de construcție literară. Nu îndrăznesc atâta timp cât nici mie însămi nu sunt în stare să-mi dau povețele cele mai bune. În scris, totul este instinct, foc sacru! Îl ai sau nu îl ai. Talent dublat, desigur, de muncă silnică și de o disciplină a scrisului. Talentul fără tenacitate, fără sacrificiul ziditorului nu rodește. Cu renunțări personale se plătește, adesea, succesul scriitorului. Nimic nu este gratis, nici facil, în această meserie de credință. Tinerii cu aspirații trebuie să știe că scrisul este exercițiu, dar și un jurământ pe viață. Devine un mod de pace și de război cu tine însuși. Harul, talentul nu se învață din manuale. Vii cu el în genă, de pe lumea cealaltă. Eu nu cred în „tehnica scrisului” deprinsă la cursuri, dacă pentru unii aspiranți la celebritate literară este încurajatoare este ok. Dar e bine să știe că Pygmalion este, totuși, o „minciună” frumoasă, ficțiune.

Pentru a scrie este musai să citești încă din copilărie, mai ales, în adolescență. Atunci ți se deschid aripile. Știi ce vrei. Mulți scriu, dar puțini fac literatură. Se scriu versuri, nu poeme. Aici, poate, e rolul mentorului, dar, dacă lucrează prea mult pe un scriitor în formare, riscă să-i schimbe destinul, să-l așeze în șabloane literare. Izvorul imaginației creative seacă. Eu cred că scrisul este un destin individual. Sigur, împărtășești reușita și temerile construcției unei cărți cu ceilalți, de aceea sunt cenacluri, ateliere de creație, reviste. Dar atât. Consider un sacrilegiu să intri cu pixul pe textul unui poet tânăr, de exemplu.

– Vorbiți-ne, vă rog, despre maniera de a scrie!

M.C.: Nu am o grilă standard; dacă scriu la roman, proză de mare întindere, caut să am un timp fizic suficient și nu îmi programez alte obiective importante cotidiene, pe cât este posibil. Tema romanului este gândită în timp, dar nu fac însemnări, nu am schițe. Este doar un Gând care mă bântuie până în clipa în care îi aleg titlul căr-

ții viitoare. De aici pornesc direct, ca dintr-o gară, un tren în care urcă și coboară oameni și imagini, intervin diverse peripeții, uneori sunt și accidente. Caut să evit plictiseala.

Scriu foarte repede, tastez în viteză, să nu scap ideea din prim plan. O prind pe următoarea... Ca la alergatul pe bandă. Nu mă gândesc defel dacă îi va plăcea sau nu îi va plăcea cititorului ipotetic. Scriu fără inhibiții. Uneori mă surprind descriind scene din medii unde nu am fost niciodată, nu mă mir că gândesc cu mintea personajelor care au avut cu totul o altă carte a vieții decât am eu. Mă transpun; mi-e foame când le este lor foame, plâng și râd cu ele, cu personajele. Învăț roșul vieții de la ele, nu ele de la mine. Este ca în magie.

Ador să fac documentarea în timp ce lucrez, în direct. Ceva mă îndeamnă să aflu mai multe despre un tip de personaj sau despre un eveniment, un loc, și atunci dau pe motoare de căutare diverse. Am surpriza să găsesc date inedite, chiar șocante, și, de aici, imaginația îmi dă ghes să intru pe făgașe sociale și politice uneori considerate tabu. Așa mi s-a întâmplat și în timp ce scriam la „Păcatele domnului Abell”. Am găsit, într-o documentare colaterală, dovezi precum că soldații nemți, pe timp de război, se drogau masiv cu amfetamine. Nu că rușii sau alții combatanți nu s-ar fi drogat și ei, fie și numai cu alcool și mahorcă, înainte de-a intra în luptă.

Poezia vine instant, scriu dimineța, în timp ce beau cafeaua. Metafora este „drogul” meu. Îmi face bine la minte și la inimă. Am laptopul plin cu poeme, care, știu, nu vor fi publicate vreodată. Contează și exercițiul creației și clipa, carpe diem! Da, este un mod de a-mi trăi clipa cea repede.

Din când în când, mai fac și jurnalism, pentru că sunt om al cetății, și, dacă am ceva de spus, spun cu toată tăria. Merg după reguli profesionale, dar mă și abat de la ele. Spre exemplu, am publicat în „Luceafărul”, ani la rând, reportaj literar, și se zice că așa fi printre puținii jurnaliști profesioniști care au reușit să facă acest exercițiu în perioada de dinainte de 1989.

Am scris în toate genurile literare, doar dramaturgie nu am încercat, deși dialogurile din romanele mele m-ar fi putut încuraja în acest demers.

– *Care este cartea la care ați lucrat cel mai mult, care v-a pus în dificultate, ca să zic așa?*

M.C.: Nici una dintre cărțile scrise până azi nu a constituit o problemă dificilă. Toate au fost precum o călătorie cu trenul, cu avionul, cu căruța sau ... pe spinarea asinului. Tehnic vorbind, cel mai dificil a fost de pus în pagină „Cartea Archiudului”. Monografia satului meu natal am lucrat-o în timpul pandemiei de Covid, în urmă cu trei ani. Nu așa fi reușit singură. Am apelat la o suită de prieteni, care sunt specialiști pe domeniile lor de activitate. Nu m-a refuzat nimeni. Datorită lor am scos o carte, pe care, firesc, le-o dătoresc, și experiența a fost una extraordinară. A fost dificil să potrivesc textele, ca într-un puzzle, în forma finală, să le dau identitate și culoare, să poată fi înțelese de toată lumea, să fie și literatură bună, dar să fie întâi un document istoric.

– *Dar cartea cea mai aproape de suflet, cu care vă identificați?*

M.C.: Nu știu! Nu mă identific cu nici una dintre cărțile mele, ele au personalitatea lor inconfundabilă. Desigur, conștientizez că, însumate sunt eu, sunt oglinda de autoare, dar că mi se prezintă într-un personaj fictiv, cel cu mii de fațete. Cred că transcenderea, din viața reală în literatură, este strict individuală, dar la un moment dat, acțiunea nu mai ține cont de ce vrea autorul. Energia aceea, a creației, este așa de puternică, încât depășește planul inițial al scriitorului, și se dă acea luptă între Om și Zeul Facerii; cartea se naște în durere și plăcere, așa că își cere dreptul la propria-i identitate.

Nu știu care ar putea fi cartea mea cea mai bună, nici cartea mea cea mai proastă. Fiecare apariție deține lumini și umbre, precum autorul, așa e și cartea. Dacă mă gândesc mai bine, poate că, în romanul „Cinând cu Dracula” am blufat un pic peste limita impusă de mine ca persoană. Din postura de scriitor, am experimentat, am cam „americanizat” textul. Dacă așa scrie azi cartea asta, așa schimbă sigur o parte din capitole. Tehnic este o carte ok, dar emoțional m-am cam jucat cu focul. Uite, vorbesc despre o carte care a apărut în urmă cu un deceniu. Deși o privesc cu ochi critic, constat că este cartea mea cea mai citită. Și acum, întreb: punem adrenalină în pagini, pentru a fi pe placul unui public-cititor contaminat cu filme de acțiune, sau presăm petale de roze între pagini, scriem pentru o generație-țintă, una care dispare, biologic, precum apa de ploaie în nisipuri? E greu de dat un răspuns, de aceea eu continui să scriu așa cum simt, la limita dintre real și ficțiune, dacă greșesc îmi asum vina.

– *Cu siguranță, există scriitori la care vă întoarceți cu plăcere oricând. Care ar fi aceștia?*

M.C.: Ar trebui să spun că revin mereu la premianții Nobel. Ar da bine la un CV care se respectă. Nu voi face asta. Recitesc cărțile mari ale lumii nu destul de des, din păcate pentru mine. În lumea asta mereu schimbătoare, vreau să aflu cum stau lucrurile și sunt mai atrasă de noutățile de gen internaționale și chiar naționale. Nu țin neapărat de moda zilei, dar ineditul, noutatea stilistică și subiectul narațiunii mi se par a fi forța de seducție în scrisul de astăzi. Ador și mă intrigă în același timp cărțile cu o tematică la care eu nu m-aș fi gândit, pe care nu am îndrăznit să le ating. Este ca un joc de poker, e miza, să poți etala cartea care, chiar dacă nu îți aduce norocul, nu te face celebru, să te faci să-ți auzi inima bătând, să-ți strălucească ochii când o vezi în vitrina unei librării. Îmi

plac scriitorii care scriu ca și cum nu ar avea nimic de pierdut, nici de câștigat. „Nebunii” care se abandonează, își pun viața reală la bătaie pentru o viață de hârtie velină. Ei dezrobesc spiritul cel anchilozat de regulile societății.

O să râdeți, ca orice om mai vâd și eu negru în fața ochilor. Uneori sunt tristă, mă simt singură și ne folositoare, atunci nu-mi arde de filosofie academică, nici de cărți în vogă, motivaționale. Mă întorc la colecția „Biblioteca pentru toți”. Degeaba îmi spun unii prietenii că x sau y a fost scriitor minor. Acolo găsesc eroii mei, cu care am visat la un viitor literar pe vremea în care citeam la lumina unei lămpi cu petrol.

– *O viață ați lucrat ca om de presă. În ce măsură jurnalismul și-a pus amprenta asupra scrierilor dumneavoastră?*

M.C.: Nu am lucrat chiar o viață în presa scrisă, am avut și alte meserii, am avut colaborări intense în audiovizual, mi-am câștigat pâinea angajată fiind în medii diferite, ceea ce m-a ajutat mai târziu în „facerea” cărților mele. Am trăit printre oameni normali, nu în turnul de fildeș.

Da, jurnalismul, practicat mulți ani la rând, m-a disciplinat în scris, mai cu seamă în redactare, în corectură. M-a determinat să fiu atentă la greșeli și să fac legătura între cauză și efect. Da, m-a temperat, m-a obligat să văd prioritățile. Eu sunt ușor haotică de felul meu, vreau să fac mai multe lucruri deodată, să performez în sfere diferite, să nu îmi scape nimic, dar și experimentez. Astfel, am dat cu capul de pragul de sus al ușii și în viață, și în jurnalism, și în literatură. În anii nebuni, de după 1989, în presa centrală fiind, am avut experiențe diverse, nu toate plăcute. La schimb, am acumulat și destule subiecte interesante pentru viitoarele mele cărți. Am cunoscut personaje uluitoare, am fost martoră la revoluții de stradă, mine-riade, dar am avut și procese de presă. M-am folosit de experiența aceea, am descris viața unei jurnaliste în romanul „Păcatele domnului Abell”. În roman, eroina mea reprezintă tipologia-robot a ziariștilor din acele vremuri.

Tehnic vorbind, știu că, în cazul meu, s-a produs o fuziune între jurnalism și literatură, un fenomen benefic mie, dar pe care nu l-am dorit dinadins. A venit de la sine odată cu experiența. În cotidianul „Răsunetul”, spre exemplu, unde am fost redactor ani în șir, am ținut o rubrică, o tabletă care pornea de la un fapt politic, militar, social etc. de actualitate, o știre pe care o redam sub formă aproape metaforică. La început, nu credeam că voi avea cititori, era șocant pentru un burg precum Bistrița, dar era ceva nou și a avut așa un impact, încât rubrica aceea a ținut până am încheiat contractul cu publicația, ani buni.

– *Vorbeați de performanțe în sfere diferite. Melania Cuc nu este doar scriitor, ci și un artist plastic cu realizări notabile. Cum s-a născut pasiunea pentru pictură?*

M.C.: Emoția a fost mai puternică când am migălit prima icoană pe sticlă și am dăruit-o. Nici vorbă de talent. Era tehnică. Mi-am însușit-o datorită unor prietene bune care pictează de ani și o fac foarte bine. În vara aceea fusesem la Archiud, acolo am găsit ferestre vechi și, cum nimeni nu avea nevoie de ele, mi-a venit ideea să le folosesc drept suport pentru pictură. În toamna care a urmat aveam deja de o expoziție. Descoperisem lumea vopselelor, dar nu prea aveam talent la desen. Nu am renunțat la acest nou mod de a trece dincolo de problemele zilei. Am pictat pe tot ce am găsit, pe coveți de lemn vechi, pe felinare, uși smulse din fâțâni, pe pietre de râu. Diferite galerii serioase, din Bistrița, Târgu Mureș, Sighișoara, Brașov, București și altele, m-au invitat să expun. A fost ca un bulgăre de zăpadă. Nu m-am mai oprit. Am expus și în ograda de la Archiud. Apoi am deschis Găbanaș Gallery, un spațiu-simeză, în fosta magazie de cereale. Au apărut și iubitorii de artă. Am tot dăruit, în timp, nu am o evidență, dar cred că în jur de o sută de lucrări. În scopuri caritabile, dar și unor iubitori de frumos ce m-au vizitat la Archiud. Când nu voi mai fi, o părticică din spiritul meu va dăinui în casele lor.

Ca în orice creație, și în pictură există o detașare de lestul antheic când pui culoare, când imaginea se dezvoltă. Dacă insist prea tare, pictura se poate strica. Totul este fragil, pe pânză și în minte. Mâna doar se mișcă după cum îi dictează inima, intervine inspirația cea nevăzută de oameni. Pictez cât pot de mult, îmi face bine. E terapie. În acest scop, pregătesc pânza cu inserții de dantelă manuală, dacă mi-e la îndemână. Pictez mai mult afară, sub un măr. Iarna, atelierul meu se mută în bucătărie.

– *Prima expoziție de icoane pe sticlă a avut loc la Muzeul Județean Bistrița-Năsăud, în august 2006, sub genericul „Ferestre transilvane”. Ce sentimente v-au stăpânit la primul vernisaj?*

M.C.: Ca orice ignorant în materie, nu aveam emoții, nu îmi era frică de critică. La îndemnul prietenelor mele, alături de Maria Olteanu, am avut vernisajul de care amintim. Întâmplător, în sală erau și doi mari maeștri ai șevaletului, veniți în urbea noastră, tocmai de la București. Eu care am locuit și am trăit peste 35 de ani în Capitală, vorbeam, glumeam, fără trac, despre geneza lucrărilor mele, asta, pentru că nu aveam nimic de pierdut. Era doar o altă experiență fascinantă în viața mea. Domniile lor m-au felicitat, mi-au zis că „am dat lovitură”. Nimeni nu se mai gândise până atunci la simbioza dintre ferestre vechi și icoanele de Nicula. Sigur că nu i-am crezut. Oa-

menii sunt mereu drăguți cu artiștii care expun. Aceeași expoziție am dus-o, apoi, la Galeriile Nicolae Grigorescu din București. A fost un succes care m-a uimit. Patriarhia Română, prin reprezentantul său, părintele Varsanufie, de la Mitropolie, a achiziționat două dintre ferestrele pictate, Drumul Crucii. Toată expoziția a fost vândută, și, în final, banii au intrat în fondul Asociației Femeilor bolnave de cancer din Bistrița, „Amazoanele bistrițene”.

– *Au urmat alte expoziții, nu puține, în țară și în străinătate. Dați-ne, vă rog, câteva detalii în acest sens!*

M.C.: La Bistrița am avut mai multe expoziții de pictură pe sticlă, dar și de șevalet. La muzeul județean, împreună cu Maria Olteanu, poetă și pictoriță unică de icoane, dar și sigură, am expus la Casa Argintarului, de exemplu: Dantelării și Rosa-rium. În tehnică mă caracterizează tușele cu grund, inserțiile de dantelă manuală, iar în tematică merg, în mare parte, pe zona campestră, dar și pe legătura dintre cele văzute și cele nevăzute, pe un spațiu de interferență, așa cum îl simt eu, dintre cer și pământ. Inițial, am folosit, sintetizat, imagini și teme cu simboluri religioase, așa aminti în acest sens expoziția Semne de pe simezele Centrului Cultural Municipal „George Coșbuc” din Bistrița. Experimentez tehnici diferite, nu rămân doar în pictura cu acrilic, am folosit și zaț de cafea, monezi vechi, coajă de ou, vin roșu... diferite materiale preluate din lumea care mă înconjoară. Colajul fascinează, este o altfel de poezie. Pentru că ador seninul zilelor de vară, energia copacilor și fragilitatea florilor de pe dealuri, am pictat, în mai multe ipostaze, siluete de femei în veșminte cu alțițe tradiționale. Un alt motiv care mă atrage este imponderabilitatea îngerilor, pictez aripi și inimi cu aripi. Îmi place să lucrez pe suport textil de dimensiuni apreciabile. Din păcate, nu am un spațiu de atelier potrivit pentru acest scop.

Am mai spus, 99 la sută din ce am pictat a fost dăruit în scopuri caritabile și prietenilor care mi-au trecut pragul, fără alegere, fie ei academicieni sau vecini din Archiud. Fiecare a găsit ceva pe potrivă dorinței sale. Expoziția de la Barcelona a fost dăruită Asociației Românilor din Spania, iar lucrările din expoziția de la Londra au fost donate Asociației Culturale ADSUM București

La Archiud, într-un spațiu neconvențional, a vernisat expoziția Monade, pictură în stil modernist executată pe ferestre reciclate de la case și biserici vechi. Centrul medical din Teaca, localitate al cărei Cetățean de onoare sunt, spațiul din incinta acestui așezământ l-am împodobit cu o expoziție permanentă de pictură, menită să aducă un strop de culoare, să aline durerea celor internați acolo.

Am nenumărate lucrări în colecții particulare din România, Ungaria, Italia, Canada, SUA, Anglia, Irlanda, Grecia, Norvegia, Elveția, Austria, Franța și... nu mai știu pe unde vor fi ajuns, să transmită un semn bun din lumea mea de la Archiud.

– *Care artiști vă plac și vă inspiră?*

M.C.: Nu am o școală de pictură preferată, nici un curent care să mă fascineze mai mult decât altul. Pentru că sunt scriitor, la urma urmei, cred că este firesc să îmi placă compozițiile, să caut să descifrez detalii. Eu sunt curioasă, mereu caut altceva, să văd de ce sunt în stare oamenii cu har incomensurabil. De la Caravaggio la Picasso, până la postmoderniștii și „producția” AI, totul mi se pare a fi o minune, un dans de culori, forme, dar mai ales din lumini și umbre cărora încă nu le-am găsit un nume. Apreciez și admir tot ceea ce eu nu aș putea face în veci.

– *Sunteți scriitoare și pictoriță, deopotrivă. În care postură vă simțiți mai bine? Care credeți că vă pune mai mult în evidență personalitatea?*

M.C.: Nu sunt pictoriță! Și zic asta, nu pentru că nu am studii de specialitate în domeniu sau că vreau să glumesc. Pictura pentru mine este doar un surogat, adevărata fericire este scrisul. Asta nu înseamnă că nu voi mai picta începând de mâine. Ba da, și o voi face cu aceeași pasiune nebună ca și cum ar fi ultima tușă care îmi este permisă pe o batistă căzută din mână lui Dumnezeu. Îmi face bine să simt culoarea pe degete, să o miros și să-mi imaginez capodoperele la care nu voi ajunge niciodată. Ce contează? Eu sunt fericită când cineva îmi spune: Îmi place pânza asta! I-o ofer cu o firimitură micuță din inima mea. Asta este taina care mă ține pe linia de plutire. Evident, tot scrisul ar trebui să îmi pună în evidență personalitatea, doar că personalitatea unui om, fie el și scriitor, trebuie să rămână o taină. Când scriu, metaforic, desigur, zic că mă multiplic, devin clarvăzător, urmaș de Solomonar poate... Altminteri cum mi s-ar dezvălui lumi, personaje și întâmplări despre care scriu, deși nimeni nu mă asigură că ele și există?

– *Care este cel mai frumos moment din viața de scriitor? Dar de artist plastic?*

M.C.: Un moment frumos din viața mea de scriitor a fost atunci când mama mea, țărancă din Archiud, a ascultat pentru prima dată, la Radio România, poeziile mele recitate de o celebră actriță din București, Lucia Mureșan. Atunci a înțeles că nu sunt bună de mers în câmp, cu sapa pe spinare. A fost intrarea mea în templul Literaturii, deși nu îi bănuia încă rostul.

Adevăratul moment de frumusețe din viața mea de scriitor nu este nici pe departe fastul lansărilor de carte, lauda criticii în vogă. Frumusețea mea este o albină care tot țese drum de polen de la un tei înflorit, la fagure, la stup, pe care omul vine și îl consumă fără să știe câtă muncă este acolo. Fericirea unui scriitor, cred, este atunci când scrie și scrie de nu mai aude și nu vede, nu simte chiar dacă se prăbușesc munții, năvălesc apele, îi fuge lumea de sub picioare; el scrie după dictarea lui Dumnezeu Însuși. Clipele acelea sunt rare, dar sunt prețioase precum stropul aghesmei de Paște.

Cred că așa e și la artiștii plastici, la cei care dețin ceva din focul cel viu al creației. Eu nu am ajuns, în pictură, la starea aceea de grație.

– *Cum arată o zi obișnuită din viața Melaniecei Cuc?*

M.C.: Am zile și zile. Când sunt în sat, din păcate asta se întâmplă mai rar în ultima vreme, întâi deschid larg ușile și ferestrele, fierb cafeaua, iau laptopul în brațe și... scriu. După o vreme realizez să am uitat să beau din cafea, ceașca e rece. A trecut și soarele spre amiază. Cât încă nu se instalează canicula, sau poate că vine furtuna, profit, ies și pictez la șevaletul care stă, vară, iarnă, sub crengile măruniului din fața casei. Nu știu cât voi mai zăbovi la Archiud. A fost o etapă, și, ca tot ce e lumesc, trece și asta. Aici am scris parte din cărțile cele mai importante. Aici am râs, dar am și plâns, fi-resc, omenesc. Aici am citit poeme și am băut vin și cafea cu scriitori contemporani importați, ne-au deschis ușa și sportivi, olimpici, foști elevi ai soțului meu. Cred că am pus, oarecum, Archiudul meu, pe harta culturală. Cel puțin în lumea literaturii de azi, Archiudul a devenit un spațiu în care se întâmplă ceva bun. Nu cred că amprenta aici va dăinui. Totul este perisabil, luat de vânt...

Îmi plac furtunile de vară, m-am obișnuit cu ele din copilărie, uneori ies în ogradă cu picioarele goale. Noaptea târziu, ascult bufnițele ce au cuib în perii seculari, văd și liliecii zburând timizi pe sub lumina lunii, un astru rece și razant cu culmea, pâlcul de frasin din mejdă grădinii. Dincolo, pe o colină, la un pas doar de turla bisericii medievale, este locul unde voi veșnici, atunci când Dumnezeu va găsi de cuviință. Până una, alta, să mai dau din aripi, chiar dacă nu voi zbura la propriu, mă voi minți că sunt un fel de pasăre ce iese din propria -i cenușă. Mă joc cu cuvintele? Poate.

Când sunt la oraș, mai ies, mă întâlnesc cu prietenii la o înghețată sau la o pizza. Tânjesc după o viață literară în care să înțelegem că toți suntem spițe ale aceleiași roți, una ce duce Limba Română mai departe. Să credem în noi, să ne respectăm colegul fie și numai pentru o sintagmă mai reușită, atâta timp cât acela scrie pentru că hrana lui e literă pe hârtie.

– *Aveți regrete? Dar visuri?*

M.C.: Regrete?! Toți aveam regrete, dar trecem peste ele ca o drezină pe calea ferată. Personal, repar ceea ce se mai poate repara din greșelile făcute cu voia sau fără voia omului ce sunt. Mă întreb dacă în cutare sau cutare treabă aș fi putut acționa în alt fel, și dacă

ajung la concluzia că nu se putea rezolva în alt fel, îmi zic că Dumnezeu a știut El ce plan are cu mine. Nu judec nici sfinții, nici oamenii. Ei pot să mă judece cât le place, dar să fie cu dreaptă măsură.

Eu visez cu ochii deschiși, fac planuri peste planuri, peste puterile mele fizice, peste dimensiunea timpului pe care Dumnezeu mi-l acordă, dar mă temperează realitatea. Nu toate visele frumoase sunt și sănătoase. Pentru că de-a lungul timpului am avut, cu ai mei, cei din familie, dar și eu, personal, și probleme de sănătate, am lucrat, adică am scris, în „ferestre” mai mult. Nu mi-am permis să clachez, nici să visez cai verzi pe pereți. De aici poate și încrâncenarea mea de-a merge înainte cu orice risc, de-a crede în Steaua mea cu toată puterea-mi omenească.

– *Mulțumindu-vă pentru interviu, vă rog, în final, să ne dezvăluiți proiectele literare și artistice!*

M.C.: După volumul de poeme „Viața mea secretă”, apărut în vara ce-a trecut, la Editura Vatra Veche, după o perioadă anul și cartea, poate ar trebui să fac o pauză editorială. Nu cred că o voi face. Deși am în pregătire o suită de poeme inedite și material destul pentru un volum de proză scurtă, simt nevoia să intru într-un nou șantier literar, cu ceva ce va deveni, probabil, un roman la limita realului cu imaginarul, proză cu accente extrase din vechi povești cu solomonari. Îmi revin în memorie fleșuri ale poveștilor copilăriei, întâmplări cu entități fantastice, ritualuri care s-au pierdut demult. Încerc să adun din colbul cultural, rural, al trecutului, cele niscaiva taine și, așa cum făcea și bunicul meu, Simion Herseny, să le potrivesc, să le lipesc într-un ulcior. Că nu mai există apă-vie în lumea noastră? Și apoi? Cine ne oprește să încercăm imposibilul. Știința a decis: apa are memorie! Dacă o picătură de lichid este viață, de ce nu am crede că și noi suntem pacea și războiul nostru, iar scrisul, ca orice ritual, ne poate ucide, dar sigur ne și mântuiește.

Lucian Claudiu Grapini, „Vorbe de la Șanț”

Dumitru CERNA

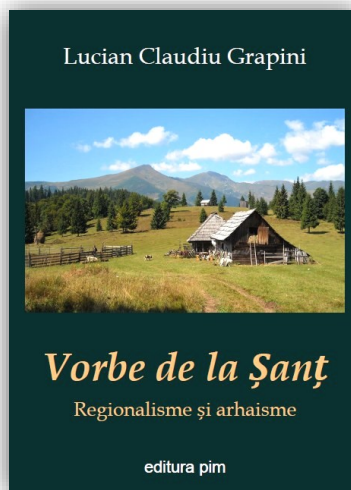
Am primit prin poștă, cu întârziere de trei săptămâni, o carte pe care am râvnit-o încă de când am citit despre apariția ei, nu doar că autorul este fiul unui scriitor atât de apreciat de mine, ci pentru că, îndrăgostit de cuvinte, cu osebire de cele transilvane, alerg zilnic după ele, bucurându-mă ca un copil de mere roșii atunci când le descopăr. Am luat-o în mâini și am răsfoit-o cu sfială să nu deranjez linarea toamnei ce-o cuprinsese în lumina sa și pacea ce se așternuse între cuvintele din lăuntru ei. Este vorba de cartea lui Lucian Claudiu Grapini, „Vorbe de la Șanț. Regionalisme și arhaisme”, Iași, Editura PIM, 2024, 130 p. Cartea este prefăcută de scriitorul Icu Crăciun, cu un argument lămuritor al autorului și o secțiune de abrevieri. Bine găsite, titlul și subtitlul spun totul despre carte. Ea cuprinde peste 1600 de cuvinte, vorbite într-un sat bistrițean arhicunoscut, Șanț, datând de pe la 1600, atestat la 1773, azi, cu circa 3500 de vorbitori ai acestora. O zestre în toate, câtă vreme satul românesc cel autentic pare să se fi dezintegrat, prin părăsire, prin dezinteres sau prin Moarte. Or, când auzi că un sat, cu atât mai mult din Bistrița-Năsăud, care este raiul pe pământ, are puterea de a-și primi fiii înapoi și a le oferi totul spre a se simți din nou acasă, îți vine să te bucuri ca de o renaștere esențială. Și așa și este. Scriitorul Leon-Iosif Grapini este unul dintre acești inspirați care au lăsat metropola pentru viața pastorală pe care i-o oferă satul natal al său și al doamnei sale. După el, s-a stabilit acolo toată familia sa. Lucian Claudiu Grapini, fiul lui Leon-Iosif și autorul cărții în discuție, este în comuna Șanț medic veterinar, punând la adăpost de primejdii toată fauna locului. Împreună, editează o revistă socio-culturală, cu sprijinul Consiliului local Șanț. O minunăție de publicație, cu un titlu răcoros, „Izvorul Someșului”, care apare trimestrial în peste o sută de pagini și color, bogată în cuprins, cu semnături memorabile.

Cu un masterat în biologie-geografie și o lucrare de disertație de excelență, privind păsările, Lucian Claudiu Grapini și-a câștigat iute renumele de cel mai bun ornitolog din generație, și iată cum se îmbină toate, iubirea față de viețuitoare, care în ultimul timp au preluat în mare parte din umanismul pierdut al oamenilor, și cuvintele, vorbele graiului zonei pe care tânărul cercetător le adună împreună și ni le dăruiește, cu un gest larg, de bunăvoință, „[...] făcând acest lucru atât din plăcere, din drag față de graiul local și din nevoia de a le da explicații actualizate, cât și pentru a mă asigura că nu se

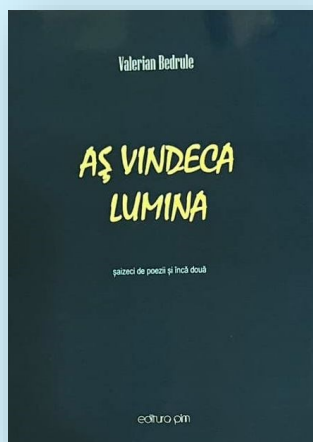
vor pierde”. Aceasta este spovedania autorului, care ne emoționează și ne pune în încercătură, cum un tânăr de doar 36 de ani, lasă la vedere dragostea sa față de pământul natal și matern, față de ecosistemul acestuia, împlinindu-se profesional, adăugând hărniciei sale talentul literar în proză, moștenit de la părintele său.

Cartea, care a intrat deja în topul cărților pe care le iubesc, cuprinde, cum spuneam, peste 1600 de cuvinte, explicate și exemplificate, ca o noutate în domeniu, cu texte ori fraze uzuale care conțin cuvântul tocmai semnalat. Iată câteva exemple la întâmplare: a aldui – a binecuvânta, dar și a articula pe cineva (I-o alduit una de-o uitat cum îl ceamă/cheamă); a bășui – a face brânza și urda la stână (La stână: – Tu du-te și fă șiru’ la câni, că io mă apuc de bășui); căimăniță – femeie angajată la cabana forestieră, care are rolul de a întreține curățenia și de a găti mâncarea muncitorilor (Nu le-o fost butinarilor numai căimăniță, unora le-o fost și drăguță); a se dăoli – a (se) jeli, a plânge (S-o dăolit după bărbat numa’ de ocii/ochii lumii); a furgătui – a (se) grăbi, a pregăti ceva în grabă (Nu mă mai furgătui, că fac lucru de mântuială); a zăbăji – a întârzia (Nu mai zăbăji, că ne prinde amniaza neduși la fân); ulicarniț – om care se plimbă mult, care nu stă pe acasă (cred că vine de la uliță, drum, cărare n.m.); vandrălu – vagabond, dar și drumeț. Și pentru că veni vorba de drumeț, aş remarca faptul că unele vorbe din Șanț sunt întâlnite și în alte regiuni românești, ceea ce înseamnă, dacă mai era nevoie, că și vorbele sunt umblătoare, desigur, nu numai oamenii.

Cu explicații docte, pline de ironie uneori, amare, altminteri, înțelepte, veseloase, ori întristate, ca oamenilor, solemne, expresive, înfoiate, curate, adică iertuite, nemânjite, colorate ca niște veritabile pasteluri ale vorbirii, netocmite, grandioase, dramatice ori șugubețe, orânduie, desigur, alfabetice, ciufulite, luminoase ori întunecate, generoase, acaparatoare și atotcuprinzătoare, vorbele din Șanț pe care le-a adus în fața noastră Lucian Claudiu Grapini, acum când suntem pe punctul de a ne uita cu totul portul și graiul, strălucesc ca diamantele proaspăt salvate din hăul lutnic, spre a ne aminti despre identitate, despre neam și despre apartenență. Exemplară, fermecătoare, împlinită și luminoasă ca un poem de dragoste, cartea lui Lucian Claudiu Grapini, căutătorul de cuvinte, este azi încă o zare a nădejdi la îndemâna noastră, spre a ne oglindi regăsirea din înstrăinare.

Cărți primite
la redacție

Valerian Bedrule, *Aș vindeca lumina*, Editura PIM, Iași, 2024

Valerian Bedrule, *Cu fluturi în călcâie*, Editura PIM, Iași, 2024

Ștefan-Cornel Rodean, *Sănătate și noroc*, Editura A.T.U., Sibiu, 2024

Lexicul regional și arhaic din satul Șanț

Icu CRĂCIUN

Cu o populație de circa 3500 de locuitori, comuna Șanț, din județul Bistrița-Năsăud, a fost înființată în jurul anului 1600 și atestată documentar din anul 1773. Ascunsă la poalele vârfului Ineu, din Munții Rodnei, și la izvorul Someșului Mare, această localitate a avut și are o populație majoritar românească și cu prea puține contacte cu alte etnii. Probabil, din cauza asta, sociologul Dimitrie Gusti (1880-1955), împreună cu echipa sa, a ales-o s-o cerceteze între anii 1935-1936 din punct de vedere etnografic, etnologic și antropologic. Influența germană și maghiară (limbi morfologice, în comparație cu româna, fonetică) datează din perioada când această localitate a devenit comună grănicerească, odată cu înființarea Regimentului II de graniță, din Năsăud, în anul 1762.

Iată că medicul Lucian Claudiu Grapini, originar din această localitate, s-a hotărât să alcătuiască acest dicționar explicativ de peste 1600 de cuvinte, dedicat în exclusivitate lexicului regional și arhaic din satul Șanț, dorind să păstreze vie moștenirea străbunilor săi pentru ca generațiile viitoare să își cunoască valorile culturale și prin grai. Pe diverse site-uri există multe dicționare de regionalisme din Ardeal, dar, subliniez, acesta se axează doar pe cele din comuna Șanț. Unele lucrări de licență ale dascălilor din zonă conțin, la final, glosare de termeni referitoare la ocupații sau meserii (păstorit, tâmplărie, fierărie, dulgherit, morărit, apicultură etc.), însă autorul a găsit și a adunat cuvinte neaoșe, s-ar putea spune noi, neincluse în dicționare, din mai toate îndeletnicirile, care au un farmec aparte, ce se referă la mâncare, obiecte de bucătărie, acțiuni, formule de adresare oamenilor ori animalelor etc., întărite, din când în când, cu expresii sau termeni demonstrativi ori descrieri minimale ale obiectului, ale obiceiului sau ale unor practici dispărute; propozițiile sau textele scurte, presărate cu expresii și zicale locale, fac, vorba autorului, o „lectură agreabilă”, iar tabelul de după argumentul său explică trăsăturile distinctive ale cuvintelor chiar dacă sunt transcrise fonetic. Deși limba literară folosită în administrație și învățământ, precum și apariția radioului, televiziunii și calculatoarelor, fiecare cu neologismele sale, au influențat „degradarea” graiului șanțean arhaic, reducând diferențele, astăzi, această lucrare are meritul de a opri dispariția și pierderea lor. Iar un specialist în lingvistică ar putea întâlni termeni cu geneză etimologică inedită, cuvinte derivate cu prefixe sau sufixe, e drept, mai puține, apelative ori pronunții variate, toate menite să rămână în noaptea uitării, dacă nu ar fi fost consemnate aici.

Chiar dacă acest dicționar va deveni, cu timpul, un depozit de arhaisme, el va căpăta valoare de document și de izvor istoric, un bun instrument de lucru pentru lingviști și, de ce nu, pentru scriitori; folosite cu parcimonie și har, aceste cuvinte devin în literatură savuroase, grave, frumoase și adânci, adevărate simboluri și metafore cu esențe inefabile. Ele vor fi cele care îl caută pe cel înzestrat cu talent. Vremea și întrebuințarea îndelungată a acestor regionalisme le-a transformat în adevărate cristale perfect șlefuite.

Citind acest dicționar veți descoperi, de fapt, înțelepciunea molcomă, digerată a țaranului român din Ținutul Năsăudului, fiindcă multe se regăseau și încă se regăsesc și la vorbitorii din satele și regiunile limitrofe.

Vorbe de la Șanț Arhaisme și regionalisme

Aurel PODARU

Lucian Claudiu Grapini s-a născut în data de 3 august 1988 la Bistrița și locuiește în comuna Șanț din județul Bistrița-Năsăud. Este absolvent al Facultății de Medicină Veterinară a Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară (USAMV) din Cluj-Napoca, având un masterat în Ecologie Sistemică și Conservare la Facultatea de Biologie și Geologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Medic veterinar, cu „apucături”, ca să zicem așa, de prozator. Cine nu-mi va da crezare, vorba aceea, îl invit să răsfoiască revistele de cultură *Boema*, *Răsunetul cultural*, *Litera Nordului*, *Rapsodia*, *Cuibul Visurilor* și *Izvorul Someșului*, la aceasta din urmă fiind și redactor, la următoarele rubrici permanente: *Păsările din arealul comunei Șanț*, *Vorbe de la Șanț* și *Comuna Șanț în imagini*.

Cartea despre care vom scrie în continuare se intitulează *Vorbe de la Șanț. Regionalisme și arhaisme*. A apărut la editura PIM, Iași, 2024, cu o prefață de Icu Crăciun, scriitor măierean.

Am reținut, printre altele, din prefața acestei cărți, că mai sus pomenita comună de la poalele Inelui a fost atestată documentar în anul 1773, are o populație majoritar românească, motiv pentru care, se presupune, sociologul Dimitrie Gusti, cu echipa sa, a întreprins în 1935/1936 cercetări etnografice, etnologice și antropologice, dacă e să-i dăm crezare prefațatorului acestei cărți.

Glosarul alcătuit de Lucian Claudiu Grapini cuprinde peste 1.600 de cuvinte și vizează în exclusivitate lexicul regional și arhaic din comuna Șanț, alcătuit din dorința autorului „de a păstra vie moștenirea străbunilor săi, pentru ca generațiile viitoare să-și cunoască valorile culturale și prin viu grai”, adaugă în grabă Icu Crăciun, de teamă, probabil, să nu-i iau vorba din gură.

Ideea alcătuirii acestui glosar i-a venit autorului relativ recent, însă la acest proiect a început

să lucreze încă din facultate, „făcând acest lucru atât din plăcere, din drag față de graiul local și din nevoia de a le da explicații actualizate, cât și pentru a mă asigura că nu se vor pierde”.

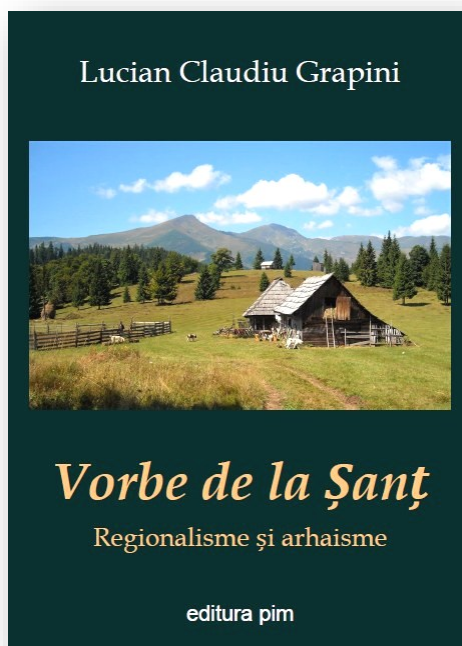
Comuna Șanț s-a aflat aproape un veac sub dominație austro-ungară și, astfel, multe dintre cuvintele intrate în limbajul șanțenilor sunt „forme modificate sau cu pronunție aparte ale celor din limbile germană și maghiară”, motiv pentru care majoritatea celor regăsite în această carte „se întâlnesc și în alte părți ale Transilvaniei sau chiar și în regiuni limitrofe”. Localitatea aceasta are legături cu două regiuni învecinate importante: Maramureș și Bucovina, astfel că „o bună parte dintre vorbele șanțenilor au influențe maramureșene, atât ca formă, cât și ca semantică, însă particularitatea este dată de pronunție,

asemănătoare cu cea din Bucovina”.

Constatăm cu bucurie, la primul contact cu această carte, că nu e vorba de o culegere de folclor obișnuită, ci de un adevărat atelier de lucru al tânărului cercetător. El nu s-a mulțumit să consemneze doar cele culese de pe raza comunei sale natale, el a procedat, totodată, la o transcriere fonetică a acestora, oferind, astfel, celor interesați posibilitatea de a fi citite și cunoscute exact așa cum se pronunță ele în graiul strict local. Prin transcriere fonetică, deci.

Iată și câteva exemple concrete, dacă mi se îngăduie: **ghe**, **ghi** se citește **ge**, **gi**, ca de exemplu: **gheață** – **geață**, **ghindă** – **gindă**; **ce**, **ci** se citește **șe**, **și**: **ceteră** – **șeteră** (vioară), **Ce faci?** – **Șe fași?** etc.

Cartea este, fără îndoială, un prețios document, râvnit atât de specialiști, cât și de simpli cititori. Și este dedicată memoriei bunicilor materni ai autorului: Artene și Elisabeta Cotul, de la care nepotul a învățat majoritatea regionalismelor și arhaismelor menționate în această carte.

Vorbe de la Șanț

Argument

Lucian Claudiu GRAPINI

Comuna Șanț, alcătuită din satele Șanț și Valea Mare, este așezată pe cursul superior al văii Someșului Mare, într-o zonă deosebit de frumoasă și pitorească, fiind mărginită de masivele muntoase ale Munților Rodnei, Suhard și Bârgău. Pe teritoriul comunei își are izvorul râul Someșul Mare. Din acest motiv, Șanț poate fi considerată fie prima localitate situată pe această vale, fie ultima dacă e să luăm în calcul accesul dinspre centrele civilizației spre periferie. Pădurile întinse și sălbatice, pajiștile montane și fânețele inundate de flori îi sunt caracteristice, îmbogățindu-i frumusețea geografică. Grație poziției sale mai retrase, folclorul și tradițiile românești s-au menținut în bună parte nealterate. Obiceiuri ale sărbătorilor de iarnă, precum colindatul, *Turca*, *Banda Jianu*, *Irodul* și *Plugușorul*, sau mersul după ouă în ziua de Paști, sunt păstrate și perpetuate de către copiii din Șanț. Cum tot așa, nunta tradițională cu druște și colăcari încă este de actualitate. Ca și în trecut, agricultura de subsistență este practică în mod curent, iar creșterea animalelor rămâne una dintre principalele îndeletniciri ale sătenilor. Totodată, așezarea vetrei satului de-a lungul văilor înguste, între versanți abrupti, oarecum izolată în raport cu așezările învecinate de dincolo de munți, a determinat nu doar menținerea valorilor tradiționale, ci și a graiului specific, colorat și deosebit din punct de vedere fonetic.

Ideea de a publica o culegere de regionalisme și arhaisme folosite în zonă mi-a venit relativ recent, în urmă cu mai bine de un an, însă procesul de colectare efectivă a acestora a început încă din facultate, făcând acest lucru atât din plăcere, din drag față de graiul local și din nevoia de a le da explicații actualizate, cât și pentru a mă asigura că nu se vor pierde. Până la împlinirea vârstei de șase ani, am crescut la Șanț în casa bunicilor mei materni, apoi mi-am petrecut alături de ei și de rude aproape fiecare vacanță școlară, până la terminarea facultății, ajungând, în cele din urmă, să mă stabilesc în satul pe care îl îndrăgesc încă din copilărie. Fiind mereu prezent în aproape orice activitate legată de gospodărie și, timp de unsprezece ani, intrând, în calitate de medic veterinar, în relații cu mulți săteni, am reușit să deprind obiceiuri locale, să cunosc și să înțeleg vorbe specifice locului.

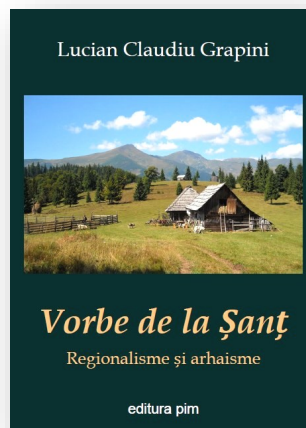
Aflându-se în Ardeal, comuna Șanț a fost, după cum se știe, sub dominația Imperiului Austro-

Ungar, fiind timp de 89 de ani (1762-1851) comună grănicerească, plutonul de grăniceri de la Șanț făcând parte, alături de cele din Rodna Veche, Ma-

ieru și Ilva Mare, din Compania a V-a a Regimentului II Grăniceresc Român de la Năsăud. Prin urmare, multe dintre cuvintele intrate în limbajul șanțenilor sunt forme modificate sau cu pronunție aparte ale celor din limbile germană și maghiară. Tocmai de aceea, majoritatea celor regăsite în acest volum se folosesc și în alte părți ale Transilva-

niei sau chiar și în regiuni limitrofe. Reținerea doar a regionalismelor și arhaismelor folosite exclusiv în Șanț și în localitățile din imediata apropiere și omiterea celor comune și altor zone ar fi redus substanțial numărul de pagini, care, chiar și așa, nu este unul foarte mare. Din acest motiv, am inclus toate (câte am reușit să identific) regionalismele și arhaismele vorbite în Șanț, cu atât mai mult cu cât forma, pronunția ori semnificația lor nu sunt întotdeauna aceleași. Un exemplu simplu este cuvântul *ler*, care, având sensul de cuptor, în Șanț este schimbat în *rel*.

Această localitate, datorită poziționării ei, a avut și are legături cu două regiuni învecinate importante: Maramureș și Bucovina. O bună parte dintre vorbele șanțenilor au influențe maramureșene, atât ca formă, cât și ca semantică, însă particularitatea este dată de pronunție, care este asemănătoare cu cea din Bucovina și, implicit, din nordul Moldovei. Termeni precum *cine*, *cerb*, *ciută*, *cioareci* se pronunță *șine*, *șerb*, *șiută*, respectiv *șioariși*. Această caracteristică nu este specifică exclusiv graiului șanțean, deoarece limbajul este similar în toate localitățile de pe valea superioară a Someșului Mare, chiar și în Ținutul Bărgaielor, dar accentul șanțenilor este, deseori, mai pregnant și mai greu de înțeles pentru cineva din exterior. Diferențele de pronunție nu se limitează doar la silabele *ci* sau *ce* și nici nu reprezintă o regulă strictă, motiv pentru care, la începutul lucrării, am adăugat un tabel prin intermediul căruia am încercat să ajut

cititorii în înțelegerea acestor caracteristici. Forma scrisă a cuvintelor inventariate este cea fonetică, iar, în cazul unora, am ales să păstrez forma la plural, care are un caracter regional mai pronunțat. Fiind vorba, până la urmă, doar de un dialect, majoritatea cuvintelor obișnuite sunt cele firești din limba română, însă foarte multe dintre ele au trăsături distincte de pronunție. Desigur că nu le-am reținut pe toate, ci doar pe cele a căror particularitate fonetică este mai aparte și care nu este imediat evidentă unui vorbitor din altă parte a țării. Două exemple edificatoare în acest sens sunt *jâșâne* și *șe-răstău*, formele locale pentru *vișine*, respectiv *fierăstrău*. Mai trebuie spus că nu am reținut cuvinte derivate decât unul sau două și la foarte puține regionalisme. Nu în ultimul rând, vreau să fac referire la diftongul *oa*. În Șanț, *oa* nu se pronunță niciodată natural, ci ca un *o* alungit, gutural, specific pronunției ungurești. Pentru o mai bună înțelegere, mă opresc la numele maghiar *Attila*. Pronunția în maghiară a literei *a*, fără accent, este la fel cu pronunția locală din Șanț a diftongului *oa*. Demult, când accesul la educație era greu, o persoană simplă din această comunitate nu cred să fi scris vreodată într-o scrisoare *soartă*, ci *sortă*, *soare*, ci *sore*, cum, tot așa, nu ar fi scris *cioareci*, ci *șioariși*. Totuși, termenii care conțin acest diftong au fost inserați ca atare, spre a nu crea confuzii, însă, în cadrul exemplelor, ei au forma particularizată (**boarză** – *borză*, **proașcă** – *proșcă*).

La multe dintre cuvintele inventariate am exemplificat cu propoziții sau cu texte scurte, uneori umoristice sau parodistice, am adăugat expresii și zicale locale, pentru a face mai bine înțelese semnificațiile lor, dar și pentru o lectură agreabilă.

Această lucrare, desigur, incompletă, întrucât lexicul regional este mai bogat, și perfectibilă, nu se dorește a fi un dicționar în adevăratul sens al cuvântului, întrucât nu este alcătuită cu respectarea riguroasă și integrală a principiilor și normelor specifice și nici nu este elaborată de către cineva cu studii de lingvistică, dar ar putea fi numită simplu pseudo-dicționar, care, sper, va fi de folos celor interesați de graiul de la Șanț.

*

Dedic această carte bunicilor mei, Arterne și Elisabeta Cotul, amândoi trecuți într-o lume mai bună, lipsită de ură și de invidie, de la care am învățat, pe lângă bunătate, sânguință, disciplină și multe altele, și majoritatea regionalismelor și arhaismelor din acest volum.

Năsăudul are un prozator talentat

Icu CRĂCIUN

Marian Danci s-a născut în 29 aprilie 1957, în localitatea Leșu, din județul Bistrița-Năsăud. Este absolvent al Liceului „George Coșbuc” din Năsăud și al Facultății TCM a Universității din Brașov. În prezent, locuiește în orașul Năsăud. Din 2017, este membru activ al Cercului Literar de la Cluj. A publicat poezie, proză scurtă și fragmente de romane în diferite reviste („Hyperion” de la Sibiu, „Revista Română pentru Literatură și Artă” etc.). A debutat editorial cu romanul „Nefericiților nu le e frică de moarte” (volumul 1, „Vieți paralele”, tipărit în 2015, iar volumul 2, „Păzitoarea Vezuviului”, în 2017) la Editura „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca. În anul 2019, a tipărit la Editura „Colorama”, din Cluj-Napoca, alte trei romane: „Îmblânzitorul de cerbi”, „Casa de piatră” și „Caietul de proză”. În anul următor (2020), i-a apărut volumul de proză scurtă „Holbura și alte povestiri” (texte conectate la realitatea contemporană, cu toate tarele ei), iar în 2022, romanul „Anisa și actorul” (o iubire reactivată între doi foști colegi, Andrei Toma și Anisa, la întâlnirea de 30 de ani de la terminarea liceului), ambele la Editura „Colorama”. Acțiunea multora dintre scrierile sale se desfășoară în Țara Năsăudului. Toate cărțile lui Marian Danci s-au bucurat de cronici apreciative, tipărite în diverse reviste, semnate de: Vasile V. Filip, Emilia Poenaru Moldovan, Iulia Anamaria Ghițiu, Mihaela Meravei etc.

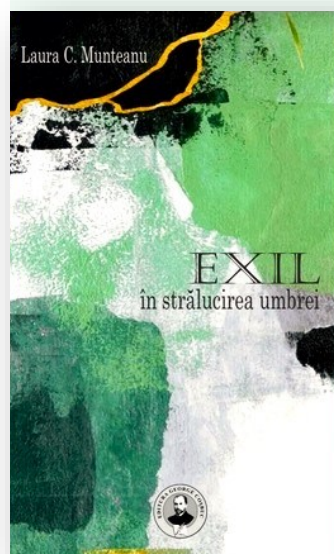
În 2022, autorul a publicat la Editura „Colorama” un nou roman, structurat în 15 capitole inegale, intitulat „Darul curierului”, cu o prefată de Ildico Șerban și coperta de Larisa Danci Matese, care nu este altceva decât o continuare a opului „Casa de piatră”, de aceea, cititorul nu trebuie să pară surprins că va întâlni aici o bună parte dintre personajele acestuia. De data aceasta, accentul cade pe Vlăduț Vasilescu, fiul pictoriței Irina Urcan, „supraviețuitoare a două tentative de sinucidere”, care, în clasa a XI-a, este arestat și judecat pentru consum și trafic de droguri, aici, învățând să ia „decizii majore”, desăvârșindu-și „educația pentru viață”, detenția predându-i și lecții „despre trădare în căsnicie, decădere și revoltă”. După experiența nefastă petrecută în pușcărie (la Gherla), el se întoarce acasă, hotărât să-și finalizeze liceul; de altfel, în închisoare, ajutat de comandantul penitenciarului, reușește să-și revină și să termine clasa a XI-a și primul semestru dintr-a XII-a. La noul liceu, băiatul o va cunoaște pe Maria, premianta clasei, de care se îndrăgostește, și, amândoi, împreună, maturi și cu discernământ, își vor face studenția mai frumoasă, în pofida împotrivirii inițiale a cicălitoarei Claudia, mama Mariei, ajunsă o alcoolică cu mintea suferindă, poate și din cauza faptului că Irina l-a sedus pe David, soțul acesteia. În orașul ardelean, cei doi conviețuiesc în același apartament, împărțind valori comune, poartă dialoguri rafinate, schimbă impresii, se adaptează vieții studențești. Lucrurile par să decurgă normal, într-o stare de bine și de confort, până în

momentul când cei doi primesc cartea „Casa de piatră”, „darul otrăvit al curierului”, „o spovedanie infamă”, publicată de Cristian Apostol, „salvatorul lor generos” din punct de vedere financiar, drept datorie morală, în care scrisese adevăruri inconfortabile greu de suportat, cu fapte impardonabile, compromițătoare, prea intime, despre ei și cei apropiați, inclusiv despre Irina Urcan, „iubită de o vară” a autorului, stricând toate socotelile actanților. Astfel, bărbatul „liber și independent”, altruist, înțelept, bolnav de artă, de pictură, devine pentru protagonist „un nenorocit, orgolios și închipuit”, „un seducător ieftin și pervers”, un „dictator subtil al sentimentelor”; pentru Maria, maleficul Cristian, controlorul de destine, se prezintă în carte „ca pe un înger, restul (...) sunt niște păcătoși de duzină”. Irina este nevoită să se mute la Cluj, fiind mai aproape de fiul ei, sperând că se va vindeca prin dorința de a picta. Aici, are o expoziție de pictură care se bucură de succes. Din păcate, Vlădoiu, un ziarist fără scrupule, veros, „un șantajist ordinar”, va prelua multe amănunte defăimătoare din cartea lui Cristian și le va publica episodic în periodicul său. El spera că Irina îi va cumpăra tăcerea în schimbul tablourilor vândute lui la un preț redus. Între timp, relațiile dintre tineri se răcesc, mutându-se fiecare la cămine studențești. După absolvirea facultății, Vlăduț este admis la un masterat în Germania, unde își va găsi o altă prietenă, suedeză, iar tatăl său, director al unei fabrici de mobilă, deși divorțat de Irina, îi va cumpăra o mașină, drept recompensă, asigurându-i șederea în țara lui Goethe timp de 4 ani. Autorul, mare specialist în complicarea acțiunii, va rezolva și cumpărarea tablourilor Irinei de către Paul, fostul ei soț, la un preț rezonabil, iar opinia lui Vlăduț despre Cristian se va schimba din nou, după ce va afla că autorul cărții a fost cel care a oprit continuarea publicării articolelor compromițătoare ale lui Vlădoiu. Finalul este așa cum și-l doresc personajele.

Primele șapte capitole (din cincisprezece) din acest roman te reintroduc în atmosfera emoțională a romanelor „La Medeleni” de Ionel Teodoreanu (3 volume, apărute pentru prima dată între 1925 și 1927), „Cișmigiu et Comp” de Grigore Bejenaru (1942), „Elevul Dima dintr-a șaptea” de Mihail Drumeș (1946) și, firește, fascinantul roman „Cireșarii” de Constantin Chiriță (5 volume, publicate, inițial, între 1956 și 1968), adevărate fresce ale adolescenței exuberante din literatura română, cu precizarea că stilul lui Marian Danci nu este încărcat, baroc, cum zicea Călinescu, referindu-se la „Metaforelul” Teodoreanu. Aici, nu este vorba de „medelizarea” teodoreană, ci, mai degrabă, de o realitate contemporană dură și crudă, zugrăvită cu har de acest prozator, bun cunoscător al capcanelor vârstei inocente, dificile și problematice și, în general, al relațiilor interumane. Iată de ce consider că scrisorile, deloc melodramatice, prezentate de Vlăduț Vasilescu (una a lui și alta a mamei sale) în fața colegilor săi, liceeni, despre tentația drogurilor, ar fi binevenite și eficace pentru toți adolescenții aceste țări; ele constituie și adevărate surse de dezbateri pentru diriginți în clasele conduse de ei, iar efectul lor se va cunoaște în viitor; asta, dincolo de valoarea intrinsecă a romanului, pe care un cititor mai mult sau mai puțin avizat sunt convins că îl va aprecia.

Un nou „ethos poetic” feminin, cu totul remarcabil

Ion ISTRATE

Poezia Laurei C. Munteanu curge în volumul „Exil în strălucirea umbrei” dintr-un izvor limpede, care învâluie realitatea în acea lumină protectoare pe care doar profunzimile unei sensibilități aparte, deosebite, o pot defini.

Există ceva foarte curat, liber, în zborul elansat al structurilor prozodice aparținând acestei poete, ca aventură prin lumea cuvintelor, constatare care o distinge pe Laura C. Munteanu în lirica feminină contemporană.

Cumva în siajul Magdei Isanos, frazarea curge în largi șuvoaie argumentative, prin structuri metaforice în stare să sublimeze maximal, la nivel formal, efortul, speranța și bucuria de a trăi. Dar tot ca acolo, atunci când impasul se conturează și amenință, la orizont, când unghiul mort al percepției își face simțită prezența, versul se cabrează, se îndârjește, producând structuri metaforice grandios-expresive, tragice și memorabile în același timp.

Prezentul volum, extrem de supravegheat, poate chiar auster, sub aspectul formei, păstrează, totuși, intactă, frăgezimea modului acesta, extrem de original, de a se exprima, aparținând unei noi voci lirice. Extrem de personal, el probează consistența unei sensibilități de sine stătătoare, în cadrul poeziei românești contemporane, constatare care ne poate face să vorbim, în cazul său, și de construirea unui nou „ethos poetic” feminin, cu totul remarcabil.

Două comedii cinematografice

Radu-Ilarion MUNTEANU

The Mad Adventures of Rabbi Jacob – Gerard Oury, 1973, cu Louis de Funès

Frisco Kid – Robert Aldrich, 1979, cu Gene Wilder, Harrison Ford

Filme total diferite. Orice film cu Louis de Funès e irezistibil în a provoca râsul. Chiar de-l vezi a treisprezecea oară, râsul, deși ieftin, e reflex condiționat. Desigur, o subspecie de comic oferă *Ni vu, ni connu*, alta, mai facilă, în seria Jandarmului, cu totul alta în *L'aile ou la Cuisse*. Unde comicul e aproape rafinat. Filmul ales pentru discuția în paralel este, evident, cel mai exploziv. Poate și pentru că, deși comedianul își taie o halcă babană din efecte, nu numai că nu monopolizează comicul, ci aproape toate personajele produc comedie explozivă, dar contribuția lor amplifică efectul scălbâmbăielilor marelui comic. Astfel evitând orice urmă de plictis.

Întâi de toate, Gérard Oury e un regizor căruia îi ies comedii. Aventurile rabinului Jacob poartă pecetea regizorală. Să nu neglijăm contribuția regizorului în calitate de coscenarist. Apoi, există acel grup de personaje cu pondere majoră în jurul lui Victor Pivert, a căror contribuție comică e importantă. În fine, să observăm că toate personajele de detaliu aduc fiecare contribuții comice minore. Astfel, întreg filmul devine o piramidă de efecte comice. Aproape niciun element nu e gratuit.

Să urmărim stratul secund de personaje. Nu neapărat într-o ordine anume. Revoluționarul arab Mohamed Larbi Slimane (Claude Giraud), urmărit de serviciile țării sale și obligat conjunctural să fie considerat evreu. Salomon, șoferul lui Pivert (Henri Guybet), care pune respectarea sabatului mai presus de comoditatea slujbei. Tzipé Schmoll (Janet Brandt), bunica, un soi de lider autonom al grupului rabinului real (ea îl numește Rabbi Selingmann pe revoluționarul arab). Și, oarecum, Germaine Pivert (Suzy Delair) soția ultra geloasă, stomatolog de profesie, a lui Pivert.

Să notăm prezența actriței Miou-Miou, atunci tânără, în rolul episodic al fiicei lui Pivert. O

vom revedea, peste 36 de ani, în *Le concert*, al lui Radu Mihăileanu, într-un accentuat rol secundar. Are această comedie un mesaj? Nici nu-și propune mai mult decât să stârnească râsul homeric. Au unele filme cu Louis de Funès mesaje? Categorie, deși nu accentuate. Mai deloc teziste. Pe acesta l-am ales ca subiect de discuție tocmai prin contrast cu următorul. Un film nu mai puțin comic, dar dens.

Prima întrebare pe care ne-o punem e dacă filmul din 1979 al lui Aldrich e sau nu un remake al celui aproape eponim cu cel din 1935 al lui Lloyd Bacon (diferența în titlu e un simplu *The*). Nici pe departe. Cel vechi e un simplu film de acțiune. Ce e al doilea vom vedea.

Interesant, imdb.com îi conferă patru etichete: aventură, comedie, dramă, western. Chitit să contrazic cât mai mult din informații oficiale, mă văd silit să recunosc că acest film complex are câte ceva din toate. Dar esența lui e cu totul altceva. Tema filmului e forța înțelepciunii rabinice. Am fost atent să evit a spune talmudice. Ceea ce ar fi fost cu totul altceva. Oricum o Tora joacă un rol imposibil de neglijat. Ea este bagajul cel mai prețios în călătoria de-a latul Ameri-

cii, de pe coasta de est, unde ajunsese cu vaporul, din Polonia natală, spre coasta de vest. În satul (sic) San Francisco. De unde titlul *Frisco* (prescurtarea populară a viitorului mare oraș). Iar rabinul călător, Avram Belinski, e, în fond, un copil. Un puști, la debarcarea în State, pentru a ajunge ce fusese trimis să fie, un rabin, adică un adevărat lider al congregației care-l ceruse, pentru a îndeplini această esențială funcție.

Atunci filmul mai e ceva. Destule filme americane narează câte o călătorie. Iar călătoria-subiect este rareori lipsită de dimensiunea inițiatică, mai mult sau mai puțin discretă, mai mult sau mai puțin accentuată.

Are călătoria lui Avram Belinski de-a latul Americii o asemenea dimensiune, fie și doar implicată? Ca spectatori, trebuie să evităm un răspuns pripit. Ce îmi pare evident e că principiul dramatic al părții narative funcționează. Eroul trece prin situații provocatoare. Care-l determină, îl obligă chiar să ia decizii. Ce decizii? Doar cea esențială, preluată, nu luată, de la areopagul rabinic care-l trimisese, nu se schimbă niciun moment. El se află în misiune. Și parvine, în final, s-o îndeplinească. Așa e? Există elemente care interferează în acest proces aparent liniar? Eu risc să consider că da. Pe parcursul întâmplărilor prin care trece, gradul de conștientizare a naturii misiunii sale se accentuează. Aici avem de-a face cu o subtilitate scenaristic-regizorală. Naratiunea e ritmată de o serie de gros-planuri ale eroului, plasate de decizia de a merge mai departe. Căci pasul următor mai departe face parte din obligațiile unui rabin. Faciesul e, în linii mari, identic. Ceea ce ar trimite la o evoluție liniară. Dar spectatorul e provocat să realizeze că, de fiecare dată, provocarea (în limbaj creștin s-ar spune încercarea, dar nu folosim în context limbajul creștin) crește în intensitate. Calitativ, nu cantitativ. Eroul e silit să ia contact cu alt aspect al Americii. Care Americă se dovedește mai complexă decât avea trimisul habar ab initio. Așadar, cere, pentru a trece mai departe (îi cere natura de rabin), efort interior mai mare decât precedentă. Efort exprimat prin aceeași mască intensă. Ar fi superficial să nu sesizăm dinamica parcursului.

Dacă susțin dinamica provocărilor, trebuie să precizez de ce ultima e cea mai intensă. Ei, bine, ar fi trei. Dar nu în ordine! Cea finală, când sigur de intervenția protectivă a prietenului său, îl dă afară din comunitatea celor cărora le devenise rabin. Eu o consider facilă. Nici nu e subliniată de încă o mască. A doua e împușcătura în pieptul unuia dintre cei doi bandiți, în ultimul moment. Aproape la fel, aș zice. Dar momentul major e altul. Confruntarea majoră cu propria conștiință, recuperarea Torei dintre bandiți. Judecata de sine, climaxul filmului, prilejuiește replica filmului: am alergat după o bucată de hârtie și mi-am părăsit prietenul. Tora sfântă, o bucată de hârtie? Nici pe departe. E doar momentul în care omul iese la suprafață din pielea automatului ce se considera a fi. Prietenia între cei doi eroi se descoperă fulgurent și reciproc. Iar Tora e predată senin cui trebuia. Nicio contradicție între cele două cadre. Sau secvențe? Ambii termeni sunt egal adecvați.

După uluiala în fața fiicei liderului congregației solicitante, când devine Avram rabin cerut, sosit și acceptat? Împins din spate de prietenul întâlnit, dă o lecție gazdelor, care desconsideraseră hainele rufoase. Care gazde, inteligente, primesc lecția. Până la ceremonia tradițională finală totul merge șnur.

En passant reacția fetei. La primul contact, în fața ușii se petrecuse un coup de foudre reciproc și egal. Micul ei rol, dincolo de atractivitate vizibilă, fusese convențional.

Care-i justificarea prezenței personajului Tommy, jucat de Harrison Ford? E un spărgător de bănci lipsit de cruzime. Primul contact, care se produce într-un tren, personajul extorcând mărunțișul pasagerilor. Pentru ca ulterior să cutreiere împreună până la San Francisco. Certându-se des. Și inițiind spre cimentare o prietenie. Un jefuitor de bănci bun samaritean? Asta-i cam dă o aură vagă de artificialitate. Dincolo de a fi ghidul rabinului, personajul e contrastant cu trei gangsteri care speculează naivitatea europeanului și-l jefuiesc de la început. Ultimul e pur și simplu dat afară din satul San Francisco. Prima decizie a rabinului instalat. Un facies bine pictat, pe care nu-l poți privi decât cu antipatie.

Dar, dincolo de trecerea eroului de toate opreliștile, important e că Tora supraviețuiește. Pentru a-l legitima în fața congregației, dincolo de lecția morală primită la contactul cu areopagul acesteia.

Un aspect necesar, tratat cu atenție, e diversitatea, la jumătatea secolului XIX, a Americii. Dincolo de bandiți, cuplul de călători întâlnește un grup de Hamish evident cumsecade, o poteră orășenească (alcătuită, ironic, prin târguială), un trib amerindian și o mănăstire de călugări cu jurământul tăcerii.

Cel mai interesant moment e contactul cu tribul amerindian. Al cărui șef e, evident, înțelept. Prilej de dialog spiritual între iudaism și cultul unui nepronunțat, dar subînțeles Manitou. Inevitabil, șeful ajunge să-și respecte prizonierul, devenit oaspete.

Cloul episodului e o secvență simetrică. Dacă rabinul fals îi prilejuiește în cealaltă comedie lui Luis de Funès eclatatul dans, aici rabinul autentic dă un recital expresiv și spectacular de dans la care antrenează bărbații din trib. Dans salutat, apreciat, savurat și amuzat de înțeleptul șef (Val Bisoglio).

Un detaliu subtil, ca un clin d'oeil, Tommy, recunoscut ca prieten, invitat de Rabbi Avram, să-i fie cavalier de onoare la nuntă. Se îmbracă elegant, dar își respectă funcția la o nuntă evreiască și-și pune o kippa neagră pe cap. Unde-i clipitul din ochi? Harrison Ford, care a jucat nenumărate roluri, aici de cowboy, și o știu toți cinefilii, evreu.

Pe linia asta, autorul subtitrării face mai multe erori. În coloana sonoră se aude clar prenumele eroului, pronunțat evreiesc: Avrum. D-sa scrie în subtitrare Avram. Sigur că există destui evrei cu prenumele Avram. Dar subtitrarea e o artă ale cărei amănunte se cer respectate.

Una peste alta, ca cinefil, complementaritatea acestor două filme mă obligă să scriu despre ambele dintr-un singur suflu.

Câinii și copilăria furată

Alexandru JURCAN

Despre noul film al lui Luc Besson din 2023 s-au tot scris cronici. Filmul *Dogman* a deschis recenta ediție Tiff 2024. Ca o paranteză: de ce același titlu cu filmul lui Matteo Garrone din 2018? Penurie de titluri?

Mi-a fost dor de eroi marginali, originali, recalitranti, ciudați, precum Léon, Nikita. Acum, în acest film, e Douglas, un super-erou, un copil... mare, care a trăit orori din cauza unui tată violent, care l-a închis în cușca murdară a câinilor. Actorul Caleb Landry Jones s-a întâlnit cu rolul vieții sale. E pur și simplu hipnotizant, cu o față machiată ce ascunde nefericirea. E stupefiant, magistral, în linia lui Joaquin Phoenix (vezi *Joker*). În 2021, a fost premiat la Cannes pentru rolul unui ucigaș în filmul *Nitram*. Aici realizează o adevărată performanță, într-o grație miraculoasă. Salma (Grace Palma), pe care a iubit-o, a ales teatrul, iar el s-a oprit la fidelitatea câinilor: un scut în fața unei lumi violente, debusolate. Avem parte de momente dure, violente, dar și tandre. În ciuda handicapului (fotoliu cu rotile), Douglas cântă în anumite seri la un cabaret melodii de Edith Piaf și Marlène Dietrich. Câini dresați, dramă, suspans, acțiune – ingrediente bine dozate –, totul sub sceptrul muzicii lui Eric Serra. Douglas afirmă: „Cu cât cunosc mai bine oamenii, cu atât mai mult iubesc câinii” și știe că „singurul defect al câinilor e că au încredere în oameni”. Ajuns la închisoare, poartă discuții cu doctorița psihologă Evelyn (Jojo T. Gibbs), care îl înțelege, întrucât și viața ei cunoștea otrava traumei. Actrița construiește un rol memorabil, cu echilibru emoțional, stabilind o alchimie complexă. Chiar dacă filmul e sensibil, nu există accente lacrimogene. Ne amintim mereu de spusele lui Lamartine: „Unde există un nefericit, Dumnezeu trimite un câine”. Unii critici au numit filmul un „colaj fără coerență sau profunzime”.

Consider că e un film inteligent, o parabolă, un basm. Realism magic bine dozat în osatura filmului. Despre inegalități sociale, violență intrafamilială, dar și despre căutarea spiritualității. O fabulă fascinantă, care onorează stilul Besson, cu scene de acțiune canină, într-o nebulie burlescă, cu o tensiune constantă și un final cristic.

George Coșbuc și Liviu Rebreanu

Icu CRĂCIUN

George Coșbuc s-a născut 20 septembrie 1866, când Eminescu începuse a scrie, în localitatea Hordou, astăzi, numindu-se Coșbuc, în județul Bistrița-Năsăud, și a trecut la cele veșnice în 9 mai 1918, în București, fiind înmormântat alături de fiul său, Alexandru, în cimitirul Bellu. A fost al 8-lea, din cele 14 nașteri ale mamei sale, Maria, fiica preotului Luca Avacom din Telciu. La rândul ei, Ludovica, mama lui Liviu Rebreanu, avusese și ea 14 nașteri, numai că viitorul autor al lui *Ion* fusese „alfa” familiei, acesta, născându-se în 27 noiembrie 1885, în satul Târlișua, din același județ, și a decedat în 1 septembrie 1944, fiind înmormântat în același cimitir.

Familia lui Coșbuc hotărâse ca fiul, George, să devină preot. În legătură cu acest lucru, iată ce îi scria lui Slavici în anul 1887, după 3 ani de filozofie la Facultatea din Cluj: „Mama, și îndeosebi tata, vrea cu orice preț numai popă să fiu; cu gând de popie m'am dus poate la școală de prima oară și cu acelaș gând trăiesc și astăzi. Când am absolvit gimnaziul, de voe de nevoe am concurat și eu să mă primească la teologie; a fost tata cu mine, dar eu, nemaivând nici o plăcere spre ceasloave și căzării, nu mi-am pus în rânduală hârtiile de lipsă pentru dreptul de a concura: tata nu m'a inspecționat și eu nu am fost primit în seminar. A vrut poate și Dumnezeu așa, că de intram atunci în teologie rămâneam prost și orb pentru vecii vecilor. [...] Și acum, după 3 ani de facultate, îmi caută totuși să mă călugăresc! Dar acum vreau, cum vreau, ceea ce n'am vrut înainte cu trei ani, căci atâta m'am îngrozit de supărările tatei și ale mamei, încât bucuros m'aș duce și pandur de temniță, numai să scap de năcazurile toate, ce le poartă ei pentru mine și eu pentru ei! Și în urmă m'am și dis gustat de multe, nu-mi mai bat capul cu acele, la cari odată-mi plăcea s'ajung filosof ori măgar, pentru mine de astăzi tot un drac!... Cât pentru frați și cumnați, toți cape-te cu lumină și popi, încât nu le prea vorbesc multe. Îmi dau sfaturi tot contra firii mele, râd și de pașii mei, își bat joc, ei sunt prea prosaici pentru mine, asta e sfânt, și eu sunt prea domol, prea simțitor și prea nalt pentru ei”. (vezi I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. III, p. 214; citat după Vasile Netea, *George Coșbuc*, în *Vremea* din 4 mai 1941). Slavici, director al *Tribunei* din Sibiu, l-a înțeles și i-a oferit un loc în redacția acestui cotidian, acela de reporter al pieței, datoria lui fiind aceea de a face zilnic o plimbare în târg și de a comunica prețurile pentru unt, untură, fasole, porumb, ceapă și altele, cu o retribuție de 60 florini pe lună. Prețurile, după cum relatează Slavici, nu le lua din piață, ci din ziarele germane din oraș, pe care le primeau de la poliție; în plus, poetul aduna din ziare străine „varietăți” interesante pe care

publicul le citea cu mare plăcere. „Treceau însă adeseori una după alta mai multe zile fără să schimbăm vreo vorbă. N’aveam ce să ne spunem unul altuia. Când se întâmpla însă să ne pornim la vorbă, nu mai sfârșeam” adaugă autorul *Marei*. Acesta recunoaște că „mulțumită ostenețelor lui putea fi citită (...) cu plăcere rubrica sa *Vorba ăluia*, poetul dând „lămuriri nu numai interesante, ci totodată și instructive asupra zicătorilor românești” sau în cea intitulată *Fel de fel*, cu informații adunate „de pretutindeni, o slăbiciune pe care Coșbuc o prinsese încă la Sibiu”, după ce s-a mutat la București (ocupând funcția de ajutor de arhitect, apoi funcționar la Ministerul Instrucțiunii Publice), unde împreună cu Slavici și Caragiale au înființat revista *Vatra*, iar, mai târziu, cu Vlahuță, periodicul *Sămănătorul*, aici, pe lângă creații proprii, culegând și publicând „cunoștințe folositoare din cât mai multe domenii”.

Precizăm că încă din perioada liceală (liceu urmat la Năsăud, „orașul academicienilor”, cum se numește astăzi, unde *umanioarele* au fost răsfățate cu câte 4-5 ore, uneori 6, de greacă veche și latină pe săptămână, aici, învățând și grija pentru formă, nu numai pentru fond), la vârsta de 15 ani, viitorul autor al poeziei *Nunta Zamfirei* a fost premiat de societatea *Virtus Romana Rediviva* pentru traducerea unei versiuni din *Odissea*, pentru ca, mai târziu, să traducă din *Bucolicele* și *Georgicele* lui Vergiliu și din *Parmeno* lui Terențiu, iar la maturitate pentru traducerea *Eneidei* lui Homer să primească Marele Premiu al Academiei, *Năsturel*; să mai adăugăm faptul că din Schiller a tradus *Don Carlos*, din Dante *Divina comedie* (3 volume, în total 14 233 de versuri, traduse din italiană, limbă pe care o învățase de unul singur), din Byron a tălmăcit *Mazepa*, apoi o carte de filozofie a lui John Locke, iar din Carmen Sylva (pseudonimul reginei Elisabeta a României, soția lui Carol I) volumul de versuri *Valuri alinate*. La acestea adăugăm traduceri din poezii renascentiste: Boiardo, Ariosto, Petrarca și Tasso. Cert este faptul că atunci când poetul a plecat la Cluj știa greaca veche, latina, germana și maghiara, italiana învățând-o mai târziu. Să nu uităm că întâia traducere din greaca veche a *Republicii* lui Platon se datorează profesorului năsăudean Vasile Bichigean. „El (Coșbuc, n.n.) s-a format – scria Iorga – în școala clasicității elene-romane și hotărât a fost pentru dânsul timpul pe care l-a petrecut în Italia, unde a fost îndrumat spre cultura teologică. Dascălii lui în ceea ce privește felul de a gândi și tehnica scrierii și a compozițiunii au fost mai întâi clasicii elini și cei latini, iar în urmă Dante, Petrarca, Ariosto și Torquato Tasso”. Prin intermediul limbii germane, a tradus bine-cunoscuta *Antologie sanscrită*, publicată în 1897, care cuprinde *Maxime și prover-*

bii, meditații filozofice din *RigVeda* (scrisă între anii 1700 și 1100, înainte de Christos, ce cuprinde imnuri de laudă adresate zeilor), epopeile *Mahabharata* (cea mai veche, fiind și o enciclopedie a literaturii indiene, îmbogățită de barzi și rapsozi până în zilele noastre, având 215 000 de versuri, de 8 ori mai mare decât *Iliada* și *Odissea* la un loc) și *Ramayana*, scrisă de Valmiki în jurul anului 600, înainte de Christos, de circa 48 000 de versuri (de patru ori mai lungă decât *Iliada*). Poate că frumoasa poveste de dragoste dintre Dușanta și Sacontala din *Sacotala*, „poema indiană” îndrăgită de Goethe, scrisă de Calidasa (Kalidasa), care a trăit între secolele III și II, înainte Christos (Enciclopediile britanică și cea americană scriu că ar fi trăit între secolele IV și V, după Christos, și se cunosc cel puțin 9 autori cu acest nume), este printre cele mai reușite traduceri ale bardului de la Hordou, alături, firește, de *Divina comedie*.

În ceea ce privește propriile sale creații, se știe că izvorul de inspirație a fost folclorul încă de la primele poezii publicate în *Tribuna*. Pe pământul turcului este o versificare după o poveste a lui Ion Goriță, rapsod dintr-un sat vecin cu Hordoul, iar în *Atuenos* din *Tribuna* anului 1886 (nr. 60-62), Coșbuc având 20 de ani, se observă că deja acesta își formase o opinie în privința spiritului țaranului român. În opera sa, poetul a vibrat la simbolurile fundamentale ale existenței umane, înscriind pe răbojul valorilor românești o viziune a lumii mai aproape de conceptul național. Pentru înțelegerea mai profundă a scrierilor sale recomand volumul *George Coșbuc, Elementele literaturii populare*, o ediție îngrijită de Ion Filipciuc (Ed. *Dacia*, Cluj-Napoca, 1986, 406 pp.), care cuprinde o parte din articolele lui Coșbuc, tipărite în diverse publicații.

În discursul de recepție de la Academia română, rostit în 30 mai 1920, Octavian Goga a făcut un elogiu marelui său înaintaș, al cărui scaun îl ocupase, rostind: „... pentru dânsul desrobirea sateilor era mai mult decât o problemă de ordin literar, era o convingere fanatică de luptător. În măsură de a se depărta de viața patriarhală, el, orășeanul depasat, simțea și umbre care fălăiau departe. Deodată cu perspectiva distanței a început să înregistreze realitatea. Ca alungate de un duh rău se dădeau la o parte viziunile fermecate, fugeau ielele și glumele, ca să-i apară înaintea chipul stors de vlagă al muncitorului trudit, rezemat de coarnele unui plug, care ară pentru alții”. Despre satul natal al lui Coșbuc, Goga nota: „Case albe la poale de deal, strânse împrejurul unei biserițe cu turnul țuguat, între ploi; sătenii toți români plugari, temători de Dumnezeu, harnici, ațoși, uscățivi, cu lumină în ochi și cu sufletul muiat în basme. Sunt din neamul grănițerilor, un fel de răzeși paznici de hotare, care și-au

semănat oasele pe toate câmpiile Europei sub pajura Habsburgilor. De pe vremea Mariei Terezia soarta lor s'a ușurat și corvezile iobăgiei au scăzut în jurul lor. Satul Hordou însă e săracuț și puțințel. Cam la mijlocul lui este o căsuță cu acoperișul de paie, cu umerii gârbovi, cu gard de nuiiele împrejurul ogrăzii scunde și cu grădinuță în față. Aici trăiau încă părintele Sebastian Coșbuc și preotesea Maria acum o jumătate de veac. Ceaslovul însă și darul preoției se adăposteau de vreo două sute de ani sub tavanul de grinzii”.

*

Tatăl lui Liviu Rebreanu, Vasile, s-a născut în Chiuza, în 1862, și a fost coleg de gimnaziu cu George Coșbuc, urmând mai apoi „preparandia” din Gherla și un curs de notari la Făgăraș. După satisfacerea serviciului militar, va ajunge pe o perioadă scurtă de timp angajat al poștei din Chiuza, apoi subnotar în Târlisua, iar din 1888, învățător, timp de 22 de ani. La 23 de ani, în 15 februarie 1885, se căsătorește cu Ludovica Diugan (aceasta avea 19 ani și 4 luni), care provenea dintr-o familie cu încă trei frați și trei surori. Împreună vor avea 14 copii, dintre care 5 mor la naștere sau nu apucă să treacă de doi ani; jale și mai mare a fost când Sever (1904-1917), alintat Luțu, a decedat la vârsta de 13 ani, din cauza faptului că a căzut iarna în apele Someșului în timp ce se dădea cu patinele și, în același an, când s-a aflat despre tragedia lui Emil, ceilalți doi frați, Iuliu și Virgil, aflându-se încă pe front. Cel mai în vârstă, Liviu, a fost botezat și miruit în 13 ianuarie 1886 cu numele Vasiliu Liviu Rebreanu. Deși s-a născut la Târlisua, localitate în care nu va reveni niciodată, Liviu va pleca alături de familia sa în Lăpuș, dar după doi ani și jumătate se vor stabili în frumoasa comună Maieru, jud. Bistrița-Năsăud, aici născându-se cinci din frații și surorile sale, inclusiv Emil. În această localitate, începând cu 1891, îi va avea ca dascăli pe propriul său părinte și pe Alexandru Ioan Jarda. Cel mai legat a fost, însă, de Maieru, despre care a scris de câte ori i s-a ivit ocazia. De pildă, în *Mărturisiri*, va nota: „În Maieru am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele. Până ce, când împlinesc zece ani, a trebuit să merg la Năsăud, la Liceu. (...) Acesta e satul copilăriei mele. E un sat de munte, într-adevăr foarte frumos, cu oameni buni și foarte înțelepți. Dintre oamenii aceștia, am luat toate personajele rustice din literatura mea. Unora le-am pus o mână, altora le-am tăiat un picior, i-am împătimit pe unii, i-am făcut să cugete pe alții și, oriunde i-am plasat în cărțile mele, tot din Maierul Năsăudului i-am luat. (...) De satul Maieru se leagă pe urmă primele impresii care au lăsat urme ce nu se pot șterge în toate domeniile percepției și ale conștiinței. De acolo mi-au rămas imaginea jocului româ-

nesc, așa cum l-am descris în capitolul întâiu din *Ion*, cu învățita, cu fetele care așteaptă să fie poftite, cu nevestele și bătrânele în grup separat de privitoare, cu bărbații care pălăvrăgesc cu gravitate. Acolo au trăit aievea lăutarii din *Ion*, și Briceag, și Holdea, și Găvan. De acolo am luat pe dracii de copii, care fac fel de fel de nebunii, fură buchetele de flori din mâinile fetelor emoționate, se adună lângă cei ce joacă, se pleacă pe vine și privesc cu înfrigurare la picioarele fetelor, așteptând ca, în toiul învățitei, să se ridice mai sus poalele și să zărească poate ceva. Am fost și eu printre dracii aceia plini de curiozități, în care se manifestă, fără seama lor, instincte și dorinți încă embrionare”. După 1918, romancierul va reveni în acest sat de mai multe ori, alături de familia sa, stând în gazdă la preotesea Varvara, fostă colegă de școală primară, căsătorită cu preotul Iulian Cioarba. Astăzi, la Muzeul *Cuibul visurilor* (nume dat după nuvela prozatorului) din Maieru, o sală este dedicată marelui romancier. În semn de prețuire, în 1927, măierenii i-au acordat titlul de Cetățean de onoare și i-au oferit un loc de casă; din păcate, la sugestia soției, își va construi o casă de vacanță la Valea Mare de lângă Pitești. Precizăm că, din 1895, este înscris la Gimnaziul superior fundational din Năsăud, unde urmează doar două clase, pentru ca în 15 septembrie 1897 să fie transferat la „Polgari fiuiskola” (Școala civilă de băieți) din Bistrița. În 27 decembrie 1897, familia se stabilește definitiv în Prislop (azi, cartierul Liviu Rebreanu, în județul Bistrița-Năsăud, unde, de asemenea, se află un muzeu dedicat vieții și operei autorului *Pădurii spânzuraților*). În 1900, băiatul este înscris la Școala reală superioară de honvezi din Sopron; aici va învăța trei ani. Între anii 1903-1906, a urmat cursurile Academiei militare Ludoviceum din Budapesta, iar în 1906, locotenent fiind, este repartizat la Regimentul 2 honvezi regali din Gyula; aici, a început să traducă volumul de povestiri *Lelki Kalandok* (*Aventuri spirituale*) de Gyula Szini și a conspectat o serie de autori din literatura universală: Shakespeare, O. Wilde, Schiller, Tolstoi, Hugo etc. În 1907, este suspendat din serviciu, până la sfârșitul anului, motivul principal: „Ca responsabil al bucătăriei de la popota ofițerilor, a mânuit neglijent sumele încredințate, nereușind să dea socoteală de întrebuințarea lor”, deși există indicii că banii fuseseră împrumutați unor colegi. Consemnat la domiciliu, în Prislop, se apucă de studierea serioasă a clasicilor literaturii universale, dovadă însemnările sale în limbile maghiară, germană, franceză și română. Scrie piese de teatru în limba maghiară, piese incluse de editorul operei rebreniene, Niculae Gheran, și în traducere, în *Opere*, vol. 11, (Teatru, Ed. Minerva, București, 1980, 1234 pagini, tran-

scrieri și traduceri în colaborare cu Nicolae Coban și Gheorghe Fischer). În 5 februarie 1908, i se aprobă demisia din armată și renunțarea la gradul de ofițer și se stabilește în Prislop. În 15 octombrie 1909 ajunge în București, iar a doua zi îl vizitează pe George Coșbuc și se apucă de scris. Cu prilejul unui control la hotelul unde locuia, este descoperit de agentul de poliție Ioan Găvriluț, someșan, fost coleg de școală cu tatăl său, care îl ia în gazdă. Mihail Dragomirescu l-a ajutat și încurajat extrem de mult, acestuia fiind recomandat de George Coșbuc și de Ilarie Chendi. În 1912 se căsătorește cu Ștefana I. Rădulescu, provenită din pătura unor boieri scăpătați; în același an, debutează cu volumul de nuvele *Frământări*. Fiica sa, Puia-Florica Rebreanu, se va căsători în 1931 cu Radu Vasilescu, sublocotenent de cavalerie, având ca nași pe Iuliu Maniu și Elena Coșbuc, văduva poetului; a nu se confunda cu Elena Sfetea, sora lui Coșbuc, cunoscută de romancier în 1928, aceasta fiind căsătorită cu editorul librar Sfetea. Conform *Jurnalului* (I), în 1930, a fost la masa Pen-Clubului, unde „Brătescu-Voinești a povestit lucruri interesante despre Maiorrescu, Caragiale, Eminescu, *Coșbuc* (s. n.) etc.”. Puțină lume știe că poetul George Coșbuc a avut la Tismana o locuință sezonieră și că școala de acolo purta numele poetului încă din 1931, an când a fost vizitată de romancier.

În 1931, va conferenția în sala *Fundației Carol I*, din București, despre viața și opera lui Coșbuc, în 26 mai 1935, la Câmpulung, în Bucovina, iar în 22 noiembrie 1936 la Craiova, având aceeași temă. În 1937, Rebreanu va merge la Mamaia și va vorbi în sala de festivități a liceului din nou despre autorul poeziei *Nunta Zamfirei*. Interesant este că într-un interviu, apărut în *Adevărul*, (LI, nr. 16338, din 1 mai 1937), Rebreanu afirmă că era „din același sat cu Coșbuc, cu care, zice el, tatăl meu fusese coleg. Eram la București, continuă el, scriam, îmi apăruse *Golanii*, și cu toate acestea [Coșbuc, n. n.] nici nu voia să audă că scriu literatură”. Precizăm că Rebreanu face parte din categoria scriitorilor români care au trăit în bună parte doar din scris. Este primit în Academia Română, la propunerea lui Sadoveanu, de-abia în anul 1939, iar discursul de recepție va fi în 29 mai 1940 și se intitulează *Laudă țaranului român*, unde nu scapă ocazia de a-l pomeni pe poet, răspunsul fiind rostit de Ion Petrovici. Este printre pușinii scriitori care au avut curajul de a participa la înmormântarea lui Iorga în anul 1940.

Când a fost întrebat, într-un interviu semnat de N. Papatanasiu, apărut în *Tineretea*, seria II, VII, nr. 2, din 1 aprilie 1941, ce părere are despre decorul ardelean și literatura țării, autorul *Pădurii spânzuraților* a răspuns: „Importanța decorului ardelean,

în literatura românească, este covârșitoare./ În poezia ardeleană – de la *Deșteaptă-te, române!*, la Octavian Goga și până la poezia estetizantă a tinerilor poeți ardeleni –, peisajul ardelean e un component de prim rang... Nu ca simplu peisaj, desigur – ci ca spirit general. *Deșteaptă-te, române!* nu se poate scrie decât în Ardeal – care i-a impregnat bărbăția și asprimea verbajului... *Coșbuc* (s. n.) e atât de ardelean și specific! Goga nu putea apare și desăvârși decât acolo. Poezia nouă rămâne pe aceeași linie de realizare... Tiparele se păstrează./ În proză: Slavici și Agârbiceanu. Nu e de ajuns numai să le însemni numele?/ Duhul acesta specific ardelenesc a avut o reală înrăurire asupra literaturii românești, așa cu literatura germană a influențat personalitatea artistică a lui Mihai Eminescu./ Este o contribuție de gravitate și asprime, o notă necesară, fără de care literatura românească n-ar avea rotunjimea ei – dacă ar lipsi ardelenismul!”. În 22 martie 1944 îi scrie dramaturgului american Eugene O'Neill prin care îl anunța că reprezentarea trilogiei *Din jale se intrupează Electra*, ce avusese loc pe scena Teatrului Național în 22 decembrie 1943, se bucură de un „excepțional entuziasm”.

În calitate de traducător, așa cum scrie editorul Nicolae Gheran, în 1908 a tradus și publicat în revista *Țara noastră* poemul *Moartea șoimului* de M. Gorki, în 1909 a încercat să traducă romanul *Război și pace* de Tolstoi, după o versiune germană, în 1911 a tradus *Hoții* de Schiller și *Ofițerul* de Franz Molnar, precum și romanul *Cavalerii* de C. Mikszath, publicat în același an, iar în 1913 va publica traduceri din Cehov și Courteline. În 1918, editorul H. Steinberg îi încredințează colecția *Scriitori celebri*, purtând pe copertă mențiunea: „Apare în fiecare sâmbătă. Director Liviu Rebreanu”; au apărut 18 broșuri a 32 de pagini cu scrieri din literatura universală și națională (Tolstoi, Balzac, Dickens, Boccaccio, Storm, Petronius, Ibanez, Irving, Sarath Kumar Ghos, Zola, Nietzsche, Gorki, Takeuchi-Monogatari, respectiv Negruzzi, Carmen Sylva, Odobescu, Creangă, Alecsandri etc., majoritatea însoțite de scurte prefete și note bibliografice. În anul 1923, apare *O mie și una de nopți* (în două volume) în traducerea lui Liviu Rebreanu. De-a lungul vieții, a citit cu pasiune cărți semnate de: Andre Gide, Thomas Mann, Thomas Hardy, John Galsworthy, Joseph Conrad, Georges Duhamel, Virginia Woolf, Aldoux Leonard Huxley, Marcel Proust, Lev Tolstoi, Dostoievski, Cervantes, anticii greci și latini, renașcentiștii, reprezentanții clasicismului și romantismului, autori români contemporani etc.

Cert este că Liviu Rebreanu a vorbit elogios despre Coșbuc de câte ori i s-a ivit ocazia.

Scriitori români și modul lor de creație

Aurel DOMIDE - ȘANȚANU

E vorba doar de o parte dintre scriitori și modul în care au rămas în documentele vremii cu particularitățile fiecăruia de a scrie. Publicațiile vremii, cele din domeniul literar, au oglindit modul în care fiecare dintre ei și-a conceput și realizat operele.

ION MINULESCU afirma: „Când îmi vine o idee ori îmi trece ceva prin minte legat de ceea ce scriu mă încăpățânez să cuget întruna la acel subiect. Scriu de obicei noaptea pe care o consider prietena omului. Pun pe hârtie prima formă a versurilor așa cum îmi vin atunci în minte, apoi mă gândesc la modul în care m-am exprimat și indiferent unde mă aflu, în tren, în tramvai, pe drum, în pat, caut prin modul de realizare să ajung la un final în formă definitivă”.

AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI. Autorul ne spune că scrie foarte laborios, astfel că o parte a scriiturii e purtată în cap mult timp, întâi ca o primă realizare, apoi dezvoltată cu fiecare detaliu. Autorul ne mărturisește că e lipsit cu totul de imaginație în condițiile în care inspirația l-ar părăsi. El afirmă că, după ce a fost elaborată, partea de creație care e reușită o redă scrisului. Autorul spunea: „Mărturisesc că scriu și ziua, și noaptea, uneori fiind dominat de starea vremii care mă inspiră”.

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU este unul dintre scriitorii care afirmă: „Muncesc mult fie că scriu un roman sau o piesă de teatru. Mărturisesc că nu am ceea ce ne place să spunem: ușurința scrisului. De asemenea, vă mărturisesc că nu sunt niciodată nemulțumit de lucrarea finalizată. Apoi vă mai spun că nu e ușor să continui judecățile care mă ajută în creație și adesea, dacă ceea ce am realizat nu ar fi pe măsura dorinței mele, reiau totul de la cap mărturisindu-vă că nu pot fi altfel.”

GEORGE BACOVIA „Am considerat întotdeauna arta, munca scrisului ca o recreație, după o astfel de muncă vă mărturisesc că, dacă aș fi trăit într-o regiune de șes, cu siguranță că aș fi avut altă viață a scrisului precum și asupra naturii, decât cea cunoscută. Eu am plecat de la destinații cu aspect de curiozitate”. Autorul ne spune că motivele bahice aparțin realității vremii. Persistența într-o culoare violet am deprins-o de la decadenții francezi, iar una din obsesiile mele a constituit-o simbolismul decadent.

MIHAIL SADOVEANU, un scriitor arhicunoscut în literatura română și universală, se destăinuie: „Scriu de obicei dimineața, în liniște, pentru că după-amiaza primesc vizita unor prieteni cu care împărtășesc păreri și stabilem programele de lucru viitoare. În discuțiile noastre se manifestă personalitatea fiecăruia. În mare parte în scrisul meu se află episoade cu vânători și cu pescuit pe care cu plăcere le-am așezat în rândurile operelor creației mele. Îmi place să numesc perioada de incubație, adică de analiză a scriiturii ca o frământare personală, până la reușita apariției, mărturisindu-vă că scrisul meu curge din viața mea plină de întâmplări cunoscută azi în opera realizată. Să vă mai spun că scriu ceea ce trăiesc și ceea ce consider că trebuie să rămână în scris. Unele din operele mele mi-au luat mult timp: „Zodia cancerului” s-a întins în realizarea ei pe zece ani de chibzuință. Cine dorește să afle mai în amănunt cum am scris poate să afle din întreaga mea operă”.

Scriitorii români în opera lor se deosebesc în totalitate prin modul în care au conceput-o și au realizat-o.

Teatrul lui Eugen Lovinescu

Icu CRĂCIUN

Criticul și istoricul literar Eugen Lovinescu (1881-1943) este prea puțin perceput ca traducător, prozator sau dramaturg. A tradus *Eneida* lui Vergilius și *Iliada* și *Odiseea* lui Homer, din Horațiu și Tacit, iar ca prozator se știe că în 1907 i-a apărut volumul de proză scurtă, intitulat *Nușele florentine*, iar în 1912 va reelabora acest volum sub titlul *Crinul*; în 1913 a tipărit romanul *Aripa morții*, în 1919 *Comedia dragostei*, iar în 1920 romanul *Lulu*, urmat în 1927 de romanul *Viață dublă*, contopind într-o nouă elaborare *Comedia dragostei* și *Lulu*. În 1932 a publicat romanul *Bizu*, primul dintr-un ciclu de cinci romane cu iz autobiografic, urmat de romanul *Firu-n patru*. În 1934 a tipărit romanul *Mite*, primul dintr-un proiectat triptic biografic romanțat consacrat lui Eminescu, urmat în 1935 de *Bălăuca*. În 1936 i-au apărut două romane: *Mili* și *Diana*. În 1940 a început redactarea romanului *Mălurenii*, de aproximativ patru mii de pagini.

Dincolo de vocația sa pentru critică, preocupările pentru teatru datează încă din 1906, când a scris drama ibseniană în trei acte *De peste prag*, apărută la Ploiești, pentru ca în 1913, comedia într-un act *Cine era?* să-i fie jucată la Teatrul Național din Craiova, piesa fiind publicată pentru prima dată în revista *Luceafărul* din Sibiu, în 1 februarie, 1910 (anul IX, nr. 3). În anul 1920, împreună cu Hortensia Papadat-Bengescu, a dramatizat romanul *Lulu*, iar dramatizarea este pusă în scenă în 1924 la Teatrul Național din București.

După ce îl citise complet în nemțește pe H. Ibsen, nu se putea ca tânărul Lovinescu să nu scrie ceva influențat de dramaturgia norvegianului; întâi a tradus în românește *Baumaister Solness* (*Constructorul Solness*), apoi a văzut pe scena Teatrului Național din București dramele de idei *Rosmersholn* (jucată încă din 1895) și *Nora* (din 1906), cu personajele sale feminine, de obicei casnice, și problemele lor de conștiință. Interesul pentru dramaturgie și l-a arătat în studiul „O tragedie antică despre *Perșii* lui Eschil” (vezi periodicul *Litere și arte* din 22 octombrie, 1903, suplimentul *Adevărului* bucureștean). Drama psihologică *De peste prag* este considerată primul său debut literar. Acțiunea se petrece într-o casă de la marginea orașului. Intelectualul Iorgu trăiește o criză existențială și se sinucide. După soția sa, Ana, Iorgu a fost un intelectual inapt să fie fericit, lipsit de capacita-

tea de a-și trăi viața aidoma unui bărbat comun. Căsnicia dintre cei doi a fost distructivă. Soțul capitulează în fața vieții, fiindcă atât timp cât a trăit, el nu și-a putut câștiga libertatea și vitalitatea. Ana îi explică Mariei că sinuciderea lui Iorgu a fost ca urmare a bolii manifestate prin „dureri strașnice de cap și insomnii”. Pentru Sandi, amantul Anei, „Iorgu nu era în toate mințile”, „plutea cu mintea într-o lume străină”. Simțindu-se captivă într-o căsnicie nereușită, Ana simte nevoia apăsătoare de eliberare, de a se dăruia cuiva dintr-un exces de senzualitate și i se dăruiește lui Sandi; „Vorbea în mine sângele tânăr și cald, iluziile naufragiate, neexperiența care nu știe ce e bine și ce e rău” își justifică ea adulterul. Femeia poartă cu ea două secrete: faptul că și-a înșelat soțul ani de-a rândul și că Lolota, cel de-al treilea său copil, este rezultatul legăturii culpabile cu celălalt (Sandi). Această relație cu altcineva îi produce o mare suferință și nu o satisface așa cum și-ar fi dorit ea. O macină gândul că nu și-a cunoscut bine soțul, esența personalității sale. Inițial, ea s-a împărțit între pasiune și responsabilitate. Fiul își apără tatăl, judecând-o cel mai aspru, și o acuză de moartea soțului. Ana îi justifică astfel gestul lui Iorgu: „El n-avea nicio voință. El nu știa decât să se ocupe, să citească, să lucreze. Ziua și-o petrecea în bibliotecă, noaptea sta până târziu scriind. Tot ce era viață, tot ce era omenesc îi era indiferent. Deși era bun, afecțiunea lui nu lua o formă. Din acest punct îi eram cu toții indiferenți. Ne privea cu infinită bunătate și blândețe, dar atât. Trăia în altă lume și, dacă se uita la noi, se uita din bunătate de caracter și nu că simțea vreo nevoie, vreun impuls al inimii. Inima lui nici nu avea vreun strigăt. Nu-l învinovățesc deloc. Atât numai: era prea sus pentru noi, era un om care vedeai că nu are nicio nevoie de noi. (...) Și o femeie nu poate îndura acest lucru”. Pentru Ana, noua relație cu Sandi este o crimă odioasă și este convinsă că soțul ei a bănuț greșeala făcută. „Nici nu-ți închipui ce dureros e să vezi privirea îndreptată asupra ta, rece, implacabilă și bănuitoare; să-i auzi cuvântul de oțel, să pricepi din fiecare intonare a vocii că sub orice cuvânt e o intenție, e o bănuială, care crește și va deveni (...) Siguranță”. Se autoîmbărbătează prin generalizare: „Noi, femeile, greșim mai ușor, cât și ispășim mai ușor. Și în una, și în alta ne punem tot focul și toată sinceritatea sufletului nostru”. Firește, se va sinucide cu același revolver cu

care și-a luat viața și soțul ei. Se hotărâse să se elibereze prin moarte de toate obsesiile, arătând o totală indiferență față de copii, și se desparte de ei fără regrete, contemplându-și erorile vieții „de peste prag”, cum se intitulează și piesa. Critica de specialitate a apreciat „simplitatea intrigii, acuitatea conflictului și vigoarea dialogului” acestei drame. De asemenea, indicațiile scenice sau didascalicele – s-a spus – că sunt asemănătoare cu ale dramaturgului norvegian, dar mult mai reduse cantitativ. Despre Ana s-a scris că este un personaj polimorfic și că alături de Iorgu și Sandi, cu psihologiile lor complicate, sunt mai pregnant prezentate, mai profunde și mai complexe, în comparație cu Lolota, Maria și Gică.

După cum notează la final, *Cine era?* a fost scrisă la Paris în decembrie 1909. Acțiunea se petrece într-un orașel de provincie. Doamna Mili Streiu îi reproșează soțului, avocatul Dinu, faptul că n-a dormit acasă, iar acesta se justifică spunându-i că a stat la poveste cu avocatul Vergu și s-a întors mai târziu, dormind în biroul său. Pus în situația să judece dacă ar fi făcut ea același lucru, bărbatul îi răspunde că ea n-ar fi făcut astfel de lucruri, având încredere în ea. Magistratul Runcu îi aduce vestea că Vergu a fost găsit mort pe stradă, la nici o oră după ce s-au despărțit. „Lumea e rea. Ea ar putea răspândi răutăți” îl avertizează amicul, cerându-i să -i spună cu lux de amănunte ce a făcut după ce s-au certat și s-au despărțit pentru „a-l pune la adăpostul altor neplăceri mai mari”. Dinu refuză. Vecinul său, Marian, îi aduce vestea că la cafenea se vorbește că asasinul ar putea fi chiar el, la care judecătorul izbucnește: „Nu-ți spuneam eu că gura lumii e rea, că dintr-un nimic calomnia încalecă pe cal, de n-o mai poți prinde. (...) Stai liniștit în pat, și când te scoli dimineața, orașul e plin de născociri”. Vecinul său, Marian, îi spune judecătorului că l-a văzut pe Dinu venind pe la ora unu, întrucât la ora respectivă nu putea dormi și „nu-și afla locul”. Spre surprinderea sa, Dinu îl acuză pe acesta de minciună, fiindcă el chiar nu dormise acasă, la care vecinul izbucnește zicând cu naivitate: „Atunci, de bună seamă, nu erai d-ta. Era altcineva, dar îți sămâna grozav. Grozav îți sămâna!” Replica finală a lui Dinu explică titlul piesei: „Da! Da! ce zici? Alt-cineva? Alt-cineva! Hai! Cine era? (...) Cine era? spune cine era? (...) Trebuie să aflu: Cine era? Mili! Mili!” Comedia aceasta, scrisă cu mult aplomb și mult realism rezistă și în timpurile noastre. Păcat că nu a intrat în vizorul regizorilor.

În 1911, la editura revistei *Flacăra*, din București, Eugen Lovinescu a publicat volumul *Scenele și fantezii*; avea 30 de ani. Prima dintre scenele se intitulează *Suflete de copii*, fiind o „scenă dialogată”. Dede (Andrei), de 6 ani, și Zozo (Zoia), de 7 ani, sunt nepoți de fiică ai lui Tonton, numit așa de copii. Meg (Margareta), de 8 ani, este nepoată de fiu; acesteia „Mama i-a murit, tatăl e departe, unde își câștigă viața”. Tonton este cel care o crește. Meg îl iubește ca pe un tată. Scena se petrece într-o duminică seara, acasă la Tonton. Bătrânul, în vârstă de 60 de ani, discută cu copiii despre Biza, zâna „cea rea”, care „se răzbună dacă nu crezi într'nsa”, cum zice Zozo. Pentru Zozo, Biza e „foarte frumoasă, înaltă”, „cu ochii albaștri” „cu rochie lungă, cu pălărie mare și cu o pană de struț”. La cei 7 ani, Dede nu mai crede nici în Moș Crăciun, nici în Biza și nici în „cocoșărcul care vine cu copiii mici de-i lasă pe coș...” Mag este

necăjită că n-are mamă așa cum au Zozo și Dede. Tustrei copiii țin mult la Tonton, iar Meg, ca să nu-l vadă pe bătrân bolnav, îi ascunde tabachera, fiindcă „tutunul îi face rău”. Autorul a surprins bine naivitatea și inocența sufletului de copil ingenuu, pur. În sceneta *Doi prieteni*, doi tineri, Dinu și Sandi, sunt buni amici. Dinu îi mărturisește lui Sandi că o iubește pe Silvia Larian, o damă de 27 de ani, cu avere, dar recent divorțată de un oarecare Vladico, un cartofor înrăit, care a înșelat-o cu cea mai bună prietenă a ei, Lily Calomfir. Cel care i-a prezentat-o pe Silvia a fost chiar Sandi. Din prietenie, Sandi îl sfătuiește să nu se însoare cu Silvia, fiindcă, în urmă cu doi ani, fusese și iubita lui. După cum scrie Lovinescu, subiectul „parodiei în patru scene”, *Homer travestit*, e luat din cântul al VIII-lea, din *Odissea*. În scena I, zeul focului, Vulcan, bea de unul singur la cârciuma *La Bacus cel vesel* a lui Pinostes. Zeul Helios citește la altă masă *Curierul Olimpului* și trage cu urechea la vorbele lui Vulcan. Pinostes se plânge lui Vulcan că strugurii nu se mai fac din pricina unei „jivinie nelegiuită”, vinul se scumpește, iar „treburile merg rău”, asta fiindcă zeul nu plătea consumația. Acum își face apariția Kritia, o femeie frumoasă, care este curtată de Vulcan, deși acesta era însurat cu zeița Venus, cea „cu sâni mici”. Bună meșteră de cuvinte, ea critică cântăreții din liră și poeții cu arta lor „fără înșămănătate”, cu scopul de a primi cadou măcar un inel cu „pietre nestimate”. Ca s-o cucerească, Vulcan îi mărturisește că „Și să te culci în fiecare seară cu aceeași femeie, oricât de frumoasă ar

fi, nu-i o fericire prea mare”. Recunoaște că este sătul de iubire zeiței iubirii, drept pentru care Kritia se lasă sedusă de zeu. Vulcan îi cere să-i dea o „băutură adormitoare” lui Pinostes, pentru ca, la miezul nopții, să poată veni la ea. Helios, zeul ce le știe pe toate, îi ceartă pe cei doi amorezi, pe ea că s-a lăsat ademenită de câteva inele, iar lui Vulcan îi reproșează că întreg Olimpul va râde de el, fiindcă Venus, de fapt, îl înșală cu zeul Marte chiar în palatul său. Vulcan, „zeul ilustru prin arta metalelor”, vrea să se răzbune. Cupidon o învață pe Venus cum să se comporte la banchetul zeilor pentru a fi admirată și iubită de aceștia. Pentru asta, ea trebuie să știe „arta meșteșugită a prefacerii”. Zeița îi spune lui Vulcan că s-a gătit atât de mândru pentru el. Pentru a-i surprinde în flagrant, Vulcan minte că trebuie să plece la atelierul său în insula Lemnos. Helios și Mercur se hotărăsc să salveze cuplul amorez de mânia lui Vulcan. Helios, Mercur și Vulcan merg la astimonie pentru „o constatare de adulter”. Îndrăgostiții sunt surprinși în patul conjugal, iar Vulcan vrea să-i condamne să rămână „legați patruzeci de zile și patruzeci de nopți spre batjocura zeilor”. Neptun îl avertizează că nu trebuie să dea „pilde urâte oamenilor”, ci mai bine ar fi să rămână închis împreună cu Venus și, dacă Venus nu va izbuti să-l înduplece s-o ierte, atunci s-o trimite îndărăt la tatăl ei, Jupiter. Replica finală este grăitoare în privința comportării presei până și în lumea zeilor: „Și acum repede la tipografia *Curierului Olimpului*; mâine dimineată toată lumea va cunoaște adulterul din Olimp, în ediția specială”. Bun cunoscător al mitologiei antice grecești, Lovinescu chiar traduse *Iliada* și *Odissea*, și-a demonstrat încă o dată talentul dramaturgic. Sceneta *Într-o zi de curse* începe în salonul lui Aristide Martziani. Soția acestuia, Tina, s-a încurcat cu Toto, un dandy plin de datorii. În lipsa lui Aristide, cei doi discută despre faptul că soțul a urmărit-o pe Tina până la locuința tânărului. În timpul acesta apare și soțul încornorat, care le spune franc că știe de relația celor doi. Împrecinații neagă, susținând că i s-a părut văzându-și soția intrând în casa lui Toto, că s-ar fi înșelat, că s-ar fi putut să fi fost altă femeie, în niciun caz Tina, ci Litty Grănescu. Drept probă, Toto îi arată o scrisoare de amor din partea acesteia. În final, Tina nu se poate abține să-și manifeste gelozia și izbucnește: „Așteaptă pe cealaltă! Ieși! Ieși!”. Din sceneta Povestea lui Coco, Lovinescu n-a publicat decât un fragment. „Scena I, notează autorul, se petrece la Băi, „unde legăturile se fac repede”. Ieșeanul Constantin Vîezure, zis Coco, în vârstă de 17 ani, orfan de mamă, stă de vorbă cu domnul Valerian, în etate de 30 de ani. Tânărul îi mărturisește că nu și-a dat bacalaureatul din cauza profesorului Niculescu, care l-a lăsat re-

petent. El se conduce după principiul: „pentru a fi *băiat bun* mijlocul cel mai sigur e să fii rău, și pentru a fi iubit, trebuie să fii temut”. „Părinții nu iubesc decât copiii răutăcioși” conchide el. Ca orice băiat provincial de bani gata, acest Coco este îndrăgostit de o oarecare Mimi din București, pe care n-a văzut-o niciodată, doar în pozele din reviste. Visul lui este să ajungă vice-consul sau dirijor („te strâmbi la lume și dai din băț” argumentează el), dacă nu, măcar deputat ca tatăl său, fiindcă pentru așa ceva nu are nevoie de școală. În partea a II-a, Coco ajunge student la drept, în capitală, devine mare cartofor și „joacă la curse, unde, firește, pierde”. Se întâlnește cu Valerian și îi cere 200 de lei cu împrumut, promițându-i că se va face „om de ispravă” și-i va returna banii. Inspirându-i puțină încredere, bucureșteanul îl ironizează: „cu așa spirit pătrunzător ai viitor înaintea ta. Ai să ajungi om mare”. Cu toate acestea, îl împrumută cu 100 de lei; după o săptămână, Coco nu-i deschide ușa, când acesta vine după datorie.

La doi ani de la apariția romanului *Lulu* (1920), Hortensia Papadat-Bengescu a semnat o „comedie dramatică”, purtând același titlu. Întrebată ce a determinat-o să dramatizeze acest roman, ea a răspuns: „Citind romanul domnului Lovinescu (...) i-am spus că acțiunea ar constitui o foarte bună piesă de teatru. Ideea mea a fost aprobată cu entuziasm. S-o facem, mi-a răspuns domnia sa”. Piesa s-a jucat la Teatrul Național din București în seara zilei de 14 decembrie 1923, iar pe afiș Lovinescu figurează ca autor alături de Hortensia Papadat-Bengescu. Subliniez faptul că motivul romanului își are sursa în teatrul lui Frank Wedekind (1896), cu titlul *Lulu*, o trilogie din care a finalizat doar două piese: *Spiritul pământului* și *Cutia Pandorei*. În România, compania Marioarei Voiculescu a jucat spectacolul cu titlul *Șarpele* în 1917. În piesele lui F. Wedekind, Lulu este un personaj feminin grațios, dar devastator. Menționez că prima versiune a romanului lovinescian a fost scrisă în 1920, iar cea de-a doua, în 1927.

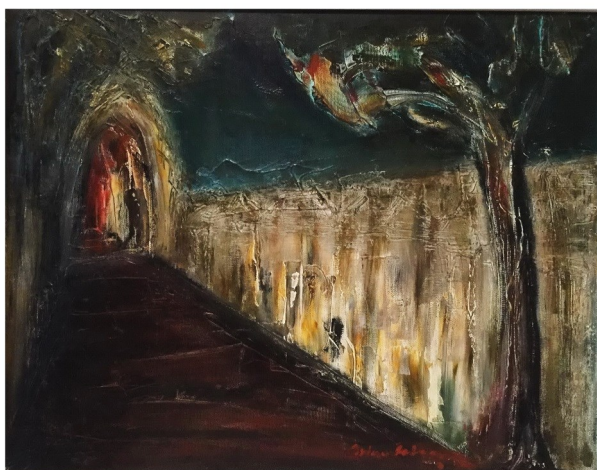
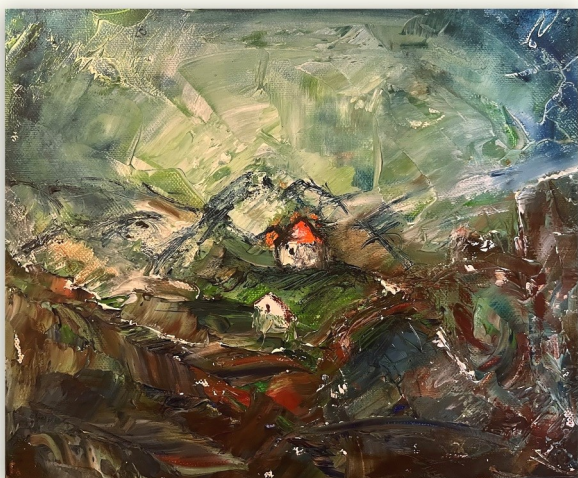
În general, teatrul lui E. Lovinescu a ridicat nivelul calitativ al dramaturgiei românești de la acea vreme. Dacă i-ar fi fost apreciat la justa valoare, astăzi, pesemne că n-am fi vorbit de marele critic, ci despre marele dramaturg.

Note:

1. E. Lovinescu, *De peste prag*, Ploiești, 1906. Toate citatele sunt din această ediție, adaptate la normele actuale.
2. Pentru amănunte vezi excelentul studiu al Emanuelei Ilie *De peste prag – o piesă ibseniană*, și cel al lui Antonio Patraș din revista *Convorbiri literare*.
3. Vezi interviul din *Rampa*, anul VII, nr. 1841, din 14 decembrie 1923.

Irina Petraș: Pictura a fost mereu partea mea cea mai liberă

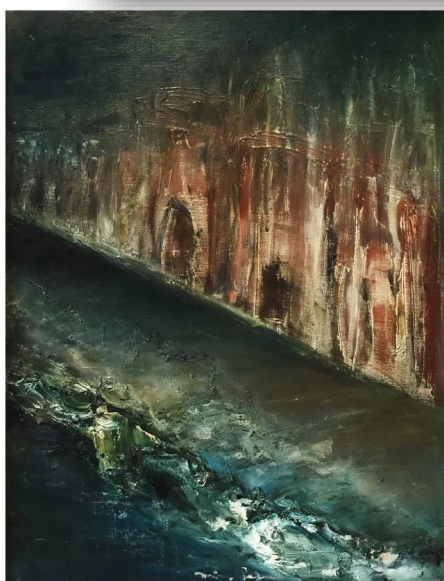
Urmare din pagina 1

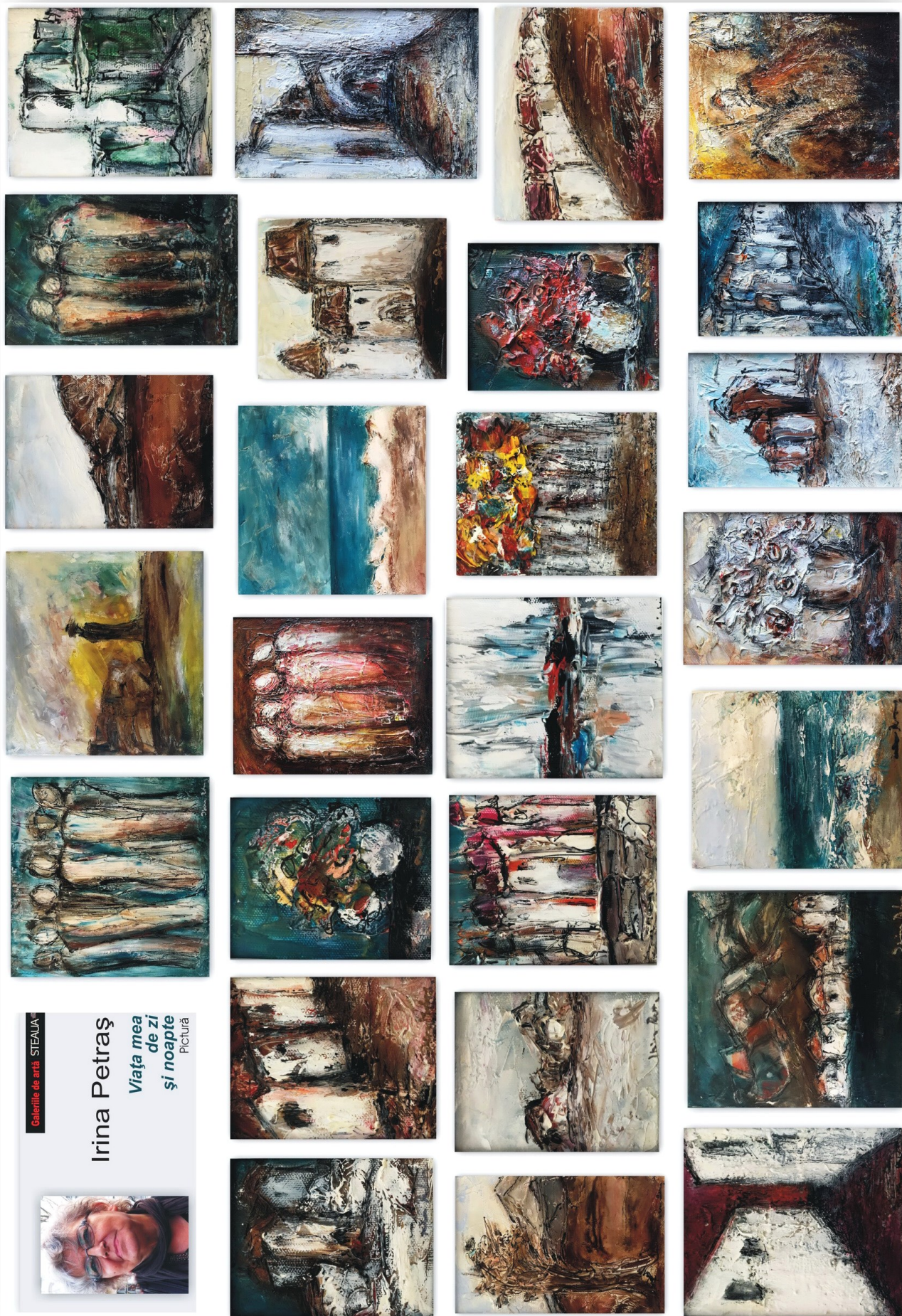

Galeria de artă STEAUA

Irina Petraș
Viața mea
de zi
și noapte

Pictură

Cronica de (Radio) ȘANȚ („Să nu uităm nicicând...”)

Daniel BRATU

Trecuse și Humorul, cu bucovineanul Moldovan rămas ca o statuie ecvestră cu caii lor (Volkswagen) în urmă, la plecarea liotei de oaspeți, Festivalul Aris al nobilului de Slănic, Firiță Carp, plaja din 2 Mai în așteptarea furtunilor de august târziu... Șapca maestrului Bălci prinsese rădăcini pe televizor, iar știrile pozitive se-nmulțeau. Înainte de toamne, câteva festivaluri, în freamăt de codri, dădeau semn din frunze, ca din brațe-un uriaș. Chișinău, Brăila, Șanț, Botoșani mărșăluiau spre noi, cu teme diverse de pus la-ncercare mușchi epigramatici și nu numai.

Ca un preambul al Festivalului „La izvorul Someșului”, familia de profesori de matematică epigramiști Adela și Grigore Cotul a avut ideea să organizeze și spectacolul „Radio Șanț”, un soi de întâlnire cu prieteni glumeți, pe scenele de la Centrul Cultural „Dimitrie Gusti” Șanț și de la Casa Colecțiilor și Documentelor de Patrimoniu Bistrița.

Invitați din vreme fiind, am dat bice Toyotei și, în grup compact, având răsufierea tribunului și a cailor săi putere în ceafă, de la Lidl-ul din Câmpulung Moldovenesc, am ajuns la colțul de rai al familiei Cotul, trecând prin margini de furtuni la mustață. Cu mustață, doi convivi deja bine ajunși, Lucian Perța și Ștefan Ciocianu, alăturați altor viteji, proaspeți și bărbierii, profitau de peisaj și de ospetire, la terasa din grădina cu Someș aproape curgând. Florin Rotaru, ca mai mereu, sosise-nainte, să ia tot caimacul cafelei, Radu Păcurar, mereu hâtru, se simțea ca acasă, în poiana sa cu minuni, Cosmin Perța avea zâmbet de filosof din bătrâni, copiii băteau mingea prin curte, iar doamnele domnilor ce eram se lăsau fermecate de loc.

Cu tribunul pe urmă, urcat-am la Complexul Alpina Blazna, 6 km pieptiș, după un pilot de formu-

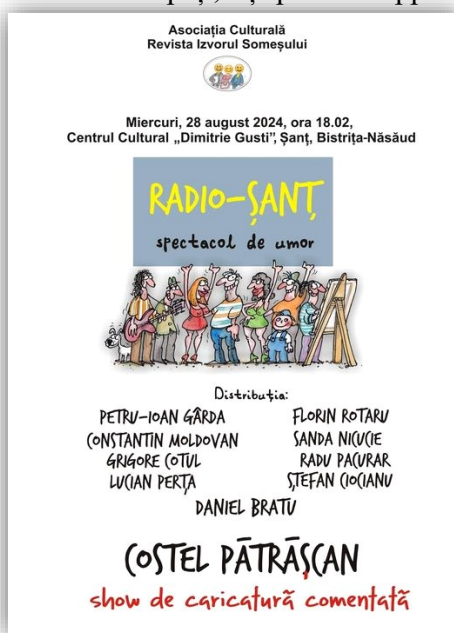
la 1, deghizat în Radu Păcurar de la Cluj, acolo unde oamenii știam că sunt altfel, nu din cei care l-ar face și pe Verstappen să pară un melc bolnăvior. Cu drifturi la curbe, mânat de beția vitezei, Radu cel Frumos de la Afumați a trecut de orice Complex, vrând să ne ducă departe. Pentru că l-am urmat, ca pe-un ghid, a trebuit să ne-ntoarcem drum de vară până-n seară. Drept compensație, dumnealui a tot scos, până la ora 22.30 a închiderii, aerul dintr-un bidon cu vin bun.

La Alpina Blazna, oaspetele de gală, epigramistul imaginii, Costel Pătrășcan, a venit direct și s-a aruncat în piscină. De fapt, pe aleile Complexului treceau în permanență oameni îmbrăcați c-un prosop, precum cârdurile de cuvi-oși din Minunile Sfântului Sisoe, semn al binefacerilor apei de piscină. Numai câțiva flăcăi vajnici, ca Radu Păcurar, Ștefan Ciocianu, Grigore Cotul și subsemnatul, au preferat alte binefaceri, de a ajuns săracul bidon cu vin alb transformat în bidonul cu vid alb (mai târziu, către noapte).

În prima seară, multe vorbe de duh au prevestit zile faine, amestecate cu folk la gură de rai, ce-a trimis către somn conclavul de-amici. Ca la noi, s-a vorbit mult despre un ilustru absent, al cărui nume îmi scapă acum, printre cei prezenți circulând și opinia potrivit căreia celebrul corifeu n-ar fi venit din cauza unor amintiri mai puțin plăcute de la ediția precedentă, în urma utilizării unui ciubăr fără apă. Adormirăm târziu, cu versuri de Gheboasă-n urechi, de la petrecerea unor elevi de li-

ceu, aflați în tabără, dintr-o terasă de-aproape a României de zor educate.

A doua zi, iarăși trai pe vătrai, piscină din plin pentru unii, drumeții pentru alții, pe cărări de verde crud încă și, desigur, folk la chioșc suspendat, cu vedere la cele două cazane de ciubăr.

Din bidonul cu vid, care semăna de acum cu un soi de pisică-n exces torturată, Radu-a mai stors niște lacrimi de strugur și, după masa de prânz și-un program convenit cu starul Costel Pătrășcan, în microbuzul cel galben (ce părea adus de lângă Humor) s-au urcat toți artiștii de-afiș minus unul, așa cum am scris mai „anțăr”, absent motivat.

Pe scenă-aranjați cu talent, în murmur de sală superbă, pe-aproape de plin în zi de lucrat, după de-ajunsul trecut peste timp de-nceput (zero doi...), scriitori și-umoriști împărțiți în două falange pe scenă s-au dedat, în două reprize, ca la fotbal, la citări și recitări care de care mai bine primite și la unele cântece de sat mai puțin ori de mahala interbelică. Explozia de umor în crescendo, cu creier din ce în ce mai predispus mobilării, s-a fost întâmplat pe momentul extins de Costel Pătrășcan la rangul sărbătorii de spirit. Atât de tare s-a răs, inclusiv pe scenă, încât unii spectatori de frunte au fost dați la propriu pe spate și le-a fugit scaunul de sub fund. Doamne Fereste de-asemena-ntâmplări! Dacă mai continuă așa, acest geniu ambulant care este Costel Pătrășcan ar putea fi dat în urmărire generală drept criminal în serie, la câtă lume moare de răs (sau e pe-aproape) la spectacolele sale.

Am fost și noi felicități, ce-i drept, de mai mulți oameni din sală și ne-am simțit bine. Nu știu cine i-a îndemnat, dar majoritatea erau prieteni sau foști colegi de-ai amfitrionului Grigore, care ne-a omenit seara cu un fel de agheasmă roze. Seară ce nu s-a sfârșit decât foarte târziu, după bălăcirea câtorva vikingi și pufani într-un cazan încălzit, ca-n Dante. „Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate!” Da, ați ghicit, acel ciubăr dar altul... Ca-ntr-un final de Hollywood, pufanii-au fost salvați miraculos, de-o intervenție divină, fie-i numele laudat!

A treia zi, cu ochi mijiți, zorii-ncercau să se vadă. Noi, mai puțin. Cu motoarele-ambalate-n buiestru, lăsat-am Alpina-Blazna, cu bel-vederile, terasele, piscina și ciuberele sale, spațiu de vis, cu Dumnezeu picotind pe aproape, obosit de binecuvântările date pe-aici.

La ideea maestrului Lacoste(l), ne-am fotografiat, mai puțini de 50, la intrarea în Șanț. Unii comentatori, fără simțul umorului, n-au apreciat. Vasile Ghica și Grigore Cotul au dreptate: „Cine nu are simțul umorului poate fi serios. Inteligent, însă, sub nici o formă.”

Am purces la drumul spre Bistrița-n cinci mașini, la un moment dat patru, apoi numai trei. Ca treptele de rachetă spre Marte. Cel mai greu drum, parcă (de)scris de Iohannis - am mers pas cu pas zeci de kilometri, într-o infernală coloană, de parcă întregul mapamond avea în plan să intre în Bistrița, joi, 29 de august. Singurul motiv plauzibil pentru așa aglomerație era lansarea de carte a lui Grigore Cotul. Oarecum îngrijorată, ne-am întrebam cât de mare putea fi Sala

destinată evenimentului. Într-un final, mergând pe scurtături de antisens unic, am ajuns. Unul dintre dis-păruții rămași în urmă, Nelu Moldovan, era deja acolo. Nu știu cum face omul ăsta că, și atunci când pare fără de șanse, ajunge pe primul loc.

Amfitrionul Casei Colecțiilor, sufletistul și spiritualul Ioan Pinte, a dat semnal de începere, profesorul Icu Crăciun l-a vorbit de bine pe autor, așa cum și-n prefață făcut-a, iar noi ne-am dedat (mai pe scurt), la unele fapte hazlii și (des)cântăcioase. Printre prezenți, oameni dragi și buni, precum haiducul poeziei Radu Ivan, cunoscut din serbări de Vișeu.

Ospățul de lângă Biblioteca George Coșbuc, așa cum se cuvine unor umoriști cărturari, a fost iarăși prilej de vorbă bună și aflat clasamentul de la Chișinău. Mențiunea „Sărmanul Dionis” primită acolo, în rând cu adevăratele vedete epigramiste ale genului, nu putea decât să mă bucure.

Ziua s-a sfârșit frumos, așa cum totul a-nceput, cu o vizită la Băile Figa, locaș de sănătate la cabană de cuget și simțire.

La familia Cotul acasă, cu Adela, Grigore și Picasoi Cristi, tot cald și bine a fost, motiv de spirit și spriț, până spre orele mici, ca un interviu prelungit. Timpul se comprimase subit, pe cărări de poveste, seara s-a făcut dimineată și dimineata de prânz, iar vizitele programate s-au amânat vremilor noi, eu și Sanda plecând cu părere de rău spre coline de Iași și Holbocă.

Când am ajuns acasă, am simțit o săgeată în inimă. Șapca lui Gheorghe Bâlici dispăruse. Am răsuflat, apoi, liniștit – o agățase maică-mea în cuier, să pună bibeloul cu pește pe televizor. Greșită inspirație. Pe toate posturile rula, în buclă, tot felul de nenorociri...

Imagini: Costel Pătrășcan și Ion Lucian Petraș

Fetele omului dintr-o bucată

Daniel BRATU

Lumea e ca un câmp de luptă, astăzi. În orice domeniu, fiecare își pregătește armamentul, cât mai sofisticat, pentru a elimina concurența, așteptând după colț. Colțurile s-au înmulțit și colții prosperă.

Grigore Cotul este din alt aluat, un soi de evoluat Gică Contra de pe tricoul lui Costel Pătrășcan, un ardelean de viteză, un epigramist cu milă de apropiați, un rânjit în hohote la poantele altora, un om senin și la umbra codrului des. Era, cândva, un pic mai plin (fizic) de dumnealui, apoi a slăbit, dezarmant pentru grupul de umoriști gurmanzi, din care cutez să fac parte. La el pare că totul se întâmplă normal, fără chin și suspine. Și silueta, de războinic dac june prim, și premiile, și epigramele, și fiecare clipă de viață frumoasă și plină de firesc.

Este profesor de matematică, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, al Uniunii Epigramiștilor, secretar al prestigiosului „Satiricon” clujean, Director fondator al revistei „Izvorul Someșului” și președinte al Asociației cu același nume, redactor al revistei „Epigrama”, colaborator de frunte al altor reviste literare de prestigiu, precum revista SCÂRȚ, autor al unor cărți de excepție și haz aparte, organizator de festivaluri și spectacole de umor.

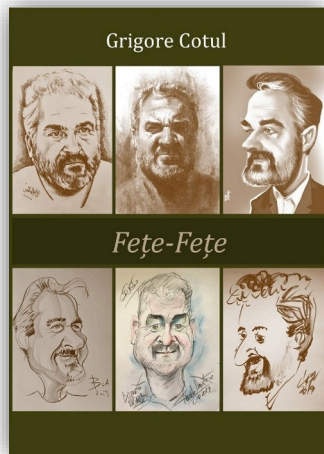
Altul s-ar fi împăunat peste măsură, el nu. A rămas același om bun, cu ochii și cu porțile mari deschise spre liota de glumeți, sensibil ca un turnesol la versul de calitate și la detalii de filigran înalt. Același om dintr-o bucată, care râde de „fete-fețe”, inclusiv de a lui, ca un spirit superior ce se află. Inclusiv în ultima sa carte apărută, o stilizare a scrisului și-a epigramei, filtru și instalație de distilare pentru produs de grad înalt.

„Spiritul său de observație, experiența de viață, combinate cu talentul și finul simț al umorului fac dintotdeauna casă bună în opurile lui Grigore Cotul.” (profesor Icu Crăciun, în Prefața la „Fete-fețe”)

„Grigore Cotul? Un mare talent și un mare caracter. Mulțumesc Domnului și Adelei, despre care pot spune aceleași cuvinte, că ne onorează cu prezența în cenaclul nostru.” (președintele Cenaclului SATIRICON, Ioan Petru Gârda, în revista SCÂRȚ din iulie 2024)

Da, perfect adevărat. Iar îngerul său păzitor, Ade-la, soția lui, este o epigramistă de mare har și sufletul de sprijin pentru răsturnarea oricărui Univers împotrivă.

„Fete - Fete”, editura PIM, Iași, 2024 – autor profesor Grigore Cotul, comuna Șanț, Bistrița-Năsăud.

Veronica Oșorheian

Aduceri aminte

Cu zile prestate ca „ofițer de serviciu” la Fabrica de încălțăminte „Ardeleana”, așteptam vindecarea satului, după dezastrul inundațiilor din '70, tânără și răvășită de dorul pruncuței încredințate mamei.

Monica învăța să umble, ținându-se de o frunză de nuc.

În locul acesta, au fost cuglele așezării de munte atestate documentar la 1603.

În sărbători, câțiva își încercau acolo îndemânarea, sub privirile holbate ale chibiților.

Noi, școlarii, treceam podețul de peste Leștior – pârâul limpede „ca gioara” care l-a inspirat pe Coșbuc, în vizitele făcute fratelui Leon – popă vrednic și ajutor din satul de sub Heniu. Unii cotopeam merii sădiți de popa Anton Mălai, în vreme ce alții doborau popice, aruncând bila greață pe fâgașul de scândură lucioasă.

Apele au venit mâniaoase, învălmășite cu arbori și cu bolovani, au doborât case și foșalăul trișcașului Larion Marica.

În fața magazinului sătesc, apa învălvorată a pârâului s-a luat la trântă cu apa râului ieșită din matcă.

Lemnele îmbulzite au spart ferestrele joase.

Pe valurile tulburi, pluteau pânzeturi, feștile, felinare, vase felurite, scăldători, scaune din fâgădău, cotețe și animale...

În vizită la Leșu, 1971: Artene Nechita (Ștefan), Veturia Mălai, Veronica, Ioan și Monica Oșorheian și Elisabeta Mălai

Stupii lui Toma și sacii cu sare au amestecat gustul undelor rătăcite prin ogrăzi. Toma și-a salvat purceii în ciubărul aflat la îndemână. A lăsat becul aprins, ca reper, și s-au adăpostit cu Maria la casa lui Calistraș. Podurile și punțile s-au vâlmășit. Ecartamentul liniei ferate forestiere s-a spart, înmărmurind femeile și bărbații îngroziți.

Orice legătură cu satul era ruptă.
La știrile de la radio, nicio vorbă despre Leșu.
Primăvara și toamna, apele duceau punți, podețe și poduri.
L-au dus și pe Anton. Intrase-n apă să-și spele carul.
Șapte copii au rămas orfani.
Adunați cu ai lui Alexa, au fost nouă.
Pe unde era drumul, am găsit cărări.
Abia am trecut pe poteca de la Ciforica.

Zidul din piatră de râu și Dumnezeu ne-au apărut casa – după cum îi mulțumea mama, dăuindu-se.
Oamenii făceau prestație cu palmele și cu atelaje.
Trebuiau să-și scoată satul din necaz.
Sâmbra oilor s-a făcut la vreme, dar luncile s-au arat mai târziu.
Oamenii și-au găsit calea și făceau târguri, după reguli bătrâne – cu aldămaș.
Un târg încheiase și fratele Ștefan. Purta barba de doliu și aldămașul, în dreapta.

Iosif Ciunterei, etnologul de pe coclauri

Mircea DAROȘI

Cel care și-a atribuit supranumele „Iosif de pe coclauri” este cunoscut astăzi din numeroasele postări pe rețelele de socializare, din emisiunile de radio și televiziune, din ziare și reviste de specialitate ori pur și simplu din contactele directe cu oamenii pe care i-a întâlnit în călătoriile sale prin „locurile neumbrate și îndepărtate”, de unde vine și sensul cuvântului. El este tânărul care străbate coclaurile în căutarea poveștilor din satul românesc, a oamenilor autentici, a țăranului credincios, cu vorbele sale curate și pline de înțelepciune. Chiar el spune cu o neostoită putere de convingere că, „acolo unde s-a născut el, Dumnezeu face parte din familie”.

Povestea vieții lui Iosif Ciunterei începe din satul în care a văzut lumina zilei, adică din comuna Feldru, județul Bistrița-Năsăud, și provine dintr-o familie cu 12 copii. Aici a primit o educație sănătoasă, cu respect și dragoste pentru tradițiile și obiceiurile din sat. Încă din anii copilăriei, Iosif este obișnuit cu lucrul câmpului și cu îndeletnicirile gospodărești, dar este interesat și de formarea sa intelectuală. Visa să devină popă, doctor sau învățător, dar destinul lui a fost altul. Mai întâi a făcut Liceul Silvic din Năsăud, dar și acolo îl urmărea gândul să mai facă ceva pe lângă meseria de pădurar. „Când eram în clasa a XI-a, am obținut o colaborare cu un post de radio din Bistrița, post care mi-a adus și numele «Cu Iosif pe coclauri».

Era o emisiune de 50 de minute în care rula mai multe povești din lumea satului”. Începutul nu a fost ușor, dar pentru el era o adevărată provocare. Pentru a găsi oameni mai aparte din universul sătesc, Iosif a apelat la preoți sau la primari, care aveau cunoștință despre asemenea persoane la care se deplasa în cele mai îndepărtate locuri și apoi îi prezenta în emisiunile sale. Treptat, ascultătorii radioului și telespectatorii au înțeles despre ce este vorba, scriindu-i pe Internet sau vorbind la telefon, pentru a-i aprecia inițiativa.

Dar Iosif Ciunterei nu s-a mulțumit cu atât. A căutat să-și aprofundeze cunoștințele despre lumea satului, astfel că, după terminarea liceului, a devenit student la Facultatea de Istorie-Filozofie, secția etnologie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Aici, pe lângă studiul propriu-zis în care s-a remarcat, a fost preocupat de realizarea mai multor proiecte. Unele au fost puse în aplicare, precum: „Cununa grâului”, sărbătoare a tuturor satelor care mai cultivă grâu, filmare realizată în comuna Dumitra, „Povestea bobului de grâu” în comuna Șanț, „Claca popii” în comuna Coșbuc, „Tradițiile vechi de nuntă”, „Cununa strugurelui”, un vechi obicei de a zdrobi strugurii cu picioarele, sărbătoare unică în România, „Drumul cânepii” și altele.

Anii au trecut și Iosif Ciunterei și-a încheiat studiile, iar apoi a făcut masteratul în antropologie culturală și folclor la Universitatea din București. „Am vrut să descopăr lumea satului dintr-o altă perspectivă. După studii am înțeles cum sunt oamenii, pentru că eu nu conștientizam acest lucru, tot ce era în acest univers, reprezenta firescul

pentru mine. Eu nu cred că trebuie să ne întoarcem la origini și nu cred că ar trebui să vedem trecutul satului cu regretul că s-a dus. Când mă întâlnesc și povestesc cu oamenii, văd că ei privesc satul cu nostalgie și-l jlesc. Cred că ar trebui luate lucrurile folositoare din trecut și adaptate pentru ziua de astăzi”.

Pe țăran îl vede ca pe o icoană și nu ezită să spună: „Îs mândru că -s fecior de țăran”. Trei valori etice îi înnobilează activitatea sa de etnolog : respectul față de oameni, nostalgia după satul natal și dragostea pentru frumusețea și înțelepciunea populară. În călătoriile sale pe coclauri, urmărește să pună în valoare vechi obiceiuri din calendarul muncilor agricole, credințele populare, sărbătorile creștinești și, nu în ultimul rând, folclorul autentic. Fiecare ieșire în lumea arhaică a satului și-o plătește din propriul său buzunar. Și nu sunt deloc puține.

În Ținutul Năsăudului, aproape că nu a rămas nicio localitate în care să nu fi poposit. A stat de vorbă cu lelea Reghina și badea Vasile din Maieru, cu lelea Sâiucă din Suplai, cu Mărioara Burduhos din Dumitra, cu Varvara Pop din Bichigiu, cu badea Vasile din Coșbuc, cu Grigore Andron din Leșu, cu Lucreția Miron din Cormaia, cu Viorica Cătuna din Poiana Cătunenilor, cu Viorica Popârțac din

comuna Șanț, cu Florica Danci din Ilva Mare, cu Cătălina Larionesei din Sângeorz-Băi, cu lelea Floare Cosmi din Runcu Salvei, a vizitat-o pe lelea Teodora Purja din Agrieș. S-a mai oprit în Coșbuc, Telciu, Spermezeu, Parva, Rebra, Nepos și în alte localități din această zonă, de unde a adunat povești de viață pe care le-a înregistrat cu atâta plăcere pe pelicula sufletului său și le-a redat și pe pagina lui de Facebook. A colindat și pe coclaurile altor județe: Maramureș, Cluj, Brașov, Mureș, Alba, Satu Mare etc. A fost de mai multe ori în Republica Moldova, unde a filmat și a stat de vorbă cu oamenii mai în vârstă înregistrându-le poveștile lor dureroase din timpul războiului. Cea mai recentă ieșire pe coclaurile Moldovei a avut loc la început de septembrie a.c., în satul Telița, raionul Anenii Noi, unde a fost însoțit de primarul comunei Parva, Ioan Strugari, inspectorul școlar general Mircea Cristian Nicula și profesorul Mircea Daroși. Anchetele sale au fost și sunt

prezentate în cadrul emisiunilor TV de pe Programul 2, TV „Renașterea” din Cluj-Napoca, TV Trinitas, la care colaborează, are pagina sa pe Facebook, pe You Tube, Instagram, unde apare cu vestita lui emisiune „Cu Iosif pe coclauri”.

Iosif Ciunterei este un adevărat fenomen al tradițiilor, așteptat de țărani cu sufletul la gură în toate satele pe unde calcă. La numai 29 de ani, el a reușit să-și câștige simpatia oamenilor simpli de la sat din întreaga țară și chiar de peste hotare, unii considerându-l ca un nepot, ca un membru al familiei. L-a ajutat faptul că le vorbește oamenilor pe limba lor, le cunoaște obiceiurile și tradițiile locurilor, dar și vorba caldă și capacitatea de a-i asculta. Cu iarba proaspătă sub tălpi sau zăpada trosnită sub papucii îmblăniți, fiecare om pe care îl vizitează își istorisește viața „adusă de spate” plină de credință, rușine și respect pentru muncă.

Lelea și Badea își prezintă cu atâta mândrie munca drămuțată de o viață pe lângă casă, animalele crescute bine, pozele cu nepoți și strănepoți lipite lângă mobila maro, astfel încât crezi că acolo s-a născut dragostea adevărată. „Eu cred că acesta îmi e rostul. Am venit de acolo, din vatra satului, din mijlocul țăranilor, cu graiul acesta. Și să vreau, nu pot să mi-l schimb. Cu el m-am născut și oricine ar încerca să mi-l schimbe, nu ar reuși”, mărturisește el într-un interviu.

Prin tot ceea ce face pe tărâmul culturii noastre tradiționale, Iosif Ciunterei a intrat în galeria tinerilor etnografi de mare succes.

Cap sec

Valer POP

Nu de puține ori auzim pe cineva că se adresează altcuiva cu cuvintele *cap sec*! Apoi urmează alte vorbe chiar mai rele. În niciun caz vorbe mai frumoase.

Din punct de vedere fizic, imaginea unui cap sec e morbidă: o țeastă fără păr, ochi, limbă, mușchii feței, *fără creier*, fără... ce o mai fi înăuntru.

„Cap sec” – în sens figurat – se referă la prostie, la lipsa de judecată sau la o judecată făcută în grabă (când se poate greși foarte ușor), la lipsa de informație, deci la ignoranță.

Se știe că un om nu le poate ști pe toate, în orice domeniu, și, ca atare, nu putem pretinde aceasta nimănui. Nu toți oamenii pot gândi repede. De multe ori se fac judecăți greșite, din rezezițiunea cu care se cere un răspuns sau din necunoaștere. Și ce dacă? Nimeni nu a atins perfecțiunea în judecăți.

Oare avem dreptul să jignim pe cineva mai puțin învățat decât noi cu calificativul „cap sec”, fie și rostit blând, nu răstit? Ori chiar mai dur: prostule!, după care altele nu mai puțin jignitoare: tâmpitul!, idiotule!, cretinule!?

Ne gândim oare că cel calificat „cap sec” este mai priceput decât noi, în alte domenii, că doar nu putem avea pretenția că noi le știm pe toate. Nu ne dă nimeni dreptul să facem pe judecătorii inteligenței umane. Tot așa nimeni nu ne oprește să reducem din știința sau neștiința cuiva. Să înțelegem că nimeni nu e sfânt. Fiecare folosim cuvinte rele, după propria măsurătoare, cu privire la materia cenușie a altora. Și ne-am referit la unele persoane chiar dacă nu le cunoaștem, adică am judecat pe cineva în lipsa lui și din auzite.

Cine este educator – părinte, bunic, altă rudă, educator, învățător, profesor, scriitor, om de știință, lider al unui grup etc. – ar trebui să fie primul care trebuie să renunțe la astfel de etichetări.

Cât timp sistemele educaționale nu reușesc să „umple” un „cap sec”, adică nu reușesc să modeleze personalitatea umană conform preceptelor divine eterne, nimeni nu are dreptul să se simtă superior altora, pentru că nimeni nu e perfect. Nu trebuie să ne luăm după unele spuse, destul de des întâlnite în ultimul timp, că au apărut „analfabeți de nota zece”.

În fiecare dintre noi Dumnezeu a pus ceva din Ființa Lui. Noi dezvoltăm sau pierdem ce am primit, dar acestea depind doar de noi, de educația și influențele în bine sau rău suferite.

Să nu uităm că mândria ne coboară, iar smereția ne înalță. La capătul drumului spre Tatăl, vom fi cu siguranță toți și deci nu vor lipsi nici cei disprețuiți pe nedrept și nici cei care au îndurat nemeritat umilințe.

Cum poate fi atras un copil spre matematică

Valer POP

Unii specialiști sunt convingși de faptul că toți copiii sunt fascinați la început de matematică, dar ajung să se teamă de ea din diverse cauze, fie că li se explică greșit, fie că nu au aceeași rapiditate în gândire ca și prietenii sau colegii lor și atunci se simt stânjeniți.

Părinții trebuie să aibă grijă ca micuții să se apropie prin joacă de acest domeniu complicat, dar spectaculos. Pentru a-i ajuta să adune și să scadă bine sunt indicate toate jocurile care folosesc zaruri.

Conceptul de număr este înțeles de copii încă din jurul vârstei de trei ani, însă, până când merg la școală, aceștia trebuie obișnuiți să utilizeze acest concept în cât mai multe și mai variate forme. În acest sens, sunt indicate activitățile inspirate din diverse noțiuni matematice, cum ar fi, spre exemplu, jocul de cuburi sau de construcție, care dezvoltă foarte bine capacitatea de a vizualiza în spațiu, pregătindu-se astfel fundamentul pentru diverse moduri de a raționa. Jocurile care implică mișcări de rotație sau de apreciere a dimensiunilor și a formelor variate (puzzle-urile, cuburile Rubick sau cu piese lego) ajută copiii să transforme aceste experiențe în raționamente matematice.

Nenumărate posibilități de utilizare a numerelor sunt oferite de mediul înconjurător. Exemple în acest sens sunt numerele de la pantofi sau de la casă, dar și poveștile gen „Albă ca Zăpada”. Obiectele din natură îi ajută pe copii să învețe foarte multe despre forme, dimensiuni și greutate. De aceea, mersul în parc reprezintă un prilej pentru părinți de a-i ajuta pe copii să înțeleagă că o minge este rotundă și se rostogolește ușor, în timp ce un băț nu, sau să priceapă că tatăl este mai greu decât el, dându-se împreună pe balansoar.

După ce ajung la școală, printre colegi, copiii obțin și primele rezultate la matematică, prilej cu care apar noi temeri legate de acest „bau-bau”. În acest caz, este bine ca părinții să petreacă măcar o oră alături de copii, cu această ocazie putându-se face o reîntoarcere la modelele matematice oferite de viața reală. Părinții pot arăta copiilor cum raționează ei în diverse situații, în timpul unor jocuri sau, pur și simplu, în orice momente banale ale zilei.

Foarte bune pentru a dezvolta spiritul de observație, de logică și capacitatea de concentrare sunt labirinturile, jocurile de tip Sudoku sau șahul.

Se poate profita de orice minut petrecut cu copilul în bucătărie, pe stradă sau în mașină. De exemplu, dimineața, la micul dejun, copilul poate fi rugat să arate un obiect a cărui denumire are șapte litere, sau doar trei. Poate fi pus să numere câte câni de apă trebuie puse în filtrul de cafea pentru a-l umple. În drumul spre școală, copilul poate fi îndemnat să numere câte biciclete sau mașini de un anumit tip a văzut. Pe stradă se poate discuta despre forma diferitelor clădiri, despre înălțimea sau lățimea lor. I se poate cere să arate doar obiecte rotunde sau dreptunghiulare sau să numere câte secunde se stă la semafor etc. Niciodată nu trebuie atrasă atenția cu expresii de tipul „Gata! Acum facem exerciții de matematică”. Totul trebuie să fie o joacă.

Este știut faptul că mare parte din reacția negativă a copiilor față de matematică este cauzată de experiențele neplăcute ale părinților. Dacă aceștia nu știu să treacă peste propriile resentimente față de matematică, atunci le vor face copiilor lor un mare deserviciu.

Matematica poate fi învățată cu mare plăcere, pentru că este un domeniu fascinant, chiar dacă pentru unii este mai greu accesibil.

Colinde

Selecție de Valer POP

Colinda florilor

Rătăceam într-o grădină
Florile dalbe,
Mă-ntâlnii cu o albină
Florile dalbe.

Albina strângea din flori
Florile dalbe,
Ceară pentru sărbători
Florile dalbe.

Ceara se făcea făclii
Florile dalbe,
Să le dea Sântei Mării
Florile dalbe.

Făcliile s-aprindeau
Florile dalbe,
Îngerii în rai râdeau
Florile dalbe.

Făcliile se stingeau
Florile dalbe,
Îngerii în rai plângeau
Florile dalbe.

(Unirea Poporului,
25 decembrie 1924)

Colinda pruncilor

Colindită cu codiță
Hoalbă ochii la porțiță
Că-ți vedea cârnați și clisă;
Școala gazdă suflă-n foc
Și ne-aruncă câte-un coc;
Că de-asăară,
Eu îs tot afară
Și m-a nins și m-a plouat,
Și calul mi-i cimpovit,
Trebuiește potcovit.
Cu potcoave de colac,
Și cu cuie de cârnaț.
Dă-mi colacul, dă-mi-l da,
Că mi-i frig afar' a sta,
Că mi-i spartă opinca.
Dă-mi covrigul,
Că m-apucă frigul,
Dă-mi colacul,
Că de nu te ia dracul.

(Cultura Poporului,
25 decembrie 1928)

Dănilă Filipoi

Corbea, câinele credincios

Mi-am deschis ochii pe lume cu acest câine, Corbea, aflat în gospodăria noastră, un câine mare și frumos, iubitor de stăpâni și de copii, deloc agresiv cu oamenii și deosebit de inteligent. Am avut mulți câini, buni și frumoși, de stână ori de pază, dar niciunul dintre ei nu a fost ca și Corbea.

Inițial, acest câine a fost ținut la oi, dar primul lui stăpân, badea Sabin Grapini, vânător pasionat, văzând că are calități de vânătoare, în special la mistreți, l-a luat dintre oi și l-a instruit în acest scop.

Tata, pădurar tânăr și vânător neîntrecut, l-a convins pe badea Sabin să i-l vândă lui. Așa a ajuns Corbea în bătaura noastră și a devenit unul dintre cele mai îndrăgite animale pe care le-am avut. În tot Ocolul Silvic Rodna nu era câine să-l întreacă.

S-a îndrăgostit de toți pădurarii, dar și pădurarii, de el. Era cunoscut în tot satul, chiar și șoferii de autobuz erau familiarizați cu el. Pe atunci, nu circulau atâtea mașini, pădurarii, însoțiți de câini, mergeau la vânătoare, de multe ori, cu autobuzul până la Valea Mare, apoi luau drumul pe jos. Cum de la Șanț la Valea Mare mai era doar o stație, ultima, șoferii închideau ochii și le permiteau pădurarilor să-și urce și patrupelele. Nu de puține ori, Corbea, când vedea pădurari în stație, se ducea la ei, urca în autobuz și-i însoțea până în satul vecin, după care se întorcea acasă.

Eu, mai mare fiind, mi-l amintesc liber de sarcini. Era mai bătrân și auzea mai rău. Era plecat toată ziua, uneori lipsea zile la rând. Nimeni nu-l certa la întoarcere, nici nu-l căuta, de griji nu mai vorbim. Se întorcea acasă întotdeauna. Oricum l-ai fi legat, reușea să se elibereze, din acest motiv nu-l țineam nici pe lanț și nici închis. Umbla pe unde-i căsuna. Primăvara, mama era mereu dusă de acasă la căpăluit. Deși se afla cine știe pe unde când pleca mama, Corbea făcea ce făcea și până la urmă o găsea. Iubea animalele din curte. Țin minte că în cușca lui mai dormea câteodată cloșca și puii.

Mai făcea și năzbâtii. Odată, a intrat în pivniță la Octavia Pomohaci (Surda) și i-a răsturnat o bărbântă cu lapte acru, altădată, pe timpul lui Ceaușescu, ne-am trezit cu un ciolan de taur în fața porții. Parcă acum văd părul sur de pe piciorul taurului. Cineva tăia animalul, în secret, a ascuns undeva cioantele, iar Corbea a descoperit acel fluier de picior. Vă dați seama ce însemna atunci să sacrifici un taur. Pușcăria te mânca. Odată, în timpul prășitului pe podereii de lângă cimitir, a dat de găletușa cu apă a Reghinei Scripeț, femeie vestită pentru curățenie și ordine, iar

el a băut apă chiar din găleată. Femeii nici găletușa nu i-a mai trebuit.

Corbea păstra legătura și cu foștii proprietari, mergea din când în când și la badea Dumitru lui Cu-te, pe Cârțibav, unde a locuit ginerele lui, Sabin, pe când acesta din urmă îi era stăpân.

Într-una din zile, două femei au rămas fără viață, de vină fiind un cal speriat, „calul cel nebun”, cum a fost numit după acest eveniment nefast. Una dintre cele două femei avea casa lângă badea Dumitru Sângeorzan. Seara, Dumitru și soția Eleonora, întorși de la priveghiul vecinei lor, cu care erau și rude, supărați, s-au pus în pat la culcare. La un moment dat, aud că se deschide portița de la târnaț, apoi, lipa-lipa prin târnaț până la ușa casei.

– No, asta-i bună! A venit vecina moartă la noi, șoptește, speriată, nevasta.

– Du-te, Leonoră, aprinde becul, zice badea Dumitru.

– Io nu merg nicăieri, să vină cine va veni...

Ușa se deschide larg, apoi cei doi aud un tolănit pe podele și, în scurtă vreme, un sforăit.

– Doamne ferește, zice nevasta, chiar e vecina, auzi tu că și suflă...

– Oare de ce-o venit chiar la noi, doar nu i-am luat nimic niciodată, de ce la noi și nu la alții?, întreabă bărbatul cu glas stins.

– Mă, Dumitre, nu mai întreba, mai bine du-te, aprinde lumina și vezi ce e, poate nu-i vecina. Dacă nu-i ea, ce facem, dormim toată noaptea cu ușa deschisă?

Și tot așa, se trimiteau unul pe celălalt, până s-a făcut de ziua. Unde să mai doarmă oamenii, au stat în pat înlemniți de frică. V-ați dat seama că e vorba de Corbea. Cu toate că-l iubeau și ei, de data asta s-au supărat pe el și l-au mărșăluit afară:

– Tu ești, vai mânca-te-ar lupii, că ne-ai băgat în toate boalele. Marș afară!

Anii au trecut, câinele a îmbătrânit și mai mult. Fratele meu Grigore și cu prietenul lui, Florin Munteanu, se jucau cu el de-a vânătoreea, iar Corbea mergea bucuros cu ei pe unde-l purtau: în Pietrar, pe Poderei, prin curtea largă a Octaviei lui Călăment, sub târnaț la Andrei Flămând, dacă la așa-zisa vânătoare participa și verișorul nostru Grigore Flămând junior, și prin alte locuri.

A trăit Corbea vreo 16 ani și, într-o primăvară târzie, a murit. Mare jale și necaz, mai ales pentru noi, copiii, pentru că la bătrânețe a devenit jucăria noastră cea mai dragă.

Păsările din arealul comunei Șanț *Cucul, pupăza și sitarul de pădure*

Lucian Claudiu GRAPIN

Cucul, pupăza și sitarul de pădure sunt specii fără relații apropiate de rudenie taxonomică. Cu toate acestea, dimensiunea corporală apropiată a celor trei face această juxtapunere mai puțin atipică în comparație cu cea din numărul precedent al revistei, unde diferențele de mărime și format corporal dintre o barză și un porumbel sunt foarte pregnante. Cucul și pupăza sunt două specii bine cunoscute, prima în mare parte ca și vestitor al primăverii și simbol al norocului, în vreme ce a doua a fost popularizată în România grație lui Ion Creangă și a peripețiilor sale din copilărie. Sitarul de pădure este o pasăre mai obscură în raport cu celelalte două, însă nu mai puțin interesantă. Percepția dumneavoastră cu privire la imaginea cucului va fi, probabil, ușor schimbată la finele acestui articol, însă modul său de trai, deși neașteptat sau ușor de judecat, trebuie privit și obiectiv fiindcă, în natură, perpetuarea speciei este prima și cea mai importantă regulă, fiind valabilă și pentru paraziți, chiar dacă mecanismele lor sfidează ceea ce este firesc.

Cucii, în general, aparțin ordinului taxonomic *Cuculiformes*, care numără aproximativ o sută cincizeci de specii. Surprinzător, dropiile, ce aparțin ordinului *Otidiformes*, sunt singurele păsări oarecum apropiate din punct de vedere genetic de aceștia. Cucii sunt animale preponderent arboricole, însă unele specii își petrec viața pe sol. Un exemplu elocvent în acest sens sunt speciile de cuc alergător din continentul nord-american, ce aparțin genului *Geococcyx*. Deși capabile de zbor, aceste păsări preferă deplasarea rapidă pe sol, putând

atinge viteze de 30 până la 40 de kilometri pe oră atunci când aleargă din calea prădătorilor. Unul dintre cele două personaje îndrăgite din desenele animate Wile E. Coyote and The Road Runner este tocmai un cuc alergător. Deși nu toată lumea știe, mulți dintre cucii sunt paraziți, deoarece își depun ouăle în cuiburile altor specii, lăsându-și puii pentru a fi crescuți de către gazdele parazitare. Această adaptare nu le este specifică, întrucât unele specii de păsări cântătoare, unele rude ale ciocănitărilor și chiar unele rațe practică aceeași metodă. Cu toate acestea, astfel de parazitism este mai bine cunoscut și studiat în rândul cucilor. Femelele reușesc să depună ouă foarte apropiate ca dimensiune, formă și culoare de cele ale gazdelor. În majoritatea cazurilor, puii de cuc ies din ou înaintea celorlalți și au un spor de creștere mai mare. Astfel, ei vor împinge ouăle celelalte și puii ieșiți înaintea lor pentru a cădea din cuib și a rămâne singurii care vor primi atenție și hrană adusă de părinți. Este de necrezut cum o pasăre poate să hrănească un pui care, deseori, este de două ori mai mare decât ea și are un aspect complet diferit decât al ei. Dar, cum în natură totul are un răspuns, în multe cazuri gazdele recunosc oul sau puiul impostor și îl aruncă din cuib ori îl omoară. Totuși, din moment ce speciile de cuc nu dau semne că ar dispărea prea curând, este clar că tehnicile lor de a păcăli victimele sunt mai eficiente decât tacticile de apărare ale acestora din urmă.

Cucul (*Cuculus canorus*) sau **cucul comun** este cea mai răspândită specie de acest fel de pe continentul european. În unele porțiuni ale zonei mediteraneene, în special Peninsula Iberică și Anatolia, cuibărește cucul pestriț (*Clamator glandarius*), însă acesta este o pasăre cu răspândire predominant africană, în timp ce cucul oriental (*Cuculus optatus*), pasăre ce cuibărește în cea mai mare parte a Asiei, poate ajunge până pe teritoriul european al Rusiei. Cucul comun nu este o specie exclusiv europeană, pentru că este răspândit și în Asia, până în Kamchatka și Japonia, habitatele sale fiind deseori întrepătrunse cu cele ale cucului oriental. Spre deosebire de acesta din urmă, care preferă pădurile de conifere sau cele mixte, cucul comun este mult mai adaptabil, fiind găsit într-o multitudine de habitate întinse pe o scară altitudinală foarte largă. Astfel, este regăsit pe coastele mărilor, în zonele umede cum sunt mlaștinile, deltele sau lun-

cile de pe marginea râurilor, în zonele agricole, la marginea orașelor și parcurilor, în păduri și pe versanții munților. Ierneză în cea mai mare parte în Africa sub-sahariană, dar și în Indochina, Insulele Maldive și Sri Lanka. Este o specie cu efective foarte mari. Doar în România, populația cuibăritoare este apreciată între 300.000 și 600.000 de perechi. În Șanț, cucul poate fi văzut și, cel mai adesea, auzit din grădinile caselor, în pădurile întinse caracteristice acestei regiuni și până în etajul jneapănului de pe crestele munților din apropiere. Este o pasăre de dimensiuni relativ mici, cu o lungime de 32 până la 36 de centimetri, din care aproape jumătate e coada, o anvergură de 55 până la 60 de centimetri și o greutate cuprinsă între 100 și 140 de grame. Sexele sunt, în general, asemănătoare, fiind gri pe cap, spate și pe fața dorsală a aripilor. Indivizii sunt albicioși pe piept și abdomen și cu striții orizontale închise pe corp și pe fața dorsală a aripilor și a cozii. Masculii au striții mai fine, iar gușa este deseori de un gri curat, în comparație cu femelele. Acestea au și o formă roșcată, în care tiparul penajului este asemănător, însă griul este înlocuit cu ruginiu, iar striurile pot apărea și pe spate, și pe fața dorsală a aripilor. Juvenilii sunt similari adulților, dar au dungile mai groșiere și mai vizibile, iar culoarea penajului este predominant maronie, cu o pată albă pe ceafă, aceasta din urmă fiind un indiciu bun în stabilirea vârstei. Este important de menționat că atât culoarea, modelul penajului, cât și formatul corporal aduce destul de mult cu cel al unui uliu păsărar (*Accipiter nisus*) de dimensiuni mai mici. Cercetătorii sunt de părere că acest mimetism are rolul de a speria păsările-gazdă și de a le ține mai departe în momentul în care femela de cuc își depune ouăle în cuiburile lor. Uneori, într-o lumină mai slabă sau de la distanță mare, m-am lăsat păcălit și am confundat cucii cu ulii păsărari sau cu vânturei roșii și am reușit să mă edific asupra identității păsării misterioase doar după ce aceasta s-a apropiat sau când am reușit să o privesc cu ajutorul binoculului. Cucul comun parazitează cel puțin 100 de specii de păsări, dintre care cele mai frecvente sunt fâsele (*Anthus sp.*), brumărița de pădure (*Prunella modularis*), lăcarii (*Acrocephalus sp.*), silviile (*Sylvia sp.*), codobatura albă (*Motacilla alba*), muscarul sur (*Muscicapa striata*) și măcăleandru (*Erithacus rubecula*). Femelele de cuc se specializează pe o anumită specie-gazdă pe care o exploatează și, se pare, transmit genetic mai departe viitoarelor femele aceleași preferințe. Sunetul emis de masculi în perioada de curtare este arhicunoscut, bisilabic, cuu-cu, accentul fiind pe prima silabă. În zbor, când masculi se urmăresc unul pe altul, scot niște sunete mai răgușite și aspre. Femelele răspund cântecului masculului cu o chemare formată din sunete multiple și frecvente, asemănătoare unui bulbucit. Unul dintre miturile europene, prezent și în Șanț, spune despre cucii că, după ce vine vara, își uită cântecul și se transformă în ulii, scornire alimentată și de aspectul exterior similar cu al uliului păsărar,

așa cum am amintit ceva mai sus. Cucul iese din perioada de curtare și se oprește din cântat de obicei prin iunie, în funcție de zonă, însă la Șanț, cu precădere în zonele înalte, l-am auzit cântând și la sfârșitul lunii iunie sau, mai rar, chiar și la începutul lunii iulie. Este o pasăre insectivoră, care se hrănește cu omizile multor specii de fluturi, inclusiv cu cele păroase, pe care multe păsări nu le agreează.

A doua specie cunoscută descrisă în rândurile ce urmează, **pupăza** (*Upupa epops*) este un vestitor al primăverii îndrăgit peste tot. Clasificată până nu demult ca și o membră a ordinului *Coraciiformes*, împreună cu specii precum pescărașul albastru

(*Alcedo atthis*), prigoria (*Merops apiaster*) sau dumbrăveanca (*Coracias garrulus*), pupăza este, în prezent, recunoscută ca aparținând ordinului *Bucerotiformes*, iar rudele ei apropiate sunt păsările-rinocer. La fel ca și cucul, este o pasăre care cuibărește pe o mare suprafață a Eurasiei, însă este absentă în nordul continentelor, în Scandinavia, Marea Britanie și Siberia. Ierneză în Africa și în sudul Asiei. Populații rezidente se găsesc tot acolo, iar în Europa, doar în treimea sudică a Peninsulei Iberice. De asemenea, lipsește în lanțurile muntoase înalte și în deșerturile întinse. Este o specie monogamă, populația cuibăritoare din România fiind estimată între 20.000 și 40.000 de perechi. Pupăza preferă habitatele uscate, din regiunile de câmpie, colinare și depresiunile montane, zone agricole, cu pâlcuri de copaci sau tufărișuri. Cuibul simplu, căptușit cu diverse materiale precum plante, pene sau păr, este amplasat cel mai adesea în scorburi, adâncituri din ziduri, pereți de stâncă sau fundațiile de piatră ale caselor. În Șanț, este relativ rară comparativ cu alte specii, în mare parte datorită altitudinii mai mari și a văilor înguste de aici. Cu toate acestea, cu grijă, poate fi reperată auditiv destul de ușor pe la mijlocul și spre sfârșitul primăverii cu precădere în livezi, în apropierea lizierelor de pădure și pe platourile întinse, până pe la 800-900 de metri altitudine. Pupăza este o pasăre de dimensiunea unui sturz de vâsc (*Turdus viscivorus*) sau a unei mierle (*Turdus merula*), dar pare mai mare și mai solidă da-

torită ciocului lung, a crestei de pe cap și aripilor late. Are o lungime de 25 până la 29 de centimetri, o anvergură de 44 până la 48 de centimetri și o greutate cuprinsă între 45 și 90 de grame. Sexele sunt identice, fiind de un crem-roșcat deschis pe cap, gât, piept și umeri, în vreme ce aripile și coada sunt negre cu dungi și pete albe pe ambele fețe. Pe cap are o creastă lungă, de aceeași culoare, vârful penelor fiind negre. Moțul este de obicei pliat, prelungindu-se pe orizontală în spatele capului, și devine evazat în primele secunde după ce aterizează pe sol sau când pasărea este alertată. Pupezele sunt specii care petrec o bună parte din timp pe sol, mișcându-se energic dintr-o parte în alta în timp ce își caută hrana. Ciocul lung de 4-5 cm este introdus în iarbă și în pământ în căutarea de nevertebrate, cum sunt insectele, păienjenii și viermii. Sunetul emis de masculi este bine cunoscut, preponderent trisilabic, însă, ascultat cu atenție, sună mai degrabă ca up-up-up în loc de pu-pu-pu, cum a fost familiarizat în țara noastră de-a lungul timpului. Deși are un timbru înăbușit, cântecul se propagă destul de departe și poate fi auzit de la câteva sute de metri dacă în jur este relativ liniște. Spre deosebire de alte păsări mai comune în arealul comunei Șanț și care sunt mai active, pupăza se lasă mai rar văzută. Chiar și așa, o aud în fiecare primăvară când mă plimb prin habitatele conforme cerințelor sale, uneori chiar și din curte sau din grădină.

Sitarul de pădure (*Scolopax rusticola*) este o specie mai puțin renumită și retrasă de felul său. Aparține ordinului taxonomic *Charadriiformes* împreună cu pescărușii, chirele, lupii de mare și altele. Fiind o limicolă, este strâns înrudită cu păsări precum becaținele, fluierarii și culicii. Acestea sunt adaptate regiunilor umede, majoritatea având ciocuri lungi sau foarte lungi, pe care le folosesc pentru a sonda solul și mărul apelor dulci sau sărate de adâncime mică în căutarea hranei. Sitarul de pădure este răspândit în aproape toată Europa și în treimea medie a continentului asiatic, până pe coasta estică a Chinei și în Japonia. Iernează în zona mediteraneeană, în sudul Indiei, Chinei și Japoniei și în Peninsula Indochina. Populații rezidente se regăsesc în Insulele Britanice și Franța. În România, populația cuibăritoare este destul de mică și este formată din 1.000 până la 5.000 de perechi, restricționată la nivelul arcului carpatic. Sitarul de pădure are cerințe destul de stricte legate de habitate, astfel că el se regăsește în păduri mixte, cu tufișuri și subarboret bine dezvoltat, întrepătrunse de poieni cu pajiști, preferabil cu substrat umed. Prezența unor surse de apă permanente, cum sunt izvoarele sau pâraiele, este la fel de importantă. Din aceste considerente, este o specie deosebit de vulnerabilă la distrugerea habitatului, tăierile rase pe suprafețe mari fiind una dintre principalele cauze ale restrângerii acestuia. Cuibul este format din materialul vegetal disponibil pe solul pădurilor și este amplasat pe pământ, în locuri ferite și umbroase. Sitarul de pădure

este o pasăre de talie mică spre medie, cu aspect compact, cu o lungime de 33 până la 38 de centimetri, ciocul supradimensionat având circa 7 centimetri, o anvergură de 55 până la 65 de centimetri și o greutate cuprinsă între 200 și 400 de grame. Masculii sunt ceva mai mari decât femelele, dar penajul ambelor sexe este identic. Indivizii sunt cafenii sau crem, cu multe pete roșcate, ruginii, maronii și negre amestecate pe toată suprafața corpului. Astfel, păsările sunt extrem de bine camuflate în mediul lor și trec foarte ușor neobservate. De asemenea, specia are un stil de viață predominant crepuscular, păsările fiind mai active în amurg, în poienile din interiorul pădurilor, și, cu precădere, primăvara, din aprilie până în iunie, când are loc perioada nupțială. Fiind vorba de o pasăre poligamă, masculii se întrec în cântece în luminișuri și zboruri pe deasupra coronamentului pentru atragerea femelelor. Cântecul acestora este neobișnuit, fiind format din câteva note asemănătoare unui orăcăit de broască, încheiate cu un sunet înalt, scurt și sâșait. Femelele sunt singurele care au grijă de pui și, în mod interesant, îi pot transporta pe aceștia în zbor, între degete sau chiar pe spate, la ivirea unui pericol. Această specie se hrănește în mare parte cu râme, insecte și larvele acestora, pe care le găsește căutând cu ciocul lung printre frunze și humus în interiorul pădurii, în timpul zilei, și în poieni, odată cu venirea serii și a nopții. În timpul iernii, în arealele unde este rezidentă, își suplimentează dieta cu semințe de plante, însă nu poate supraviețui în zonele în care pământul îngheață pentru perioade lungi de timp. Datorită stilului de viață retras și a habitatelor izolate, sitarul de pădure este greu de văzut și auzit. Personal, l-am văzut doar de două ori, în aproximativ aceeași arie a Munților Bârgău. Prima dată, am observat un individ al speciei pe pajiștea montană, în octombrie, când era, cu siguranță, în migrație. A doua oară, spre sfârșit de vară, a fost o pură întâmplare, când am trecut foarte aproape de unul, fără a ști că mă apropiu de el, acesta luându-și zborul zgomotos cu bătaii grăbite din aripi.

BIBLIOGRAFIE:

1. Lars Svensson, *Ghid pentru identificarea păsărilor din Europa și zona mediteraneeană*. Versiunea în limba română – Societatea Ornitologică Română
2. David Alderton, *Enciclopedie completă ilustrată: Păsările lumii*. Versiunea în limba română – Editura Aquila '93
3. Societatea Ornitologică Română, BirdLife International și Asociația Pentru Protecția Păsărilor și a Naturii „Grupul Milvus”, *Atlas al speciilor de interese comunitar din România*
4. Wikipedia.org

Natura în Munții Rodnei *Țapul din Roșu*

Toader Dorel BAZGA

Sub un vâl gros de ceață se odihnea localitatea Șanț, în clar-obscurul acelei dimineți prin care debuta un nou brumar. Parcurgem câțiva kilometri pe drumul comunal Cobășel - Valea Blaznei, proaspăt asfaltat, și parcăm lângă cabana Diana. Însoțit de fiul meu Darius, începem urcușul de la 1250 m, ceea ce ne oferă un avantaj în cucerirea lui „Mykerinos”, una dintre cele trei piramide superbe din sudul Munților Rodnei, vârful Roșu, desigur. După ce câștigăm vreo 300 m în altitudine, ne găsim la nivelul stratului de ceață care era și el în ușoară ascensiune. Soarele proaspăt răsărit îi poleia cu argint stratul superior, oferind un tablou divin. Cu cât urcam mai mult, cu atât privirile noastre scrutau vâlătucii de ceață până hăt departe, străpunși pe ici, pe colo de câte un masiv din Munții Bârgăului. Marea alpină în toată splendoarea ei!

Intrăm într-o pădure de molid animată de câțiva pițigoi de munte, iuți precum argintul viu. Cu greu reușesc să fotografiez unul prin păienjenișul de cetini. Oricât îmi zgâiesc ochii prin litieră, hribi nu zăresc. Doar vreo câteva pălării scofălcite și decolorate de muscarită stau mărturie pentru regnul fungi. Urmează o salbă de poienițe, peste care trec în zbor grăbit forfecuțe și cocoșari. Apoi cinteze și... tăcere. Benoclam povârnișurile. Într-o lizieră din valea Cobășel îmi atrage atenția o buturugă ce pare animal. Fotografiez, dar abia acasă constat că a fost un cerb tânăr la păscut. Urcăm spre vârful Cobășel, tapetat cu mii de tufe de ienupăr, prin care poteca adâncită de pașii turiștilor șerpuiește ușor. Ienupărul lasă apoi loc jneapăului ce alcătuiește un canion verde, din care ieșim și admirăm vârful Roșu (2113 m), alături de alți doi coloși: vârful Ineuț (2222 m – ce număr (!) predestinat top 2 în Rodnei-ul bistrițean) și vârful Ineu (2279 m), culmea culmilor noastre. Pe stâlpul cu plăcuța din vârful Roșu poposește vremelnic un corb. Un roșu și negru pe care l-ar admira și Stendhal. După găfăieli și opinteli, punem piciorul pe vârf. Nu suntem singuri. Două capre negre ne studiază de pe buza unui hău imens. Începem, așadar, o vânatoare de imagini, avântându-ne pe steiuri și brâne. Caprele sunt răsfirate prin imensa căldare glaciară. La adăpostul tufărișurilor de arin pitic, una rumegă liniștită în baia de soare. Alta își veghează iedul de departe. Coborâm spre un grohotiș lângă care pășteau două capre, dintre care una cu ied. Pășteau cu boturile apropiate. Din când în când, capra își lingea iedul pe spate, cu aleasă tandrețe maternă. Dar stai, toate astea le observam de la 50-60 de metri, iar ele nici că se sinchi-

seau! Ne-am forțat norocul și ne-am apropiat până pe la 30 de metri, timp în care un țap și-a făcut apariția, răsărit ca din pământ. După ce a alertat caprele, acestea au început ușor să se retragă. Țapul a trecut pe sub noi cu părul de pe spinare făcut vâlvoi, cu limba scoasă la vedere. Ne-a dat un ocol ieșind deasupra noastră, de unde, ne-a inspectat preț de vreo 3 minute. Îi zăream doar capul răsărit deasupra ierbii roșiatică. S-a decis apoi să ne inspecteze îndeaproape și să ne ia la rost. Venea spre noi agale, cu atitudinea paz-

nicului ce-și dă aere de patron. Parcă voia să ne zică: „Cu ce treabă pe aici? Luați-vă tălpășița! Aici e teritoriul și cioporul meu!” Ajunse chiar la vreo 10 metri de noi, după care se opri. Precaut! Ochii simpatici și umezi ne priviră câteva clipe, după care făcu cale întoarsă, înciudat de așa intruși imperturbabili. Nu mi-a fost dat până acum să observ capre negre atât de aproape. Un motiv plauzibil e acela că începuse alergatul caprelor negre, vremea dragostelor, perioadă în care perpetuarea speciei primează oricărui instinct.

Coborâm pe curba de nivel până pe Cobășel, unde culegem câteva fructe de ienupăr, cu efecte medicinale deosebite. Ne întâmpină din nou ceața și ne îmbăiem în răcoarea ei. Fuiorele de abur se strecurau prin tărnițele crestei ca prin niște strungi. În rest, ea se boltea deasupra noastră la o distanță respectabilă, astfel că aveam și porțiuni cu vizibilitate. Din nou animație. Două ciocănitori peștiște mari se luau la sfadă, pe sus răzbăteau sunetele de contact ale unui stol de scatii, iar pe pajiștea montană ciuguleau seminte două cinteze de iarnă, proaspăt sosite din îndepărtatul nord. Erau bondoace, după o vară îndestulătoare și tihnită.

La coborâre, încep să filozofez, dar fără vreo legătură cu peripețiile de azi. Redau doar o concluzie: *Deseori, oamenii de milioane mor cu doi bani în buzunar, iar oamenii de doi bani mor cu milioane în buzunar. C' est la vie.*

Acoperișurile de tablă ale caselor din Șanț străluceau în lumina soarelui ce răzbătea prin ceață. Tălpile noastre au căpătat greutatea plumbului. Sau a zincului. Doar suntem în patria fostelor mine de neferoase, nu?

N.B. Vârful Roșu, 01.11.2024. Fotografii originale de la fața locului.

Două descântece

Valer POP

Într-o zi, sora mea, căutând un caiet cu rețete de prăjituri, a găsit într-un sertar două descântece culese de la lelea Raveca a lu' Pavel a lu' Solomon: unul pentru a aduce laptele luat de cineva de la vacă și altul pentru vindecarea negilor.

Aceste descântece se pare că au fost copiate cam în jurul anului 1987, dintr-un caiet al moașei Sofica Nacu, care le-a cules de la lelea Raveca în timpul vizitelor pe care i le făcea.

Redau în continuare aceste descântece care se practica până nu demult la noi în comună.

Descântec pentru a aduce laptele înapoi când ți-l ia cineva de la vacă

Te duci dimineața, până nu se face ziuă, la Someș cu un vas în care să aduci apă. Din apa pe care o aduci, o stropești pe vacă și îi pui și în vasul din care bea apă.

La apă de duci cu puțină pâine și sare. Apa o iei în vas cu gura la vale, în mersul apei. Când iei apa zici: „Bună dimineața, apă bună, mergătoare. Eu te cinstesc cu pâine și sare. Iar tu să mă cinstești cu darul sfințeniei tale”.

Tu să iei prima dată apă în dimineața aceea, să nu ia nimeni apă înaintea ta și nici la dus, nici la întors să nu vorbești cu nimeni.

Să iei cam 100 g de lapte și să-l îngropi în grădina, sub o glie, și glia să o pui înapoi cu rădăcina în sus.

Să speli vasul după ce ai muls vaca și să arunci hâlbele în WC și zici: „Cine mi-a luat laptele de la vacă să-i miroase ca c... Să nu-l poată folosi și să ni-l dea înapoi”.

Să pui făină, tărațe și sare într-un vas și să-l pui pe vârful unui stâlp, să stea peste noapte acolo, și dimineața să le dai la vacă să le mănânce.

Să se repete cu apa, făina, sarea și tărațele trei zile la rând.

Pe vacă să o mulgi așa: începi cu țâța din față dreapta, după care țâța din spate stânga, apoi cea din față stânga și din spate dreapta.

Se repetă trei zile la rând.

Descântec pentru a te vindeca de negii

Se fură o bucățică de carne, de orice fel, direct de pe butucul de unde se împarte carnea.

Împarți carnea în trei bucăți. Cu o bucățică de aceea te ungi pe toți negii pe care îi ai pe corp și apoi o pui într-o crăpătură a unei scânduri dintr-un gard, până nu răsare soarele dimineața.

Se repetă în trei dimineți la rând.

Când ungi negii cu carne și când o bagi în crăpătură la gard zici așa: „Cum se uscă în vânt și soare carnea așa să se usuce ninjei mei și să rămân curat (ă). Doamne ajută-mă la aceasta. Să se ducă cum au venit și de unde au venit și eu să rămân curat(ă).

Dănilă Filipoi

Pusura de sub casă

În timpul socăcitului¹ la o nuntă, povestea cineva din satul Valea Mare că a ajuns cândva acolo o femeie care se pretindea mare vrăjitoare, descântătoare, dezlegătoare, împăciuitoare, cu alte cuvinte nu avea omul atâtea necazuri câte putea ea rezolva. Se ducea din casă în casă și le spunea oamenilor verzi și uscate, mai și nimerea, nu că ea ar fi știut, dar întreba pe unul și pe altul cine stă în casa aia, cum trăiesc oamenii de acolo etc. Oamenii, fără să-și dea seama, spuneau cu cine se sfădesc, cine are un necaz, cine e bolnav, doar la toată casa este câte ceva. Femeii atâtea-i trebuia, primul lucru spus când intra în casă era io știu că ai cutare supărare, io știu că ești bolnav, io știu că vă sfădiți și câte altele. Ajunsă la o familie mai numeroasă, începe a le zice: „Io știu cât vă certați și ce necazuri aveți, dar nu sunteți voi de vină, ci pusura² de sub casă. De acolo vi se trag toate, bine c-am ajuns azi la voi, că nu mai aveți mult, și un rău și mai mare se abătea peste casa voastră”. Se sperie oamenii când aud și întreabă: „Oare unde să fie pusura? Cine să o fi pus?” „Aveți niște dușmani, dar mari, ei v-au pus-o când ați făcut casele.” „Și unde să o fi pus?”, se arată cășaii nu doar curioși, ci și speriați. „Stați că vă spun minte naș.” Își bagă mâna în desagă, scoate o moșoancă³, o duce la gură și întreabă: „Unde-i pusura?” Apoi o apropie de-o ureche și ascultă cu mare atenție, după care zice: „O zis că în cămară, sub a patra podea”. Cum se făcea, cum nu, că toate pusurile se aflau fie prin cămări, fie prin pivnițe, fie prin poduri, cam pe unde își țineau oamenii cele necesare traiului: ouă, oale cu lapte și cu smântână, cârnaț, ceapă, cartofi, slănină, făină și altele. „Ce să ne știm face?”, îi cer sfatul cășaii. „Apoi adu, bade, un țapin și scoate podeaua, ca să pot lua pusura.” Se duce omul și se întoarce cu țapina, scoate cu greu podeaua, vrăjitoarea se apleacă, se apucă de descântat, bagă mâinile sub podea, în timp ce își rotea capul și sufla rar, când în când. „Aduceți o găină, nu prea slabă, că ce aveți aici nu poate fi scos de una slăbănoagă.” Aduce femeia o găină grasă, și începe ghicitoarea a bolborosi și a întoarce găina când pe-o parte, când pe alta, când cu picioarele în sus. Găina cârâia, iar ea interpreta fiecare cârâit: „Vezi că vă cere drept răsplată ce voi spune io. Adu, lele, un sac, fă bine!” Vine gazda cu sacul, iar femeia interpretează cârâitul găinii poruncind să pună în sac ce va zice ea: „Ce poștești?” „Borcanul cu groștior.” „Și mai ce?” „Ouăle din podișor⁴!” Și tot așa, caierul de lână, o dărabă de slănină, două cârje de cârnați, o bucată de caltaboș, două torturi de cânepă, un ghem de spăcma⁵, o cunună de mălai, o cupă de făină, două ștergare de pe pereți și două blide ungurești. Cum zicea descântătoarea, cum oamenii puneau în sac. „Oare îi mai trebuie multe la cine zice asta, că nu mai e mult și minte naș ne golește toată casa, ne-o lasă ca descărcată de uns⁶”, zice bărbatul în șoaptă. Femeia aude, totuși, și-i răspunde: „Vai, dar nu-s pentru mine, că n-am nevoie de nimic, toate trebuie duse și arse între hotare, dar dacă nu mai vreți să vă fac, eu mă opresc”. „Amu mergi până la capăt, dacă tot ai început.” Și cum tot învârtea găina, la un moment dat apare în palma vrăjitoarei un poclog⁷ și niște îndoituri. „No, ni! Asta e pusura! Ține sacul s-o pun și pe ea, că trebuie arsă cu toate celelalte lucruri.” Într-un timp, leșină găina de la atâtea învârtit și răsucit. „No, ni c-o murit și ea, atâtea de puternic o fost farmecul. Ține sacul să băgăm și găina asta moartă.” Se ridică vrăjitoarea în picioare, cere sacul să-l ducă spre a fi ars împreună cu lucrurile din el, apoi zice: „Dați-mi și mie ceva pentru lucrarea mea!” „Ce să-ți dăm?” „Dă-mi un cocoș să-mi fac o zamă, că văd că ai doi, să mă mai întăresc, că m-o sleit pusura asta de toate puterile.” Prind oamenii cocoșul, i-l dau femeii, asta îl ia subsuoară, își aruncă sacul în spate și dă să se ducă, dar se oprește și le spune: „No, de azi încolo, gata cu scârba și cu certurile la casa voastră”. Îi mulțumesc gazdele, și femeia pleacă.

„V-ați mai sfădit de atunci?”, întreabă una dintre ascultătoare aflată la socăcit. „Tot așa, răspunde povestitoarea, ca și înainte.”

1. Prepararea mâncărilor pentru un ospăt
2. Făcătură
3. Ghem de cârpe
4. Dulap cu vitrină
5. Ață subțire din cânepă
6. Zugrăvit
7. Bucăți de piele

Liviu PĂIUȘ

Ionică și zânele

Era demult o familie care avea numai un copil. Într-o zi de Paști, părinții au plecat la biserică. Copilul mergea după ouă, cum era obiceiul. Mamă-sa și tată-său i-au spus la copil că atunci când vine acasă să nu stea afară să se joace pe la tăietor, că vin zânele și zmeii și-l iau.

Copilul, după ce a terminat de umblat după ouă, a venit acasă. A uitat ce i-au spus părinții. A început să se joace pe afară, pe la tăietor. Și alintându-se singur, o adormit la tăietor. Atunci or venit zânele, l-or luat și l-or dus într-o pădure, unde aveau ele o gaură în pământ. Copilul când s-o deșteptat n-o mai văzut pe nimeni, decât un moș care era acolo.

Părinții când au venit acasă or văzut ouăle pe care le-a adus copilul. și el nu era nicăieri. Merg ei și întreabă pe la vecini dacă n-au văzut pe Ionică.

Vecinii spun că l-or văzut jucându-se pe la tăietor și acolo o adormit și nu l-au mai văzut apoi. Atunci părinții au spus că l-au luat zânele. Oricât l-au căutat pe Ionică, nu l-au aflat.

Așa au trecut mulți ani și Ionică era de opt ani când a plecat. Moșul care era acolo la zâne cu el, într-o zi, după ce au plecat zânele de la ei pe câmp la joacă, el l-o sfătuit pe Ionică :

– Măi, Ionică, tu vrei să mergi acasă la părinții tăi, să nu mai stai aicea în întuneric?

– Aș vrea, ca să mai văd și eu lumina zilei, căci tare m-am urât aici. Atunci bătrânul îi spune că zânele nu vin acasă până după asfințitul soarelui.

– Da tu, dacă vrei să mergi, să asculți de sfatul meu. După ce-ți arăt drumul pe care trebuie să mergi acasă la părinții tăi, să nu te uiți înapoi oricât te-or striga zânele. Ele când or veni și or să vadă că nu ești, s-or lua după tine și așa or să te strige de crezi că-ți sfarmă inima, dar tu înapoi nu te uita. Dacă te uiți, nu mai ai vedere. Când ajungi acasă la părinții tăi, să le spui să te bage sub o covată de lemn și să meargă să aducă nouă babe văduve să se roage lui Dumnezeu să te scape de zâne. După ce-or face rugăciunea, să facă un foc mare în vatră și când or lua covata de pe tine, tu să te uiți în foc și numai într-acolo.

Ascultând Ionică sfatul moșului, o luat drumul înainte spre casa părinților și n-o mers mult când și zânele l-ar ajuns și-l strigau:

– Ionică, Făt-frumos, numai o dată uită-te înapoi la noi! Ce frumos te-am crescut, și acum nu vrei să ne asculți?

Dar Ionică mergea înainte și nu se întorcea deloc înapoi. Atâta îl strigau, de se zguduia pământul, de credeai că mai-mai îl călca în picioare, dar el nu avea frică pentru că i-o spus bătrânul că nu-i poate face nimic dacă nu se uită înapoi.

Ajungând acasă, le-o spus părinților să-l bage sub covată, dar ei se minunau când l-or văzut așa de mare și frumos. El nici una, nici două:

– Nu mai stăm de vorbă, căci vin să mă prăpădescă zânele!

După ce au adunat babele și s-au rugat, au făcut focul. Când l-au scos de sub covată, el a aruncat ochii la foc. Toată casa se zguduia și tremura de glasul zânelor care-l strigau pe Ionică, dar el nici că habar n-avea. S-a uitat drept la foc și atunci le-a pierit puterea zânelor.

Ele s-au dus tulburate, neștiind cine le-a făcut isprava asta.

Părinții nu mai puteau de bucurie văzându-și copilul. Toți vecinii s-au adunat, întrebându-l unde a trăit până acum. El la toți le povestea c-a trăit sub pământ, unde n-a văzut lumina zilei.

Și așa scăpă Ionică de zânele cele rele.

*Din: Ion Lucian,
Povești din Țara Năsăudului,
p. 104-105*

Feciorul săgetat

Am auzit-o de la un bătrân de 75 de ani, i s-a întâmplat lui.

Zice că el era de vreo 17 ani când tată-său l-o dus la oi în câmp, în hotar cu rebrășorenii, înspre Tăușoare, la fundu' văii Vinului, în locu' Surupatu.

El avea o drăguță prin Valea Arșitei și mai mergea, din când în când, pe la ea. Și când era în timp de iarnă, într-o seară, la oi le-o dat de mâncare, s-o băgat în cort. Cortul lui era din lobde de fag crepate, cu pământ. Și-o pus de colesă, s-o lăsat pe spate, s-o desculțat la un picior de opincă și o adormit. La un moment dat, s-o trezit în casa acelei fete. Să fi dormit o oră, o oră și jumătate.

Fata avea și ea casă în câmp, aproape de peșteră. Acu 150 de ani era cam pustiu, erau două-trei case.

Când s-o trezit în casă la fată i-o spus:

– M-ai adus aici cu descântecele tale. No, te-mbracă și mergi de calcă omătu' înaintea mea, că mi-o rămas oile deschise și mi le zdrobesc niște lupi.

Fata, de frică și că era drăguțul ei, s-o îmbrăcat și o mers printr-o pădure și două poieni până la locul lui.

El o băgat oile-n corlă, i-o dat un toc de bătaie și-o trimis-o, noaptea, înapoi acasă.

După vreo săptămână, după ce-o cinat oile, câinele l-o băgat în corlă cu oile. Corla era făcută din lobde de fag, crepate, înclinate înăuntru, de 2,5-3 metri înălțime, acoperite cu pământ și cu o centură de lemn „rudar” care ținea legătura la lobde, ca să nu se bage lupul la oi. Lupii umblau „noajă de lupi”, adică mai mulți laolaltă. După ce-o închis oile, și-o făcut de mâncare, o mâncat, s-o dezbrăcat. Între caprele lui era un țap mare, porumb. L-o auzit zbie-rând la marginea pădurii. S-o întrebat cum de-o rămas țapul afară, că pe turiș-te n-o rămas. S-o gândit că s-o dus la muguri la marginea pădurii, unde tăia-se ziua muguri pentru capre. O ieșit afară și-o chemat țapul:

– Ci, țapule, ci, na, măi, na!

Țapul zbiera și venea spre corlă. Era lună ca ziua, atâta de fain se vedea. Și când s-o apropiat de corlă, el o luat o bucată de lemn de la tăietor și o aruncat în țap. După ce-o aruncat, o și fost țapul pe el și tot l-o zdrobit și l-o șperluit.

El s-o băgat în cort și nu s-o mai trezit șase săptămâni, după care s-o trezit acasă la părinții lui. O fost săgetat complet, că n-o mai știut de capul lui. Noroc că o dat de el, a doua zi, oamenii din apropiere cărora le era aminte de feciorul lui Conon. Or ieșit până la el și -or poruncit la tată-său că e în cort și nu mai știe nimic de capul lui, și l-or co-borât pe sanie în sat.

După șase săptămâni s-o deșteptat de cap. Și or găsit părinții lui o descântătoare și i-o descântat niște apă, vreo trei sticle, și i-o spus lui s-o ducă între hotare, la hotaru' cu Sângeorzu' să verse apa din sticle. În cât timp o mers el noaptea, la 12, să sosească acolo, ori ce-o auzit înapoi: zgomot, strigăt, ceteri, că-l strigă pe nume, nu s-o întors, dacă se întoarce rămâne mort pe loc.

O fost un om curajos. Atâtea o auzit și nu s-o-ntors înapoi. O trecut granița și-o vărsat apa din sticle. S-o întors înapoi acasă. O avut frică, dar s-o hotărât atâta de puternic să scape din beteșugul cel mare. După ce-o pus apa s-o-ntors înapoi și din acea noapte nu a mai fost altu' bolnav.

*Din: Ion Lucian,
Povești din Țara Năsăudului,
p. 116-118*

Colinde

Selecție de Valer POP

Colinda popii

Colo josu mai din jos *
Jos în prundul mării
Scrisu-i tare, lucra-i mare
Scrisă-i dalba mănăstire
Cu altarul către soare
Cu ușile jos spre mare
Și cu praguri la altare
Cu ferești la tămăiești
Slujba-i sfântă cui o cântă
Cânt-o nouă popi bătrâni
Și cu nouă diecei
Doisprezece apostolei
Grăi cel diac mai mic
Către cel preot mai mare
Ce rându-i de-aiesta rându
De cocoșii ce-or cântat
Zori de ziuă nu se făcu
Grăi cel preot mai mare
Către cel diac mai mic
De cu seară-i vecernia
În miez de noapte-i utrenia
În zori de ziuă-i liturghia.
Grăi cel preot mai mare
Ia-mi ieși „Mure” până afară
Și mi-ș trage un clopot mare
Clopot mare de-un stâlp mare
Și mi-ș trage un clopot mic
Clopot mic de-un stâlp mic
Și dă de trei ori în toacă
De trei ori în trei chipuri
Să-mi audă vecinii
Vecinii și creștinii
Să-mi audă și să-mi vie
Cu lumini și cu prescuri
Mai vârtos cu închinăciuni
Și-o cântăm și-o colindăm
Și la preot i-o închinăm
Să fie de sănătate.
* După fiecare rând se cântă:
*Domnului Doamne
Domn de-al nostru.*

Sabin Olea, preot r. unit la Cib.
(Unirea Poporului,
25 decembrie 1932)

Crăciunul orfanilor

Sunt orfani și nu au tată,
Mama-i după lemne-n crâng,
Singuri stau bieții pe vatră
Și să joacă ziua toată,
Și cât rîd atîta plâng.

Rîd când văd că se ivește,
De sub vatră-un șoricel,
Când pisica mi-l zărește
Și chitită îl pîndește
Și dă fuga după el.

Plâng de frig și plâng de foame,
Nu-i mălai și afar' a nins,
Iar tăciunii de pe vatră
N-au ținut jar noaptea toată,
Și pe vatră focu-i stins.

Sunt orfani și nu au tată,
La răpus un glonț de tun,
Dar ei știu și tot așteaptă,
Cu colinda învățată,
Pe bătrânul Moș Crăciun.

Și ce-a zis măicuța nene,
Când de-acasă a plecat?
Să fim buni, c-apoi ne duce,
Doamne-ajută sfântă cruce,
Și pe noi la colindat.

Du-ne, du-ne, mamă dragă,
Dară nu ne duce-n sat,
Du-ne, du-ne-acol departe,
Unde tata are parte
Și cu alții e-ngropat.

Ca să-i colindăm colinda,
Care ne-o spunea în post,
Cu mac roș și cu sulfină,
Doară, doară o să vină,
Mamă și Crăciunul nost...!

Înv. Iuliu Domșa, Pețelea
(Unirea Poporului,
25 decembrie 1928)

Aspecte ale activității Comisariatului de Poliție Năsăud și Sectorului de Jandarmi Rodna în perioada alegerilor electorale din 1946

Alexandru DĂRĂBAN

Perioada de după 1945 și până la începutul anilor '60 a marcat, pentru structurile Ministerului Afacerilor Interne, o accentuată criză de cadre. Trecerea de la un regim politic total diferit la cel instaurat după 6 martie 1945 a impus necesitatea purificării și înlocuirii cadrelor vechi, loiale regimului trecut, cu cele noi, dedicate edificării noii ordini sociale și de stat. Fenomenul s-a reflectat puternic și în cadrul Ministerului Afacerilor Interne¹.

Partidul Comunist, având sprijinul sovieticilor, a reușit să-l impună pe Teohari Georgescu în funcția de subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne în guvernele Sănătescu II și Rădescu, el răspunzând de probleme administrative. Poziția convenea comuniștilor, întrucât de ea depindea numirea primarilor și a prefecților, ceea ce i-a ajutat foarte mult la adjudecarea acestor posturi foarte importante din administrația teritorială.

La scurt timp după numirea sa, Teohari Georgescu a încercat să plaseze persoane agreeate de P.C.R. în structurile organelor de Siguranță, lovindu-se însă de opoziția lui Nicolae Rădescu. Practic, Partidul Comunist a putut să-și impună propriile cadre în M.A.I. doar după 6 martie 1945, când lui Teohari Georgescu i s-a încredințat conducerea ministerului. Numirea în funcții de conducere la Siguranță și Poliție a unor persoane de încredere era imperios necesară pentru P.C.R., care dorea să folosească aceste instituții pentru a prelua cât mai repede controlul asupra întregii societăți. Anihilarea partidelor politice, comunizarea administrației și a celorlalte structuri de stat au fost facilitate de aportul informativ și operativ al organelor de Siguranță².

Conducerea M.A.I. a fost împiedicată să treacă rapid la epurarea cvasitotală a aparatului din subordine de nevoia acută de personal, șefii de compartimente cerând continuu suplimentarea numărului de subalterni pentru a-și putea desfășura activitatea cât mai eficient³. La sfârșitul anului 1946, șeful Chesturii de Poliție a Municipiului Cluj, prim chestorul Gheorghe Crăciun, le atrăgea atenția superiorilor de la centru că „trebuie neapărat a se lua măsura de a se da personal suficient. Căci numai în acest fel se va putea face față problemelor”⁴. Totodată, Gheorghe Crăciun, cerea suplimentarea numărului de angajați din subordine, subliniind însă că avea nevoie doar de oameni ce îndeplineau anumite condiții: „Personalul care se va repartiza să fie instruit și să aibă aptitudini de a corespunde la Biroul Siguranței, întrucât se cere un adevărat «miros de copoi»”⁵.

După reîncadrarea Transilvaniei de Nord la statul român, Poliția de reședință Bistrița a revenit în su-

bordinea Direcției Generale a Poliției și a Inspectoratului Regional de Poliție Cluj⁶. Biroul Siguranței din cadrul Poliției de reședință Bistrița era organizat ținând cont de problemele stringente. Ele au fost precizate într-un alt ordin circular, secret, din 20 mai 1945. Criteriile care trebuiau avute în vedere au fost următoarele:

- mișcarea extremistă de dreapta;
- foste partide politice;
- asociații culturale, sociale și bisericești;
- rasism, șovinism și reacționari;
- elemente care împiedică democratizarea țării.

Prin „foste partide politice” trebuia să se înțeleagă cetățenii care „actualmente nu se găsesc ca aderenți ai FND-ului”. În special, trebuiau identificați „membrii proeminenți ai fostelor partide: național-țărăniști, liberali, gogo-cușiști etc., care actualmente se abțin de la o activitate politică, în cadrul programului FND-ist”. Aceștia trebuiau să fie urmăriți, „filându-se zi cu zi”, pentru a se preveni o eventuală colaborare prin care ar intenționa să răstoarne „actuala stare de lucru”⁷.

Un an mai târziu, printr-un ordinul din 15 martie 1946 al Direcției Generale a Poliției, se atrăgea atenția asupra atitudinii polițiștilor „față de activitatea și manifestările organizate de diferite partide politice”⁸.

La 9 aprilie 1946, Direcția Generală a Poliției a trimis în teritoriu instrucțiuni pentru organizarea și coordonarea activității informative. Ordinul, preluat de Inspectoratul Regional de Poliție Cluj și transmis mai departe, era un îndreptar tehnic cu norme pentru poliția de siguranță pentru a se asigura ordinea publică și siguranța „statului democrat”⁹.

Lipsa cadrelor pregătite a determinat totuși P.C.R. să mențină în Poliție și Siguranță mare parte din foștii angajați, cel puțin pentru o perioadă¹⁰. Cea mai simplă armă, pentru a-ți menține funcția și avantajele ce denotă din aceasta, a fost compromisul. Pentru a da bine în ochii superiorilor aduceau învinuiri anonime pentru fapte imaginare, camarazilor cu nimic întemeiate, numai din dorința nedemnă de a calomnia, a denigra, folosindu-se de note informative. Asemenea directive și metode au urmat și cadrele poliției și jandarmiei din zona Năsăudului, venind cu două exemple din anul 1946. Este vorba de șeful comisariatului de poliție Năsăud, Ioneanu Ilie, și șeful postului de jandarmi Rodna, Tudoran Ioan.

Ioneanu Ilie s-a remarcat prin marea cantitate de note informative adunate pe parcursul unei perioade scurte de timp, începând cu luna mai și terminând cu începutul lunii august al anului 1946. Oprindu-ne asupra tipologiei notelor informative, în ce privește formu-

larea lor, acestea începeau cu „suntem informați că”, „stând de vorbă în diferite împrejurări cu cetățenii”, „circulă zvon public că” sau „suntem informați precis”, uneori continuându-se cu propuneri și terminându-se, totdeauna, cu expresia „măsuri luate” care avea formula standard „din partea noastră s-au luat măsuri pentru supraveghere și verificare, orice caz afirmativ se va raporta la timp”. Toate aceste note informative erau încadrate ca „strict secrete”. Majoritatea notelor făceau referire la:

- I) partidele istorice;
- II) la alegerile ce urmau să aibă loc;
- III) soarta sașilor din zonă;
- IV) reforma agrară și Frontul Plugarilor;
- V) Uniunea Sovietică și Marile Puteri;
- VI) diferite acțiuni ale unor „brigăzi” și ale unor „reacționari”.

În cele ce urmează vom da publicității asemenea note informative, respectând ordinea tematică enumerată mai sus.

I) Partidele istorice, din ele putând afla date despre viața lor pe plan local, spre sfârșitul existenței lor:

a) Suntem informați că în ziua de 26 mai 1946 Partidul Național Liberal (PNL) va ține o adunare în orașul Năsăud, sub președinția d-lui dr. Nacu Dumitru din acest oraș.

Din informațiuni precise, la această adunare va lua parte și C. Brătianu.

Această adunare este ordonată în mod indiscret de a lua parte toți membrii PNL din întregul județ Năsăud.

Din informații, la adunare vor lua parte și membrii din Partidul Național Țărănesc (PNȚ).

În general, spiritul populației, nu este convinsă și hotărâtă până în prezent de ce partid să se atașeze, spre a avea o mai mare siguranță în viitor.

Adunarea se va ține în curtea școlii Normale din acest oraș.

Membrii PNL lucrează în mod camuflat pentru organizarea adunării din 26 mai 1946¹¹.

b) Partidele istorice, Partidul Național Țărănesc – Maniu (PNȚ – Maniu), Partidul Național Liberal – Brătianu (PNL – Brătianu), fiind informați de guvernul actual vor face o schimbare a prefectilor, a primarilor din întreaga țară cu privire la reușita alegerilor și fiind informați și aceea cum că alegerile se vor face pe comune; totodată mai sunt informații că în comisii vor lua parte numai membri din Frontul Național Democrat (FND) și pentru a combate aceste măsuri au ajuns la hotărârea ca în fiecare comună să formeze o echipă de sacrificiu [care] să atace acele comisii, din informațiuni precise în ziua de 1 iulie a. c. Profesorul Pop Leonida, președintele PNȚ – Maniu al județului Năsăud, însoțit de preotul [greco-catolic] Grigore Pop din comuna Telciu s-au deplasat la București pentru a rezolva următoarele două chestiuni:

1. de a fi la București pe ziua de 4 iulie spre a fi în așteptarea hotărârilor ce le va aduce cele patru mari puteri, deoarece sunt în așteptare, marile puteri vor da dispoziții ca armata rusă să se retragă de pe teritoriul românesc;

2. de a lua directive complete de modul de organizare a echipelor de sacrificiu și modul de înarmare a acestor echipe, spre a face față și a încurca propaganda guvernului actual¹².

La aceasta apare și propunerea ca „organele superioare să ia măsuri mai severe pentru încurcarea și organizarea echipelor în cauză, mai cu deosebire în comunele Telciu, Zagra, Romuli și Salva, prin care comune se bănuiește că mai mulți cetățeni posedă diferite arme”.

c) Suntem informați în mod sigur că avocatul Nacu Dumitru, președintele PNL – Brătianu, în ziua de 13 iulie 1946 a plecat la București spre a lua contact cu șefii PNL – Brătianu, unde se bănuiește, că ajungând la divergențe între ei, avocatul Nacu Dumitru s-a hotărât să se retragă de a mai activa după indicațiile primite de la centru.

În urma acestor divergențe, avocatul Nacu Dumitru a luat contact cu d-l ministru Vântu¹³ spre a trece în PNL – Tătărăscu, cerând totodată și unele condițiuni.

Deci, din informațiunile primite, reiese că avocatul Nacu Dumitru din orașul Năsăud este hotărât de a se retrage din PNL – Brătianu și a intra în PNL – Tătărăscu¹⁴.

Suntem informați că între membrii organizației județene Năsăud a PNȚ – Maniu au devenit neînțelegeri pentru următoarele motive. În trecut având o întrunire secretă între membrii principali ai comitetului de partid și în discuțiile avute, o parte din membri au propus ca propaganda să se facă în mod democratic, în stilul dreptății.

Printre membrii care au ridicat și au propus cele de mai sus a fost profesorul Mute Nicolae, președintele organizației Năsăud, care a expus și a propus următoarele:

1. O mai dreaptă repartitie a bunurilor, spunând că este incompatibil ca unii să se lăfăiască în bunuri fără a munci, iar alții care muncesc din greu se află în suferințe.

2. Raționalizarea consumului.

3. Raționalizarea industriei și a comerțului astfel ca să nu existe numai o pătură restrânsă de profitori, comercianți și industriași care să speculeze marea masă a țăranilor, muncitorilor și funcționarilor.

4. Etatizarea băncilor pentru ajutorarea cetățenilor lipsiți etc.

În concluzie, a spus că trebuie și este necesară o examinare totală a programului partidului, pentru a intra în spiritul vremii și a veni astfel cu soluții practice în ajutorul celor mulți și necăjiți.

Propunerile de mai sus ale prof. Mute Nicolae au provocat vehemente discuții, aprinse, între membrii partidului, adică între prof. Mute Nicolae, dr. Ioan Luca, Dănilă Pop și avocatul Jucan care nu au aprobat propunerile prof. Mute, în urma acestor discuții înfocate prof. Mute s-a considerat demisionat.

Mai suntem informați că la cele propuse de prof. Mute ar fi aderat și farmacistul Drugă Gheorghe, plus 5-6 membri marcanți al căror nume, până în prezent, nu s-au putut identifica [au hotărât] de a se retra-

ge din PNȚ – Maniu și au trecut la PNL – Tătărăscu¹⁵.

Suntem informați precis că sunt tratative între conducătorii PNȚ – Maniu și PNL – Tătărăscu în a face fuziune.

Conducătorii PNȚ – Maniu au primit firul că parte din membrii marcanți ai conducerii PNL – Brătianu s-ar retrage spre a adera la PNL – Tătărăscu și pentru acest motiv al lor de a face fuziune, aceste două partide și la eventualele alegeri, părerea conducătorilor PNȚ – Maniu este de a nu lua parte la alegeri și dacă le reușește de a fuziona, speră că atunci vor avea o opoziție mai puternică¹⁶.

II) Alegerile, ce urmau să aibă loc în acel an, constituiau o prioritate absolută:

a) În intervalul de la 25.VI - 2.VII a. c., stând de vorbă în diferite împrejurări cu cetățenii din oraș am auzit vorbindu-se despre viitoarele alegeri, despre reforma agrară, Frontul Plugarilor (FP) și problema sașilor înapoiți în țară.

Dintr-un grup de cetățeni, unul susținea că după părerea lui și chiar a mai multora, pe Valea Someșului, în viitoarele alegeri, vor lua majoritatea voturilor în mod sigur PNȚ care, cu toate că nu fac propagandă, vor fi învingători, urmați de puținii liberali (Tătărăscu) și comuniști care vor lua numai resturi, căci totul se va îngloba în masă la PNȚ. De asemenea, PNȚ ar fi primit propuneri din partea mai multor unguri care s-ar fi pronunțat că ar fi de acord a merge să voteze pentru Maniu dacă ar fi asigurați că vor primi pământ și case mai bune¹⁷.

b) 1. Circulă zvon public că pe Valea Someșului, în viitoarele alegeri, vor lua majoritatea voturilor în mod sigur PNȚ – Maniu, care, cu toate că nu fac propagandă, totuși vor ieși învingători și că pe Valea Someșului al doilea învingător va ieși PNL Tătărăscu și comuniștii.

2. De asemenea circulă zvonul că PNȚ de pe Valea Someșului ar fi primit propuneri din partea ungurilor cum că s-ar atașa de PNȚ – Maniu să voteze în eventualele alegeri, dacă le promite că după alegeri vor fi asigurați spre a avea liniștea zilnică și neconturbați de nimenea¹⁸.

c) Referire la ordinul d-voastră la organizarea și înscrierea personalului în vederea alegerilor, avem onoare a vă raporta următoarele:

Personalul Comisariatului se compune din: șeful comisariatului, un comisar adjunct, un agent, un șef de secție și 6 gardieni publici.

Față de marele număr al elementelor reacționare ce le avem în localitate, nu putem face față cu personalul existent în caz că s-ar ivi ceva incidente.

Unități militare nu avem în localitate.

La sectorul de jandarmi există un sublocotenent și un sergent-major, trupă nu are.

Pentru a se putea față nevoilor serviciului, vă rugăm să binevoiți a interveni locului în drept ca din timp să se majoreze personalul, plus peste cel existent, cu un comisar ajutor, 4 agenți, un impiegat (?), o dactilografă, 9 gardieni publici și un pluton de ostași bine înarmat. Numai astfel, întâriți, putem asigura bunul mers al alegerilor fără incidente¹⁹.

d) În ziua de 20 iulie 1946, din partea FND-ului s-a ținut o adunare în comuna Rodna, județul Năsăud, și, aproximativ, după ce au vorbit trei sau patru oratori, s-a ivit un incident între FND-iști și reacționari.

În urma acestei adunări, circulă zvon public că au luat parte mai mulți membri din PNȚ, printre care au fost și din orașul Năsăud spre a se pune la curent cu programul FND întrucât, în prezent, o mare parte din membrii acestui partid urmează a se retrage și a trece în organizația FND.

O parte dintre reacționari, care se aflau prezenți, au aprobat programul și au admirat mai cu deosebire pe oratorul Dr. Vianu, secretarul organizației locale PCR²⁰.

e) Suntem informați precis că elementele reacționare din partidele istorice au lansat zvon public ca să nu voteze populația cu FND în eventualele alegeri, pentru faptul că, în cazul dacă reușește guvernul actual, imediat după alegeri se va aplica și în Țara Românească aceeași doctrină din Uniunea Sovietică, prin aceea de a ridica bonurile individuale și de a lua ființă colhozurile și că toată lumea va munci în comun și vor fi hrăniți de la cazan.

Comercianții, în urma acestui zvon, trebuiesc ca pentru acest motiv Statul a majorat dările spre a nu mai putea rezista nici o prăvălie și tot comerțul să treacă la cooperative²¹.

III) Soarta sașilor

a) Din convorbirile avute cu sașii din împrejurimi care lucrează la diferiți cetățeni am putut remarca următoarele:

- numitul Michael Rieger din localitatea Braunau - Austria de Nord a trimis o scrisoare numitei Firuca Saigen din comuna Dumitra în care îi scria că de câțiva ani de când trăiesc pe aceste meleaguri au trăit în bune condițiuni cu românii, ungurii, acum când au venit să strângă o avere și mai ales că s-a terminat războiul, cei ce se înapoiază la vetrele lor nu li se mai dă voie nici măcar a sta în locuința lor și, mai mult, li s-ar fi luat toate lucrurile de preț la intrarea în țară.

- din cei ce stau azi în averile strămoșilor lor (sașii) să nu se bucure prea mult căci starea actuală de lucruri se va schimba și decât să vină acasă să fie sclav, mai bine nu mai vine niciodată și va spune și copiilor ce soartă i-a așteptat pe sași după terminarea războiului²².

IV) Reforma agrară și implicarea Frontului Plugarilor (FP)

a) Referitor la reforma agrară și FP, care au făcut atâtea nedreptăți la împărțirea pământului, dând vechilor săteni numai pământ din cel mai slab și dealuri, iar colonizaților numai zăvoi și șesuri.

Din pământul rezervat așa-zis pentru cei ce urmează a veni de pe front și din spitale a fost rezervat cele mai bune loturi care și azi sunt tot rezervate și exploatate de către cei din comitet.

Cu toate că și în comuna Dumitra au fost coloniști foarte mulți și toți au fost înscrși în FP, azi s-au desolidarizat de acest partid și trec a se înscrie în alte partide. În numita comună ar fi fost vreo 150 din care, astăzi, au mai rămas numai 17²³.

V) Referiri la Uniunea Sovietică și Marile Puteri

a) *Circulă zvon cum că în ultima hotărâre adusă de Marile Puteri la conferința de pace s-a hotărât ca România să fie predată sub protectoratul Angliei. Și pentru acest fapt, reprezentanții Armatei Roșii, care ar urma să facă această predare, se află deja în Vișeu de Sus, județul Maramureș, unde așteaptă comisia Angliei spre a începe predarea.*

Mai circulă zvonul de comisia celor patru mari puteri ar fi adus prin ultima hotărâre față de România ca ungurii aflați pe teritoriul Ardealului să fie predați Ungariei spre a liniști spiritele populației din ambele părți.

E posibil ca aceste zvonuri au fost date în public din partea elementelor reacționare²⁴.

b) *Circulă un zvon recent pe raza acestui comisariat că America și Anglia țin sau, mai bine-zis, au strâns legături cu Spania lui Franco și au luat măsuri ca să fie înarmată cu mult mai bine de cum a fost Germania și, în cazul în care s-ar ivi vreo neînțelegere cu Uniunea Sovietică, susțin că există în Europa o armată puternică, adică Spania.*

În mod camuflat, se lucrează în Spania la un nou armament sub indicațiile inițiatorilor americani și englezi, între care un armament inventat, un aparat cu raze puternice care, la o distanță de 1.500 m., ar distruge tot ce există pe fața pământului.

Mai circulă zvon public că toți prizonierii germani, prinși de americani și englezi, în prezent se instruesc în Franța de către instructori americani și englezi.

Pregătirile de mai sus se fac în scopul că, dacă la data de 29 iulie când urmează a se ajunge la definitivarea conferinței de pace și la o eventuală neînțelegere cu Uniunea Sovietică, se dă ultimatum Uniunii Sovietice.

Bănuim că zvonurile publice de mai sus menționate sunt date în public de către membri marcanți ai partidelor reacționare prin care caută cu orice preț ca să încurce și deruteze bunul mers al Blocului Democrat²⁵.

c) *Circulă zvon public în mod camuflat că Departamentul Ministerului de Comunicații ar fi dat dispozițiuni personalului de la căile ferate române, refugiați pe teritoriul Bucovinei, ca să nu se îngrijească de locuințe și să rămână așa cum se află.*

În urma acestui zvon populația a ajuns la credința că Uniunea Sovietică va renunța la teritoriul Bucovinei și va fi din nou anexat României. Bănuim că acest zvon să fie lansat publicului de reacționari²⁶.

VI) Despre „brigăzi” și „reacționari”

a) *Suntem informați că pe întregul cuprins al Ardealului sunt anumite formații, zise brigăzi, formate din români și majoritate unguri care se ocupă cu ademenirea copiilor între vârsta de 14 ani până la vârsta de 18-20 ani, îndrumându-i și chiar sunt trimiși în Anglia și America unde urmează să fie pregătiți și în urma educațiunilor date să fie trimiși în coloniile respective pentru a-i instrui și educa pe locuitorii acestor ținuturi. Aceste formațiuni, zise brigăzi, funcționează clandestin și sunt foarte bine plătite, atât agenții care*

lucrează pe teren, cât și capii care cad în cursă. În ceea ce privește recrutarea acestor tineri, se face dintre meseriași, muncitori și, mai cu deosebire, dintre elevii din cursurile secundare, urmărind scopul de a căuta să reducă și să împiedice tineretul român de-a mai învăța.

Subiectele ce se propun în fața tinerilor recrutați sunt că în România nu vor putea să ajungă să ocupe posturi înalte, însă în America sau Anglia toți vor fi făcuți ofițeri și ingineri.

Din informațiuni, centrul acestor formații, zise brigăzi, ar fi Cluj, având și reprezentanți la București pentru procurarea actelor sau pașapoartelor necesare transportului în străinătate²⁷.

b) *Suntem informați că reacționari din comuna Salva, județul Năsăud, se organizează pentru a încurca bunul mers al alegerilor și că o parte din membri să posedă arme și grenade.*

Intenția organizatorilor este ca în ziua alegerilor grupa înarmată să meargă înainte, iar după și grosul înarmat cu ciomege spre a ataca elementele din FND.

Din informații reiese că elementele reacționare din comuna Zagra, județul Năsăud, la fel și-au făcut planul de a-și organiza pentru termenul fixat al alegerilor o echipă puternică spre a ataca elementele FND-ului, însă nu am primit informații cum că ar fi înarmați. Elementele reacționare din anumite comune sunt hotărâte că vor câștiga alegerile²⁸.

La această notă s-a anexat și propunerea de „a se interveni la Legiunea de jandarmi și spre a da dispoziții posturilor de jandarmi”, respectiv, de „a fi supravegheați membrii în cauză și în cazul oportun să li se facă percheziții domiciliare pentru a se găsi arme și muniții”²⁹.

În ceea ce-l privește pe șeful postului de jandarmi Rodna, plutonierul-major Tudoran Ioan, notele informative întocmite de acesta, de fapt, sunt niște rapoarte de la fața locului, în mare parte nefiind întocmite pe bază de zvonuri ca la Ioneanu Ilie, observându-se o anumită concretețe a raportărilor.

În cele ce urmează vă vom prezenta câteva exemple care să ilustreze modul de lucru al șefului postului de jandarmi din Rodna:

a) *Întocmirea unui tabel nominal cu „inițiatorii care au făcut parte din comisia de maghiarizare a românilor din Rodna în timpul dominației maghiare din Ardealul de Nord în perioada 1940-1944”³⁰ conform ordinelor primite de la Legiunea de jandarmi Năsăud. Acest tabel îi cuprindea pe:*

- Banfy Laszlo, preot romano-catolic, plecat din comună cu trupele maghiare;

- Peterfy Sandor, notar în Rodna, plecat din comună cu trupele maghiare³¹.

b) *Reclamații verbale privind pe unii locuitori care simpatizau cu secta „Martorii lui Iehova”. Cerea lămuriri forurilor superioare ca să li se comunice, de urgență, dacă mai trebuie urmăriti acești sectanți și să le confişte materialul propagandistic religios specific sectei³².*

c) *Punerea sub urmărire a preotului greco-catolic Sângeorzan Lazăr din Rodna. Este vorba de o*

adresă către Postul de jandarmi din comuna Rozavlea, județul Maramureș, unde era plecat preotul în concediu pentru 15 zile, în care li se sugera să-l urmărească, cu cine ia contact, cât stă la orice persoană, dacă persoana respectivă este suspectă în evidențele lor de urmărire și dacă face propagandă antidemocratică³³.

d) Informații despre evreii din comuna Rodna deportați și reînțorși în comună.

Circulau informații că aceștia intenționau să atace noaptea casele diferiților cetățeni maghiari care, în timpul dominației maghiare, au deținut diferite funcții. Maghiarii erau și ei informați despre acest fapt, pregătindu-se, la rândul lor, să-i întâmpine cu topoare și cio-mege³⁴.

e) Despre atitudinea învățătorilor Lehot Harpa de la școala maghiară din Valea Vinului și Horvath Emilia de la școala confesională Rodna.

Primul se plângea că suferă de tuberculoză, n-are posibilitatea să se aprovizioneze cu alimentele necesare la fel ca toți ungurii din sat.

Învățătoarea Horvath Emilia își exprimase părerea că vrea să demisioneze din învățământ sau să plece din localitate motivând că o dușmănește partea intelectuală din comună³⁵.

e) Diferende interetnice la școlile din comună privind încadrarea la Școala de stat a unor învățători de origine maghiară care știu la perfecție limba română și că unii învățători vor fi mutați. Datorită acestui fapt s-ar produce o foarte mare nemulțumire în rândurile învățătorilor și a populației civile din Rodna³⁶.

f) Despre locuitorul Popârțac Macidon care a luat parte la o adunare politică a PNT în orașul Bistrița în data de 4 august 1946. Se menționa că un grup de indivizi ar fi pătruns în acel local, iar unui dintre ei a tras cu un pistol lovindu-l pe locuitorul Popârțac Macidon, acesta fiind internat în spital. Datorită celor petrecute în Bistrița, s-au iscat nemulțumiri în rândul locuitorilor din comună, dar și în comuna vecină Șanț. Aceștia erau simpatizanți PNT fiind nemulțumiți că nu-și puteau manifesta dorințele politice³⁷.

În cursul lunilor premergătoare alegerilor electorale din 19 noiembrie 1946, Comisariatul de Poliție Năsăud și Sectorul de Jandarmi Rodna au ținut sub supraveghere permanentă atât membri partidelor politice (în special opoziția), cât și electoratul lor prin intermediul dărilor de seamă, rapoartelor, note informative, dar și a perchezițiilor.

Prezentarea acestor succinte informații – note informative – care, poate, unora li s-ar părea minore, nu constituie decât pași repezi făcuți înspre comunism în acel an 1946, urmând ca în lunile următoare și anii care au urmat comuniștii să-și concentreze acțiunile pe reducerea la tăcere a opoziției și pe câștigarea monopolului puterii.

Note:

1. Liviu Țăranu, Problema cadrelor în M.A.I. (1948 - 1965), în „Totalitarism și rezistență, teroare și represiiune în România comunistă – CNSAS - Studii 1”, București, 2001, p. 28.

2. Liviu Pleșa, Cadrele securității în timpul lui Teohari Georgescu, în „Caietele CNSAS”, Anul IV, 2011, nr. 1-2(7-8), p. 9-10.

3. *Ibidem*, p. 13.

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*, p. 14.

6. Iosif Uilăcan, „Județul Năsăud în anul 1946”, în *Revista Bistriței*, XXVII/2013, p. 280.

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*.

9. *Ibidem*.

10. Liviu Pleșa, *art. cit.*, p. 12.

11. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), Fond *Comisariatul de Poliție Năsăud*, Dosar nr. 1 – *Hârtii confidențiale*, Nota informativă din 22 mai 1946, f. 10.

12. *Ibidem*, Nota informativă din 1 iulie 1946, f. 11.

13. Ion Gh. Vântu, ministrul lucrărilor publice în guvernul Groza (1 decembrie 1946 - 5 noiembrie 1947).

14. SJANBN, Fond *Comisariatul de Poliție Năsăud*, Dosar nr. 1 – *Hârtii confidențiale*, Nota informativă din 17 iulie 1946, f. 18.

15. *Ibidem*, Nota informativă din 19 iulie 1946, f. 19.

16. *Ibidem*, Nota informativă din 21 august 1946, f. 19.

17. *Ibidem*, Nota informativă din 2 iulie 1946, f. 15.

18. *Ibidem*, Nota informativă din 7 iulie 1946, f. 17.

19. *Ibidem*, Nota informativă din 11 septembrie 1946, f. 28.

20. *Ibidem*, Nota informativă din 27 iulie 1946, f. 21.

21. *Ibidem*, Nota informativă din 14 august 1946, f. 25.

22. *Ibidem*, Nota informativă din 2 iulie 1946, f. 15 și 7 iulie 1946, f. 17.

23. *Ibidem*.

24. *Ibidem*, Nota informativă din 3 iulie 1946, f. 16.

25. *Ibidem*, Nota informativă din 23 iulie 1946, f. 20.

26. *Ibidem*, Nota informativă din 31 iulie 1946, f. 23.

27. *Ibidem*, Nota informativă din 1 iulie 1946, ff. 13-14.

28. *Ibidem*, Nota informativă din 18 septembrie 1946, f. 30.

29. *Ibidem*.

30. *Ibidem*, Nota informativă din iunie 1946, f. 33.

31. *Ibidem*.

32. *Ibidem*, Nota informativă din 23 iunie 1946, f. 39.

33. *Ibidem*, Nota informativă din 26 iulie 1946, f. 44.

34. *Ibidem*, Nota informativă din 15 mai 1946, f. 50.

35. *Ibidem*, Nota informativă din 11 mai 1946, f. 52.

36. *Ibidem*, Nota informativă din 16 iulie 1946, f. 53.

37. *Ibidem*, Nota informativă din 9 august 1946, f. 60.

Câteva mărturii despre organizația „SUMANELE NEGRE”

Alexandru DĂRĂBAN

Pornită inițial ca o acțiune îndreptată contra trupelor sovietice, Mișcarea Națională de Rezistență și -a îndreptat forța contra regimului comunist, ajungându-se ca, într-un final, să susțină monarhia și să caute adăpost pentru Regele Mihai I.

La început, „Mișcarea de Rezistență” s-a manifestat doar în zona muntoasă și deluroasă a Transilvaniei. Treptat, ea s-a extins și în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și în nordul Bucovinei, membrii ei beneficiind de „concursul, complicitatea tacită a populației, în special a celei rurale, care i-a adăpostit sau le-a înlesnit ascunderea și alimentarea și le-a găsit gazde noi etc.”.

Pornită, inițial, ca „o acțiune îndreptată contra trupelor sovietice”, așa cum apreciau organele informative române, Mișcarea Națională de Rezistență și-a îndreptat rapid activitatea „contra partidului și regimului comunist”.

La 1 iunie 1945, în cadrul organizației, a fost înființată „Divizia Sumanelor Negre”, ca „unitate de apărare națională”, având ca scop „intrarea la momentul oportun în acțiune pentru salvarea țării de la prăbușire și comunizare”. „Divizia Sumanelor Negre” și-a concentrat activitatea în zonele Cărlibaba, Iacobeni, Dorna, Năsăud, Rodna, Ilva Mare și în masivul muntos Călimani, la est de Colibița¹.

Unele mărturii despre această organizație le găsim scrise și în ziarul comunist „Lupta Ardealului” ce apărea la Cluj. Se făcea referire la unii membri manșiți, ca membri ai „Sumanelor negre”.

Partidul Național Țărănesc a ținut o ședință în localul parohiei greco-catolice din Bistrița în ziua de 7 august 1946, deși PNT-ul avea propriul lui sediu. În acea zi avea loc târgul săptămânal, și erai veniți mulți țărani. Aceștia au fost manipulați, fiind informați că se ține o adunare secretă în biserică. Aceștia au mers să verifice la biserică acest fapt, fiind „indignați” că biserica a fost transformată într-un „sediul politic subversiv”. Se afirma, în ziar, că preotul greco-catolic s-ar fi aflat în fruntea unei bande înarmate care ar fi tras în mulțime. Mai erau acuzați cei aflați la ședință ca fiind elemente legionare, observându-se printre ei Leonida Pop, fratele avocatului Aurel Pop arestat ca șef al organizației teroriste „Sumanele negre” și frate cu Mitriță Pop, tot șef în această organizație, dispărut și dat în urmărire. Mai erau acolo notarul public Ion Luca din Năsăud, fiind acuzat ca fiind un „fascist notoriu”, că a adăpostit în casa lui pe vestitul Ilie Lazăr și și-a transformat casa în sediu clandestin al „Sumanelor negre”. De față, se scrie în articol, că a fost și un cârciumar

din comuna Salva, pe nume Filip, care cu alții dintre cei prezenți au reușit să dispară².

Într-un alt articol era prezentat procesul studenților care au răspândit manifeste cu ștampila organizației „Sumanele negre”. Acuzați de aceste fapte au fost: Stolneanu Ilie, Lorințiu Alexandru, Pop Ioan, Gabor Ioan, Maloș Florica, Căpâlna Ana, Brătescu Alexandru și Mihali Gavrilă. Aceștia erau acuzați că au fost duși în eroare, fiind victime ale „educației istoricilor”.

Manifestele au fost găsite, în urma unor percheziții, la locuința studentului Pop Ioan, domiciliat în Someșeni. La interogatoriu, Pop Ioan a declarat că a primit manifestele de la studenta Maloș Florica cu prilejul unei reuniuni de la Colegiul academic. La rândul ei, Maloș Florica a declarat că a primit manifestele compromițătoare de la profesorul Mitică Oprea din Piatra Neamț cu care s-a întâlnit întâmplător pe stradă. A crezut că sunt manifeste cu caracter național, nu a apucat să citească conținutul lor, de aceea a acceptat răspândirea lor. Totodată, le-a introdus și în caietul studentei Căpâlna Ana. Caietul acesteia i-a fost „smuls” căzând din el manifestele, atunci văzând că poartă ștampila „Sumanelor negre”.

Ceilalți acuzați au dat aceleași declarații, declarând la unison că nu au auzit până atunci de această organizație. Singura excepție a fost Mihali Gavrilă care a mărturisit că a auzit o dată pe tren vorbindu-se de „Sumanele negre”.

Maloș Florica a recunoscut că a înmănat personal asemenea manifeste, informându-se în prealabil dacă erau mulți manșiți în Someșeni.

Mihali Gavrilă a declarat la proces că a răspândit manifeste prin universitate și în Mănăstur, îndrăznind să afirme că „nu există presă liberă” care să publice asemenea scrieri.

Se spunea în ziar că acest proces va mai continua, iar din desfășurarea lui reieșea tot mai mult legăturile dintre organizațiile teroriste și partidele istorice³.

Note:

1. https://adevarul.ro/locale/constant/istoria-miscarii-nationale-rezistenta-civili-inarmati-munti-actiunisustinerea-regelui-mihai-i-1_5a12d4905ab6550cb85965dd/index.html.

2. *Lupta Ardealului*, Cluj, 1946, nr. 2, p. 1.

3. *Ibidem*, nr. 30, p. 3.

Marcu a Bărăriții

Ioan TUNS

Marcu, de bună seamă un prenume, pentru că în documentele vremii, din secolul al XVIII-lea, apare scris Marcu, Marcu a Berăriței ori Marcu a Bărăriții, era un țăran liber, proprietar de pământ, care s-a născut în Nușfalău, Mărișelu de azi. Documentele de arhivă studiate nu menționează în mod expres nici data nașterii lui, dar nici cea a decesului, dar îl plasează pe acesta, alături de alți români de pe Valea Someșului și Șieului, în categoria oamenilor luminați, isteți, buni strategii etc., ce s-au aflat în fruntea românilor din cele peste 20 de sate de pe Someș și două de pe Valea Șieului (Mărișelu, pe atunci Nușfalău, și Sîntioana), care luptau împotriva iobagizării, spre a-și păstra libertatea și care au devenit căpetenii respectate de românii de atunci (valahii cum sunt numiți în documente). Amintesc aici pe Ștefan Cute Nimigeanu din Feldru, pe Ieremie Bucșa din Mocod, dar și pe Marcu a Bărăriții din Nușfalău. S-au zbatut pentru cauza românilor, i-au mobilizat, au făcut plângeri la magistratul Bistriței, la Sibiu, la Viena. Sprijiniți de românii din districtul valah al Rodnei și de cei din Mărișelu și Sîntioana (sate situate în districtul săsesc al Bistriței), vor face drumuri spre a susține cauza românilor și a prezenta memorii chiar în fața împărătesei Maria Tereza la Viena, cu scopul de a demonstra că pretențiile sașilor erau false, că fruntașii sașilor doreau cu orice preț ca „valahii” să fie iobăgiți, să nu mai fie cetățeni liberi, deși, încă din noiembrie 1754, o comisie trimisă de guvernul din Sibiu, formată din notarii jurați, stabilea în mod obiectiv că „cele două cercuri valahe aparțin fondului regeșc (fondus regius), în consecință nu pot fi ținute „jure possessorio”, iar locuitorii cercurilor valahe au fost însemnați „nu ca iobagi, ci ca liberi”.

Orașul Bistrița dobândise în jurul anului 1745 statutul de „ad perpetuum ea possidentum”, iar aplicarea acestuia urmărea supunerea populației majoritar românească din cele două districte, lucru cu care românii nu erau de acord (pe bună dreptate). Apar conflicte, chiar sângeroase uneori, între populația românească și cea săsescă din Bistrița, mai ales între 1755-1762. A fost necesar ca satele românești de pe Someș, dar și cele două „de după târg” să se organizeze, să aibă conducere proprie, să colaboreze și să se sprijine, să plătească doar dările regești, dar să refuze plata impozitelor. Căpetenii de pe Someș veneau și mobilizau românii din Mărișelu și Sîntioana (mai ales Ștefan Nimigeanu din Feldru), dar și cele de pe Valea Șieului (îndeosebi Marcu a Bărăriții) s-au aflat între locuitorii din districtul Rodnei.

Edificatoare sunt în acest sens următoarele momente, redactate de Virgil Șotropa în materia-

lul „Revolta Districtului Năsăudean” publicat în revista Arhiva Someșană nr. 23/1937-1938:

- în 2 martie 1759, slobodnicul Ion Reborean raportează magistratului că „la întoarcerea din Sibiu a aflat în Nușfalău pe Ștefan Nimigeanu din Feldru și pe Todor Clompoș din Maieru. Ștefan i-a zis: Măi slobodnice, îndată ce vei sosi în oraș să le spui domnilor că Nușfălenii de acum înainte nu mai au să dea orașului vama din moară, ci vama are să fie strânsă pentru biserică, până ce se va isprăvi procesul cu orașul. [...] Eu, Nimigeanu, îți poruncesc s-o spui așa domnilor din oraș și că eu am dat această poruncă”.

- în 10 martie 1759, comisarul Petrus Theil transmite magistratului următoarele: „În 9 Martie 1759 am fost trimis de inspectorul meu Georg Gunesch, în numele magistratului, la *Nușfalău* spre a cântări și aduce în oraș, ca de obicei, cerealele intrate la *vama morii* orașului. Sosind în Nușfalău, circa la 3 ore d. m., am mers împreună cu judele, cu argatul meu și încă alți trei săteni, la moară și am și început să cântăresc cerealele. În timpul cântăritului, judele a fost chemat afară, se întoarse însă curând, chiar când eu cântărisem 4 cub., și ceru să merg și eu puțin afară, căci satul ar voi bucuros să vorbească cu mine. Am urmat imediat judeului și când stătui afară mă avorbi Ursu Cotoc în numele satului adunat, așa: întreg satul se miră cum de eu am venit în sat, căci doar *Ștefan Nimigean din Feldru* când a plecat la Sibiu a lăsat să spună slobodnicul Ion Reborean în oraș, că el, Ștefan, conform unei scrisori prezentate acolo, la ordinul guvernului, a interzis să se predea orașului vama morii de aci, până când nu va ordona Ștefan și nu se va sfârși procesul. Atunci eu i-am întrebat dacă Ștefan are mai mult să le poruncească, decât magistratul. Să nu amestece toate peste olaltă, căci aceasta este o moară orășenească și edificiul ei este întreținut de oraș. Să nu se lase amăgiți, căci toate ordinele vin mai întâi la magistrat și nu la Ștefan, și de acele are să se țină fiecare. Satul ripostă că rămâne pe lângă ce a promis cu jurământ lui Ștefan, căci prin acea scrisoare – care după spusa lui derivă de la Mai. Sa și de la guvernul – el atât pe Nușfăleni, cât și pe Sântioaneni i-a forțat să *facă un jurământ aspru (schatfer) că vreau să țină cu Someșenii*. Știu ei bine că *Năsăudul încă a fost odată sat nemțesc (teutsches)*, dar aceasta n-are nimic a face. Eu din nou le-am atras atenția (Vorstellungen), în nădejde că vor da ascultare, însă ei rămaseră constanți și cerbicoși pe lângă aceea, că deși Ștefan i-a forțat la jurământ, ei totuși îl țin și în nici un chip nu extrădau cerealele; căci Ștefan i-ar fi jurat avan (scharf). I-am întrebat că de ce au jurat? Ei răspunseră că i-a forțat cu scrisoarea. Văzând că nu

pot face nimic cu acești oameni, am lăsat să toarne iarăși îndărăt cerealele în dulap (ladă, Gefäss) și am protestat pentru orice pagubă ce ar urma din aceasta”.

- „În 7 Noemvrie raportează Ioan Filip din Vărarea că șase Valahi districtuali adecă: Ștefan Nimigean și fiul lui Drăcilă din Feldru, *Marcu diac din Nușfalău*, Lazar din Rebrîșoara, Gavrilă Ieremie din Văraria (pe al 6-lea nu-l știe) parcurg întreg districtul ca să scoată bani pentru spesele procesuale, repartizând pe fiecare cap o dată 34 și apoi 14 cr.”.

Când la moara din Nușfalău are loc revolta sătenilor (noiembrie 1759), ca răspuns la măsurile impuse de magistratul Bistriței de a ridica vama, printre oamenii prezenți se afla desigur și Marcu a Bărăriții, dar și „*Ștefan Nimigean din Feldru (care) a spart cu forța lada vămii de la moara din Nușfalău și circa 23 saci de păpușoiu parte i-a vândut, parte i-a dus cu sine*”.

Drept urmare, magistratul a trimis pe comisarii Georg Werner, Sam. Weber, Peter Theil și Joh. Kleinmann cu câțiva haiduci și servitori ai orașului să-l prindă cu orice preț pe Cute și să-l aducă la oraș. Concomitent a dat ordin satelor săsești și oficiilor comitatense învecinate „că dacă vor putea și dacă Ștefan Nimigean împreună cu Marcu (a Bărăriții) ar trece pe acolo, imediat să-i dețină și (să-i) extrădea orașului”.

N-a reușit planul stabilit, nușfelenii au aflat de ceea ce se pregătește și drept urmare au fost cei care au dejucat cu abilitate planul magistratului, iar pe cei veniți cu gânduri necurate în sat i-au arestat și i-au trimis la închisoarea din castelul de la Posmuș. Mânia autorităților era în creștere, așa ceva nu percepeau. De aceea urmăreau cu orice preț să prindă pe Ștefan Nimigeanu și pe Marcu a Bărăriții. S-a apelat la magistrat, la directorul cauzelor fiscale din Oșorhei, s-au tocmisit iscoade care să anunțe prezența celor doi, ori s-au plătit indivizi care să-i prindă.

Primarul Klein, într-o scrisoare din 28 noiembrie 1759, trimisă din Nirasteu magistraților, menționează că incidentul din Nușfalău (Mărișelu) s-a întâmplat în favoarea magistratului și că Nimigeanu ar fi ajuns înaintea primarului la directorul „cauzelor fiscale din Oșorhei și la Szombatfalvi” pledând cauza românilor. Cere acestora să-i predea pe Nimigeanu și pe Marcu a Bărăriții, dar nu a primit răspuns favorabil, ceea ce face să-i spună „«franc» Directorului că acesta nu apără dreptatea, dacă nu-i extrădează pe acești doi oameni, pe Nimigeanu și pe Marcu, ca să-i ducă prinși la Bistrița. Văzând însă că directorul și Szombatfalvi ezită și nu cedează, s-a depărtat spre «a evita un compromis». La sfârșit adaugă: Ar fi cel mai bun lucru să putem prinde și întemnița pe acei bleșmați (wenn wir jene böse Wichte in unserer Holzkammer bekommen konnten)”.

Același primar anunță forurile din Sibiu că „s-a găsit unul care se oferă să prindă pe Cute, dacă va primi răsplata bună”. Prinderea lui a avut loc prin 1761, i se prezintă mai multe capete de acuzare, pe

care în mare parte le recunoaște, de exemplu faptul că a mers la Viena de mai multe ori, folosind bani primiți din district pe care-i cheltuiau cu multă chibzuială. Iată ce declara în 10 decembrie 1761, după ce a fost prins: „a treia oară am mers la Viena numai cu Ieremia și am primit din district 250 florini ungu-rești”. Au fost numai cei doi, spre a cheltui cât mai puțini bani.

Tot în anul 1761 este arestat și Ieremia Bucșa din Mocod, ceea ce face ca primarul și magistratul Bistriței, autoritățile din Sibiu să răsufle mai ușurat. Mulți dintre ei doreau moartea acestor români.

Mai aveau de îndeplinit misiunea de a-l aresta și pe Marcu a Bărăriții din Nușfalău, acel conducător respectat al românilor din Valea Șieului, dar mai ales din Nușfalău și Sîntioana și de care se temeau fiindcă știa să organizeze oamenii, era ascultat de aceștia, avea bună colaborare cu aghiotanții săi Simeon Bărăriță (frate) și Cosma Maței, dar și cu țărani români din zonă sau de pe Valea Someșului. A reușit să-i unească pe românii din cele două districte și împreună cu tovarășii săi din districtul Rodnei să lupte cu succes împotriva forțelor militare ale Bistriței. În el aveau românii din zonă mare încredere. Era ca un spin în coasta autorităților bistrițene și de aceea acestea au hotărât îndelung, în mare taină, cum să-l prindă. S-or fi făcut multe scenarii de felul în care să se acționeze pentru prinderea lui Marcu, s-a renunțat la multe dintre ele, dar, în final, magistratul Bistriței încredințează comisarului Peter Theil misiunea de a-l aresta pe Marcu a Bărăriții, la începutul anului 1762.

După Virgil Șotropa „filmul” pregătirii arestării a fost următorul:

[comisarul Peter Theil] „însoțit de un caporal și 12 soldați infanteriști din regimentul Gyulai are să plece la Nușfalău spre a prinde pe corifeul renitenților Marcu a Bărăriții. Să caute ca să sosească acolo la miezul nopții și la intrarea în sat să nu facă zgomot...”.

Arestarea lui Marcu a Bărăriții s-a întâmplat în noaptea de 9 ianuarie 1762. Primarul Klein va raporta magistratului și forurilor superioare că „azi dimineată a fost prins cu asistență militară corifeul rebel Marcu a Bărăriții și a fost adus în oraș, împreună cu diversele scrisori găsite în casa sa și sigilate”.

Printre scrisorile și documentele ridicate existau și acte publice care atestau că Marcu, Ștefan și Ieremia știau carte și cunoșteau limbile germană, latină, maghiară. Parte dintre ele conțineau informații despre memoriile depuse de căpeteniile românilor din cele două districte valahe la autoritățile din Viena ori din Sibiu*.

Tot ce s-a găsit în casa lui Marcu a Bărăriții s-a înregistrat de către cei ce l-au arestat și a constituit la proces probă de acuzare.

Dintre cele câteva zeci de documente ridicate din casa sa la arestare, menționez:

- pașaportul pentru Sibiu al lui Marcu a Bărăriții;

- un testament (probabil este al lui Marcu);
- un caiet cu rugăciuni valahe;
- un contract referitor la o bucată de pământ care a fost zălogită, nu este specificată localizarea acestui teren;

- o pâră contra comisarului Peter Thiel referitor la faptul că respectivul a luat paiele zeciuielii din cerealele nușfelenilor și le-a dat lui Gabor;

- o scrisoare de la Popa Artene din Măgheruș către Popii Timoce și Arsinte din Nușfalău prin care cere să-i trimită ca remunerație 40 metri cucuruz din cerealele depuse în biserică;

- o scrisoare de la protopopul Anton din care reiese că *cei 4 trimiși valahi rămași la Viena cer prin Marcu, care s-a întors acasă, 3 galbeni de la nușfeleni pentru cheltuieli;*

- o scrisoare de la protopopul Simion din Ruștior, referitoare la uniune;

- o scrisoare de la protopopul Naszodi în numele lui Ștefan Cute și al districtului, adresată satelor Nușfalău și Sîntioana, probleme diverse;

- o scrisoare adresată lui Ion Vasile din Nușfalău, de la popa Tănase din Năsăud, cu somații de genul: *să stea gata de drum nușfelenii care vor să plece la Viena și dacă sașii vor cere zeciuieli ori contribuții, nușfelenii să le făgăduiască, dar să nu le dea etc.;*

- o scrisoare adresată de Macavei nușfelenilor, prin care-i îndeamnă să nu dea ascultare magistratului, în caz contrar vor fi afuriși;

- o scrisoare în care se amintește că valahii au lăsat la Sibiu 33 de documente;

- o scrisoare referitoare la probleme bisericesti;

- un act privitor la uniune și biserică;

- specificarea cerealelor scoase din moara satului Nușfalău, date popilor Timoce, Pinte și altora;

- un alt document, ce surprinde prin specificul său, este reprezentat de un manuscris înregistrat sub denumirea *O încercare de versificare*.

Teodor Tanco în *Dicționarul literar 1639-1997 al jud. Bistrița-Năsăud*, apărut la Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca în 1998, face precizarea că tradiția orală, dar și alte surse conțin informații despre preocupările poetice ale lui Marcu a Bărăriții. De aceea îl cuprinde pe Marcu a Bărăriții în acest dicționar, cu mențiunea „trubadur (poet)”;

După arestarea lui Marcu, autoritățile din Bistrița și Sibiu, reprezentanții armatei, sașii din cetate au putut răsufla ușurați. Cei trei, Ștefan Cute Nimigeanu, Ieremie Bucșa și Marcu a Bărăriții, se găseau închiși, alături de alți valahi. Se dorea o condamnare cât mai rapidă, iar verdictul era stabilit chiar înainte de judecată – moartea, dar una cruntă prin tragere pe roată.

Dar stăpânitorilor nu le-a fost dat să aibă parte de executarea valahilor întemnițați, fiindcă procesul de grănicerizare a românilor din districtul Rodnei și cel al Bistriței (unde era arondat Nușfalăul) era în desfășurare. De la Viena se primesc știri referitoare la

înființarea graniței militare și se solicită categoric eliberarea celor închiși în închisoarea orașului.

Virgil Șotropa notează: „În 19 Mai 1762, fiind convocat colegiul de 100 orășeni bistrițeni (centumviri, centumpatres) magistratul era nevoit să le împărtășească acestor știrea uluitoare, *că înființarea graniței militare în Valea Rodnei și încă câteva comune e fapt hotărât* și pe cale să se realizeze în cel mai scurt timp. Vestea aceasta lovi ca un trăsnet pe Sașii bistrițeni, cari, văzând în fine că nu se pot opune intențiilor curții din Viena, încontinuu chibzuiau și în tot chipul încercau ca, chiar și în urma enormei pierderi ce aveau de suferit, să se aleagă cu ceva avantaj ori beneficiu. E de înțeles că pe Românii satelor districtului nostru nu-i mai puteau maltrata și extorca, dimpotrivă *fură dimiși din temnițele orașului ceva mai târziu toți arestanții*, iar comisarii orașului nu mai călcau prin satele vidicului decât doar spre a aranja diverse chestii nerezolvate ori rămase în suspensiune. Ba mai mult, magistratul ordonă funcționarilor și servilor săi, precum și Sașilor din satele vidicului săsesc *să caute a trata omenos pe Valahi și a trăi în bune raporturi cu aceștia*”.

Printre cei „dimiși” s-a aflat și Marcu a Bărăriții, dimpreună cu Ștefan Cute Nimigeanu și cu Ieremia Bucșa.

Nu se știe cu precizie unde și când a murit Marcu a Bărăriții; „se pierde în urma răscoalei conduse de Tănase Todoran”, răscoală ce a avut loc pe platoul denumit Mocirla, din hotarul satului Salva, în 10 mai 1763. În acea zi se dorea ca cei 3000 de recrui prezenți să depună jurământul militar și să fie sfințit steagul regimentului de graniță Năsăud de episcopul greco-catolic Petru Pavel Aron, de față fiind demnitari ai vremii și generali, printre care și Bukow cel care a distrus sau a incendiat multe biserici și mănăstiri ortodoxe din Ardeal. Datorită intervenției curajoase a bătrânului Atanasie Todoran din Bichigiu (pentru fapta sa va fi condamnat, în noiembrie 1763, la moarte, fiind tras pe roată; alți 3 ortaci – Mani Grigore din Zagra, Vasile Oichii din Telciu și Vasile Dumitru Apopii din Mocod – au fost condamnați la moarte și executați prin spânzurare; încă 15 au fost condamnați la moarte prin spânzurare, dar li s-a comutat pedeapsa în a trece „de 10 ori în sus și de 10 ori în jos printre loviturile de vergi a 300 de soldați¹⁸”) sfințirea drapelului și depunerea jurământului nu au loc, soldații se răscoală, generalul Bukov este rănit, episcopul Petru Pavel Aron, abandonându-și veșmintele, fuge. Prin localitățile străbătute, este întâmpinat cu ură. Ajunge la Domnești (comuna Mărișelu), însoțit de dragoni, în data de 13 mai 1763, unde „pruncii din sat i-au luat de după garduri cu ouă clocite...”, fapt ce a determinat plecarea episcopului și a suitei sale la Nețeni, unde au poposit câteva zile¹⁹.

Preotul Nicolae Feier în cartea sa *Sfinți români - Atanasie Todoran, Vasile din Telciu, Grigore din Zagra, Vasile din Mocod*, citând un înscris al diacului

Toader Albu Fejer, aflat pe un Octoih în Mănăstirea Bisericieni, originar din Domnești, refugiat la mănăstirea amintită, precizează că la Nețeni i se trimite printr-un copil („pruncu Ion”) o prescură faină lui Aron, precum și o „zapiscă” în care îi recomandă să nu facă Sfânta liturghie cu „pască jidovească”, ci cu prescura trimisă. Pentru aceasta solul diacului, pruncu Ion, a primit bătaie de la cătanele/garda episcopului și nu i s-a dat mâncare 3 zile. Menționează de asemenea că „zapisca” a fost citită și de Marcu a Bărăriței din Mărișelu aflat în „Măgură” (posibil în pădurea din Dealul Măgurei, aflată în partea de nord a localității Măgurele), precizând:

„Când au citit zapisca Marcu Berar (Marcu Beraru a Bărăriței din Mărișelu Bistriței, luptător contra uniației, care a dus petiții la Viena – nota autorului) a dzis: „Funia, ro(a)ta sau Co(a)ma Dezii (Prin Defileul Dedei, pe Mureș, pe drumul oilor, se fugea în Moldova – nota autorului). Din Măgură am văzut arzându altariu de „Sub Făget” care a mai rămas.”²⁰”

*

Activitatea desfășurată de Marcu a Bărăriții pentru obținerea drepturilor românilor este vastă. Am redat doar crâmpoșe din ea, pe care le-am considerat de interes pentru cei dornici a cunoaște pasaje din istoria localității Nușfalău (Mărișelu), de la mijlocul secolului al XVIII-lea, care în parte sunt legate de Marcu a Bărăriții.

Menționam că Marcu împreună cu căpeteniile românilor de pe Valea Someșului au făcut drumuri la Sibiu ori la Viena spre a depune memorii prin care arătau situația reală a valahilor din districtele Rodnei și a Bistriței și prin care solicitau recunoașterea românilor de a fi liberi și nu iobagi. De cele mai multe ori, rezultatele scontate erau în defavoarea lor, dar asta nu i-a împiedicat să mobilizeze românii spre a-și obține recunoașterea, din partea sașilor, a drepturilor avute de ani și ani.

Rareori aveau câștig de cauză, și, totuși, după cum menționează Virgil Șotropa, în februarie 1760, la Sibiu, este dată rezoluția privind soluționarea litigiului dintre românii vidicani și sașii bistrițeni, în urma căruia românii sunt oameni liberi și nu iobagi. La pronunțarea rezoluției și la publicarea actului cu această rezoluție, act numit „*deliberat*”, au fost prezenți și români, printre care și Marcu a Bărăriții.

Iată un pasaj care certifică ideea anterioară:

„În sfârșit, cu data 15 Februarie (1760) apare rezoluția guvernului în chestiile de litigiu dintre Românii vidicani și Sașii bistrițeni). Primarul Klein scrie în 19 Febr. din Sibiu magistratului că guvernul a hotărât în chestia diferendelor cu Valahii districtuali și expeditorul ungar Kereso duce cu sine hotărârea. Punctele principale ale actului, numit «*deliberat*», sunt următoarele: Valahii sunt recunoscuți ca oameni liberi și nu ca iobagi, au însă de prestat orașului taxele alodiale, vamsug-ul, florenul de cap, dobânzi, cu un cuvânt tot ce prestează și districtul săsesc.

La publicarea «*deliberat*»-ului în Sibiu – conform unei note magistratuale – au fost prezenți:

a) din partea magistratului: primarul orașului (Klein), procurator Simenfalvi, procurator bistr. Kereso și Daniel Hennrich «*qua Amanuensis*»;

b) apoi *următorii Valahi* cari au ridicat acuze împotriva renitenților: Grasm din Ilva, Foșlui din Mocod, Lupul Todori din Mocod, Demian Cosma din Runc și fiul lui Ignat slobodnic în Rebrîșoara;

c) dintre renitenți: Ștefan Cute alias Nimigeanu din Feldru, Ion a Floroaii din Năsăud, Ieremie a Bodii din Mocod și Marcu din Nușfalău;

d) în sfârșit, *protopopul Farcaș Naszodi* și *po-pa Latzko* din Uifalău²¹”.

Note:

1. Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al jud. Bistrița-Năsăud*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, pagina 207, notează că Marcu a Bărăriții, originar din Mărișelu, n. și m. secolul XVIII.
2. Virgil Șotropa, *Revolta Districtului Năsăudean*, Arhiva Someșană nr. 23/1937-1938, pagina 268.
3. *Ibidem*, pagina 266-267.
4. *Ibidem*, pagina 270-271.
5. *Ibidem*, pagina 298.
6. *Ibidem*, pagina 298.
7. *Ibidem*, pagina 298.
8. *Ibidem*, pagina 300.
9. Teodor Tanco, *Legendarul Ștefan Cute Nimigeanu*, Virtus Romana Rediviva, vol. II, Bistrița, 1974
10. *Ibidem*, pagina 203.
11. Teodor Tanco, *Ortacul Marcu a Bărăriții*, Virtus Romana Rediviva, vol. II, Bistrița, 1974, pagina 204.
12. *Ibidem*, pagina 204-205.
13. *Ibidem*, pagina 205.
14. Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al jud. Bistrița-Năsăud*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, pagina 208.
15. Teodor Tanco, *Ortacul Marcu a Bărăriții*, Virtus Romana Rediviva, vol. II, Bistrița, 1974, pagina 205.
16. Virgil Șotropa, *Revolta Districtului Năsăudean*, Arhiva Someșană nr. 23/1937-1938, pagina 444.
17. Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al jud. Bistrița-Năsăud*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, pagina 208.
18. Nicolae Feier, *Sfinții români ATANASIE TODO-RAN, VASILE DIN TELCIU, GRIGORE DIN ZAGRA, VASILE DIN MOCOD*, Editura Karuna, Bistrița, 2008, paginile 52-56.
19. *Ibidem*, paginile 24, 26
20. *Ibidem*, paginile 24, 25
21. Virgil Șotropa, *Revolta Districtului Năsăudean*, Arhiva Someșană nr. 23/1937-1938, pagina 307-308.

Recensământul din 1869 în comuna Șanț

Alexandru DĂRĂBAN

Acesta se constituie ca prim recensământ efectuat după încheierea pactului dualist austro-ungar, de la 1867, prin care Regatul Maghiar a dobândit un mare grad de autonomie în cadrul Imperiului, numit de atunci, Austro-Ungar. Transilvania, atât teritoriul fostului Principat, cât și zonele limitrofe – Banatul, Crișana și Maramureșul – s-au aflat sub autoritatea statului maghiar, care și-a organizat teritoriul în alte forme, adaptându-le noilor situații. Datorită acestui fapt s-a impus efectuarea unui recensământ, realizat în întregime de autoritățile ungare care să producă o informație actualizată privind populația aflată sub controlul acestora, știindu-se că recensămintele din 1850 și 1857 au fost inițiate și efectuate de către autoritățile de la Viena.

Începutul acestui recensământ are loc spre sfârșitul anului 1869, culegerea datelor efectuându-se în primele două săptămâni ale lunii ianuarie 1870.

În total au fost recenzate 4177 de așezări de pe teritoriul actual al României, dintre care 19 localități se află acum în județele din afara Transilvaniei. Populația de 4.216.289 locuitori, din celelalte 4158 localități, cuprinse în cele 16 județe, ce formează Transilvania în sens larg, se distribuia procentual, la 1869, în funcție de religie, după cum urmează:

Orto- docși	Greco- catolici	Rom.- catolici	Arm.- catolici	Arm.- ort.	Evan- ghelici	Refor- mați	Unite- rieni	Alți creștini	Izrae- liți	Alți necr.
38,15	23,67	16,85	0,10	0,01	5,48	12,31	1,28	0,01	2,15	0,0003

Cei aproape 62% ortodocși și greco-catolici sunt în imensa lor majoritate români, mai întâlnindu-se alături de aceștia unele minorități slave și populație de țigani care a preluat, de regulă, religia majoritară din zona respectivă. 30,4% din restul populației pe care o reprezintă romano-catolicii, reformații și unitarienii erau în majoritate maghiari, cuprinzând și o minoritate germanică, dar și o minoritate de țigani. Sașii formau confesiunea evanghelică din Transilvania istorică. Demn de semnalat la acest recensământ este distribuția populației armenesti în ramurile confesionale armeano-catolică și armeano-ortodoxă. Populația evreiască era confundată cu cea de religie izraelită, ponderea ei în populația transilvană ajungând la 2,15%.

În cele ce urmează reținem datele privind recensământul efectuat în comuna Șanț:

- a) Case = 188
- b) Familii = 197
- c) Populația pe sexe:
 - bărbați = 471
 - femei = 474
- d) Populația totală = 945 locuitori
- e) Populația după religie:
 - ortodocși = 38 (4,02%)
 - greco-catolici = 881 (93,23%)
 - romano-catolici = 4 (0,42%)
 - izraeliți = 22 (2,33 %).

Calculul procentual al fiecărei confesiuni s-a făcut raportându-ne la populația totală a comunei.

Din punct de vedere administrativ, la anul 1869, comuna Șanț era arondată Plasei Rodna alături de comunele Feldru, Ilva Mare, Ilva Mică, Cârlibaba Nouă, Coșna, Leșu, Măgura, Nepos, Maieru, Rodna, Sângeorz-Băi și Poiana Ilvei.

Note:

1. Traian Rotariu (coord.), Maria Semeniuc, Mezei Elemer, *Recensământul din 1869. Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2008, p. 7.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*, p. 8.
5. *Ibidem*, p. 96.
6. *Ibidem*, p. 97.
7. *Ibidem*, p. 335.

Un act școlar vechi

Liviu PĂIUȘ

În anul 1858, statul caută ca școlile să se susțină prin fondurile proprii și de aceea ele sunt date spre administrare și susținere comunităților confesionale locale, astfel că în Rodna confesiunea bisericească greco-catolică se va ocupa de învățământul românesc local, director al ei devenind parohul local, Clemente Lupșaiu.

La Rodna, încă din 1858 se încheie contract între învățător și comunitatea românească din localitate, în care sunt prevăzute obligațiile ambelor părți, contract reînnoit în 1860. Acest lucru se va perpetua și în vremea Districtului Autonom al Năsăudului. În anul 1868, se încheie un contract între „comunitatea opidană Rodna-Veche” și învățătorul Zaharia Pop, pentru că așa se alegeau în acea vreme învățătorii, prin concurs organizat de comunitatea locală sub directă conducere a preoților.

Propun acest contract pentru că el conține multe elemente de didactică înaintată pentru acea vreme, dovadă că el a fost încheiat sub îndrumarea lui Florian Porcius, în acea vreme vicecapitan al Districtului Autonom al Năsăudului, om ce a studiat la liceul din Năsăud, Cluj și Blaj, pentru ca apoi să-și continue studiile pedagogice la Viena, studii pe care le-a absolvit cu calificativul „Eminent”. El cunoștea nevoile școlilor românești din Ținutul Năsăudului pentru că fusese și învățător la Rodna și Zagra.

În primul articol al contractului, învățătorul era obligat să educe elevii în credința religioasă, dar și lui îi revenea sarcina de a fi model de comportare socială fiind obligat „a se feri de beții, de orice faptă nemorală... a promite pe credință și conștiință a fi un exemplu viu în frica lui Dumnezeu și în purtarea morală, atât înaintea școlarilor, cât și înaintea poporului”.

După ce se stabilește orarul școlar, „și anume 3 ore și 2 după amiază”, se stabilește scopul deprinderilor practice, pe lângă cele trei materii de bază: scrisul, cititul și socotitul, așa cum erau prevăzute în programe și așa cum se practica în școlile năsăudene încă de pe timpul graniței, astfel „se deobligă învățătorul a deprinde pe școlari și la grădinarit, legumărit, precum și la creșterea, sădirea și altoirea pomilor”.

Prezentarea învățătorului înainte de începerea orelor de curs era obligatorie, pentru pregătirea materialului didactic aferent orelor de curs, „se deobligă învățătorul a fi totdeauna vreo câteva minu-

te mai înainte de începerea timpului de prelegere școală, pregătind cele de lipsă pentru propunerea următoare”.

Tratarea diferențiată a elevilor, în raport cu capacitățile fiecăruia, era o altă cerință impusă învățătorului încă de atunci, învățătorul având obligația de „a-i tracta pe aceștia în mod corespunzător chemării sale, apoi aplecându-se și a gradului de dezvoltare a școlarilor, abținându-se de la orișicare tractare neomenoasă, tiranică și batjocoritoare a elevului”.

Pentru realizarea disciplinei în școală, având în vedere că un învățător avea sub îndrumare și învățare un număr mare de elevi, așa cum avea Ion Pop Reteganul, în 1890, în clasa I-a, 59 de elevi, iar în clasa a II-a 29 de elevi (un învățător avea tot câte două clase), se preciza: „când mijloacele iertate învățătorului s-ar arăta fără efect”, în acel caz era aprobată bătaia, dar nu la bunul plac al învățătorului, ci acesta va trebui să se adreseze organelor locale conducătoare: „învățătorul va face arătare la directorul și inspectorul școlar și numai cu învoirea și în prezența baremi a unuia dintre aceștia se poate aplica pedeapsa trupească meritată”. Deci „pedeapsa trupească” era pedeapsa maximă, dar interesant ar fi să aflăm care erau „mijloacele iertate învățătorului”.

În ceea ce privește prezența învățătorului la școală, cât și frecventarea cu regularitate a elevilor, sunt stabilite sarcini precise. Privind absența nemotivată a elevilor „se deobligă învățătorul a arăta la locul competente și în timpul prescris pe școlarii care absentează de la școală fără cauză justificată”.

Învățătorul nu poate absenta de la școală numai cu aprobarea directorului local „care-l poate dispensa în cauză urgentă numai pe timp de 48 ore. Pentru una absență mai îndelungată este a se cere concediu de la Inspectoratul școlar superior”.

Pentru elevii repetitori, acei elevi care nu terminau cele patru clase primare, învățătorul „este deobligat a ține în timpul cursului de școală în toată duminica și sărbătoarea învățătura respectivă cu școlarii repetitori, totdeauna câte 2 ore înainte și 2 ore după amiază, observând și pentru acești școlari stipulațiunea din punctul precedente”, adică observațiile privind pedepsele și obligațiile elevilor de a veni la școală.

Dacă până acum erau prevăzute probleme de pedagogie, punctul 7 al contractului prevedea

probleme de organizare administrativă sau de ordine interioară. În acest punct erau prevăzute:

- „să folosească numai acele cărți ce sunt prescrise spre acest scop de autoritățile școlare supreme”;

- era obligat să se îngrijească de edificiul școlii, de cărțile și rechizitele școlare care „erau procurate pe speșele comunității”;

- păstrarea unui inventar cu toate bunurile școlii.

Ultimul punct al contractului prevedea elemente de angajare și desfacerea contractului de muncă încheiat, stipulându-se în ce condiții poate fi revocat contractul de fiecare parte: „contractul are valoare pe timp nelimitat, cu acea observare că învățătorul poate dezdice acest contract numai cu trei luni înainte de începerea anului școlastic, când nefăcând asta contractul rămâne cu valoare și mai înainte, iar dezdicerea din partea comunei poate avea loc numai în cazurile prevăzute de lege, însă nicidecum cu intențiunea de a scări salariul (a micșora salariul n. n.) sau a depărta pe învățător fără cauză fondată. Această dezdicere asemenea are să se facă cu 3 luni înainte de începerea anului școlar”.

Observăm din cele de mai sus preocuparea efectivă a comunității privind organizarea și răspunderea directă față de procesul de învățământ local, implicarea bisericii și a primăriei pentru asigurarea bunului mers al școlii căci: „Comunitatea se deobligă a da învățătorului, îndată la începutul anului școlastic, materialul scripturistic de lipsă pentru tot anul, adică hârtie, negreală, de asemenea și cărțile, tabelele și alte recuiste necesare, procurate din lada fondului școlar comunal, precum a se îngriji pentru încălzitul în mod corespunzător ca să nu pătimească învățământul”.

Contractul, în două exemplare, semnat de învățător, de Clemente Lupșaiu „paroh catihetu și director local”, de 11 reprezentanți comunal, este aprobat de Inspectoratul Școlar Districtual din Năsăud, prin Grigore Moisil, și de către Prezidiul Districtului Năsăud, „în absența D-lui Căpitan Suprem, Vicecăpitan Porcius”.

Căsătoriile în timpul graniței

Valer POP

În revista *Izvorul Someșului* nr. 12/2024, Alexandru Dărăban preia din *Albina*, Anul XXXVIII, 1935, nr. 49, pag.73, articolul cu titlul *Prima organizație post-militară din țară*, semnat de Dr. F. I. POPU.

Din acest articol aflăm că un flăcău nu se putea însura decât:

- a) cu aprobarea comandantului regimentului grănițaresc;
- b) numai pe baza unui fel de examen, trecut cu succes, al flăcăului și al fetei;

- c) numai în baza unor constatări – care, pe acea vreme, nu se făceau de formă – că a îndeplinit și alte condiții de natură economică și necesare asigurării unei bune gospodării viitoare.

Din aceeași revistă, din articolul *Evoluția religioasă a unei comunități. Satul Șanț, județul Bistrița-Năsăud*, de Rodica Iatan, aflăm că în 28 mai 1813 s-a dat un ordin vicășăresc care cerea ca: „Niciun preot să nu îndrăznească a cununa pre nimeni până va vedea cu ochii slobozenia de la regiment”.

La aceste articole aduc niște completări publicate în *Arhiva Someșană*, nr. 19, Năsăud, 1936, pag.148-150, de Iuliu Moisil, sub titlul *Vicariul Ioan Marian*. În acest articol este relatată mai pe larg procedura de aprobare a căsătoriilor, reproducând un exemplu interesant din comuna Rebrișoara.

*

În comuna Rebrișoara era pe atunci comandantul companiei de aici vestitul căpitan *Mihălaș* (mai târziu maior). Căpitanii, pe vremea graniței, aveau atribuțiuni ce le au acuma pretorii, ba chiar mai mari. Avea deci administrația în mână sa, tot ce privea buna gospodărie a câmpurilor și pădurilor, a drumurilor etc. Acest harnic căpitan conducea, spre exemplu, lucrările drumurilor stând la fața locului toată ziua, fie ploaie, fie arșița soarelui, și, dacă era chiar în apropierea satului său, nu mergea acasă la mâncare, ci mânca acolo, întinzându-și merindea alături de a lucrătorilor grănițeri.

Când venea mirele cu mireasa la sediul căpitanului să-i ceară voia să se însoare, supunea pe amândoi la un foarte serios și temeinic examen.

Pe mire îl întreba mai întâi despre pomii ce trebuia să-i aibă în grădină, altoiți, trebuind să se încredințeze la fața locului despre aceasta.

Apoi îl întreba, între altele, cum se ține de coarnele plugului? Cum se poartă coasa? Cum se împărțește timpul de lucru; cum și când se ară de cucuruz, de grâu, de secară, orz, alac, ovăs, hrișcă? Cum se samănă acestea? Asemenea, cum se pun cartofii, bostanii, lubenițele, fasolea, mazărea, linteșă ș.a. Cum se sapă (prășește) cucuruzul, cartofii ș.a. Cum se cresc vitele, oile etc? Apoi cum va îngriji de familie, cum își va crește copii ș.a. Vasăzică, multe din cele mai însemnate lucruri, ce se cuvine să le știe un părinte de familie de la sate.

Pe mireasă o întreba cum va îngriji de bărbat? Apoi știe toarece, țese, fierbe? Cum și când se culege cânepa de vară, de toamnă și inul? Cum se pune și când se scoate din topilă? Cum se strujește, se meliță, se ragilă? Cum se fac caierele? Cum se pun pe cujeică

(furcă), cum se ține fusul, cum se toarce de urzală, de fuior, de bumbac, de câlți, de butucei, cum se pune pe reșchitor, cum se deapănă, cum se urzește teara (firele de urzală), cum se întinde pe stative (război), cum se nevedește (cum se trag firele prin cocleti) în două, în patru și în șase ițe, cum în ponive, cum se pune spata în brângle, cum se calcă pe tălpigi, cum caută să fie bătătura de fuior, de câlți, de bumbac, cum se lucră lâna, cum se scarmână, cum se piaptână, cum se toarce de cioareci, de sumane, de pânzeturi, câtrînțe ș.a.?

Mai ales *năcăjia pe biete* (cum ziceau părinții și rudele lor) cu întrebările despre chipul facerii mâncărilor. Când ajungea căpitanul la această problemă, tremurau miresele, căci aici atingea buba care le durea mai tare, cum chiar și astăzi suferă poporul nostru.

Și căpitanul le întreba: cum se ține în bun rând casa și grădina, cum se samână și răsește ceapa, aiul, hașmele, petrinjeii, salatele, napii, morcovii, curechiul, pepeni, crastaveții, rădichiile de lună și de toamnă, cărăabiile (guliile) ș.a.? Cum se îngrijesc găștele, găinile, rațele ș.a.?

Dar mai tare le năpădiau sudorile când căpitanul Mihălaș ajungea cu întrebările la pregătirea mâncărilor. Atunci fața lor frumoasă și sănătoasă se umplea de stropi, când le întreba: cum se frământă și coace pâinea de grâu frumos, de grâu crescut, de mestecătură ș.a.? Cum se fierbe carnea? Cum se fac tăiețeei, cum se face supă, ciorba; cum se gătește carnea cu curechiu, cum se gătesc alte mâncări? Cum se frig găinile, găștele, rațele ș.a.?

Cam despre aceste lucruri se examina, și, dacă mirii nu le cunoșteau, nu li se da voie să se căsătorească și atunci amândoi căutau să învețe de la sătenii știutori și pricepuți sau de la femeile care erau cunoscute ca mame și bune gospodine și mai ales se îndreptau la doamna preoteasă (aici, în Rebrîșoara, la văduva Popii Mureșian, mama f. redactor Iacob Mureșian al „Gazetei de Transilvania”).

Pe acelea vremuri îi era omului mai mare dragul a umbla prin curțile și grădinile grănițerilor și a vedea curățenia și buna ordine ce domnia în toată gospodăria lor. Gardurile vii împodobeau simetric totul.

Notă:

1. În timpul graniței militare, în fiecare comună mai mare locuia stabil câte un ofițer, care, în înțelegere cu preotul, primarul și bătrânii fruntași ai satului, dirija și controla toate afacerile obștești și particulare ale sătenilor și despre toate raporta organelor superioare. (V. Șotropa în Arh. S., Nr. 2, p. 9.

Întreg teritoriul districtului militar și populația era împărțită în 12 companii.

Din istoria comunei Ilva Mare

Valer POP

În revista *Transilvania*, Anul XLII, Nr.1, pag. 24-28, ianuarie-februarie 1911, am descoperit câteva date publicate de profesorul V.G. Borgovanu cu privire la începutul istoric al comunei Ilva Mare.

Datele de mai jos, precizează el, le-am cules din *Istoria comunei Ilva-Mare*, scrisă de Pavel Gallan în anul 1863, 47 pag. în folio. P. Gallan a fost învățător în Ilva Mare de la anul 1839; mai apoi notar în comuna Coșna de pe Granița Bucovinei și pe urmă în Ilva Mare, tot notar și fruntaș, frate cu fostul preot.

Pentru că am găsit date interesante, am preluat o parte din acest articol pentru informarea cititorilor.

*

Ilva-mare, numită așa după apa Ilva (Iliuța), datează, după tradițiile numai de pe la anul 1710; după date mai sigure de la 1730. Atunci a venit un oarecare *Toma Miclăuș* din comuna vecină *Maieru* (probabil așa numită din vechime, când o fi fost pe acolo „*măeristile*” orașului Rocna-veche) pe lunca aceasta ce se ținea de Măiereni. Toma Miclăuș se așează în lunca numită după el, până azi, „*lunca Miclăușenilor*”, ce se află sub muntele „*Peatra-Leșului*”; se așează acolo într-o preluță, în mijlocul pădurilor, cu câteva capre, trăind din lapte, din vânat și din pescuit de pe cele gârle. Nici nu era ceva drum până la coliba lui, decât un hățș (o cărare mică) prin pădure. Între anii 1730 și 1750 au venit pe aceste locuri, în mai multe rânduri, vreo 37 de familii, tot din Maieru, apoi din Rocna și din Bârgău de peste munți.

Toate aceste familii se așezară aproape unele de altele, formând partea de sat care azi e mijlocul satului (pe la biserică). Și îndată își și făcură o bisericuță (care exista pe la anul 1892). Primul preot le-a fost *Popa Nicolae Boca*, ierotonit în Moldova, unde a și fugit la *militarizare* – în anul 1763. Faptul ăsta dovedește că pe timpul acela creștinii noștri de pe aci încă nu primiseră unirea cu Roma, ceea ce se făcu la anul 1763, când se spune că *Popa Vasile* a fost sfințit de vlădica Pavel Aron de la Blaj.

Cea dintâi ocupație a oamenilor era pescuitul, vânatul și pășunatul vitelor, care erau îngăduite numai sătenilor; iar străinilor erau oprite. Despre vânat și pășunat am pomenit mai înainte; încât pentru pescuit, lăudatul cronicar spune că „*în ape erau pești mai mulți decât pietri pe la anul 1800*”. Pe pâraiele Recele, Stiorpu, Ivăneasa, Cucureasa, Ursoaia, Iliuța și pe pârâul lui Siminic erau păstrăvi și lipeni; pe Iliuța și minthai(!) iar pe apa din sat și pe luncă era potop de clenii, umbrene și bote (boace sau slăvoci), pe când azi se găsesc numai clenii, bote și umbrene din pricina înmulțirii oamenilor.

Până la militarizare satul era împrăștiat pe hotar. Locuitorii erau liberi plătind un mic bir sau în bani, sau cu plute, la Orașul Bistrița, unde era stăpânirea. Avutul și-l întrebuița cum vrea, nimeni la aceea nu le poruncia; a face poeni, a lăzu a face moșii era slobod; ba era și poruncă a-și face omul moșiele. Este interesant să cunoaștem chipul cum își făceau acești oameni

moșia din pădure, fiindcă așa se va fi procedat probabil și în timpurile preistorice, la stăpîirea pădurilor. Iată ce ne spune modestul nostru cronicar.

„Întîi se lăzuia (pădurea); locul se îngredia și se făcea imaș la vite. După aceea, imașul cu gard cu tot îl aprindeau. Și așa se făcea câmp deschis. Pe urmă se făcea gard mai afund în pădure. După ce gardul era gata, încă și mai înainte se apucau și făceau pădurea prin prejurul locului, toată *ciungi*. Cu imașul s-au prădat și pustiit pădurile, căci ca la 300 de gazde aveau 900 de imașuri”.

Militarizarea s-a făcut prin 1762. „Oamenii deodată s-au cam spăriat de *cătunie* și mulți au fugit în Bucovina și în Moldova. După ce a intrat cătunia binișor au luat-o de bună voie. Și satul de pe câmp, cu porunca regimentului, s-a strâns laolaltă. Atunci a venit și *tist* (ofițer) în sat.

Între familiile mai de seamă din sat, pe vremea militarizării, a venit și *Ioan Lupșai* din Teti (Kettel – comitat. Solnoc-Doboca) de pe câmpie; au venit și mulți bărgăvani și țărani (de la țară), care s-au scris pe moșiile de pe care au fost fugit oamenii în Bucovina și Moldova... *Așa s-a reîntemeiat satul*.

Munții pe atunci erau neîmpărțiți, pentru că nimeni din ilvani n-avea lipsă să meargă cu vitele la munte, că imaș aveau destul, după câți locuitori erau...

„Pe timpul ăsta (al militarizării), tot născutul era dator să fie ostaș. Cine era bine sănătos era luat în *armata activă* regulată („Feldstand”); cine era ceva defecuos era luat în *rezervă*. Cei din armata activă mergeau, în vreme de pace, la *mușdră* (deprindere de arme), la pușcat, la pază, cu santinele („Schwarda”) și la *taberă* (loagăr) în vreme de bătaie, ieșiau cu tot ce aveau („mit Sack und Pack” în traducere: cu cățel și cu purcel), unde se porunceau. Rezerva ținea cordoanele pe *granițe* și în vreme de pace, și în vreme de război”.

Ilvanii militari au luat parte activă la mai multe războaie, anume:

1. În anul 1762 când au fost militarizați, la războiul austriacilor cu Burcușul (Prusul), ilvanii au dat 20 de ostași.

2. În anul 1788 în războiul cu Turcii, din Ilva-mare au fost 49 de ostași.

3. În primăvara anului 1793, în războiul cu Franța au mers 40 de ostași.

4. Tot în războiul cu Franța, în anul 1805, au luat parte 74 de ostași, din care 16 au murit pe câmpul de război.

5. În anul 1809 tot contra Francezilor au fost 45 ilvani, morți 4;

6. În anul 1812 tot contra Francezilor au fost 16 oameni, din care a murit 1.

În toate războaiele amintite au participat din Ilva-mare 239 de ostași din care au murit pe câmpul de război 43; iar în urma rănilor primite 7, în total 50 de oameni. Cronicarul laudat înșiră cu numele pe toți ilvanii plecați la războaie și morți pe câmpul de glorie. Când s-au isprăvit războaiele în anul 1815, a urmat *foamea cea mare* (1816, 1817). O merță de mălaiu (cucuruz) se plătea cu 20 fl. și o cupă de orz cu un florin de aramă. „Atunci mulți oameni fugiră de foame în Moldova; alții muriră pe drum. Cauza: frig mare și ploi multe.

În timpul acesta (1815), urmează ca preot vrednicul Grigore Gallan (†1860) despre care așa scrie cronicarul: „Acest preot, fără studii mari, totuși prin purtarea lui cea bună, 45 de ani servind ca preot, a fost cel dintîi în comună, care da exemplu la agricultură și moralitate; avea mare plăcere spre slujba lui Dumnezeu. El și-a crescut pruncii la școale așa, că cel mai mare i-a urmat în loc, ca preot. Dînsul a fost tare iubit de popor și de ofițeri, în vremea graniței.” Comuna până la anul 1820 era săracă de *cărturari*, așa că bieții oameni care cum zicea așa făcea; dar din *comunaliști* erau și oameni vrednici, așa: *Ioan Slăvoacă*, gazdă mare, era ctitor la toate bisericile de pe Someș. Între oamenii învățați ieșiți din comună (între anii 1820 și 1830) însemnăm pe *Ioan Bota* și *Constantin Pioraș*, care amîndoi au fost ofițeri. Bota mai târziu a trecut ca deregător în Bistrița; iar Pioraș, ajungând căpitan, s-a pensionat și a rămas în Viena, până la moarte. Cât a fost în țară, Pioraș a stăruit mult, de s-a făcut drumul pe apa Ilvei.

Școala se deschide în anul 1833 cu dascălul diaconul *Dănilă Thomi*, fiind fraitărul (fruntașul) Sidor Pop, învățător de nevoie. La anul 1839 era învățător Pavel Gallan care isprăvisse școalele nemțești în Năsăud și ascultase cursul de pedagogie la directorul *Marian*. Gallan avea în școală 130 de școlari și propunea: religia, istoria biblică, datoriile copiilor; cetirea, scrierea, aritmetica, geografia țării, istoria Ardealului, pomăritul și cântări bisericești... Mai ales cântăreți renumiți au ieșit de la acest învățător și s-au dus în Moldova.

Acest vrednic dascăl, deși plata dascălească era numai 45 floreni, împreună cu fratele său, preotul Ioan Gallan, lucrează foarte mult pentru bunăstarea ilvanilor. El continuă și întregi istoria acestui sat, începută de tatăl său în a. 1840, scriind pe larg, după spusele bătrânilor, despre toate împrejurările și întâmplările ce au trecut peste Ilva mare. În chipul acesta a dat Gallan o strălucită pildă cărturarilor de pe sate cum omul de bine poate și știe să-și facă memoria binecuvîntată la urmași, prin eternizarea faptelor părinților și strămoșilor lor.

Între bărbații vrednici de pomenirea urmașilor va ocupa desigur un loc de frunte *preotul Ioan Gallan*, ierotonit la a. 1843; el a slujit împreună cu tatăl său Pavel până la a. 1860; iar de atunci până la a. 1868 singur. Ioan Gallan a slujit în viața sa, cu cea mai mare acuratețe, fiind pildă oamenilor în vorbe și în fapte. Din averea lui a lăsat la moarte suma de 5200 floreni valută austriacă (redușă după moarte-i la 3500 fl.) *ca fundatie familială*, ca din interese să se ajute copiii sîrguitori la învățătură, din Ilva mare; bisericii din Ilva îi lăsa 300 fl. v. a., iar școalei îi testă întreaga sa bibliotecă.

Din șirul întâmplărilor mai însemnăm următoarele: Regimentul al II-lea de graniță s-a desființat în a. 1851. Ostașii care n-au fost slujit opt ani au trecut ca ostași de linie până ce și-au împlinit termenul. După ce s-a desființat cătania un an a fost foarte bine, pentru că bir n-a cerut nimeni de la oameni; tabacul era slobod; vitele erau destul de scumpe.

Birul au început oamenii să-l dea din a. 1853; de atunci în fiecare an crește, pe când mai înainte, sub cătunie, oamenii nu dădeau în bani nimănui nici un creițar.

La a. 1850, oamenii au început iarăși a se duce cu casele la câmp și s-au împrăștiat așa încât în sat n-au rămas decât un sfert din oameni, cu preotul și judele. Pricina a fost lipsa îmașului în sat unde mai toate locurile le-au îngădit. Altcum pășunea vitelor este puțină și rea, încât vitele de munte stau să piară de foame, așa că oamenii sunt siliți să le ducă acasă, unde le pasc cum pot. Munți sunt puțini la sat, căci zece dintr-înșii, ce-i aveau mai înainte, i-a luat comanda militară (regimentul) sub cuvânt că ilvanii au hotar mare. Astăzi, ilvanii de regulă iau în arândă munți de pășune de la alte comune mărginașe.

Sănătatea în comună este bună; boale nu sunt între oameni, decât de cele mărunte ca: *friguri și incuiri*. „Medicamentele de căpetenie”, zice cronicarul, sunt: *Cetania, sf. slujbă și maslu*. Pe la a. 1848 trăia o femeie bătrână, *Tecluța Griga*, care strângea ierburi și ajută pe bolnavi. Dânsa era și doftor de vite; pe cele bolnave le străpungea în limbă, de splină le freca și foarte pe multe le vindeca.

Adaug acumă că astăzi, în a. 1910, ilvanii au doftor comunal, pe dl Stoianu, plătit din venitele comunale; nu-s sigur dacă au și o farmacie (potică) sau dacă își aduc leacuri de la Rocna veche, departe de un ceas și jumătate.

Aici încheiu extrasele mele din „cronica” laudatului dascăl Pavel Găllan, care, fără să fi învățat carte multă, știa să prețuiască *istoria micei sale patrii*. Lăudat fie numele lui.

Fie ca să găsească imitatori în fiecare cătun românesc, căci numai așa se poate alcătui o adevărată istorie *națională* a ținuturilor și prin aceasta a poporului românesc. Asemenea *istorii satești* ar face mari și adevărate servicii istoricilor celor *mari* ai noștri, care în cazul acesta n-ar mai avea trebuință, sau să-și ieie refugiu la izvoare străine care de obicei n-au însemnat decât doar scăderile neamului nostru, iar faptele cele vrednice ori le trec sub tăcere, ori le pun la socoteala lor, sau să alcătuiască istoria după ipoteze și bănuieli.

Câte nume are Moș Crăciun

A consemnat Valer POP

Istoria arată că Sfântul Nicolae a fost scânteia de la care a plecat tradiția lui Moș Crăciun. Sfântul Nicolae a fost un preot creștin care a rămas în istorie în special prin faptul că împărțea alimente, haine și alte bunuri oamenilor săraci. Moș Crăciun a preluat de la Sfântul Nicolae noțiunea de dărnicie, iar pe parcursul timpului s-a cimentat și cea de meritocrație. Pentru a primi daruri, copiii, dar și adulții trebuie să fie... cuminiți tot anul!

De-a lungul timpului, legenda a căpătat trăsături particulare, precum sania trasă de reni sau locuința de la Polul Nord.

Pe întregul mapamond, trecerea într-un nou an a reprezentat mereu motiv de sărbătoare, iar sărbătoarea e asociată cu oferirea de cadouri.

Moș Crăciun reprezintă, la nivel global, personificarea dărniceiei, a altruismului și a înțelepciunii bătrânești.

Chiar dacă alte religii nu îi conferă valențe spirituale, ele recunosc valoarea culturală, socială și importanța ideii de Moș Crăciun la copiii de pretutindeni, care adoră cadourile.

Iată cum se numește Moș Crăciun în limbile și culturile în care este prezent.

Afganistan: Baba Chaghaloo
Africa de Sud: Vader Kersfees
Albania: Babadimri
Armenia: Gaghand Baba
Belgia: Kerstman, Père Noël
Brazilia: Papai Noel
Bulgaria: Diado Koleda
Canada: Santa Claus
Cehia: Ježíšek

Chile: Viejito Pascuero
China: Dun Che Lao Ren
Croatia: Djed Božićnjak sau Djed Mraz
Danemarca: Julemanden
Egipt: Papa Noël
Estonia: Jõuluvana
Feroe: Jólamaður
Finlanda: Joulupukki
Franța: Père Noël
Germania: Weihnachtsmann
Grecia: Ayos Nikólaos
Iran: Baba Noel
Irlanda: Daidí na Nollaig
Islanda: Jólamaður
Italia: Babbo Natale
Japonia: Santa-san sau Hoteiosho
Liechtenstein: Christkind
Lituania: Kalėdų Senelis
Malta: San Niklaw
Norvegia: Julenissen
Olanda: Kerstman
Polonia: Święty Mikołaj
Portugalia: Pai Natal
Rusia: Ded Moroz (Moș Gerilă)
Serbia: Deda Mraz
Spania: Papá Noel
Statele Unite: Santa Claus
Suedia: Jultomten
Turcia: Noel Baba
Ungaria: Mikulás

Sursa: <https://www.libertatea.ro>

Al patrulea Crai de la Răsărit

A consemnat Valer POP

În ziarul *Românul*, Anul V, Arad, joi 4 decembrie v. 1915/6 ianuarie n.1916, pag. 3, am descoperit o frumoasă legendă, publicată de Candid C. Mușlea, despre existența unui al patrulea Crai de la Răsărit.

Eu nu-mi aduc aminte să fi auzit o legendă asemănătoare. Am preluat integral această frumoasă legendă spre bucuria cititorilor noștri.

*

Se povestește că nu trei, ci patru au fost craii care, văzând steaua în Răsărit, s-au hotărât să se lase conduși de lumina ei până când vor afla pe Mântuitorul nou-născut. Ei s-au înțeles să se întâlnească la un timp anumit în afară de oraș și să călătorească împreună. Trei dintre ei s-au și întâlnit la locul știut, dar al patrulea nu a venit, și astfel ei au plecat singuri la drum și au ajuns cu bine în Vifleim, au găsit pe Hristos și i-au oferit darurile lor: aur, smirnă și tămâie.

Al patrulea crai încă a pornit spre locul de întâlnire, dar în drumul său el a dat de un om pe care tâlharii l-au jefuit de tot avutul său și l-au mai și bătut lăsându-l plin de răni. Craiul a legat rănilor omului, l-a pus pe calul său și tocmai se gândea: ce i-ar fi putut oferi, înlocuindu-i astfel pierderea îndurată? Când i se păru că aude o voce care-i zice:

– „Dă-i una din pietrele scumpe ce le-ai luat pentru rege!”

Al patrulea crai avea cu el trei pietre scumpe: un diamant, un rubin și un opal, pe care voia să le dăruiască și el tânărului rege.

El a scos deci diamantul, l-a dat omului și a plecat în grabă mai departe.

Când a ajuns însă la locul de întâlnire, a văzut, cu părere de rău, că întârziase. Deoarece încă lumina stelei de la Răsărit strălucea și acum tot așa de frumos ca și mai înainte, el a pornit după ea, zicându-și în sine:

– „Poate că deja în orașul cel mai apropiat voi ajunge pe prietenii mei!”

Drumul era însă greu și, cum el călătorea tot uitându-se după stea, nu a mai ajuns niciodată pe prietenii săi. În cele din urmă a sosit și el în Vifleim, dar a găsit satul plin cu soldați romani și cu mame care plângeau, căci Irod dăduse deja porunca să fie uciși toți copiii sugători. Pretutindeni era numai jale și plâns.

Trecând însă al patrulea crai pe lângă o colibă, tocmai i s-a dat ocazia să vadă cum o sărmană mamă se ruga de un soldat să-i cruțe copilășul. Craiul a pus și el rugăminți pe lângă soldat, dar acesta nici nu voia să-i asculte, ci cerea încontinuu:

– „Dați-mi copilul!”

Atunci craiul a auzit o voce lină și dulce, care-i zise:

– „Cearcă și-l înduplecă cu rubinul tău!”

Craiul i-a dat trist piatra cea scumpă și copilul a rămas în viață.

Craiul a pornit apoi mai departe în drumul său. Steaua îl conducea de mai bine de 30 de ani. El umblase prin Egipt, Nazaret și Galileea, dar nicăieri nu-l văzuse încă pe rege.

– „O, da, i se răspunse, regele Iudeilor e aici: tocmai acum va fi răstignit!”

Și acestor cuvinte le-a urmat un râs batjocoritor, iar craiul s-a întors, trist, în altă parte, unde a văzut o fetiță frumoasă, care tocmai cădea la picioarele unui om, ce voia să o ducă cu sine. Fata îi datora omului niște bani și, deoarece nu era în stare să-i plătească, avea să fie dusă ca sclavă. Ea însă îl ruga să o mai aștepte și, totodată, îl ruga și pe crai să o scape.

– „Dă-i omului opalul tău!”, se auzi în infernul craiului vocea dulce.

Acesta era însă tot ce-i mai rămăsese pentru rege, și, totuși, el a dat opalul, și fata a fost eliberată.

Deodată cerul s-a întunecat, pământul s-a cutremurat și casele au început să se clatine și să se prăbușească. O piatră, căzând pe o casă, l-a lovit pe crai și l-a trântit la pământ. El însă zicea liniștit și-și zicea în sine:

– „Mor fără să fi avut parte de noroc. Pe regele meu nu-l voi vedea niciodată și toate darurile mele le-am împărțit. Se vede că nu sunt vrednic de o astfel de cinste!”

Dar, tocmai când își zicea acestea în gândul său, o lumină dulce a spintecat întunericul și în această lumină sta un om. Pe fața lui strălucea bunătatea și ochii lui erau asemenea unor stele. Și cu vocea cea plină de blândețe și de dulceață, care de trei ori i-a șoptit craiului, el i-a zise:

– „Eu voi fi totdeauna cu tine. Și ceea ce tu ai făcut unuia din acești mai mici frați ai mei, mie mi-ai făcut!”

Vorbe de la Șanț

Pseudo-dicționar de regionalisme. Completare

Lucian Claudiu GRAPINI

agâmbă vb. – a se strâmba (de durere); a se supăra peste măsură (*Bărbate, de n-o lași pe fată în șazătoare, o și agâmbă.*)

ahă interj. – cuvânt folosit pentru alungarea uliilor atunci când dau atacul în gospodărie sau pentru a îndemna păsările de curte să intre în coteț sau în grajd

airlea adv. – aiurea

ajună vb. – a posti; a nu mânca nimic (*Ieri, am ajuns până la amniaz, că o vinit popa să mă spovidească.*)

aldui vb. – a lovi pe cineva; a binecuvânta (*I-o alduit una de-o văzut stele verzi.*)

amú adv. – acum

aprinde s.f. – (Despre oameni și animale) *aprinde de plămâni* – congestie pulmonară, pneumonie; (Despre animale, în special cai) *aprinde de muști/mușchi* – boală metabolică asemănătoare febrei musculare, dar cu simptome, complicații și urmări mult mai grave; (Despre animale) *aprinde de unghii/unghii* – inflamația copitelor sau a unghiilor

arête s.m. – (Despre cocoși, foarte rar despre alte animale) ținut pentru prăsilă, de frumusețe

arón s.n. – avans; obicei prin care nașii sunt invitați să devină părinții spirituali ai viitorilor miri (*Ați fost cu aronul la nănași?*)

arvună s.f. – bani (produse) dați pentru a garanta un contract, o tocmeală

arvuni vb. – a tocmi pe cineva ca lucrător

asântăre s.f. (înv.) – recrutare

astereală s.f. – partea lemnoasă (scânduri) prinsă pe corni pe care se așază învelitoarea acoperișului

atácát, -ă adj. – (Despre plante sau animale, rar despre oameni) bolnav; stricat (*Merii mni-s plini de mere, da' is atăcate.*)

báde s.m. – formulă de respect prin care cineva mai tânăr se adresează unui bărbat; se folosește și forma prescurtată *ba*

bai s.n. – necaz, încurcătură, bucluc

baie s.f. – mină

balamúc s.n. – spital pentru nebuni; gălăgie foarte mare, scandal (*Băieți, stați locului, că în casă-i ca la balamuc.*)

bărām adv. – măcar (*Mai păsuiește-mă și tu, barām până mâne.*)

bășcă s.f. – coastă greu accesibilă, prăpastie; mal abrupt; Denumire locală: „La Bașcă”

batóză s.f. – treierătoare; (Despre oameni, peiorativ) mare și gras

băiész s.m. – lucrător în mină

bălânșe s.f. – bârnă care se așază oblic, cu un capăt pe sol, iar celălalt pe loitră, în dublu exemplar, pentru a

Se scrie	Se pronunță
ce/ci	șe/și
che/chi	ce/ci
fi	șe/și (în unele cazuri); ex: fierăstrău – șerăstău; fin – șin
ghe/ghi	ge/gi (în unele cazuri); ex: gheață – geață; ghindă – gindă
ge/gi	je/ji (în unele cazuri); ex: ger – jer; ginere – jiner;
mi	mni (în unele cazuri); ex: mierță – mnierță, miros – mninos, amiază – amniaz
pi	pce/pce/ce (în unele cazuri); ex: piele – pceie; napi – napci; piedică – pcelică; piept – cept
se	să (de obicei, la terminația formei de plural); ex: vase – vasă; case – casă
și	șâ/șî
vi	ji (în unele cazuri); ex: vițel – jițal; vină – jină
oa	o gutural, alungit

facilita urcarea buștenilor în căruță, aceștia fiind împinși cu țăpenele (*Sama la bălanșe* – Expresie folosită pentru a avertiza muncitorii să fie atenți în momentul în care bușteanul se răstoarnă în căruță, deoarece bălânșile se pot balansa, lovindu-i)

bălăcări vb. – a se certa spunându-și cuvinte urâte; a se bălăci (*Nu vă mai bălăcăriți atâta, că sântefi frați, și-o să vă pară rău!*)

bărbăcut s.m. – berbecuț; miel mascul de cel mult un an

bășiui vb. – a face brânza și urda la stână (*La stână: – Tu du-te și fă șiru' la câni, că io mă apuc de bășiuit.*)

bătătură s.f. – lătrat; se referă mai ales la timbrul vocal, de preferat jos și rezonant (*Mni-am luat on câne ioban di/de la on lătorean. Auzi șe bătătură faină are!*)

băjbăi vb. – a orbecăi (*Pune-ți ocerii pe nas și nu mai băjbăi pin/prin tăta casa.*)

băț s.n. – pretenție (*A-i umbla pe băț* – A-i satisface poftele/pretențiile); nerăbdare; nervozitate (*Dacă te mai aștept mult, mă apucă bățu'.*)

berbese s.m. – berbec

bére s.f. (înv.) – petrecere cu joc pe timp de iarnă (*Faine surori! Când mărg laolaltă la bere, trebuie să te uiți bine ca să le poți descilini.*)

beteșug s.n. – boală; infirmitate (*N-are nișium beteșug. O mâncat pe hămnisat și-l dore înlontru.*)

bgirgă s.f. – defect; afecțiune fizică (*Numa' Dumnezău știe șe/ce bgirgă are de nu s-o însurat până amu.*)

bgizui vb. – a se încrede în cineva; a îndrăzni, a se

încumeta (– *Te bgizui să te sui până în vârful muntelui? – Dade m-oi bgizui.*)
bibilí vb. – a lucra migălos; a finisa (*O bibilit păretele cu drișca, de oglindă l-o făcut.*)
birău s.m. (înv.) – primar
blână s.f. – tocul ușii
blásnic, -ă adj. – plângăcios, supărăcios; nostalgic (*De cân' o îmbătrânit, îi mai blasnic.*)
blești vb. – a vorbi cu greutate (*Bujala asta m-o bătut în cap de nu mai știu grăi bine, numa' bleștesc.*)
blizgăi vb. – a ninge slab, amestecat cu ploaie
boacăănă s.f. – gafă; lucru făcut din prostie
bogău, -ăucă s.m. și f. – persoană cu multă avere, bogată
bold s.n. – tavan de lemn
bolduí vb. – a realiza tavanul din scândură
bolovăni vb. – (Despre vaci) a se întări la uger (*La farmacia veterinară: Domnule, fă bine și dă-mni o unsoare de sămădaș, că atâta de tare mni s-o bolovănit vaca.*)
bornău s.n. – nas mare și borcănat (depreciativ) (*Are un bornău cât un hârdău.*)
borși vb. – a da peste (*Laptele, cân' o șert/fiert, mni-o borșat din șeaon și o dat în foc.*)
bortă s.f. – gaură, adâncitură; scorbură (*Am găsat un cuib de pasăre într-o bortă dintr-un fag.*)
bortós, -oasă adj. – găunos (*Perele mni-s faine, da' merele cam tăte is bortosă.*)
bortoasă adj. – gravidă, însărcinată
bostricúș s.m. – gândac de mici dimensiuni, asemănător cu carul, care pătrunde în lemn (*Bostrichus* sp.); (Despre oameni, peiorativ) mic și îndesat
boț s.m. – cocoloș
bozgoâne s.n.pl. – vrăjitorii; făcături; descântece (*Dacă meri la biserică, atunci n-ai cum crede și-n bozgoane.*)
bozgoní vb. – a face vrăji
brăon, -ă adj. – maro (culoare)
brăcinări s.n. – sfoară folosită la strângerea pantalonilor sau a izmenelor în jurul taliei
brânși s.n. – împinsătură (*I-o dat on brânși de s-o dus tuma între huși.*)
brișcă s.f. – briceag (*A mânca din brișcă – A mânca hrană rece tăiată cu briceagul*)
brodí vb. – a (se) nimeri; a (se) potrivi
bróză s.f. – bicarbonat de sodiu (*Mândra mamii, du-te și adă-mi broza din bufet.*)
brr interj. – indemn sau chemare pentru oi
bu adv. – folosit în expresia *A merge bu*, însemnând a călători, a se plimba
buburúz s.m. – bubiță, veziculă de mici dimensiuni (*Șe/Ce-ai pățat, băiete, de ești atât buburuzi?*)
budigăi s.m.pl. – chiloți cu mânecută (*Bagă de samă cân' te scalzi, să nu-ți ascundă careva budigăii!*)
buieșime s.f. – huzur; trai fără griji
buiguí vb. – a delira (*Nu știu șe-o jisat/visat că o buiguit tăta noptea.*)
bújed, -ă adj. – umflat la față (de beție, de somn, de bătaie) (*Du-te și te întinde în pat, că atât ești bujed.*)
bunghí vb. – a nimeri; a ghici; a-și da seama (*Baba dă în bobi. Câteodată o mai și bungheste.*)

búra s.f. – chiciură
burdují vb. – a umple peste măsură; a îndesa (*Ș-o burdujât traista cu tăt feliul de bulendre.*)
bureănă s.f. – buruiană (*Lasă-te la bureana – Vezi-ți de treabă*)
burzului vb. – a se enerva; a se răsti; a se răzvrăti (*Nu te mai burzului la mine, că-ți mânjăsc una de te las ca pudărită pe sub oci/ochi.*)
canșeu s.n. – cană mare (*Ioane, bea jinars din păhar, nu din canșeu, că mni-l gați.*)
cărte s.f. (înv.) – scrisoare (*Mni s-o dus soțu' departe/Și de-acolo mni-o scris carte./ Că i-i bine, nu i-i rău,/ C-o scăpat de goitu' mneiu.*); *Ca pe carte* – Expresie folosită pentru a descrie un animal sau un lucru deosebit de frumos, făcând referire la ilustrațiile atractive din cărți
casă s.f. – cameră, odaie (Casa tradițională de la Șanț are trei camere, cea din mijloc, tinda, în care se intră de afară, este mărginită de două încăperi, fiecare încăpere fiind prevăzută cu o cămară, încăpere numită în funcție de poziția sa față de strada principală: camera de la drum (*casa dinainte, casa de sărbători, casa de parade – vezi parade*) și odaia de locuit (*casa dina-poi*); (– *Tată, une/unde-i mama? – În șealaltă/cealaltă casă.*)
căfui vb. – a îndopa (*Când mă duc la mama bună, mă căfuieste ca pe-un gânsac.*)
căimăniță s.f. – femeie angajată la cabanele forestiere, care are rolul de a întreține curățenia și de a găti mâncarea muncitorilor (*Nu le-o fost butinarilor numai căimăniță, unora le-o fost și drăguță.*)
călbază s.f.sing. – gălbează
călcător s.n. – fier de călcat, ticlăzu; pedală la războiul de țesut; clanța ușii
cântălărie s.f. (înv.) – primărie (*Bărbate, îmbracă-te și tu mai fain, că azi ai de mărș la cântălărie, nu în pădure!*)
căpătă vb. – a primi ceva (*A umbla a căpăta – A cerși*) (*Am pcerdut mieii și am căpătat de la tata o mamă de bătaie..*); a se îmbogăți, a-și face o situație bună (*De când mere în străinătate, uită-te șe/ce s-o căpătat.*); a ajunge, a avea acces la ceva (*No, băiete, te-ai căpătat la checsuri?*)
căpătăt adv. – (*De căpătat* – Expresie care face referire la cineva îmbrăcat sărăcăcios, cu zdrențe)
căpeneag s.n. – manta; haină lungă pentru ploaie (*După ploaie, căpeneag* – Expresie referitoare la un lucru făcut într-un moment inoportun sau când nu mai are niciun rost) (*Ie-ți căpeneagu', că plouă tare.*)
căpuí vb. – a prinde (a trage) pe cineva de cap; a (se) bate (*Băiete, de nu meri amu-ni une/unde te-am trimăs, te căpuiesc de nu te vezi.*)
cărăbăni vb. – a pleca/a o șterge de undeva, a se căra (*Bine că s-o cărăbănit, că mni-o stat pe cap cam multă vreme.*)
cărărăbă s.f. – gulie
căsări s.m. – casier (*Bagă de samă, să nu ieși de la căsari fără rățăpișă cum că i-ai dat banii.*)
căsăș s.m. – persoană care locuiește în aceeași casă cu alții din familie

cătinél adv. – încet (*Mână caii numa' cătinél, că-s trudiți!*)

cătrám s.n. – bitum

cătrănit, -ă adj. – supărat (*Nu mai fi cătrănit, băiete, că gătam de cosât și ne dușem acasă.*)

căuc s.n. – vas mic de lemn folosit la scoaterea apei de băut dintr-o vidără (găleată)

cântá vb. – a (se) plânge (*Om bun, Dumnezeu să-l ierte, tăta lumea s-o cântat după el.*)

cărăi vb. – (Despre oameni) a comenta

cărcotí vb. – a cărți; a-și manifesta nemulțumirea

cární vb. – a vira (*La săniuș: Cârnește la dreapta, că întrăm în buhași!*)

căș adj., adv. – strâmb, nealiniat (*Ești ponihos? Nu vezi c-ai pus lețu' căș?*)

cășleág s.n. – lapte prins

cea interj. – îndemn adresat boilor înjugați pentru a o lua la dreapta

cept s.n. – piept; ie (*Un mucalit, despre mireasă: – Fain cept are, și pe deasupra, și pe didesupt.*)

ceptári s.n. – pieptar (*Ceptari înfundat – Pieptar care se încheie în lateral; Ceptari despărțat – Pieptar care se încheie în față*)

ceréu s.m. – foios (cel mai adesea fag) tânăr, cu tulpina subțire

cherchelí vb. – a se ameți din băutură (*S-o cherchelit, de n-o mai știut une/unde șade.*)

cherém s.n. – bunăvoință (*La cheremul cuiva*)

cheț interj. – cuvânt folosit pentru alungarea pisicilor

chétcobr interj. – îndemn pentru miei mici (rar folosit)

chezás s.m. – girant, garant (*– Vii, mă, Macidone, de chezaș, să scot niște bani din bancă? – Oi vini, da' io cu cât mă aleg?*)

chi interj. – îndemn pentru viței

chichineáță s.f. – casă mică, săracăcioasă, bordei; lucru mărunț, neînsemnat

chimír s.n. – buzunar la cureaua lată din piele, cu în crustații, purtată la brâu, peste cămașă

chițibúș s.n. – obiect mărunț, neînsemnat; găselniță

chițibușár, -ă s.m. și f., adj. – persoană care dă importanță lucrurilor mărunte, neînsemnate; meticulos (*Nu mai și/fi așa de chițibușar, că n-ai să te însori în veși/veci.*)

ci interj. – îndemn pentru țapi (*Ci, țap năuc, vădu-ți posna ta!*)

cíba interj. – cuvânt folosit pentru alungarea câinilor

cicíc adv. – chitic (*A tăcea precum cicicu' – A tăcea chitic*)

ciónă interj. – îndemn pentru capre

ciondăní vb. – a se certa

cióne interj. – îndemn pentru capre

ciocús s.n. – pungă mică

cipăltuí vb. – a bate pasul pe loc, a tergiversa (*În loc să crepe lemnele, mai mult o cipăltuit.*)

cismă s.f. – pizma

cismătárit, -ă adj. – pizmaș (*Omini mai cismătariți ca veșinii/vecinii din sus n-am mai întâlnit.*)

ciubúc s.n. – mită; câștig necinstit; bacșiș

clacă s.f. – muncă benevolă, colectivă, finalizată cu o petrecere

clăcăș s.m. – persoană participantă la clacă

clămpăní vb. – a pălăvrăgi; a clănțâni

cléjă s.f. – teren al cărui proprietar este biserica

clevetí vb. – a bârbi; a vorbi fără rost

clobotí vb. – (Despre lichide) a fierbe; a agita (într-un vas)

cocărjă vb. – a (se) îndoi (de spate)

cocărlă s.f. – mângălitură; literă scrisă urât (*De nu scrii fain și mai fași cocârle, te ciuciu de-ți smulg păru' din cap.*)

coléctăr s.m. (înv.) – percepor (*Domn' colectăr, cum nu ț-aș da, da' amu n-am nișio/nicio lescaie.*)

conclúz s.n. (înv.) – decizie finală; concluzie

conși s.n. – coc (*Lasă conșiu', băietă, pune mâna pe mătură!*)

contrá vb. – a se contrazice (în păreri)

corciúie s.f. – scară lată care se pune pe sanie

corhăní vb. – a deplasa la vale buștenii în pădure cu ajutorul țăpinelor

cori s.n.pl. – pojar

corn s.m. – bână (rotundă) folosită la realizarea aco-perișului la casă sau la acareturi; căprior

córși s.m.sing. – (Despre animale) metis, corcitură

corturár s.m. – rrom nomad care trăiește în cort

coșí vb. – a se umfla; a lovi cu cotul pe cineva pentru a-l face atent (*Coșește-l pe frati-to să șie/fie atent, că-l vede învățătoarea.*)

coșmelíe s.f. – casă mică, improvizată, cu o singură încăpere; colibă de lemn

cotărși vb. – (Despre obiecte) a (se) lărgi; a (se) lăsa

coțobrél s.m. – porumbar (*Prunus spinosa*); om mic

coțobrele s.f.pl. – fruct rotund, mic și negru-vișiniu al coțobrelului, porumbe

crac s.m. – picior; fiecare parte a pantalonilor (*De nu te ogoiești, te ieu de-un crac și te zvâr șine/cine știe unde.*)

crăițár s.m. – ban; monedă de valoare mică

crâmpoți vb. – a îmbuca (din pâine) câte puțin din mai multe locuri; a ciopârți (*Rupe-ți un foltău, nu mai crâmpoți pita roată!*)

crâșcă vb. – a scrâșni din dinți; a scârțâi zăpada sub picioare

cs-cs interj. – chemare pentru câini

cșț interj. – idem cheț

cúciu-cúciu interj. – chemare pentru viței

cucoánă tiftiríță s.f. – coropișniță

cucurúz s.m. – știulete; con de conifere

cufureálă s.f. – diaree (folosit cu precădere cu privire la animale)

cufurí vb. – a fi cuprins de diaree (*Mă, băiete, nu mai mânca atâta lapte acru, că ti-i cufuri!*)

cúpă s.f. – unitate de măsură echivalentă cu un litru sau un kilogram

cură vb. – a curge

cură s.f. – curea

curátură s.f. – placenta eliminată de animal după fătare

cúsmă s.f. – căciulă; cuib de viespi

cúte s.f. – piatră de gresie folosită la ascuțirea obiectelor tăioase, în special coasa (*Nu mai da coasa prin*

atâtea mușânoaie, că-ți toșești/tocești cutea până de-sară.)

cuvertură s.f. – pătură

dăde – fără o explicație bine definită, având sensul de speranță (*– Cumnată, vii desară cu mine la maslu? – Dade oi vini.*)

damblaji vb. – a înnebuni (*Atâta l-o bătut la cap muiera, că, până la urmă, o damblajit.*)

damf s.n. – miros neplăcut (de alcool) (*Căn' o deștis/deschis gura, mni-o vinit on damf de mni-o mutat na-su'.*)

dăbălăză vb. – (Despre piele, urechi etc.) a atârna; a se pleoști

dănțui vb. – a dansa

dăolî vb. – a (se) jeli; a plânge (*S-o dăolit după bărbat numa' de ocii/ochii lumii.*)

dărăbui vb. – a rupe în bucăți

dărădăică s.f. – vehicul hodorogit; rablă

dăsăji s.m. pl. – traistă dublă care se poartă pe umăr ori pe șaua calului

dăsăji vb. – (Despre traiste sau sacose) a se lăbărta

dăcós, -oasă adj. – răutăcios, ranchiunos, dificil (*Are un bărbat harnic și facman, da-i cam dăcos.*)

dârlóg s.m. – (Sens denaturat) cal slab, neîngrijit (*Când și-o luat calu', era ca pe carte, amu-i vai de el dârlog.*)

de-anúme loc. adv. – de-adevăratelea

de cilin loc. adv. – separat (*Soția către soț: – Io, dacă mai vii acasă băut, mă dau de cilin.*)

dejdiocă vb. – a scoate semințele din fruct (*Compot de vișine fără sâmburi – Compot de jâșâne dejdiocate*)

demnică vb. – a tăia în bucățele, a ciopârți (*Până pun eu apa la șert/fiert, tu demnică napcii.*)

depేశă s.f. (inv.) – telegramă

descilini vb. – a descurca o problemă; a alege un lucru dintr-un ansamblu; a (se) deosebi

desfăcă vb. – a depănușa, a desface boabele de porumb de pe știulete

deșălă vb. – a lua șaua de pe cal; a-și vătăma șalele din cauza unor greutateți sau eforturi mari (*Băiete, nu căra sașii/sacii care-s mai mari, că ti-i deșăla.*)

deț s.m. – unitate de volum echivalentă cu 100 ml, folosită adesea pentru a măsura alcool (*Nevastă, mai pune-mi un deț de jinars prefăcut cu apă, că apoi mă duc să mă întind o țără.*)

dezbumbă vb. – a descheia nasturii (*– M-am umflat de la napci șierți/fierți, cu brânză și cu moare. – No, po/păi, dezbumă-te!*)

dia/die interj. – îndemn adresat cailor pentru a porni de pe loc sau pentru a grăbi pasul

diréje vb. – a repara ceva făcându-l să funcționeze din nou; a da gust mâncării; a îndoi băutura spirtoasă cu apă; a îndrepta un lucru făcut greșit (*O dices zama cu groștior.*)

diug adj. – om leneș, nespălat

doască s.f. – copertă (*Din doască în doască – De la un capăt la altul*)

dobăș s.m. – toboșar

dobă s.f. – tobă; carte de joc (*Du-te-n dobă! – o dojană blândă*)

dóftor s.m. – medic

doftorie s.f. – tratament medical; preparat medicamentos; medicament

dogár s.m. – meșter care face vase din doage (ciubăr, butoi, bărbântă, budacă etc.)

dohán s.n.sing. – tutun

dohănăș s.m. – fumător (*Văd că ești dohănăș de me-serie, nu numa' de formă.*)

dóldora adv. – arhiplin, înțesat (*Găzdoaia asta are castănul doldora de țesături și cusături.*)

dóniță s.f. – vas de lemn în care se mulge laptele (*Mni -o mușcat un sclept vaca de-o răsturnat laptele din doniță.*)

dósnic, -ă adj. – (Despre oameni) retras; ursuz (*Așa dosnică, nu-și pune degrabă pirostriile pe cap.*)

drăgăli vb. – a dezmierda

drăgút, -ă s.m. și f. – iubit, amant (*Am drăguț, soțul nu știe,/ Lucrează la prăvălie,/ Dacă soțu-ar știrici,/ Nu știu dac-aș mai trăi.*)

drișcui vb. – a netezi folosind drișca

droángă s.f. – clopot mare, talangă; (Despre oameni și animale) cu voce puternică, răsunătoare

drot s.n. – sârmă (*O samă din tinerii de-amu au drot în nas, de zăși/zici că au belciug.*)

dumnicăt s.m. – bucată de pâine cât încape o dată în gură; îmbucătură

dunst adv. – expresia „a da în dunst” se folosește pentru a descrie procesul prin care borcanele cu sirop sau cu compot sunt puse la fiert într-o oală cu apă, având ca scop vidarea lor

dupui vb. – (Despre animale) a-i cădea părul; (Despre lucruri țesute) a se scămoșa

durdulucă vb. – a (se) rostogoli (*A se da/duce de-a durdulucul – A se da/duce de-a rostogolul*)

durgăluî vb. – a da de-a dura; a suna puternic (*După cum durgăluiește pe Suhard, amuș îi ploaia pe noi.*)

durică vb. – a (se) rostogoli; a da de-a dura

dúscă s.f. – înghițitură

e adv. – da, răspuns afirmativ (se pronunță prelung, ca și e-ul unguresc) (*– No, fost-ai după brânză? – E.*)

fain, -ă adj. – frumos

fandosí vb. – a avea o atitudine mofturoasă, afectată, pretențioasă

fansúlă s.f. – boabă sau păstaie de fasole (*– Ți s-o fă-cut fansulile pe rudă? – Așa ș-așa.*)

fărto interj. – îndemn adresat vacilor pentru a se da într-o parte

făcătură s.f. – vrajă, farmec (*Baba asta umblă cu fă-cături și mni-o luat laptele de la vacă.*)

făinėță s.f.sing. – frumusețe (*Cân' te măriți, nu te uita numa' la făineță, că nu țâne de flămânzăla.*)

fătălău s.m. – bărbat cu apucături feminine

fătășiune s.f. – organul genital feminin al animalelor; Denumire locală: „Valea Fătăciunii”

Grigore Cotul

Definiții în rime

Portret de
Florin Gabriel Călin

IROD

Omul ăsta e casapul
Ce și-a mulțumit odorul,
Promițând că-și pierde capul
Chiar Ioan Botezătorul.

DOTĂ

El, împins de lăcomie,
Chiar de-i slută și credulă,
A luat-o de soție...
Altele n-aveau destulă.

NĂRI

Văzându-l uneori drogat,
O spun chiar traficanții săi,
Că droguri el ar fi luat
Pe două căi.

ITĂ

Cum ghinionul, negreșit,
Ia forme de tot soiul,
Când una i s-a prăpădit,
A și-ncetat războiul.

TOACĂ

Să-i mai ierte din păcate
(Că era mai slab de fire),
A promis că o va bate,
Zi de zi... la mănăstire.

CAVIAR

E scump și ți-l permiți cam rar,
Dar, dacă vei gusta, firește,
Dezamăgit, vei spune clar,
Că are, totuși, gust de pește.

TORS

Lung, subțire,
Înnădit –
E din fire...
Cam sucit.

ȘTERPELIT

Când ai constatat
Urmele „curate”,
Știi că e furat,
Cu... abilitate.

TEICĂ

Să facă pace în coteț,
Cocoșul – un viril sadea –
Le cheamă pe găini, semeț...
Și se adună lângă ea.

INIE

E cu gheață – asta-i clar –
Însă nu e băătură...
Merge primăvara, dar
Când sunt semne de căldură.

LIPITANI

Te costă o avere,
Dar dacă vrei senzație,
Nu-ți cumperi cai putere,
Ci investești în... grație.

RAȘI

Bărbații, dup-un ritual
În care nimeni nu-i deplânge,
Chiar dacă, până la final,
Pot apărea vărsări de sânge.

UTA

M-a-ntrebat un camarad
(foarte mare microbist):
„Cum i-ai zice la Arad,
În limbaj de... fotbalist?”

NEANT

E un vid nemărginit,
Însă îndoieli nu-ncap
Că a fost descoperit
La parlamentari în cap.

ERES

Poți să vii cu argumente
Și să juri că n-ai văzut...
Eu îți spun că, realmente,
E ceva... de necrezut!

AUR

Nouă sute dintr-o mie
O să spuneți că-s perfid,
Dar o mare bogăție
Tocmai a ajuns... partid.

RARITATE

Unii sunt dispuși să dea
Chiar întreaga lor avere,
Însă tot n-o pot avea,
Că e scumpă la vedere.

ATIC

E întotdeauna sus,
Lumea să-l admire,
Chiar de uneori e pus
Sub... acoperire.

OBEZĂ

N-are multe puncte tari,
Da-i din cele mari aleasă
Și e tot un soi de grasă,
Totuși... nu e de Cotnari.

NUMĂRĂRI

Se culeg mai multe date,
Dar vă spun, pe drept cuvânt,
Fără astea nu se poate
Face un recensământ!

TRATAT

În lumea asta foarte rea,
E, totuși, o alegere
Ce-o fac doar cei ce vor să dea
Dovadă de-nțelegere.

ȘMALE

Nemții scriu destul de clar
Și cu fonturi mari, robuste,
Însă astea mi se par
Cam subțiri, dar și înguste.

ȚATE

Le-ntâlnești, ades, la țară,
Le găsești în parlament,
Chiar oriunde pot s-apară...
Evident.

STRĂ(bunic)

Cum fiul meu e-acum tătic,
Iar eu am devenit bunic,
Pe tatăl meu, l-a prins la fix
Acest... prefix.

ORIZONTAL:

1) Un tub imens cu praf de pușcă
Util când va veni războiul
Sau locu-n care trag o dușcă ...
Atunci când fug să duc gunoiul. (N.B.)

– E ființa ce te naște
Și te-ajută când ți-e rău
Care (uneori) cunoaște
Cine este tatăl tău. (N.B.)

2) Opus dușmanului pe față
Făcând un maxim de efort,
E-un personaj ce prinde viață
Abia atunci când e mort. (N.B.)

– Organ luat ades în lănci,
Ce uneori ne dă frisoane;
Când termini ratele la bănci,
Îl vinzi la banca de organe. (N.B.)

3) Un fel de sală de așteptare
În drum spre șefu' cel dibaci,
Sau un canton restrâns în care
Te antrenezi cu sârge... să taci. (N.B.)

4) Ca un instinct de apărare,
Când este vorba de potăi,
E pur și simplu alungare
Sau marș forțat la câinii răi. (N.B.)

– Pentru solidaritate
(Cum ar spune patriotul),
Verbul ăsta chiar că poate,
Într-un fel, să facă... totul. (G.C.)

– Spun translatorii și jură,
Chiar de-ți vine greu să crezi,
Că-i agent de legătură
...la francezi. (G.C.)

5) Un vecin de-al meu, pescar,
Îmi zicea, sorbind o halbă:
„Eu îți spun, să-ți fie clar:
E-n proțap, dar nu e jalbă.” (G.C.)

– Cu-amicii, la grămadă,
Iau muntele cu-asalt,
Iar ea ne dă dovadă
De un nivel înalt. (G.C.)

6) Fără îndoială, este
O figură legendară
Care ne aduce veste
...de la țară. (G.C.)

7) Ziua lungă și stresantă
Ce savanți și ingineri
Spun c-ar fi mai importantă
Decât mâine, decât ieri... (D.V.)

– Un prefix deștept, cuminte
Ce precede doar cuvinte
Cu nuanțe inspirate
Anunțând o noutate. (D.V.)

8) Doamnă fină, educată,
Care, când e întrebată,
Grabnic ea ne dă pe spate
Cu răspunsuri inspirate. (D.V.)

EpigRebus (5)

9) Rău cu sute de mistere
Ce-n ungarul șes se pierde,
Omonim cu conifere
Ce au cetina tot verde. (D.V.)

– Pom cu frunza ca de vie,
Care, din exces de zel,
Canadienii de-o vecie
O plasează pe drapel. (D.V.)

10) Se desfășoară, ca atare,
Ba-n spațiu intim, ba deschis;
Va înțelege fiecare,
E chiar ușor, vă dau în scris! (G.P.I.)

– Au admis o erezie
Ce-a produs mișcări în masă...
Termenu-ar putea descrie
Niște blonde mai... de rasă. (G.P.I.)

VERTICAL:

1) Părăsind un bar, terasă,
Mai sfătos, mai înțelept,
Merge sinuos spre casă,
Da-i convins că merge drept. (G.P.I.)

– O plăcuță oarecare -
Azi o știe tot calicul -
Din acel obiect pe care
Lumea scrie cu buricul. (G.P.I.)

2) E obiectul de poveste
Ce arată-a vremii scară
Când amfitrionul este
Dornic... de plecat afară! (G.P.I.)

– De-ți iubești, de-a dreptul, țara
Și alergi, pe câmpuri, vara,
Vezi în holda de pe plai,
O mustață-n vârful de pai. (J.N.)

3) Am fost, o viață, pieton
Și biciclist, s-o spun pe-a dreaptă,
De-acuma, trec, să fiu în ton,
Ca vitezist, la altă treaptă. (J.N.)

4) Formă de infinitiv,
E un verb cam agresiv,
Bădăran și fără școală
Și înseamnă-a da năvală. (J.N.)

– Pentru sănătatea mea,
Nu pun zahăr în cafea,
Gustul ei, un gust ca fierea,
Îmi amplifică plăcerea. (J.N.)

5) Nu vreau să-i definesc cu ură,
Dar toată lumea poate spune
Că tipii ăștia n-au măsură
Când vine vorba să adune. (F.R.)

6) Să-l definesc îmi e ușor:
Decor bucolic de amor
Apreciat de dobitoace
Și-ascunzătoare pentru ace. (F.R.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

– Așa i-a fost de soartă dat:
Să moară-adesă împușcat;
Sau meșter ce-are-ndemănare
La instrumente de sortare. (F.R.)

7) Cu ea mereu te afișezi,
Comunicării-i este bază
Și-n caz că nu o controlezi
De foarte multe ori trădează. (F.R.)

– Nu-mi e ușor a-l defini,
Dar în final voi încerca:
Înseamnă-a nu putea-nghiți...
Pe cineva. (F.R.)

8) La concerte (tot mai rar)
Sau la teatru,
Se-afișează-n loje doar
Câte patru. (V.V.)

– Expuse în cadru festiv,
De regulă, cu un motiv,
Putem declara, în mod just,
Că-s toate gătte cu gust. (V.V.)

9) Este primul între ași,
E magnific, un titan!
Unii însă, mai pizmași,
Spun că-i mare... grandoman. (V.V.)

– Grăbit, când la bătaie sare,
Împins de-orgoliul personal,
Eu, despre el, spun sus și tare:
Ce animal! (V.V.)

10) Ele știu s-aprindă focul,
Chiar de nu-s femei de casă
Și le place echivocul:
Ba promit, ba nu se lasă. (V.V.)

Încrucșare: Ștefan CIOCIANU

**Definiții: Nicolae BUNDURI,
Ștefan CIOCIANU, Grigore COTUL,
Petru-Ioan GÂRDA, Janet NICĂ,
Florin ROTARU, David VALENTIN,
Viorel VRÂNCEANU.**

Dezlegarea careului din nr. 13 al revistei

TWILIGHT ZONE

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	C	O	F	I	C	O	P	A	T	I
2	A	B	O	M	I	N	A	B	I	L
3	P	I	C	U	R		S	E	R	A
4	A	C		N	O	T	A	R		R
5		E	T	A	T	E		A	S	I
6	A	I	A		I	M	I	T	A	T
7	G		C	O	C	E	N	I		A
8	A	B	I	L		R	E	I	A	T
9	P	O	T	O	M	A	C		P	E
10	E	X	A	G	E	R	A	R	E	

Rebus

FALS TRATAT DE MEDICINĂ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

SUDOKU

Sursa: <https://sudokukingdom.com/>

				3	9	7		
	5				2		4	
2		6	1				8	
	6			5				
	7						5	1
		9				6		
1	8		6			4		
			2					5
	4	2			5			8

		3		1				5
			8				9	
9		5	3					
3				6			7	
		6			4	9		
	7			9				8
					7	4	8	
	3		1		5			9
	6	4				5		

Selecție de: **Valer POP**

ORIZONTAL: 1) Doctorii pentru copii. 2) Slab practician – Vine la nouă fix. 3) Pacient... aflat în criză de nervi – Tratat de psihologie. 4) Semează ieșirea de sub un regim sever. 5) Medicinal în esență! – A administra calmante pe cale orală. 6) A deveni inert – Are multiple operații la coastă. 7) Durere mai veche ca boala de inimă – Adusă la viață după o ruptură de coastă. 8) Bunicuțe care se află în spital! – Dă clasă la medicinăști – Curent de joasă frecvență. 9) Prezentat la un control de rutină – Centru vital cu numeroase artere (pl.). 10) Rezervă specifică pentru pacienți.

VERTICAL: 1) Stare de criză – Sprijin material consistent de la un centru pentru obezi. 2) Se recomandă la păstrarea stării de echilibru. 3) Sănătos dar lipsit de robustețe – Ser! 4) Puși pe picioare – Indicație dată pentru vedere. 5) Comprimat... care se ia înainte de masă – Stimulent cardiac pentru învingători. 6) Rezultate la analize (sg.) – Iod iradiat! 7) Cadru mediu de la țară (fem.) – A face operații pe scoarță. 8) Rețetă pentru sistemul circulator. 9) Ținute de asistenți la slujbă (sg.) – Vine la ora de anatomie. 10) Trimitere acasă a celui care n-a respectat regimul.

Ștefan CIOCIANU – Cluj-Napoca

Dezlegarea **EPIGREBUS** (4) din nr. 13 al revistei:

LOPATĂ, APĂ, E, OLOGIT, R, ANTICIPĂRI, TOLBĂ, STEP, ȚOI, COASĂ, DIG, MIȘTO, ATAȘAT, ORB, NERUȘINAȚI, S, IMATUR, C, ALIAJ, LENE

Comuna Șanț - Împrejurimi (Fotografii de Lucian Claudiu GRAPINI)

Prislop, Munții Bârgău. În plan îndepărtat, vârful Stăniștea, Munții Rodnei

Prislop, Munții Bârgău. În plan îndepărtat, vârful Omu, Munții Suhard

Vârful Capul Beneșului, Munții Rodnei

Valea Măriilor

Vârful Boului, Munții Bârgău

Valea Măriilor

Publicație socio-culturală trimestrială,
editată de **Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”**,
cu sprijinul Consiliului local Șanț, județul Bistrița-Năsăud

Director fondator: **Grigore COTUL**
Redactor-șef: **Leon-Iosif GRAPINI**
Redactori: **Adela COTUL, Alexandru DĂRĂBAN, Dănilă FILIPOI, Maria FOROGĂU,**
Lucian Claudiu GRAPINI, Ana-Floarea HANCIUC, Valer POP
Machetare și tehnoredactare computerizată: **Adela COTUL și Grigore COTUL**

Adresa redacției: **Loc. Șanț, nr. 27, jud. Bistrița-Năsăud, 427285**
Email: **revista.izvorul.somesului@gmail.com**
Web: **www.acris.ro**

Tipar:
Tipografia PIM, Iași
Tel. 0730 086 676

Redacția respectă grafia autorilor
Responsabilitatea materialelor
publicate aparține în exclusivitate autorilor

Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”

www.acris.ro

ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

Persoanele care doresc să sprijine financiar
Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”
pot face donații în contul:

ACRIS cont nr. RO49CECEB00030RON2253387,
deschis la CEC Bank,
CIF: 46144640

